ΗΡΟΔΙΑΝΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΑ. Η.

Herodiani historiarum lib. VIII.
græce pariter, & latine.

FRANCISCVS ASVL. LECTORI. S.

u ARIOS casus, multiplicesq; fortunæ lusus ex antiquorum scriptis recognoscere, ac sæpe in memoriam reuocare, quantum prudentiæ humanæ conferat, mi lector optime satis, arbitror, intelligis. quo circa non dubito quin tibi gratissimum fecerim, q Herodiani de Romanorum imperatoribus historiam enchiridij forma excuserim: quo & facilius tecum eam gestare, & commodius legere identidem posses: his præsertim temporibus, per quæ tam multa bellorum incendia uniuersum iam propè orbem terrarum peruasere: tot urbes partim hostili direptione, partim tacita suorum præda, aut tributorum nimia exactione, crudeliter exhaustæ mira quadã solitudine uisuntur. populi præterea nonnulli cum suis principibus domo pulsi, & alienas sedes adire coacti, miserabili exilio christianæ religionis calamitatem ciuili discordia subinde magis etiam adhuc gliscente, quæsitam testantur. tu igitur, dum quæ ab initio principatus Commodi ad Maximi, & Albini cædem acciderunt scelesta & impia perleges, meo huic muneri acceptum referes: q nostrorum temporum difficultates minus mirando, minus etiam interim dolebis, animaduertens talia sæpe, ac multo quandoq; peiora humano generi contigisse. Vale.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ι πλεῖστοι τῶν περὶ συγγραφὴν ἱστορίας ἀσχοληθέντων, ἐνίων τε παλαιῶν γεγονότων, μνήμην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὅπως μὴ σιωπήσαντες, λάθοιεν εἰς τὸν πολὺν ὅμιλον ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγώρησαν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε, καὶ εὐφωνίας, θαρροῦντες, ὡς εἴ τι καὶ μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως, αὐτοὶ καρπώσονται, τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως, οὐκ ἐλεγχθήσεται· εἰσὶ δ' οἳ πρὸς ἔχθραν, ἢ μῖσος τυράννων, κολακείαν τε, ἤ τι μὴν βασιλέων, πόλεώς τε, καὶ ἰδιωτῶν εὐτελῆ, καὶ μικρὰ ἔργα, λόγων ἀρετῇ, δόξῃ παρέδωκαν τῆς ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δ' ἱστορίαν οὐ παρ' ἄλλων ἀποδεξάμενος, ἄγνωστόν τε, καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ, μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφὴν, οὐκ ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας, ἔργων μεγάλων τε, καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων. εἰ γοῦν τις παραβάλοι πάντα τὸν ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ οὗπερ ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, οὐκ ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι περί που διακοσίοις, μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν, οὔτε βασιλειῶν οὕτως ἐπαλλήλους διαδοχὰς, οὔτε πολέμων ἐμφυλίων τε, καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις, καὶ πόλεων ἁλώσεις, τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις, γῆς τε σεισμοὺς, καὶ

ἀστέρων φορὰς, τυράννων τε, καὶ βασιλέων βίους παραδόξους, πρότερον ἢ σπανίως, ἢ μηδ' ὅλως μνημονευθέντας. ὧν οἱ μὲν, ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ, πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν. εἰσὶ δ' οἳ μέχρι προσηγορίας, καὶ τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες, εὐθέως κατελύθησαν. μερισθεῖσα γὰρ ἡ ῥωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα εἰς πλείους δυναστείας, ἢ ὁ χρόνος ἀπήτει, πολλὰ, καὶ ποικίλα ἤνεγκε, καὶ θαύματος ἄξια. οὕτω γὰρ οἱ μὲν τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστερον ἑαυτῶν τε, καὶ τῶν ὑπηκόων ἦρξαν. οἱ δὲ κομιδῆ νέοι, ῥαθυμότερον βιώσαντες, πολλὰ ἐκαινοτόμησαν. διόπερ εἰκότως ἐν ἡλικίαις τε, καὶ ἐξουσίαις διαφόροις, οὐχ ὅμοια γέγονε τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δ' ἕκαστα τούτων πέπρακται κατὰ χρόνους, καὶ δυναστείας, διηγήσομαι. Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, θυγατέρες μὲν, ἐγένοντο πλείους. ἄρρενες δὲ, δύο. τῶν δὲ ἀρρένων τούτων, ὁ μὲν ἕτερος, κομιδῆ νέος τὸν βίον μετήλλαξε. Βηρίσσιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ. τὸν δὲ περιόντα, Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀνεθρέψατο, πανταχόθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτους ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως συνόντες ἀεὶ, παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας, ἐξέδοτο ἀνδράσι, τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις. οὐ τοὺς γένους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπρούς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστὴς, ὡς μηδενός. μήτε ῥωμαίων, μήτε ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ, καὶ μέτριον βασιλέα, τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους, ἀποσοβεῖν.

τοὺς ἐν

τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων, φιλοσοφίαν οὐ λό-
γοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι
ἐπιστώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῶν ἐκεί-
„ νου καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον, ζήλῳ τῆς τοῦ
„ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν. ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπρακται ἀν-
δρεία, καὶ σώφρονα, στρατηγικὴν, ἢ πολιτικὴν ἀρετὴν ἔχοντα,
πρός τε τοὺς τὰ ἀρκτῷα τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντας,
πρός τε τοὺς ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς τριβομένους τὸν βίον, πολλοῖς,
καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται. ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τε-
λευτὴν παρὰ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε, καὶ ἤκουσα, ἔστι
δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς, ἢ δημοσίαις ὑπηρε-
σίαις γενόμενος, ταῦτα συνέγραψα. Γηραιὸν ὄντα Μάρκον,
καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καμάτοις τε, καὶ φροντίσι τε-
τρυχωμένον, διατρίβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ κατα-
λαμβάνει. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας φαύ-
λως ἔχειν ὑπώπτευεν, ἑώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειρακίων ἡλι-
κίας ἀρχόμενον ἐπιβαίνειν, δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα, καὶ
ἐν ὀρφανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα, καὶ ἀκώλυτον προσλαβοῦσα,
μαθημάτων μὲν καλῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀφηνιάσῃ, μέθαις
„ δέ, καὶ κραιπάλαις ἐπιδῷ ἑαυτὴν, ῥᾷστα γὰρ αἱ τῶν νέων
„ ψυχαὶ εἰς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσαι, ἀπὸ τῶν παιδείας καλῶν
μετοχετεύονται, οἷα δὴ ἄνδρα πολυΐστορα, μάλιστα ἐτάραττε
μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν παραλαβόντων. τοῦτο μὲν,
διονυσίου τοῦ σικελιώτου τυράννου, ὃς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας,
ἡδονὰς ἐπὶ μεγίστοις μισθοῖς ἐθηρᾶτο. τοῦτο δὲ, αἱ τῶν ἀλε-
ξάνδρου διαδόχων εἰς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν
τὴν ἐκείνου ἀρχὴν, κατῄσχυναν. πτολεμαῖος μὲν, καὶ μέχρις
ἀδελφῆς ἰδίας, ἔρωτος προχωρήσας, παρά τε τοὺς μακεδό-
νων, καὶ ἑλλήνων νόμους. ἀντίγονος δὲ, διόνυσον πάντα μιμού-
μενος, καὶ κισσὸν μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ

διαδήματος μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων, ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὑπόγυον ἔχοντα τὴν μνήμην. τά τε νέρωνι πεπραγμένα, ὃς ἐχώρησε μέχρι μητρῴου φόνου, παρέσχε τε τοῖς δήμοις ἑαυτὸν καταγέλαστον θέαμα. τά τε δομετιανῷ τετολμημένα, τῆς ἐσχάτης ὠμότητος οὐδὲν ἀπολείποντα. τοιαύτας δὴ τυραννίδος εἰκόνας ὑποτυπούμενος, ἐδεδίει τε, καὶ ἤλπιζεν. οὐ μετρίως δ' αὐτὸν ἐτάραττον καὶ οἱ γερμανοὶ γειτνιῶντες, οὓς οὐδέ πω πάντας ἐκεχείρωτο. ἀλλὰ τοὺς μὲν, πειθοῖ ἐς συμμαχίαν προσηγάγετο. τῶν δὲ, καὶ κρατήσας ἦν τοῖς ὅπλοις. ἦσαν δέ τινες, οἳ διαδράντες πρὸς τὸ παρὸν ἀνακεχωρήκεσαν, δέει τῆς παρουσίας τοιούτου βασιλέως. ὑπόπτευεν οὖν μὴ τῆς ἡλικίας τοῦ μειρακίου καταφρονήσαντες, ἐπιθῶνται αὐτῷ. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾷστα κινεῖσθαι. κυμαινούσαν οὖν ἔχων τοσαύταις φροντίσι τὴν ψυχὴν, συγκαλέσας τοὺς φίλους, ὅσοι τε παρῆσαν τῶν συγγενῶν, καὶ τὸν παῖδα παραστησάμενος, ἐπειδὴ πάντες συνῆλθον, ἠσυχῆ τοῦ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΡΚΟΥ.

Ἄχθεσθαι μὲν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ὁρᾶτέ με διακείμενον θαυμαστὸν οὐδέν. φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἐλεεινὸν ἐν ταῖς τῶν ὁμοφύλων συμφοραῖς. τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἶκτον προκαλεῖται μείζονα. ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ' ὑμῶν οἴομαι. ἐκ γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοιβαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἤλπικα. νῦν δὲ καιρὸς εὔκαιρος ἐμοί τε αἰσθέσθαι, μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς τοσούτου χρόνου τιμήν τε, καὶ σπουδὴν κατατεθεῖσθαι, ὑμῖν τε ἀποδοῦναι χάριν, δείξασιν ὅτι ὑπὲρ ὧν ἐτύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε. ὁρᾶτε δή μοι τὸν υἱὸν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ἐπιβαίνοντα,

» βαίνοντα, καὶ δεόμενον ὥσπερ ἐν χειμῶνι, καὶ ζάλῃ τῶν κυβερ-
» νησόντων, μή ποι φερόμενος ὑπ᾽ ἀτελοῦς τῆς τῶν δεόντων ἐμ-
» πειρίας, εἰς φαῦλα ἐπιτηδεύματα προσαῤῥαχθῇ. γένεσθε δὴ
» τοίνυν αὐτῷ ὑμεῖς ἀνθ᾽ ἑνὸς ἐμοῦ, πατέρες πολλοὶ, περιέποντές τε, καὶ
» τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες. Οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν
» αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρου-
» ρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπη-
» κόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως
» ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρη-
» στότητος, ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ
» ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ᾽ οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες ἀνύπο-
» πτοι. καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου δρῶντές τε, καὶ πάσχον-
» τες διατελοῦσιν. οὐδέ ποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ, καὶ ὕβρει
» ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε, καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι
» ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. τοιαῦτα δὲ συμβουλεύον-
» τες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει παρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε
» αὐτοῖς, καὶ πᾶσιν, ἄριστον ἀποδείξετε βασιλέα. τῇ τε ἐμῇ
» μνήμῃ χαριεῖσθε τὰ μέγιστα. οὕτω τε μόνως, ἀΐδιον αὐτὴν
» ποιῆσαι δυνήσεσθε. Τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον, ἐπι-
πεσοῦσα λειποθυμία, κατεσίγασεν. ὑπὸ δὲ ἀσθενείας, καὶ ἀθυ-
μίας, αὖθις ὑπτίαζεν. οἶκτος δὲ πάντας ἐλάμβανε τοὺς πα-
ρόντας, ὡς μηδὲ κατασχόντας τινὰς αὐτῶν εἰς οἰμωγὴν ἀνα-
βοῆσαι. ὁ μὲν οὖν, νυκτός τε, καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς,
ἀνεπαύσατο, πόθον τε τοῖς καθ᾽ αὑτὸν ἀνθρώποις ἐγκαταλι-
πὼν, ἀρετῆς ἀΐδιον μνήμην εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα. τελευτή-
σαντος δὲ Μάρκου, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ πα-
ρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος, ὁμοίως πένθει κα-
τείχετο. οὐδέ τις ἦν ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ τὴν ῥωμαίων ἀρ-
χὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο. πάντες δ᾽ ὥσ-
περ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δ᾽ ἀγαθὸν βασι-

λεία, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ, σώφρονα, καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. ὀλίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν ἐν ὅσαις περὶ τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἀπησχόλουν, ἔδοξε τοῖς φίλοις προσαγαγεῖν τὸ μειράκιον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς διαλεχθείη τε τοῖς στρατιώταις, καὶ χρήματα δωρησάμενος ὥσπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλείαν διαδεχομένοις, μεγαλόφρονι ἐπιδόσει οἰκειώσηται τὸ στράτευμα. παρηγγέλθη τε δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν εἰς τὸ εἰωθὸς πεδίον αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι. προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος, τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπιτελέσας. καὶ βήματος αὐτῷ εἰς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτὸ, καὶ περιστησάμενος τοὺς πατρῴους φίλους, πολλοὶ δὲ, καὶ λόγιοι παρῆσαν αὐτῷ, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΚΟΜΜΟΔΟΥ.

» Κοινὴν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐπὶ τοῖς καταλαβοῦσιν ἀλγηδόνα. καὶ μηδέν τι ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ δυσφορεῖν, ἐμαυτὸν ἀκριβῶς πέπεικα. οὐδὲ γὰρ περιόντος μοι τοῦ πατρὸς, πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν. ἐκεῖνος γὰρ πάντας ἡμᾶς, ὡς ἕνα ἠγάπα. ἔχαιρεν οὖν μᾶλλον συστρατιώτην με, ἢ υἱὸν καλῶν. τὴν μὲν γὰρ προσηγορίαν ἡγεῖτο φύσεως. τὴν δ', ἀρετῆς κοινωνίαν. φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείρισε πίστεσι. διόπερ καὶ ῥᾶστα πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπικα. τῶν μὲν πρεσβυτέρων, τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων. τοὺς δ' ἡλικιώτας, εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίην. πάντας γὰρ ὑμᾶς ὡς ἕνα ὁ πατὴρ ἐφίλει τε, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευεν. ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, προσκτήτῳ σεμνυνόμενον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην. καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς προελθεῖν, ἡ βασίλειος

ὑπεδέξατο

„ ὑπεδέξατο πορφυρίς. ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον, καὶ
„ βασιλέα. εἰκότως οὖν ταῦτα λογιζόμενοι, στέργοιτε οὐ δοθέντα
„ ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτοκράτορα. ὁ μὲν γὰρ πατήρ, εἰς
„ οὐρανὸν ἀναπτὰς, ὀπαδὸς ἤδη, καὶ σύνεδρός ἐστι θεῶν. ἡμῖν δὲ
„ χρὴ μέλειν τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς διοικεῖν. κατορ-
„ θοῦν δὲ αὐτά, καὶ βεβαιοῦν, ὑμέτερον ἔργον. εἴ τά τε τοῦ πολέ-
„ μου λείψανα μετὰ πάσης ἀνδρείας ἀπαλείψοιτε, καὶ τὴν ῥω-
„ μαίων ἀρχὴν μέχρις ὠκεανοῦ προαγάγοιτε. ὑμῖν τε γὰρ ταῦ-
„ τα δόξαν οἴσει. καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ πατρὸς μνήμην, χάρισιν ἀ-
„ ξίαις οὕτως ἀμείψεσθε. ὃν ἐπακούειν τε τῶν λεγομένων, καὶ τὰ
„ πραττόμενα ἐφορᾶν ἡγεῖσθε. εὐδαιμονοίημεν δ' ἂν τὰ δέοντα
„ πράττοντες ὑπὸ τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν
„ ἀνδρείως κατορθωθέντα, εἰς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε, καὶ στρατη-
„ γίαν, τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὅσα δ' ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ νέῳ προ-
„ θύμως ἐπιδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πιστῶς τε ἀγαθῆς, καὶ
„ ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό, τε ἐν ἡμῖν νέον σεμνότητος πληρώσε-
„ τε τῇ τῶν ὑμετέρων ἔργων ἀνδραγαθίᾳ, τό, τε βάρβαρον ἐν
„ ἀρχῇ νέας ἡγεμονίας κωλυθέν, οὔτε εἰς τὸ παρὸν καταθαρ-
„ σήσει τῆς ἡλικίας καταφρονῆσαν. τά τε μέλλοντα φοβήσε-
„ ται δέει τῶν πεπειραμένων. Τοσαῦτα ὁ Κόμμοδος εἰπών,
καὶ μεγαλοδώροις δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στρα-
τιωτικὸν, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. ὀλίγου μὲν οὖν
τινος χρόνου, πάντα ἐπράττετο τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων,
οἳ πανημέριοι συνῆσαν αὐτῷ, τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες,
καὶ τοσοῦτον ἐνδιδόντες χρόνον, ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς
σώφρονα τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τινες τῶν
ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, διαφθείρειν ἐπειρῶντο νέον ἦθος βα-
σιλέως. ὅσοι τε κόλακες τραπέζης, καὶ τὸ εὔδαιμον γαστρὶ, καὶ
τοῖς αἰσχίστοις μετροῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν ῥώ-
μῃ τρυφῆς, θεάματά τε, καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι,

τήν τε τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαν καταριθμοῦντες, διαβάλ-
λοντές τε πᾶσαν τὴν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου ὥραν, μήτε
ὀπώρας εὔφορον, κρυεράν τε ἀεὶ, καὶ συννεφῆ. οὐ παύσῃ δὲ ἔλε-
γον ὦ δέσποτα, πηγνύμενόν τε, καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ;
ἄλλοι δὲ ἀπολαύουσι πηγῶν τε θερμῶν, καὶ ψυχροῦ νάματος.
ἀτμίδων τε, καὶ ἀέρων, ὧν Ἰταλία μόνη εὔφορος. τοιαῦτα
δή τινα τῷ μειρακίῳ ὑποτυπούμενοι, ἤγειρον αὐτοῦ τὰς ὀρέ-
ξεις, εἰς τὴν ἡδονῶν ἐπιθυμίαν. αἰφνιδίως δὲ καλέσας τοὺς
φίλους, ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα. ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας
τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, δεδιέναι προσεποιεῖτο, μή
τις ἐκεῖσε προκαταλάβοι τὴν βασίλειον ἑστίαν τῶν εὐπατρι-
δῶν πλουσίων. εἶθ' ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως, δύναμιν, καὶ
» περιβολὴν συγκροτήσας, ἐπιθεῖται τῇ ἀρχῇ. Αὐτάρκης δὲ ὁ
» δῆμος χορηγῆσαι πλῆθος ἐπιλέκτων νεανίων. τοιαῦτά τινα
προφασιζομένου τοῦ μειρακίου, οἱ μὲν ἄλλοι, συνεστάλησάν τε
τὴν ψυχὴν, καὶ σκυθρωπαῖς ταῖς ὄψεσιν εἰς γῆν ἔνευσαν.
Πομπηϊανὸς δὲ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων, καὶ κατ' ἐ-
πιγαμίαν προσήκων αὐτῷ, συνῴκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῶν
ἀδελφῶν τοῦ Κομμόδου, ποθεῖν μὲν εἶπε τέκνον, καὶ δέσπο-
τα, τὴν πατρίδα, εἰκός. καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν οἴκοι, ὁμοίᾳ ἐπιθυ-
μίᾳ ἑαλώκαμεν. ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα προὐργιαίτερα ὄντα, καὶ
μᾶλλον ἐπείγοντα, ἀπέχει τὴν ἐπιθυμίαν. τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖ-
» σε, καὶ ὕστερον ἐπὶ πλεῖστον αἰῶνα ἀπολαύσεις. Ἐκεῖ τε ἡ ῥώμη,
» ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ. τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν,
μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς, καὶ ἐπισφαλές. θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν
τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν, καὶ δέος ἡμῶν
καταγνοῦσι. καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ πάντας αὐτοὺς, καὶ τὴν
ὑπὸ τῇ ἄρκτῳ ἀρχὴν ὠκεανῷ ὁρίσαντα, ἐπανελθεῖν οἴκαδε,
θριαμβεύοντί τε, καὶ δεσμίους ἀπάγοντι, καὶ αἰχμαλώτους
βασιλεῖς τε, καὶ σατράπας βαρβάρους. τούτοις γὰρ καὶ οἱ πρὸ
σοῦ ῥωμαῖοι,

οὗ ῥωμαῖοι μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασι. δεδιέναι δέ σε
οὐ χρὴ, μή τις ἐκεῖ τοῖς πράγμασιν ἐπιθῆται. οἵ τε γὰρ ἄριστοι
τῆς βουλῆς ἐνταῦθα σὺν σοί. ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις, πα-
ροῦσα πᾶσα, τῆς σῆς ἀρχῆς προασπίζει. ταμιεῖά τε χρημάτων
βασιλικῶν, ἐνταῦθα πάντα. ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, αἰώνιόν
σοι πίστιν, καὶ εὔνοιαν παρὰ τῶν ἀρχόντων ἐβεβαίωσε. τοιαῦτά
τινα εἰς προτροπὴν, καὶ τὴν πρὸς τὰ κρείττονα ὁρμὴν ὁ Πομ-
πηϊανὸς εἰπὼν, διέτρεψε πρὸς ὀλίγον τὸ μειράκιον. αἰδεσθεὶς
γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ λεχθέντα, οὐδέν τε οἷός τε ὢν εὐλόγως
ἀποκρίνασθαι, τοὺς φίλους ἀπεπέμψατο, φήσας ἀκριβέστερον
καθ' αὑτὸν ἐπισκέψασθαι τὸ πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ
αὐτὸν θεραπόντων, οὐκέτι μὲν τοῖς φίλοις οὐδὲν ἐκοινώσατο.
ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας οἷς ἐδόκει μάλιστα τῆς
ὄχθης τοῦ ἴστρου τὴν πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς
τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. οἱ μὲν, οὖν
διῴκουν τὰ ἐγκεχειρισμένα. οἳ καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ πλείους τῶν
βαρβάρων ὅπλοις ἐχειρώσαντο. τοὺς δὲ, ἐπὶ μεγάλαις συν-
» τάξεσιν, ἐς φιλίαν ἐπηγάγοντο, ῥᾷστα πείσαντες. φύσει γὰρ τὸ
» βάρβαρον φιλοχρήματον. καὶ κινδύνων καταφρονήσαντες,
» ἢ δι' ἐπιδρομῆς, καὶ ἐφόδου τὸ χρειῶδες πρὸς τὸν βίον πορίζον-
» ται, ἢ μεγάλων μισθῶν τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλάσσονται. ἅπερ
ὁ Κόμμοδος εἰδὼς, καὶ τὸ ἀμέριμνον ὠνούμενος, ἀφειδῶς τε
ἔχων χρημάτων, πάντα ἐδίδου τὰ αἰτούμενα. τῆς δὲ ἐξόδου
διαγγελθείσης, κίνησις δὴ μεγίστη καταλαμβάνει τὸ στρατό-
πεδον. καὶ πάντες αὐτῷ συναπελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγεῖεν
μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατριβῆς, ἀπολαύσειεν δὲ τῆς ἐν ῥώμῃ
τρυφῆς. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε ἧκον κηρύτ-
τοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφιξιν, ὑπερήσθη τε ὁ ῥωμαίων δῆ-
μος, καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας, νέου αὐτοκράτορος ἐπιδημίᾳ,
παρῴζειν τὸ μειράκιον ἡγούμενοι. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν

ὁ Κόμμοδος μετὰ νεανικῆς σπουδῆς, καὶ διαδραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε πανταχοῦ βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανεὶς, ἀσπαστός τε, καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ὤφθη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς ῥώμης, πᾶσά τε ἡ σύγκλητος βουλὴ, καὶ πανδημεὶ ὅσοι τὴν ῥώμην κατῴκουν ἄνθρωποι, μὴ κατασχόντες αὐτῶν, ἀλλ' ἕκαστος φθάσαι θέλων, δαφνηφόροι τε, καὶ πάντα ἐπιφερόμενοι ἄνθη τὰ τε ἀκμάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόρρω τῆς πόλεως ὑπήντων, θεασόμενοι τὸν νέον, καὶ εὐγενῆ βασιλέα. ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν ἀληθεῖ ψυχῆς διαθέσει, ἅτε παρ' αὐτοῖς γεννηθέντα τε, καὶ τραφέντα, καὶ ἄνωθεν ἐκ τριγονίας βασιλέα τε, καὶ εὐπατρίδην ὄντα ῥωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς αὐτῷ γένος, ἐκ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων ἦν. φαυστῖνα δὲ ἡ μήτηρ βασίλισσα γεγένητο, θυγάτηρ τε οὖσα ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς ἐπικληθέντος, καὶ ἀδριανοῦ ἔκγονος κατὰ θηλυγονίαν. ἀνήνεγκε δὲ τὸ γένος αὐτὴ ἐπὶ Τραϊανὸν πρόπαππον. γένους μὲν οὖν ὁ Κόμμοδος οὕτως εἶχε. πρὸς δὲ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ, καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος, σώματός τε συμμετρίᾳ, καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀνδρείας. ὀφθαλμῶν τε γὰρ ἀρθμίαι, καὶ πυρώδεις βολαὶ, κόμη τε φύσει ξανθὴ, καὶ οὔλη, ὡς εἴ ποτε φοιτῴη δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτῷ πυροειδές τι, ὡς τοὺς μὲν, οἴεσθαι ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι ἐπιπάσσεσθαι. τοὺς δὲ, ἐκθειάζειν, λέγοντας αἴγλην τινὰ οὐράνιον περὶ τὴν κεφαλὴν συγγεγενῆσθαι αὐτῷ. ἴουλοί τε αὐτοῦ κατιόντες, ταῖς παρειαῖς ἐπήνθουν. τοιοῦτον δὴ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ ῥωμαῖοι, εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς, καὶ στεφάνων, καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. ὡς δ' εἰς τὴν ῥώμην εἰσήλασεν, εἴς τε τοῦ διὸς τὸ τέμενος, καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀνελθὼν, εὐθὺς τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τοῖς ἐν ῥώμῃ καταλειφθεῖσι στρατιώταις, χαριστήρια ὁμολογήσας τῆς φυλαχθείσης πίστεως, εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀνεχώρησε. χρόνου μὲν οὖν τινος ὀλίγων ἐτῶν, τιμὴν

πᾶσαν ἀπένεμε τοῖς πατρῴοις φίλοις. πάντα τε ἔπραττεν, ἐκείνοις συμβούλοις χρώμενος. ἐπεὶ δὲ τὴν πρόνοιαν ἐνεχείρισε τῆς ἀρχῆς ἑαυτοῦ ἐπιστήσας τοῖς στρατοπέδοις Περέννιον, ἄνδρα τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δὲ εἶναι δοκοῦντα, διὸ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατοπέδων, τῇ τοῦ μειρακίου ἀποχρώμενος ἡλικίᾳ ἐκεῖνος, εἴασεν αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα, καὶ κραιπάλαις. τῆς τε φροντίδος, καὶ τῶν βασιλείων καμάτων ἀπῆγεν αὐτόν. καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο, πλούτου τε ἀκρατήτῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν μὲν προσκτωμένων ἀεὶ καταφρονούσῃ, τῶν δ' οὔπω παρόντων, ἀπλήστῳ ἀντικρινούσῃ. τούς τε πατρῴους φίλους πρῶτος διαβάλλειν ἤρξατο. καὶ ὅσοι πλούσιοί τε ἦσαν, καὶ εὐγενεῖς, τούτους εἰς ὑποψίαν ἄγων, τὸ μειράκιον ἐφόβει, ὡς ἂν αὐτοὺς διαχειρισάμενος, ἀφορμὴν αὐτῷ παράσχοι, καὶ ἐξουσίαν, ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα. μέχρι μὲν οὖν τινος, ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς. ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ τινὸς πονηρᾶς, καὶ βασκάνου τύχης ἀναστρεψάσης αὐτοῦ τὴν ἔτι σώφρονα, καὶ κόσμιον συνέβη τι τοιοῦτο. Λουκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή. αὕτη πρότερον Λουκίῳ Βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει. ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μάρκος ποιησάμενος, ἐκδούς τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα, δεσμὸν εὐνοίας ἰσχυρότατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο. καὶ ἐπεὶ συνέβη τὸν Λούκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λουκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων, Πομπηϊανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδοτο. οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμοδος γυναῖκα ἠγάγετο Κρισπῖναν ὄνομα, ἀνάγκη τε ἐγένετο τὴν προεδρίαν ἀπονέμεσθαι τῇ τοῦ βασιλεύοντος γυναικί, δυσφόρως τοῦτο φέρουσα ἡ Λουκίλλα, καὶ τὴν ἐκείνης

τιμὴν ἑαυτῆς ὕβριν νομίζουσα, τὸν μὲν ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηιανὸν εἰδυῖα ἀγαπῶντα τὸν Κόμμοδον, οὐδὲν αὐτῷ περὶ ἐπιθέσεως τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦται. Κοδράτου δὲ νεανίσκου εὐγενοῦς τινος καὶ πλουσίου, ἐφ' οὗ καὶ λανθανούσῃ συνουσίᾳ διεβάλλετο, πεῖραν τῆς γνώμης λαμβάνουσα, περί τε τῆς συνεδρίας χαλεπῶς ἀπωδύρετο, καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον ὀλέθρια βουλεύσασθαι ἑαυτῷ τε, καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ. συνωμότας γὰρ ἐκεῖνος τῆς βουλῆς λαβών τινας τῶν ἐξεχόντων, ἀναπείθει νεανίσκον τινὰ, καὶ αὐτὸν ὄντα τῆς βουλῆς, Κυιντιανὸν ὄνομα, προπετῆ δὲ, καὶ θρασὺν, λαβόντα ἐγχειρίδιον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυλάξαντα, καὶ τόπον ἐπιτήδειον, ἐπιπεσεῖν τε τῷ Κομμόδῳ, καὶ φονεῦσαι· τὰ λοιπὰ φήσας αὐτὸς κατορθώσασθαι χρημάτων ἐπιδόσει. ὁ δ' ὑποστὰς ἐν τῇ τοῦ ἀμφιθεάτρου εἰσόδῳ, ζοφώδης δὲ αὕτη, καὶ λήσεσθαι ἤλπισε, γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελθών τε αἰφνιδίως τῷ Κομμόδῳ, καὶ μεγάλῃ φωνῇ προειπὼν ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτῷ ἐπιπέμφθαι, τρῶσαι μὴ φθάσας, ἀλλ' ἐν ᾧ περὶ τὴν τῶν ῥημάτων προφορὰν ἠσχολεῖτο, καὶ τὴν δεῖξιν τοῦ ξίφους, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, δίκην ἀνοίας ὑπέσχεν, ὃς προεῖπε τὸ βεβουλευμένον μᾶλλον, ἢ ἔδρασε· παρέσχε τε αὐτῷ μὲν προγνωσθέντι ἁλῶναι, ἐκείνῳ δὲ προμαθόντι φυλάξασθαι. αὕτη μὲν δὴ πρώτη, καὶ μεγίστη αἰτία τῷ μειρακίῳ μίσους ἐγένετο πρὸς τὴν σύγκλητον βουλήν. ἔτρωσέ τε αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τὰ λεχθέντα. καὶ κοινοὺς ἐχθροὺς πάντας ἡγεῖτο, μεμνημένος ἀεὶ τῆς τοῦ ἐπιδραμόντος φωνῆς. ὑπῆρξε δὲ καὶ τῷ Περεννίῳ πρόφασίς τε, καὶ ὑπόθεσις αὐτάρκης. ἐκκόπτειν γὰρ ἀεὶ, καὶ κωλύειν αὐτῷ συνεβούλευε τοὺς ὑπερέχοντας· ὧν ἁρπάζων τὰς οὐσίας, ῥᾷστα πλουσιώτατος ἐγένετο τῶν καθ' αὑτὸν ἀνθρώπων. γενομένης δ' ἐξετάσεως διὰ τοῦ Περεννίου ἀκριβεστέρας, τήν τε ἀδελφὴν ὁ Κόμμοδος διεχρήσατο,

καὶ πάντας ἀφειδῶς τοὺς τε ὄντας ἐν τῇ συνωμοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐφ' οἷαισδήποτε διαβληθέντας ὑποψίαις. ὁ δὲ Περέννιος ἀποσκευασάμενος πάντας, οὓς καὶ ὁ Κόμμοδος ᾐδεῖτο, καὶ ὅσοι πατρῴαν αὐτῷ εὔνοιαν ἐπεδείκνυντο, τῆς τε ἐκείνου σωτηρίας προμήθειαν εἶχον. κτησάμενός τε αὐτὴν ἐπ' ἐξουσίαν, ἐπεβούλευε τῇ ἀρχῇ. καὶ τοῖς τε υἱοῖς ἑαυτοῦ νεανίαις οὖσιν, ἐγχειρίσαι πείθει τὸν Κόμμοδον πρόνοιαν τῶν ἰλλυρικῶν στρατευμάτων. αὐτός τε πλεῖστα χρήματα ἤθροιζεν εἰς τὸ ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἀποστῆσαι τὸ στρατιωτικόν. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ λανθάνοντες, συνεκρότουν δύναμιν. ὡς ἂν τοῦ Περεννίου κατεργασομένου τὸν Κόμμοδον, ἐπιθεῖντο τῇ ἀρχῇ. ἐγνώσθη δ' ἡ ἐπιβουλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. Ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι ῥωμαῖοι διὶ καπετωλίῳ. θεάματά τε, καὶ ἰσχύος πάντα ἀθροίζεται, ὡς εἰς βασιλίδα πόλιν πανηγυρίζουσαν. θεατὴς δὲ, καὶ ἀθλοθέτης σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίνεται. κατελθόντος δὴ τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, καὶ αὐτοῦ μὲν προκαθίσαντος ἐν τῇ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος δὲ τοῦ θεάτρου, μετὰ πάσης εὐκοσμίας τῶν τε ἐν ἀξιώσεσιν ἐξαιρέτοις ἕδραις, καὶ ὡς ἑκάστοις διετέτακτο ἱδρυμένων, πρὶν τι λέγεσθαι, ἢ πράττεσθαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα, βάκτρον γὰρ ἦν αὐτῷ μετὰ χεῖρας, ἡμιγύμνῳ τε αὐτῷ ἐκκρεμὴς πήρα, εἰσδραμὼν, καὶ στὰς ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ τε τῆς χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατασιγάσας, οὐ πανηγυρίζειν σοι καιρὸς ἔφη Κόμμοδε νῦν, οὐδὲ θέαις, καὶ ἑορταῖς σχολάζειν. ἐπίκειται γάρ σου τοῖς αὐχέσι τὸ τοῦ Περεννίου ξίφος. καὶ εἰ μὴ φυλάξῃ κίνδυνον οὐκ ἐπαιωρούμενον, ἀλλ' ἤδη παρόντα, λήσεις ἀπολούμενος. αὐτός τε γὰρ ἐνταῦθα δύναμιν ἐπὶ σοὶ, καὶ χρήματα ἀθροίζει. οἵ τε παῖδες αὐτῷ, τὴν ἰλλυρικὴν στρατιὰν ἀναπείθουσιν. εἰ δὲ μὴ φθάσῃς, διαφθείρῃ. ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπὸ

τινος δαιμονίου τύχης ἐπαχθέντος, εἴτε καὶ τολμήσαντος, ἵνα δόξαν ἄρηται, πρότερον ἄγνωστος, καὶ ἄσημος ὤν, εἴτε καὶ ἐλπίσαντος ἀμοιβοῖς μεγαλοδώρου παρὰ τοῦ βασιλέως τεύξεσθαι, ἀφασία τὸν Κόμμοδον καταλαμβάνει. καὶ πάντες ὑπώπτευον μὲν τὰ λεχθέντα, πιστεύειν δὲ οὐ προσεποιοῦντο. κελεύει δὲ αὐτὸν συλληφθῆναι ὁ Περέννιος. οἷα δὲ μεμηνότα, καὶ ψευδῆ λέγοντα, πυρὶ παραδοθῆναι. ὁ μὲν δὴ ἀκαίρου παῤῥησίας, τοιαύτην ὑπέσχε δίκην. οἱ μέντοι περὶ τὸν Κόμμοδον, ὅσοι τε εὐνοεῖν προσεποιοῦντο, καὶ πάλαι μὲν ἀπεχθῶς πρὸς τὸν Περέννιον διακείμενοι βαρὺς γὰρ, καὶ ἀφόρητος ἦν ὑπεροψίᾳ, καὶ ὕβρει τότε καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες, διαβάλλειν ἐπερῶντο, ἐχρῆν τε ἅμα τὸν Κόμμοδον τὴν ἐπιβουλὴν ἐκφυγεῖν, καὶ τὸν Περέννιον σὺν τοῖς παισὶ διολέσθαι κακῶς. ἦλθον γὰρ μετ' οὐ πολὺ στρατιῶταί τινες λαθόντες τὸν τοῦ Περεννίου παῖδα, καὶ νομίσματα. ἐνόμισαν ἐκτετυπωμένα τὴν ἐκείνου εἰκόνα. λαθόντες δὲ καίτοι ἔπαρχον ὄντα τὸν Περέννιον, καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα, διδάξαντές τε τῆς ἐπιβουλῆς τὰ λανθάνοντα, αὐτοὶ μὲν ἔτυχον μεγάλων δωρεῶν. ἀγνοοῦντος δὲ ταῦτα τοῦ Περεννίου, μηδέν τέ τι τοιοῦτον προσδεχομένου, νύκτωρ ὁ Κόμμοδος πέμψας, ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν. καὶ τὴν ταχίστην, ὅπως τὴν τῶν πραττομένων γνῶσιν φθάσωσιν, ἐκπέμπει τοὺς φρασομένους ὀξυτέρῳ δρόμῳ, ἐπιστῆναί τε δυνησομένους τῷ παιδὶ τοῦ Περεννίου τὰ ἐπὶ τῆς ῥώμης ἀγνοοῦντι γράμματά τε φιλικὰ γράψας, καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐτὸν, ἥκειν κελεύει. ὁ δὲ, μήτε τῆς παρασκευῆς πω καὶ τῶν βεβουλευμένων, μήτε τι τῶν κατὰ τὸν πατέρα εἰδὼς, τῶν τε ἀγγέλων εἰπόντων ταῦτα καὶ τὸν πατέρα ἐντετάλθαι ῥήμασι, μηδὲν δὲ ἐπεσταλκέναι τοῖς βασιλείοις δοκούμενον γράμμασι, πιστεύσας ὁ νεανίας, ἀχάλων μὲν, καὶ δυσφορῶν, ὅτι δὴ ἀτελῆ κατέλιπε τὰ βεβουλευ-

μένα, ὅμως δὲ θαρρῶν τῇ τοῦ πατρὸς ὡς ἔτι συνεστώσῃ δυνάμει, ποιεῖται τὴν ἔξοδον. γενόμενον δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οἷς τοῦτο ἐντέταλτο, διεχρήσαντο. τοιοῦτον μὲν δὴ τέλος ἐκείνους κατέλαβεν. ὁ δὲ Κόμμοδος, δύο τοὺς ἐπάρχους καταστήσας, ἀσφαλέστερον ᾠήθη μὴ ἑνὶ πιστεύειν τοσαύτην ἐξουσίαν. μεριθεῖσαν δὲ αὐτὴν, ἀσθενεστέραν ἔσεσθαι ἤλπισε, πρὸς τὴν βασίλειον ἐπιθυμίαν. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγενομένου, ἑτέρα τις ἐπιβουλὴ τοιαύτη κατὰ τὸ αὐτὸ συνεσκευάσθη. Μάτερνος ἦν τις, στρατιώτης μὲν πρότερον. πολλὰ δὲ, καὶ δεινὰ τολμήσας, τήν τε τάξιν λιπὼν, καὶ πείσας ἑτέρους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων συναποδρᾶναι, χεῖρα πολλὴν κακούργων ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν πρῶτα, κώμαις τε, καὶ ἀγροῖς ἐπιτρέχων, ἐλήϊζεν. ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο, μεῖζόν τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων, μεγάλαις τε δωρεῶν ὑποσχέσεσι, καὶ τῶν ἁλισκομένων κοινωνίᾳ, ὡς μηκέτι λῃστῶν, ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. πόλεσι γὰρ ἤδη μεγίσταις ἐπετίθεντο. καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δεσμωτήρια βίᾳ ῥηγνύντες, τοὺς ἐφ' οἵαις δὴ καθειρχθέντας αἰτίαις, δεσμῶν ἐλευθέρους ἀφιέντες, ἄδειάν τε ὑπισχνούμενοι, εὐεργεσίαις ἐς τὴν συμμαχίαν προήγοντο. πᾶσάν τε κατατρέχοντες τὴν Κελτῶν, καὶ Ἰβήρων χώραν, πόλεσί τε ταῖς μεγίσταις ἐπιόντες, καὶ μέρη μὲν ἐμπιπράντες, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπαρχῆς ποιούμενοι, ἀνεχώρουν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ Κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε, καὶ ἀπειλῆς ἐπιστέλλει τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις ῥαθυμίαν ἐγκαλῶν. καὶ κελεύει στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι. μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγειρομένην ἐπ' αὐτοὺς, τῶν μὲν χωρίων, ἃ ἐπόρθουν, ἀπέστησαν. λαθόντες δὲ, διὰ ταχείας, καὶ ἀβάτου ὁδοιπορίας, κατ' ὀλίγους εἰς τὴν Ἰταλίαν παρεδύοντο. καὶ περὶ βασιλείας ἤδη, καὶ μειζόνων πραγμάτων, ὁ Μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον

ἣν προχωρήσαντα, ᾠήθη δεῖν μέγα τι δράσας κατορθῶσαι, ἢ ἐπείπερ ἅπαξ ἐν κινδύνῳ καθεστήκει, μὴ ἀσήμως, μηδ' ἀδόξως τελευτῆσαι. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἡγεῖτο, ὡς ἐξ ἀντιστάσεως ἰσορρόπου, καὶ φανερᾶς ἐφόδου συστῆναι πρὸς τὸν Κόμμοδον, τό, τε γὰρ πλῆθος τοῦ ῥωμαίων δήμου ἐλογίζετο, εὔνοον ἔτι τῷ Κομμόδῳ ὑπάρχον, τήν τε περὶ αὐτὸν τῶν δορυφόρων εὔνοιαν, τέχνῃ, καὶ σοφίᾳ ἤλπισε περιέσεσθαι. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε τι. Ηρος ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ὡρισμένης ἡμέρας, μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι ῥωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα. κειμήλιά τε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα τῆς θεοῦ προπομπεύει. ἄνεσίς τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς. ἕκαστός τε ὃ βούλεται σχῆμα, ὑποκρίνεται. οὐδ' ἔστιν οὕτω μέγα, ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει. παῖξαί τε, καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα, καὶ τὸν μιμούμενον. ἔδοξε δὴ τῷ Ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι, εἰς τὸ τὴν ἐπιβουλὴν λαθεῖν. ἤλπισε γὰρ αὐτός τε ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφόρων σχῆμα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὁπλίτας ὁμοίως, ἀναμίξας τε τῷ πλήθει τῶν αἰχμοφόρων, καὶ τῆς πομπῆς νομισθεὶς μέρος, μηδενός τε προφυλαττομένου, αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν τὸν Κόμμοδον διαχρήσασθαι. ἀλλὰ προδοσίας γενομένης, καί τινων τῶν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατειπόντων, φθόνος γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο παρώξυνεν, εἰ δὴ ἔμελλον ἀντὶ λῃστοῦ, δεσπότην ἕξειν, καὶ βασιλέα, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἑορτὴν αὐτός τε ὁ Μάτερνος συλληφθεὶς τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, καὶ οἱ συνωμόται ἀξίας ὑπέσχον δίκας, ὁ δὲ Κόμμοδος θύσας τε τῇ θεῷ, καὶ χαριστήρια ὁμολογήσας, τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει. παρέπεμπέ τε τὴν θεὸν χαίρων. καὶ σωτήρια τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηγύριζε. θρησκεύουσι δὲ

μάλιστα

μάλιστα τὴν θεὸν τὴν δὲ ῥωμαῖοι ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὡς ἱστορίᾳ παρειλήφαμεν, ἧς ἐπιμνησθῆναι ἔδοξε, διὰ τὴν παρ' ἑλλήνων τισὶν ἀγνωσίαν. Αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα διοπετὲς ὥς λέγουσιν· οὔτε δὲ τὴν ὕλην, οὔτε τεχνιτῶν, ὅστις ἐποίησεν ἐγνωσμένον, οὐδὲ ψαυστὸν χειρὸς ἀνθρωπίνης. τοῦτο δὲ πάλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἴς τινα τῆς φρυγίας χῶρον. πεσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ. τὴν δὲ προσηγορίαν λαβεῖν τὸν τόπον, ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι. ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, ἴλῳ τῷ φρυγὶ καὶ ταντάλῳ τῷ λυδῷ, πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγουσιν· οἱ μὲν, περὶ ὅρων, οἱ δὲ, περὶ τῆς γανυμήδους ἁρπαγῆς. ἰσορρόπου δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης, ἑκατέρωθεν πεσεῖν ἱκανοὺς, καὶ τὴν συμφορὰν ὄνομα δοῦναι τῷ χωρίῳ, ἔνθα καὶ τὸν γανυμήδην ἁρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος ἀνθελκόντων αὐτὸν τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τοῦ ἐραστοῦ. ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώματος, ἐκθειασθῆναι τὸ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον, καὶ τὴν διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ πεσινοῦντι, πάλαι μὲν φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ γάλλῳ παραρρέοντι. ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερώμενοι. ἐπεὶ δὲ ῥωμαίων ηὔξετο τὰ πράγματα φασὶν αὐτοῖς χρησθῆναι, μένειν τε τὴν ἀρχὴν, καὶ εἰς μέγα προχωρήσειν, εἰ τὴν πεσινουντίαν θεὸν μεταγάγοιεν ὡς αὐτούς. πέμψαντες δὲ πρέσβεις εἰς φρύγας, τὸ ἄγαλμα ᾔτουν. ἔτυχον δὲ ῥαδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι, καὶ τὴν ἀπ' αἰνείου τοῦ φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες. κομισθὲν δὲ ἐπὶ νεὼς τὸ ἄγαλμα, καὶ γενόμενον ἐν ταῖς τοῦ θύμβριδος ἐκβολαῖς, ταύταις γὰρ ἀντὶ λιμένων ἐχρῶντο ῥωμαῖοι, ἔστησε θείᾳ δυνάμει τὸ σκάφος. ἐπὶ πολὺ δὲ πανδημεὶ τῶν ῥωμαίων τὴν ναῦν ἐφελκόντων, ἀντεχούσης τῆς ἰλύος, οὐ πρότερον ἡ ναῦς ἀνέδραμε, πρὶν ἢ τὴν ἱέρειαν ἐνεχθῆναι τῆς θεοῦ, ἥτις τῆς ἑστίας ἦν, ταύτην ἔδει παρθενεύ-

θαι, αἰτίαν δὴ διαφθορᾶς ἔχειν. ὡς μέλλουσα δὲ κρίνεσθαι, ἱκετεύει τὸν δῆμον ἐπιτρέψαι τῇ πεσινουντίᾳ θεῷ τὴν κρίσιν. καὶ λυσαμένη τὴν ζώνην, ἐπαφῆκε τῇ πρώρᾳ τῆς νεώς, προσευξαμένη εἰ παρθένος εἴη, καὶ ἁγνή, πεισθῆναι τὸ σκάφος. ῥᾳδίως δὲ τῆς ζώνης ἐξηρτημένης, ἡ ναῦς ἠκολούθησεν. ὁμοῦ δὲ τὸ ἐναργὲς τῆς θεοῦ, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς παρθένου, ῥωμαῖοι ἐθαύμασαν. τοσαῦτα μὲν δὴ τῆς πεσινουντίας θεοῦ φιλοτιμότερον ἱστορείσθω, οὐκ ἄχαριν ἕξοντα γνῶσιν τοῖς τὰ ῥωμαίων οὐκ ἀκριβοῦσιν. ὁ δὲ Κόμμοδος ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνου ἐπιβουλήν, πλείονί τε περὶ αὑτὸν ἐχρῆτο φρουρᾷ, καὶ σπανίως τοῖς δήμοις ἐπεφαίνετο, τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις, καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν δικαστηρίων ἀπείργων, καὶ βασιλικῶν πράξεων. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ λιμώδη νόσον κατασχεῖν τὴν ἰταλίαν. μάλιστα δὲ τὸ πάθος τῇ ῥωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ, καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ. πολλή τέ τις φθορὰ ἐγένετο ὑποζυγίων ἅμα, καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμμοδος, συμβουλευσάντων αὐτῷ τινῶν ἰατρῶν, εἰς τὴν λαύρεντον ἀνεχώρησεν. εὐψυχέστερον γὰρ τὸ χωρίον, καὶ μεγίστοις κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ. σωτήριον εἶναι ἐδόκει, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο, εὐωδία τε τῆς τῶν δαφνῶν ἀποφορᾶς, καὶ τῆς τῶν δένδρων ἡδείας σκιᾶς. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν, κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύρου εὐωδεστάτου τάς τε ὀσφρήσεις, καὶ τὰ ὦτα ἐνεπίμπλασαν. θυμιάμασί τε, καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο, φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθάσασαν, ἐμπιπλάναι τοὺς πόρους τῶν αἰσθήσεων, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθινῶδες τοῦ ἀέρος. ἢ εἰ καί τι προεμπέσοι, κατεργάζεσθαι δυνάμει κρείττονι. πλὴν οὐδὲν ἧττον ἡ νόσος ἐπὶ πλεῖστον ἤκμασε, πολλῆς ἀνθρώπων φθορᾶς γινομένης, πάντων τε

ζώων

ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων. ὑπεῖχε δὲ κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος, Φρύξ, τῶν δημοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι. οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γενόμενος, συναυξηθείς τε τῷ Κομμόδῳ, εἰς τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς, καὶ ἐξουσίας προήχθη ὡς τήν τε τοῦ σώματος φρουρὰν, καὶ τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τήν τε τῶν στρατῶν ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι. ὑπὸ δὲ πλούτου, καὶ τρυφῆς, ἀνεπείσθη καὶ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα, καὶ σῖτον πλεῖστον συνωνούμενος, καὶ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσάξεσθαι τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρῶτον ἐν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων καταστήσας, ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἁλόντας, πόθῳ τοῦ χρειώδους προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατασκευάσας, λουτρὸν δημόσιον ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν, οὖν οὕτω τὸν δῆμον ἐδελέαζεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι, ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτὸν, καὶ τῶν δεινῶν τὰς αἰτίας εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτοῦ τὸ ἄπληστον τῆς τοῦ πλούτου ἐπιθυμίας, τὰ μὲν πρῶτα ἐν θεάτροις συνιστάμενοι κατὰ πλήθη, κακῶς ἠγόρευον. καὶ τὸ τελευταῖον διάγοντος ἐν προαστείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες πανδημεὶ ἐβόων, καὶ τὸν κλέανδρον εἰς θάνατον ᾔτουν. ταραχῆς δ' οὔσης περὶ τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, ἀγνοοῦντός τε τὰ θρυλλούμενα, ἐπείπερ ὁ κλέανδρος ἀγγέλλεσθαί τι τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτῷ, αἰφνιδίως οὐ προσδοκῶντος τοῦ δήμου ἐπιφαίνονται ὡπλισμένοι, κελεύσαντος τοῦ κλεάνδρου. πάντες δὲ οἱ βασίλειοι ἱππεῖς τούς τε ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον καὶ ἐτίτρωσκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδ' ἀντιστῆναι οἷός τε ἦν, ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς. φυγῆς δὲ γενομένης, ἔφευγον εἰς τὴν πόλιν, ἐφθείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲ πατούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους ὠθούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων.

ἐπάλληλοι πίπτοντες, πολλοὶ ἀπώλοντο. μέχρι μὲν δὴ τῶν τῆς ῥώμης πυλῶν, ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες τοὺς ἐμπίπτοντας, ἀφειδῶς ἀνῄρουν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει μείναντες, αἰσθόμενοι τὸ κατειληφὸς πάθος, ἀποκλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσόδους, εἴς τε τὰ δωμάτια ἀναβάντες, λίθοις, καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππεῖς. οἱ δὲ, ἔπασχον, ἅπερ δεδράκεσαν, οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς συστάδην μαχομένου, τοῦ δὲ πλήθους ἐξ ἀσφαλοῦς ἤδη βάλλοντος αὐτούς. τιτρωσκόμενοι τοίνυν, καὶ μὴ φέροντες, ἐς φυγὴν ἐτράπησαν. πολλοὶ δὲ αὐτῶν διεφθείροντο ὑπό τε τῆς τῶν λίθων συνεχοῦς βολῆς. οἱ δὲ ἵπποι, κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ἐπιβαίνοντες, ὠλίσθανον, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀπωθοῦντο. πολλῶν δὲ ἑκατέρωθεν πιπτόντων, ἐπεβοήθουν τῷ δήμῳ. καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ στρατιῶται, μίσει τῶν ἱππέων. ὄντος δὲ πολέμου ἐμφυλίου, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἀγγεῖλαι τὰ πραττόμενα τῷ Κομμόδῳ ἐβούλετο, δέει τῆς κλεάνδρου ἐξουσίας. ἡ δὲ πρεσβυτάτη τῶν Κομμόδου ἀδελφῶν, φαδίλλα ἦν ὄνομα αὐτῇ, εἰσδραμοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα, ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ, καὶ ἀκώλυτος, ἅτε ἀδελφῇ, λυσαμένη τὰς τρίχας, ῥίψασά τε εἰς τὴν γῆν ἑαυτὴν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πένθους σχῆμα δείξασα, σὺ μὲν ἔφη ὦ βασιλεῦ, μένων ἐπὶ ἡσυχίᾳ τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἐσχάτῳ καθέστηκας κινδύνῳ. ἡμεῖς δὲ, τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολούμεθα. οἴχεται δέ σοι ὅ, τε δῆμος ῥωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ. ἃ δὲ πρὸς μηδενὸς βαρβάρων πείσεσθαι προσεδοκῶμεν, ταῦτα δρῶσιν ἡμᾶς οἱ οἰκέται. καὶ οὓς μάλιστα εὐηργέτησας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις. κλέανδρος ἐπὶ σέ τόν τε δῆμον, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὥπλισεν. ἐκ δὲ διαφόρου, καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν, μισοῦντες αὐτὸν ὁ δῆμος, οἱ δὲ στέργοντες, πᾶν τὸ ἱππικὸν τάγμα, ἐν ὅπλοις εἰσί. καὶ φθείροντες ἀλλήλους, ἐμφυλίου αἵματος τὴν ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὰ δ' ἑκα-

τέρου τοῦ πλήθους δεινά, ἡμᾶς προσλήψεται, εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέτην, ὀλέθρου τοσούτου τοῖς μὲν, αἴτιον ἤδη γεγονότα, ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω. τοιαῦτά τινα εἰποῦσα, ῥηξαμένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς θαῤῥήσαντες τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις, τὸν Κόμμοδον ἐτάραξαν. ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος τόν τε ἐπικείμενον κίνδυνον οὐ μέλλοντα, ἀλλ᾽ ἤ παρόντα ἤδη φοβηθεὶς, μεταπέμπεται τὸν κλέανδρον, οὐδὲν μέντοι εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, οἰόμενον δέ. ἐλθόντα δ᾽ αὐτὸν, συλληφθῆναι κελεύει. καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, δόρατί τε ἐπιμήκει ἐγκαταπήξας, ἐκπέμπει τερπνὸν, καὶ ποθεινὸν τῷ δήμῳ θέαμα. ἔστη γοῦν οὕτω τὸ δεινόν. καὶ ἑκάτεροι πολεμοῦντες ἐπαύσατο. οἱ μὲν στρατιῶται, ἀνῃρημένον ἰδόντες ὑπὲρ οὗ ἐμάχοντο, δέει τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς. συνίεσαν γὰρ ἐξηπατῆσθαι καὶ τὰ δραθέντα παρὰ γνώμην αὐτοῦ τετολμηκέναι. ὁ δὲ δῆμος κεκόρεστο, τιμωρίαν παρὰ τοῦ δεινὰ δράσαντος εἰληφώς. προσανεῖλον δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ κλεάνδρου. δύο δὲ ἦσαν ἄῤῥενες αὐτῷ. πάντας τε ὅσους ᾔδεσαν ἐκείνῳ φίλους, διεχρήσαντο, σύροντές τε τὰ σώματα, καὶ πᾶσαν ὕβριν ἐνυβρίσαντες. τέλος, λελωβημένους εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἔῤῥιψαν φέροντες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει κλέανδρός τε, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐχρήσαντο, φιλοτιμησαμένης ὡς ἂν τις εἴποι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἑνὶ δεῖξαι, ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης εὐτελείας, εἰς τὸ μέγιστον ὕψους ἆραι. καὶ πάλιν τὸν, ἀρθέντα ῥίψαι, ὀλίγη, καὶ ἀνέλπιστος δύναται τύχης ῥοπή. ὁ δὲ Κόμμοδος, δεδιὼς μὲν τὴν τοῦ δήμου κίνησιν, μή τι καὶ περὶ αὐτοῦ νεωτερίσειεν, ὅμως δὲ παρορμησάντων αὐτὸν τῶν οἰκείων, κατελθὼν εἰς τὸ ἄστυ, μετὰ πάσης εὐφημίας τε, καὶ παραπομπῆς τοῦ δήμου ὑποδεχθεὶς εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. πειραθεὶς δὲ τοσούτων κινδύνων, ἀπίστως προσεφέ-

ρετο πᾶσιν, ἀφειδῶς τε φονεύων, καὶ πάσαις διαβολαῖς ῥαδίως πιστεύων, μηδέ τινα προσιέμενος τῶν λόγου ἀξίων· ἀλλὰ τῆς μὲν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς, ἀπῆγεν ἑαυτόν. ἐδεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε, καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. καὶ σώφρων μὲν πᾶς, καὶ παιδείας κἂν μετρίως μεμνημένος, τῆς αὐλῆς ὡς ἐπίβουλος ἐδιώκετο. γελωτοποιοὶ δὲ, καὶ τῶν αἰσχίστων ὑποκριταὶ, εἶχον αὐτὸν ὑποχείριον. ἁρμάτων τε ἡνιοχείας, καὶ θηρίων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπαιδεύετο, τῶν μὲν κολάκων εἰς ἀνδρείας δόξαν αὐτὰ ὑμνούντων, τοῦ δὲ, ἀπρεπέστερον μετιόντος, ἢ βασιλεῖ σώφρονι ἥρμοζεν. ἐγένοντο δέ τινες κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες γὰρ ἡμέριοι συνεχῶς ἐβλέποντο. ἕτεροί τε εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν. ζῶά τε παντοῖα, καὶ τὴν ἑαυτῶν φύσιν μὴ σώζοντα, σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς, καὶ μέρεσι σώματος ἀναρμόστοις, πολλάκις ἀπεκυήθη. μέγιστον δὲ δεινὸν καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ἐλύπησε, καὶ πρὸς τὸ μέλλον, οἰωνίσματι, καὶ φαύλῳ συμβόλῳ χρωμένους, πάντας ἐτάραξεν. οὔτε γὰρ ὄμβρου προϋπάρξαντος, οὔτε νεφῶν ἀθροισθέντων, σεισμοῦ δὲ ὀλίγου προσγενομένου γῆς, εἴτε σκηπτοῦ νύκτωρ κατενεχθέντος, εἴτε καὶ πυρὸς ποθὲν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διαῤῥυέντος, πᾶν τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον, καὶ κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν διὰ ἀσφάλειαν, ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσοῦ τε, καὶ ἀργύρου. ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς, πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημόσια, ἕκαστος δὲ τὰ ἴδια αὐτοῦ. καταφλέξαν δὲ τὸ πῦρ τόν τε νεὼν, καὶ πάντα τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως, καὶ κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τῆς ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς,

γυμνωθὲν

γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς παλλάδος ἄγαλμα, ὃ σέβουσί τε, καὶ κρύπτουσι ῥωμαῖοι, κομισθὲν ἀπὸ τροίας ὡς λόγος, ὅτε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' ἰλίου εἰς ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον δὲ οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. ἁρπάσασαι γὰρ τὸ ἄγαλμα αἱ τῆς ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι, διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως αὐλὴν μετεκόμισαν. κατεφλέχθη δὲ καὶ πλεῖστα ἄλλα τῆς πόλεως μέρη κάλλιστα. ἱκανῶν τε ἡμερῶν πάντα ἐπιὸν τὸ πῦρ, ἐπεβόσκετο. οὐδὲ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἢ κατενεχθέντες ὄμβροι, ἐπέσχον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. ὅθεν καὶ τὸ πᾶν ἔργον ἐξεθειάσθη, πιστευόντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν τότε ἀνθρώπων, ὅτι γνώμῃ θεῶν, καὶ δυνάμει, ἤρξατό τε τὸ πῦρ, καὶ ἐπαύσατο. συνεβάλλοντο δέ τινες ἐκ τῶν κατειληφότων πολέμων σημεῖον εἶναι τὴν τοῦ νεὼ τῆς εἰρήνης ἀπώλειαν. τὰ γοῦν ἀκολουθήσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν, ἐκ τῆς ἀποβάσεως τὴν προϋπάρχουσαν φήμην ἐπιστώσατο. πολλῶν δὴ, καὶ δεινῶν συνεχῶς κατειληφότων τὴν πόλιν, οὐκέτι ὁ ῥωμαίων δῆμος μετ' εὐνοίας τὸν Κόμμοδον ἐπέβλεπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν, εἰς τοὺς ἐκείνου ἀκρίτους φόνους, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου ἀνέφερεν ἁμαρτήματα. οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανε τὰ πραττόμενα πάντας, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν. ἃ δὲ πράττων οἴκοι διεβάλλετο, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ δεῖξαι ἐτόλμησεν. εἰς τοσοῦτόν τε μανίας, καὶ παροινίας προὐχώρησεν, ὡς πρῶτον μὲν τὴν πατρῴαν προσηγορίαν παραιτήσασθαι. ἀντὶ δὲ Κομμόδου, καὶ Μάρκου υἱοῦ, ἡρακλέα τε, καὶ διὸς υἱὸν αὐτὸν κελεύσας καλεῖσθαι, ἀποδυσάμενός τε τὸ ῥωμαίων, καὶ βασίλειον σχῆμα, λεοντὴν ὑπεστρώννυτο, καὶ ῥόπαλον μετὰ χεῖρας φέρειν. ἀμφιέννυτό τε ἁλουργεῖς, καὶ χρυσοϋφεῖς ἐσθῆτας, ὡς εἶναι καταγέλαστον αὐτὸν, καὶ ὑφ' ἑνὶ σχήματι θηλειῶν πολυτέλειαν, καὶ ἡρώων ἰσχὺν μιμούμενον. τοιοῦτος μὲν δὴ προϊὼν, ἐφαίνετο. ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν

ἐνιαυσίων μηνῶν τὰ ὀνόματα, ὅσα μὲν ἀρχαῖα καταλύσας, πάντας δὲ ταῖς ἑαυτοῦ προσηγορίαις ὀνομάσας· ὧν αἱ πλεῖσται, εἰς Ἡρακλέα δῆθεν ὡς ἀνδρειότατον ἀνεφέροντο. ἔστησε δὲ καὶ ἀνδριάντας αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τοῦ τῆς συγκλήτου συνεδρίου τόξον διηγκυλημένον. ἐβούλετο γὰρ δὴ καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῷ φόβον ἀπειλεῖν. ὃν μὲν οὖν ἀνδριάντα, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν καθελοῦσα ἡ σύγκλητος, ἐλευθερίας εἰκόνα ἱδρύσατο. ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτοῦ, δημοσίᾳ θέας ἐπετέλεσεν, ὑποσχόμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χειρὶ κατακτενεῖν, καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν μονομαχήσειν. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, συνέθεον ἔκ τε τῆς Ἰταλίας πάσης, καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεασόμενοι ἃ μὴ πρότερον μήτε ἑωράκεισαν, μήτε ἠκηκόεισαν. καὶ γὰρ διηγγέλλετο αὐτοῦ τῆς χειρὸς τὸ εὔστοχον, καὶ ὅτι ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι, καὶ τοξεύοντι, μὴ πταίειν. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν, Παρθυαίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων, οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι. οὓς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφιθέατρον πεπλήρωτο· τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύαστο, ὡς μὴ συστάδην τοῖς θηρίοις μαχόμενος, κινδυνεύοι· ἄνωθεν δὲ, καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκοντίζων, εὐτοξίας μᾶλλον, ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο δεῖξιν. ἐλάφους μὲν οὖν, καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα, πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς, καὶ καταδιώκων, ἔβαλε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον, καὶ πληγαῖς καιρίοις ἀναιρῶν. λέοντας δὲ, καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῶα γενναῖα, περιθέων ἄνωθεν κατηκόντιζεν, οὐδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον, οὐδὲ τραῦμα ἄλλο, πλὴν τοῦ θανατηφόρου. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζώου ὁρμῇ, κατά τε μετώπου, ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὴν πληγήν. καὶ οὐδέποτε σκοπὸν ἄλλον εἶχεν, οὐδὲ

ἐς τἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρῶσαι, καὶ φονεῦσαι. τὰ δὲ πανταχόθεν ζῶα, ἠθροίζετο αὐτῷ. τότε γοῦν εἴδομεν, ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. ἀπό τε γὰρ ἰνδῶν, καὶ αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε, καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς, ζῶα πάντα φονεύων, ῥωμαίοις ἔδειξε. τὸ δ' εὔστοχον τῆς χειρὸς αὐτοῦ, πάντας ἐξεπλήττε. λαβὼν γοῦν ποτε βέλη, ὧν αἱ ἀκμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς μαυρουσίαις στρουθοῖς ὀξύτατα φερομέναις, καὶ ποδῶν τάχει, καὶ κολπώσει πτερῶν, ἐπαφιεὶς τὰ βέλη κατ' ἄκρου τοῦ τραχήλου, ἐκαρατόμει, ὡς τῶν κεφαλῶν ἀφῃρημένας, ὁρμῇ τοῦ βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτάς, ὡς μηδὲν παθούσας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν ἐκκαλύμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν δήξασθαι, τὴν μὲν, ἀπέκτεινε, τὸν δὲ, ἐρρύσατο, φθάσας τῇ τοῦ δόρατος αἰχμῇ, τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν. λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἀναρριφθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν, ὡς ἐπὶ πολὺ κειμένων τῶν πτωμάτων, δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ σχολῆς πάντας ἀριθμῆσαι, καὶ μηδὲν ἰδεῖν περιττὸν ἀκόντιον. μέχρι μὲν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας, καὶ εὐστοχίας, παρὰ τοῖς δημόδεσιν εἶχέ τινα χάριν. ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν, ὅπλα τε ἀναλαβὼν ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα τὸν εὐγενῆ, καὶ ῥωμαίων βασιλέα, μετὰ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε, καὶ προγόνων, οὐκ ἐπὶ βαρβάρους ὅπλα λαμβάνοντα στρατιωτικὰ ἢ ῥωμαίων ἀρχῇ πρέποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ, καὶ μεμιασμένῳ σχήματι. ὁ μὲν, ὅταν μονομαχῶν, ῥᾳδίως τῶν ἀνταγωνιστῶν περιεγένετο. καὶ μέχρι τραυμάτων προεχώρει, ὑπεικόντων ἁπάντων καὶ τὸν βασιλέα τὸν μονομάχον ἐννοούντων. εἰς τοσοῦτον δὲ προεχώρησε μανίας, ὡς μηκέτι βούλεσθαι, μὴ δὲ τὴν βασίλειον ἑστίαν οἰκεῖν,

ἀλλὰ τὸν μετοικισθῆναι ἐβούλετο εἰς τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δὲ οὐκέτι ἡρακλέα, ἀλλὰ τῶν μονομαχούντων ἐνδόξου τινὸς προτετελευτηκότος, ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγάλματος κολοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι ῥωμαῖοι, εἰκόνα φέρον ἡλίου, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑπογράψας τῇ βάσει, οὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς, καὶ πατρῴους προσηγορίας, ἀντὶ δὲ γερμανικοῦ, μονομάχους χιλίους νικήσαντος. ἔδει δὲ ἄρα ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, καὶ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννουμένην. νέου μὲν γὰρ ἔτους τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἡμέρας, σέβουσί τε τὴν ἑορτὴν ῥωμαῖοι, εἰς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς ἰταλίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες. φασὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ κρόνον ὑπὸ διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, κατελθόντα εἰς γῆν, γενέσθαι ξένον. δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ᾽ αὐτῷ κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χώρῳ τῆς ἰταλίας, λάτιόν τε κληθῆναι, ἀπὸ τῆς ἑλλάδος φωνῆς εἰς τὴν ἐπιχώριον παραχθέν. διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν ἰταλιῶται τὰ μὲν κρόνια, προεορτάζουσι θεῷ τῷ λαχόντι. τὴν δὲ τοῦ ἔθους ἀρχὴν ἰβομηνίαν ἄγουσι τῷ τῆς ἰταλίας ἔθει. διπρόσωπον δὲ αὐτοῦ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε, καὶ παύεται. ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προϊούσης, ἐν ᾗ μάλιστα ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους, καὶ προσαγορεύουσι, νομισμάτων τε ἀντιδόσεσι, καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς, καὶ θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὐτοὺς, ἀρχαί τε ἐπώνυμοι τό τε πρῶτον τὴν ἔνδοξον, καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιτίθενται, πάντων ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβουλεύετο οὐκ ἐκ τῆς βασιλείου ὡς ἔθος, προελθεῖν οἰκίας, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου. ἀντὶ δὲ τῆς εὐπαρύφου, καὶ βασιλικῆς πορφύρας, ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ συμπροϊόντων τῶν λοιπῶν μονομάχων ὀφθῆναι τοῖς ῥωμαίοις. ἐπεὶ δὲ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύ-

τὴν ἀνήνεγκε πρὸς Μαρκίαν, ἣν εἶχε τῶν παλλακίδων τιμιωτάτην, ἣ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα Σεβαστῇ πλὴν τοῦ πυρός. ἡ πυθοῦσα τὴν παράλογον οὕτω, καὶ ἀπρεπῆ βούλησιν αὐτοῦ, τὰ πρῶτα ἐλιπάρει. καὶ προσπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο, μήτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καθυβρίσαι, μήθ' ἑαυτὸν ἐπιδόντα μονομάχοις, καὶ ἀπεγνωσμένοις ἀνθρώποις, κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἡ μὲν, δακρύουσα ἀπέστη. ὁ δὲ Κόμμοδος μεταπεμψάμενος Λαῖτον τὸν ἔπαρχον τῶν στρατοπέδων, Ἔκλεκτόν τε τὸν τοῦ θαλάμου προεστῶτα, ἐκέλευεν αὐτῷ παρασκευασθῆναι, ὡς διανυκτερεύσων ἐν τῷ τῶν μονομάχων καταγωγίῳ, κἀκεῖθεν προελευσόμενος ἐπὶ τὰς θυσίας τῆς ἱερομηνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλος ὀφθείη. οἱ δ' ἱκέτευον, καὶ πείθειν ἐπειρῶντο, μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλείας ποιεῖν. ὁ δὲ Κόμμοδος ἀσχάλλων, τοὺς μὲν ἀπεπέμψατο. αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον ὡς δὴ καθευδήσων, καὶ γὰρ μεσημβρίας εἰώθει τοῦτο ποιεῖν, λαβὼν γραμματεῖον τούτων δὴ τῶν ἐκ φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων ἐπαλλήλῳ τε ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων, γράφει οὕστινας χρὴ τῆς νυκτὸς φονευθῆναι. ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία. εἵποντο δέ, Λαῖτός τε, καὶ Ἔκλεκτος. ἐπὶ δὲ τούτοις, πολὺ πλῆθος τῆς συγκλήτου πρωτευόντων. τοὺς μὲν γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ λοιπὸν πατρῴους φίλους, ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, αἰδούμενος ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων σεμνοὺς ἐπόπτας. τῶν δὲ πλουσίων, τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ τοὺς μονομαχοῦντας. τοὺς μὲν, ἵνα φυλάττοιεν αὐτόν. τοὺς δέ, ἵνα τέρποιεν. γράψας δὴ γραμματεῖον, τίθησιν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, οἰηθεὶς μηδένα ἐκεῖθεν εἰσελεύσεσθαι. ἦν δὲ καὶ παιδίον πάνυ νήπιον, τούτων δὴ τῶν γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος, χρυσῷ δὲ, καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες, ὑπερηγάπα δὲ αὐτὸ ὁ Κόμμοδος, ὡς συγ-

κατέθελγεν πολλάκις, φιλοκόμμοδός τε ἐκαλεῖτο, δεικνυούσης καὶ τῆς προσηγορίας τὴν στοργὴν τὴν εἰς τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τοῦτο ἄλλως ἄθυρον, προελθόντος τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὰ συνήθη λουτρά τε καὶ κραιπάλας, εἰσδραμὸν εἰς τὸν θάλαμον ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος κείμενον, ἀνελόμενον, ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι, πρόεισι τοῦ οἴκου. κατὰ δέ τινα δαίμονα συναντᾶται τῇ Μαρκίᾳ. ἡ δέ, καὶ αὐτὴ γὰρ ἔστεργε τὸ παιδίον, περιπτύξασα καὶ φιλοῦσα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα δὴ μή τι τῶν ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος ἀγνοοῦν παῖζον διαφθείρῃ. γνωρίσασα δὲ τὴν Κομμόδου χεῖρα, ταύτῃ καὶ μᾶλλον ἐσπούδαζε διεξελθεῖν τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὸ θανατηφόρον, καὶ πρὸ ἁπάντων αὐτήν τε μέλλουσαν τεθνήξεσθαι, Λαῖτόν τε καὶ Ἔκλεκτον μεταπέμπεται. ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ προσιέναι ἅτε τοῦ θαλάμου φύλακι, ἔτι τε καὶ ἐπὶ συνουσίᾳ αὐτῆς διεβάλλετο. δοῦσα δὲ τὸ γραμματεῖον, ὅρα ἔφη, ποίαν μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτήν. ὁ δ' Ἔκλεκτος ἀναγνούς τε καὶ ἐκπλαγείς, ἦν δὲ τὸ γένος αἰγύπτιος, τολμῆσαί τε ἅμα καὶ δρᾶσαι, θυμῷ τε δουλεῦσαι πεφυκώς, κατασημηνάμενος οὖν τὸ γραμματεῖον, διά τινος τῶν ἑαυτῷ πιστῶν ἀναγνωσθησόμενον, πέμπει τῷ Λαίτῳ. ὁ δέ, καὶ αὐτὸς ταραχθείς, ἀφικνεῖται πρὸς Μαρκίαν, ὡς δὴ συσκεψόμενος αὐτοῖς περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεύς, καὶ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου. προσποιησάμενοι δὲ περὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων σκέπτεσθαι, συντίθενται φθάσαι τι δράσαντες, ἢ παθεῖν. οὐ δὲ καιρὸν εἶναι μελλήσεως, ἢ ἀναβολῆς. δοκεῖ δὴ δοῦναι φάρμακον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ. ὑπέσχετο δ' αὐτὸ ῥᾷστα δώσειν ἡ Μαρκία· εἰώθει γὰρ αὐτὴ κιρνᾶναί τε καὶ διδόναι τὴν πρώτην πόσιν, ὡς ἥδιον πίοι παρ' ἐρωμένης. ἐλθόντι δὴ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, ἐμβαλοῦσα εἰς κύλικα τοῦ φαρμάκου, οἴνῳ τε κεράσασα εὐώδει, δίδωσιν. ὁ δ' ὡς συνήθη φιλοτησίαν μετὰ

πολλὰ λουτρὰ, καὶ γυμνάσια τὰ πρὸς θηρία διψῶν, ἔπιεν ἀναισθήτως. εὐθέως δὲ κάρος ἐπέπεσεν αὐτῷ. εἰς ὕπνον τε καθελκόμενος ὑπὸ καμάτου πάσχειν οἰηθεὶς, ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ Εκλεκτος, καὶ Μαρκία, πάντας ἀποστῆναι κελεύσαντες εἴς τε τὰ οἰκεῖα ἀπιέναι, ἡσυχίαν δὴ παρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλων τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμμοδος, ὑπὸ κραιπάλης· πολλάκις γὰρ λουσάμενος, καὶ πολλάκις ἐσθίων, οὐδένα καιρὸν εἶχεν εἰς ἀνάπαυσιν ὡρισμένον, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις καὶ διαφόροις συνεχόμενος ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβούσῃ ὥρᾳ καὶ ἄκων ἐδούλευεν. ἐπ' ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε. περὶ στόμαχον δὲ, καὶ κοιλίαν τοῦ φαρμάκου γενομένου, ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει. ἔμετός τε πολὺς ἐπιγίνεται, ἢ τῆς προεγηγερμένης τροφῆς ἅμα τῷ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ διὰ τὸ προλαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε πρὸ πάσης τροφῆς λαμβάνειν, κώλυμα δηλητηρίων. πλὴν ἀλλὰ πολλοῦ γε ὄντος τοῦ ἐμέτου, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀνανήψῃ, καὶ πάντες ἀπόλωνται, νεανίαν τινὰ, ὀνόματι νάρκισσον, γενναῖόν τε καὶ ἀκμαστὴν, πείθουσιν εἰσελθόντα, τὸν Κόμμοδον ἀποπνῖξαι, μεγάλα δώσειν ἔπαθλα ὑποσχόμενοι. ὁ δὲ εἰσδραμὼν, παρειμένον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου, καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον, φονεύει. τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, εὐγενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος. εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἥττων, εὐστοχίᾳ τε, καὶ εὐχειρίᾳ, εἰ μὴ τὴν τούτων εὐμοιρίαν, αἰσχροῖς, ἐπιτηδεύμασι κατῄσχυνεν, ὡς προείρηται.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Νελόντες δὲ τὸν Κόμμοδον οἱ ἐπιβουλεύσαντες, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ συντάγματι τῆς ἱστορίας δεδήλωται, κρύψαι τε τὸ γενόμενον βουλόμενοι, ὡς ἂν τοὺς φυλάσσοντας τὴν βασίλειον αὐλὴν δορυφόρους λάθοιεν, εἱλίσαντες στρωμνῇ τινι εὐτελεῖ τὸ σωμάτιον, καὶ καταδήσαντες, ἐπιθέντες δυσὶν οἰκέταις τῶν πιστῶν ἑαυτοῖς, ἐκπέμπουσιν ὡς δή τι σκεῦος τῶν ἐκ τοῦ θαλάμου περιττῶν. οἱ δὲ φέροντες, διὰ μέσων ἐκφέρουσι τῶν φυλάκων. ὧν οἱ μὲν, ἀπὸ μέθης ἐκραιπάλων. οἱ δὲ, ἐγρηγορότες, κἀκεῖνοι εἰς ὕπνον κατεφέροντο, κατέχουσαι τε ταῖς χερσὶ τὰ δοράτια ἐπανεπαύοντο. οἱ δ᾽ οὐ πάνυ τὸ ἐκφερόμενον τοῦ θαλάμου ὅ,τι ποτ᾽ εἴη, ἐπολυπραγμόνουν, ἐπεὶ μηδὲ αὐτοῖς διέφερε ταῦτ᾽ εἰδέναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα τοῦ βασιλέως οὕτω κλαπὲν, ἐκκομισθέντες τῆς αὐλείου θύρας νύκτωρ ὀχήματι ἐπιθέντες, εἰς τὸ προάστειον ἀπέπεμψαν. ὁ δὲ Λαῖτος, καὶ Ἔκλεκτος, ἅμα τῇ Μαρκίᾳ τὸ πρακτέον ἐβουλεύοντο. ἔδοξε δὲ αὐτοῖς πρὶν μὲν τοῦ θανάτου, φήμην ἐγκατασπεῖραι, ὅτι δὴ αἰφνιδίως τετελευτήκοι, ἀποπληξίας ἐπιπεσούσης. καὶ γὰρ ἐνδεχομένην, πίστιν ἕξειν ᾤοντο τὴν φήμην, προδιαβεβλημένης τῆς ἀκορέστου, καὶ ὑπερβαλλούσης ἐκείνου τροφῆς. πρῶτον δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξασθαι ἄνδρα πρεσβύτην τινὰ, καὶ σώφρονα, τὸν διαδεξόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως αὐτοί τε σωθεῖεν, καὶ ἀπὸ τῆς πικρᾶς, καὶ ἀκολάστου τυραννίδος πάντες ἀναπνεύσειαν. καθ᾽ ἑαυτοὺς δὲ

ἀναλογιζόμενοι, οὐδένα οὕτως ἐπιτήδειον εὕρισκον, ὡς Περτίνακα. ἦν δ' ὁ Περτίναξ, τὸ μὲν γένος, ἰταλιώτης. ἐν δὲ πολλαῖς στρατιωτικαῖς τε, καὶ πολιτικαῖς εὐδοκιμήσας πράξεσι, πολλὰ δὲ κατὰ γερμανῶν, καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρων ἐγείρας τρόπαια, μόνος τε περιλειφθεὶς τῶν σεμνῶν πατρῴων τῷ Κομμόδῳ φίλων, ὃν οὐκ ἀπέκτεινε, τῶν Μάρκου ἑταίρων τε, καὶ στρατηγῶν ἐντιμότατον γενόμενον, ἢ διὰ σεμνότητα αἰδούμενος, ἢ ὡς πένητα τηρήσας. ἦν γὰρ αὐτοῦ καὶ τοῦτο μέρος τῶν ἐγκωμίων, ὅτι πλεῖστα πάντων ἐγχειρισθεὶς, πάντων οὐσίαν εἶχεν ἐλάττονα. πρὸς δὴ τοῦτον τὸν Περτίνακα νυκτὸς ἀκμαζούσης, πάντων τε ὕπνῳ κατειλημμένων, ἀφικνοῦνται ὁ Λαῖτος καὶ Εκλεκτος, ὀλίγους τῶν συνωμοτῶν ἐπαγόμενοι ἐπιστάντες δὲ αὐτοῦ κεκλεισμένης τῆς οἰκίας ταῖς θύραις, διεγείρουσι τὸν φυλάττοντα. ἀνοίξας δὲ ἐκεῖνος, καὶ θεασάμενος στρατιώτας ἐφεστῶτας, καὶ Λαῖτον, ὃν ᾔδει ἔπαρχον ὄντα, ἐκπλαγεὶς, καὶ ταραχθεὶς, ἀγγέλλει. ὁ δὲ, ἥκειν αὐτοὺς κελεύει, δεινὰ προσδοκώμενα ἑαυτῷ ἑκάστοτε συμβήσεσθαι φάσκων. ἐν τοσαύτῃ γοῦν αὐτόν φασι μεῖναι ψυχῆς ἀταραξίᾳ, ὡς μηδ' ἀναθορεῖν τοῦ σκίμποδος, μεῖναι δὲ ἐπὶ τοῦ σχήματος. καὶ τὸν Λαῖτον ἅμα τῷ Εκλέκτῳ εἰσελθόντα, καίτοι δοκοῦντας ἐπὶ φόνῳ ἥκειν, προσειπεῖν τε καὶ θαῤῥοῦντι μὴ δὲ ὠχριάσαντι τῷ προσώπῳ, πάλαι μὲν φάναι, καὶ πάσης νυκτὸς τόδε τὸ τέλος τοῦ βίου εἶχον δι' ἐλπίδος. μόνος τε τῶν πατρῴων περιλειπόμενος φίλων ἔτι, ἐθαύμαζον ἐπ' ἐμοὶ Κόμμοδον βραδύνοντα. τί δὴ μέλλετε; ὑμεῖς τε γὰρ δράσετε κεκελευσμένον, ἐγώ τε πονηρᾶς ἐλπίδος καὶ φόβου συνεχοῦς ἀπαλλάξομαι. πρὸς ταῦτα ὁ Λαῖτος, οὐ παύσῃ ἔφη ἀνάξια σαυτοῦ, καὶ τῶν προβεβιωμένων σοι λέγων; οὐ γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ σῷ, ἤδε ἡμῶν ἡ ἄφιξις, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τε ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς ῥωμαίων

ἀρχῆς. κεῖται μὲν γὰρ ὁ τύραννος, δίκην δοὺς τὴν προσήκουσαν. καὶ ἅπερ αὐτὸς ἡμᾶς δρᾶσαι διενοεῖτο, ταῦτα πρὸς ἡμῶν παθών. ἡμεῖς δέ, ἥκομέν σοι τὴν βασιλείαν ἐγχειριοῦντες, ὃν ἴσμεν προὔχοντα ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, σωφροσύνῃ βίου, μεγέθει τε ἀξιώματος, καὶ ἡλικίας σεμνότητι. ποθούμενόν τε, καὶ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ δήμου. ὅθεν κἀκείνοις εὐκταῖον, καὶ ἡμῖν σωτήριον τὸ πραττόμενον ἔσεσθαι προσδοκῶμεν. πρὸς ταῦτα ὁ Περτίναξ, οὐ παύσεσθε ἔφη χλευάζοντες πρεσβύτην, καὶ τοσαύτην μου δειλίαν κατεγνωκότες, ὡς πρῶτον ἀπατῆσαι βούλεσθε, εἶθ' οὕτω φονεῦσαι; ἀλλὰ μὴν ἔφη ὁ Ἔκλεκτος, ἐπεὶ λέγουσιν ἡμῖν οὐ πεπίστευκας, λαβὼν τουτὶ τὸ γραμματεῖον, γνωρίζεις δὲ τὴν Κομμόδου χεῖρα, οὔσης σοι τῆς ἀναγνώσεως ἐν συνηθείᾳ, ἐπίσκεψαι. οὕτω γὰρ γνώσῃ τίνα τε κίνδυνον ἐφύγομεν, καὶ ὅτι μὴ σκῆψις, ἀλλ' ἀλήθεια πρόσεστι τοῖς λεχθεῖσιν. ἐπιγνοὺς δὴ τὰ γεγραμμένα ὁ Περτίναξ, πεισθείς τε ἀνδράσι καὶ πρότερον αὐτοῦ φίλοις, πάντα πυθόμενος τὰ πεπραγμένα, ἐπιδίδωσιν ἑαυτόν. καὶ πρῶτον ἀρέσκει προελθεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πεῖραν τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν λαβεῖν. πείσειν δὲ αὐτοὺς ὁ Λαῖτος ὑπισχνεῖτο, ἐπείπερ αὐτῷ ἐπάρχῳ ὄντι, μετρίαν ἀπένεμον αἰδῶ. συμπαραλαβόντες οὖν καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι παρῆσαν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἠπείγοντο. ἤδη δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προκεχωρήκει. καὶ τῆς ἑορτῆς ἐνεστώσης, πρὸ ἡμέρας πάντα ἐπράττετο. διαπέμπουσι δή τινας τῶν πιστῶν τοὺς διαβοήσοντας, ὅτι ὁ Κόμμοδος τέθνηκε μέν, ὁ Περτίναξ δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον βασιλεύσων ἄπεισι. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, πᾶς ὁ δῆμος ἐνθουσιῶντι ἐοικώς, ἐξεβακχεύετο. διέθεόν τε, καὶ τοῖς οἰκείοις ἕκαστος χαίρων διήγγελλε. καὶ μάλιστα τοῖς ἐπ' ἀξιώσεως, ἢ πλουσίοις. ἐκείνοις γὰρ καὶ ἐπιβουλεύοντα ᾔδεσαν τὸν Κόμμοδον. ἔθεόν τε πρός τε τὰ ἱερά, καὶ βωμούς,

θεοῖς

θεοῖς χάριτας ὁμολογοῦντες. ἐβόων δὲ διάφορα. οἱ μὲν, κεῖσθαι τὸν τύραννον λέγοντες. οἱ δὲ τὸν μονομάχον. ἄλλοι δὲ, ἀπρεπέστερα βλασφημοῦντες. καὶ ὅσα πρότερον ἐπεῖχεν ὁ φόβος ῥήματα, ταῦτα προελθούσης ἀδείας, καὶ ἐλευθερίας, ῥᾳδίως ἐλέγετο, πλεῖστον δὴ τοῦ δήμου συνέθει δρόμῳ, καὶ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἠπείγετο, τοῦτο μάλιστα δεδιότες, μή πως ἄρα οἱ στρατιῶται ὀκνηρότερον ἐπακούσωσι τῇ Περτίνακος ἀρχῇ. ἐσομένην γὰρ σώφρονα, μὴ πάνυ τι ἀποδέξασθαι τοὺς στρατιώτας προσεδόκων, τυραννίδι δουλεύειν εἰθισμένους, ἁρπαγαῖς τε, καὶ βίαις ἐγγεγυμνασμένους. ἵν' οὖν αὐτοὺς ἐκβιάσοιντο ὑπακοῦσαι, πανδημεὶ συνῆλθον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὅ Λαῖτός τε, καὶ Ἔκλεκτος, εἰσῆλθον ἄγοντες τὸν Περτίνακα, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Λαῖτος, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΛΑΙΤΟΥ.

» Κόμμοδος μὲν ἡμῖν ὁ βασιλεὺς τέθνηκεν ἀποπληξίᾳ.
» αἴτιος δὲ τοῦ τοιούτου θανάτου οὐκ ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς αὑτῷ.
» συμβουλευόντων γὰρ ἡμῶν αἰεὶ τὰ ἄριστα, καὶ σωτήρια, οἷς μὴ
» πειθόμενος, βιοὺς δὲ ὡς οὐκ ἀγνοεῖτε, ὑπὸ πλήθους ἀποπνι-
» γεὶς, διεφθάρη. τὸν μὲν οὖν κατέλαβε τέλος τὸ πεπρωμένον. οὐ
» δὲ γὰρ μία, οὐδ' ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀνθρώποις θανάτου αἰτία.
» διάφοροι δὲ οὖσαι, εἰς ἓν τέρμα βίου συντελοῦσιν. ἀλλ' ἀντ'
» ἐκείνου ἡ ὑμῖν ἄγομεν ἡμεῖς τε, καὶ ὁ δῆμος ὁ ῥωμαίων, ἄνδρα
» τὴν μὲν ἡλικίαν σεμνόν. τὸν δὲ βίον, σώφρονα. ἀρετῆς δὲ τῆς ἐν
» ἔργοις, ἔμπειρον. ὧν οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τῶν στρατιωτικῶν
» αὐτοῦ παρατάξεων, ἐπειράθητε. οἱ δὲ λοιποὶ τῆς πόλεως, ἐ-
» πάρχοντα τοσούτων ἐτῶν ἀεὶ διὰ τιμῆς τε, καὶ θαύματος
» ἔχετε. δίδωσί τε ἡμῖν ἡ τύχη οὐ βασιλέα μόνον, ἀλλὰ καὶ
» πατέρα χρηστόν. εὐφρανεῖ τε ἡ τοῦδε ἀρχὴ οὐ μόνον ὑμᾶς τοὺς

„ ἐνταῦθοῖ δορυφοροῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τῶν „ ποταμῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς ἱδρυ- „ μένους, οἳ τὴν πεῖραν αὐτοῦ τῶν ἔργων φέρουσι διὰ μνήμης. „ τό, τε γὰρ βάρβαρον οὐ χρήμασιν ἔτι θεραπεύσομεν, πείρᾳ δὲ „ ὧν πρὸς αὐτοῦ πεπόνθασι στρατηγοῦντος, φόβῳ ὑποτάξονται.

Τοιαῦτα δὴ λέγοντος τοῦ Λαίτου, μὴ κατασχὼν ἑαυτοῦ ὁ δῆμος, μελλόντων, καὶ ὀκνούντων ἔτι τῶν στρατιωτῶν, σεβαστόν τε ἀναγορεύει, καὶ πατέρα καλεῖ, πάσαις τε γεραίρει εὐφημίαις. ὅ τε καὶ οἱ στρατιῶται οὐχ ὁμοίᾳ μὲν προθυμίᾳ, τῇ δὲ ἐκ τοῦ παρόντος πλήθους ἀνάγκῃ, καὶ γὰρ ἦσαν πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ δήμου περιειλημμένοι, ὀλίγοι τε, καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων, ὡς ἐν ἱερομηνίᾳ, πλὴν συνεξεβόησαν, καὶ σεβαστὸν προσεῖπον τὸν Περτίνακα. εἴς τε τὸ ἐκείνου ὄνομα τοὺς συνήθεις ὅρκους ὀμόσαντες, καὶ θύσαντες, δαφνηφοροῦντες πᾶς ὁ δῆμος, καὶ τὸ στρατιωτικὸν, ἐπείπερ ἱδρύθη ἐν τῇ βασιλείῳ ἑστίᾳ, τῶν τε στρατιωτῶν, καὶ τοῦ δήμου ὡς προείρηται, νύκτωρ ἀναγαγόντων, φροντίσι μεγίσταις τὴν γνώμην ἐταράττετο. πάνυ τε αὐτὸν, καίτοι δοκοῦντα ψυχῆς εἶναι ἐρρωμένης, καὶ πρὸς πάντα ἀνδρεῖον, τὰ παρόντα ἐφόβει, οὐχ οὕτω προνοίᾳ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. κινδύνων γὰρ καὶ μειζόνων πολλάκις ἦν καταφρονήσας. ἐλογίζετο δὲ τήν τε αἰφνίδιον τῆς τυραννίδος μεταβολὴν, τήν τε ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ τινῶν εὐγένειαν. οὓς ὑπώπτευεν οὐχ ἀνεξομένους μετὰ βασιλέα εὐγενέστατον τὴν ἀρχὴν μεταπεσοῦσαν, εἰς ἄνδρα ἐξ ἰδιωτικοῦ, καὶ ἀσήμου γένους, ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντα. εἰ γὰρ καὶ ὁ βίος αὐτῷ διὰ σωφροσύνην ἐπῃνεῖτο, καὶ τὰ ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς πράξεσιν ἦν εὐκλεῆ, ἀλλ᾽ ὅσον εὐγενείας χάριν, πολὺ τῶν εὐπατριδῶν ἀπελείπετο. ἡμέρας δὲ ἤδη καταλαβούσης, κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι, πρὶν ἢ μαθεῖν τὴν

θεῖν τὴν

βεῖν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου βουλῆς. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἅμα τῷ ἐπιφανῆναι πάντες ὁμοθυμαδὸν εὐφήμησαν, σεβάσμιόν τε, καὶ βασιλέα προσηγόρευσαν, ὁ δέ, τὰ μὲν πρῶτα, παρῃτεῖτο τῆς ἀρχῆς. τὸ ἐπίφθονον γῆράς τε προϊσχόμενος, συγγνώμης ἐδεῖτο. εἶναί τε πολλοὺς εὐπατρίδας ἔφασκεν, οἷς ἡ βασιλεία μᾶλλον ἁρμόζει. καὶ λαβόμενος τῆς χειρὸς Γλαβρίωνος, εἷλκεν αὐτόν, καθίζεσθαι κελεύων ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου. ἦν δὲ ἐκεῖνος εὐγενέστατος μὲν πάντων εὐπατριδῶν. ἀνέφερε γοῦν εἰς Αἰνείαν τὸν Ἀφροδίτης, καὶ Ἀγχίσου τὴν τοῦ γένους διαδοχήν. ἔτι δέ, καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τελέσας δεύτερον. ὁ δέ, ἀλλ᾽ αὐτός τε ἔφη ἐγώ, ὃν σὺ νομίζεις πάντων ἀξιώτατον, σοί τε τῆς ἀρχῆς παραχωρῶ, καὶ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἐγώ, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ψηφίζομέν σοι διδόντες. τότε δὲ πάντων αὐτὸν ἐκβιασαμένων, ἐκλιπαρησάντων τε, ὀκνῶν, καὶ μόλις ἀνελθὼν ἐπὶ τὸν βασίλειον θρόνον, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΤΙΝΑΚΟΣ.

Τὸ πάνυ δεξιὸν ὑμῶν τῆς πρός με τιμῆς, καὶ τὸ τῆς σπουδῆς ὑπερβάλλον, ἐπίλεκτόν τε εἰς πρόκρισιν τοσαύτης παρ᾽ ὑμῖν εὐγενείας, οὐκ ἔχον κολακείας ὑποψίαν, ἀλλὰ δεῖξιν, καὶ πίστιν εὐνοίας, ἄλλῳ μὲν ἄν τῳ θάρσος, καὶ προθυμίαν ἐνέβαλλεν, εἰς τὸ ἑτοίμως δέξασθαι τὰ ἐγκεχειρισμένα. ἐλπίδα τε ῥᾳστώνης ὑπέφηνεν ἄν, ὡς εὐμαρῶς τὴν ἀρχὴν διοίσοντα, ἐν ἀρχομένοις οὕτως εὐνοοῦσιν. ἐμοὶ δὲ ταῦτα μεγάλα ὄντα, καὶ ἐξαίρετα, τιμῆς τε αἰσθήσει ἐκπλήττει. δέος τε, καὶ ἀγῶνα οὐ μικρὸν ἐμποιεῖ. μεγάλων γὰρ εὐεργεσιῶν προϋπαρχουσῶν, τὸ ἰσότιμον δυσέφικτον. ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ μικρὰ μὲν λαβοῦσιν, ἀντιδεδῶσθαι μεῖζον, οὐχ οὕτως εὐμαρές, ὡς εὐχάριστον δοκεῖν, ὁπηνίκα δ᾽ ἂν ὁ πρῶτός τι δράσας

ἀγαθὸν, ἀνυπέρβλητον κατάθηται χάριν, τὸ μὴ κατ' ἀξίαν ἀντιδοθὲν, οὐκ οὕτω δυσπόριστον, ὡς ἀναίσθητον ἅμα, καὶ ἀχάριστον ὀνομάζεται. ὁρῶ δὴ οὐ τὸν τυχόντα μοι ἐπηρτημένον ἀγῶνα, πρὸς τὸ ἄξιον ἐμαυτὸν παρασχεῖν τῆς τοσαύτης παρ' ὑμῶν τιμῆς. οὐ γὰρ ἐν τῇ καθέδρᾳ ἡ προεδρία, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις, εἴ τις αὐτὴν μὴ καταισχύνοι. ὅσῳ δὲ τὰ γινόμενα ὡς φαῦλα μισεῖται, τοσούτῳ τὰ μέλλοντα, ὡς ἀγαθὰ μεγάλως ἐλπίζεται. καὶ τὰ μὲν δεινὰ τῶν ἔργων, ἀεὶ μνημονεύεται. τὸ γὰρ λυπῆσαν δυσεξάλειπτον. τὰ δὲ χρηστὰ, ἅμα τῇ ἀπολαύσει, καὶ τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην συναναλίσκει. ἐπεὶ μὴ ὁμοίως εὐφραίνει ἐλευθερία, ὡς λυπεῖ δουλεία. οὐ δέ τις ἀδεῶς τὰ ἑαυτοῦ ἔχων, ἐν χάριτος μοίρᾳ τίθεται, τὰ ἴδια καρποῦσθαι νομίζων., ὁ δὲ τῶν οἰκείων στερηθεὶς, αἰώνιον ἔχων τὴν μνήμην τοῦ λελυπηκότος, οὐδ' εἴ τις τὸ κοινὸν χρηστὴ γένοιτο μεταβολὴ, αὐτὸς τε πλέων νομίζοι καρποῦσθαι. ἐπεὶ τοῦ μὲν δημωφελοῦς, καὶ κοινῇ διαφέροντος, ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. τὸ δὲ καθ' αὑτὸν ἕκαστος εἰ μὴ κατὰ γνώμην προχεροίη, οὐδέν τι μέγα ὠφελεῖσθαι νομίζει. οἵ τε εἰθισμένοι ταῖς τῆς τυραννίδος ἀκρίτοις, καὶ ἀφειδέσι μεγαλοδωρεαῖς ἐντρυφᾶν, τὴν εἰς τὸ σωφρονέστερον, καὶ μεμετρημένον διὰ σπάνιν χρημάτων μεταβολὴν, οὐ φιλοσώφρονα, οὐδὲ σύμμετρον, καὶ κεκριμένην διοίκησιν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ μικρολογίαν, καὶ ἀθλιότητα βίου ὀνειδίζουσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ μὲν, μεγάλα, καὶ ὡς ἔτυχε χαρίζεσθαι, οὐκ ἂν περιγένοιτο, εἰ μὴ ἐκ τοῦ ἁρπάζειν, καὶ βιάζεσθαι. τὸ δὲ λογισμῷ πάντα, καὶ κατ' ἀξίαν ἑκάστου νέμειν, ἄνευ τοῦ δεινόν τι δρᾶσαι, μὴ παρέχον ἄδικον εὐπορίαν χρημάτων, διδάσκει φειδῶ σώφρονα τῶν καλῶς πορισθέντων. ταῦτα δὴ ὑμᾶς ἐγνωκότας, χρὴ συναίρεσθαι, καὶ κοινὴν τῆς ἀρχῆς τὴν διοίκησιν νομίζοντας. ἀριστοκρατίαν τε, ἀλλ' οὐ τυραννίδα ὑπομενοῦντας, αὐτούς τε ἀγαθὰς ἔχειν

ἐλπίδας

» ἐλπίδας, καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχομένοις ταῦτα ὑπισχνεῖσθαι.

Τοιαῦτα ὁ Περτίναξ εἰπὼν, ὑπήρεσέ τε τὴν σύγκλητον βουλὴν. καὶ πρὸς πάντων εὐφημηθεὶς, πάσης τε τιμῆς, καὶ αἰδοῦς, παρ' αὐτῶν τυχὼν, ἐς τε τὸν τοῦ διὸς νεὼν, καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ πεμφθεὶς, τάς τε ὑπὲρ τῆς βασιλείας θυσίας τελέσας, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. ἐπεὶ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη τῶν τε λεχθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τῶν πρὸς τὸν δῆμον γραφέντων, ὑπερήδοντο πάντες. σεμνὸν, καὶ ἤπιον ἄρχοντα, καὶ πατέρα, οὐ βασιλέα ἕξειν ἐλπίζοντες. τούς τε γὰρ στρατιώτας ἐκέλευσε παύσασθαι τῆς πρὸς τοὺς δημότας ὕβρεως καὶ μήτε παίειν τινὰ τῶν παριόντων. εἴς τε τὸ κόσμιον, καὶ εὔτακτον, μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο. ἔν τε ταῖς προόδοις, καὶ τοῖς δικαστηρίοις, πρᾶον, καὶ ἥμερον ἦθος ἐπεδείκνυτο· καὶ τῆς Μάρκου ἀρχῆς ζήλῳ τε καὶ μιμήσει, τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ὑπομιμνήσκων, εὔφραινε. τοὺς δ' ἄλλους πάντας, ἐξ ὠμῆς καὶ ἐφυβρίστου τυραννίδος, εἰς σώφρονα καὶ ἀμέριμνον βίον μεταχθέντας, ῥᾷστα εἰς εὔνοιαν ᾠκειώσατο, τῆς τε ἡμέρου ἀρχῆς ἡ φήμη διαθέουσα, πάντα ἔθνη, καὶ πάντα στρατόπεδα, ὅσα τε ῥωμαίοις ὑπήκοα, καὶ ὅσα φίλα, ἐκθειάζειν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἔπειθεν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν βαρβάρων, ὅσοι πρότερον ἀφηνίαζον ἢ ἐστασίαζον, φόβῳ τε, καὶ μνήμῃ τῆς ἐν ταῖς προτέραις αὐτοῦ στρατείαις ἀρετῆς, πίστει τε γνώμης, ὅτι μηδένα ἑκὼν ἀδικήσει ποτὲ, ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων, χάριτος ἀπρεποῦς, καὶ βίας ὠμῆς ἀλλότριος, ἑκόντες αὐτῷ προσεχώρουν. πρεσβεῖαί τε πανταχόθεν ἀφικνοῦντο, συνηδομένων ἁπάντων τῇ ῥωμαίων ὑπὸ Περτίνακι ἀρχῇ. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ, τῷ εὐτάκτῳ, καὶ ἡμέρῳ τῆς βασιλείας ἔχαιρον. ὃ δὲ πάντας εὔφραινε, τοῦτο μόνους ἐλύπει τοὺς ἐν τῇ ῥώμῃ στρατιώτας. οἳ δορυφορεῖν εἰώθασι τοὺς

βασιλείας. κωλυόμενοι γὰρ ἁρπάζειν τε, καὶ ὑβρίζειν, εἴς τε τὸ εὔτακτον, καὶ κόσμιον ἀνακαλούμενοι, τὸ πρᾶον, καὶ ἥμερον τῆς ἀρχῆς, ὕβριν αὐτῶν, καὶ ἀτιμίαν, καταίρεσίν τε τῆς ἀνέτου ἐξουσίας νομίζοντες, τὴν τῆς ἀρχῆς οὐκ ἔφερον εὐταξίαν. ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα, κατ' ὀλίγον ὀκνηρούς τε, καὶ ἀπειθεῖς αὐτοὺς τοῖς κελευομένοις παρεῖχον. τὸ δὲ τελευταῖον, οὐδ' ὅλων μηνῶν δύο τῆς βασιλείας αὐτῷ προκεχωρηκυίας, ἐπιδειξαμένου τε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ σώφρονα, καὶ χρηστὰ ἔργα ἐλπίδων τε ἀγαθῶν τοῖς ἀρχομένοις ὑποφαινομένων, ἐβάσκηνε πάντα, καὶ ἀνέτρεψε πονηρὰ τύχη. ἐκώλυσέ τε θαυμαστά, καὶ ἐπωφελῆ τοῖς ὑπηκόοις ἔργα εἰς τέλος ἀχθῆναι. Πρῶτον μὲν γὰρ πᾶσαν τήν τε Ἰταλίαν, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀγεώργητόν τε, καὶ παντάπασιν οὖσαν ἀργὸν, ἐπέτρεψεν, ὁπόσην τις βούλεται, καὶ δύναται, εἰ καὶ βασιλέως κτῆμα εἴη, καταλαμβάνειν. ἐπιμεληθέντι τε, καὶ γεωργήσαντι, δεσπότην εἶναι. ἔδωκέ τε, γεωργοῦσιν ἀτέλειαν πάντων εἰς δέκα ἔτη, καὶ διὰ παντὸς δεσποτείας ἀμεριμνίαν. τοῖς τε βασιλικοῖς κτήμασιν ἐκώλυσεν αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἐπιγράφεσθαι, εἰπὼν αὐτὰ οὐκ ἴδια τοῦ βασιλεύοντος εἶναι, ἀλλὰ κοινὰ καὶ δημόσια τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, τέλη τε πάντα πρότερον ἐπὶ τῆς τυραννίδος εἰς εὐπορίαν χρημάτων ἐπινοηθέντα. ἐπί τε ὄχθαις ποταμῶν, καὶ λιμέσι πόλεων, ἔν τε ὁδῶν πορείαις καταλύσας, εἰς τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἐλεύθερον ἀφῆκεν. ἔμελλε δ' ἂν ἔτι καὶ πλείονα. ὥς γε τὰ τῆς προαιρέσεως ἐνεδείκνυτο εὐεργετήσειν τοὺς ὑπηκόους, ἐπεὶ καὶ τοὺς συκοφάντας τῆς πόλεως ἦν διώξας, καὶ τοὺς πανταχοῦ ἦν κολασθῆναι κελεύσας, τοῦ μηδένα ἐπηρεάζεσθαι μήτε ματαίοις ἐγκλήμασι περιπίπτειν προνοούμενος. ἐν ἀδείᾳ τε καὶ μακαρίῳ βίῳ. ἥ τε σύγκλητος μάλιστα, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, βιώσεσθαι προσεδόκων. οὕτω γὰρ μέτριος, καὶ ἰσότιμος ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ

ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀναγα-
γεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκείᾳ, καὶ εἰς τὰ συνή-
θη προϊόντα διδασκαλεῖα, καὶ γυμνάσια ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως
τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε, καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῦφον,
ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. τοιαύτης δὲ εὐμοιρίας, καὶ
εὐταξίας κατεχούσης τὸν βίον, μόνοι οἱ δορυφόροι ἀσχάλλον-
τες μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, ποθοῦντες δὲ τὰς ἐπὶ τῆς προ-
γενομένης τυραννίδος ἁρπαγάς τε, καὶ βίας, ἔν τε ἀσωτίαις,
καὶ κραιπάλαις, ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι τὸν Περτί-
νακα, ὡς ὄντα αὐτοῖς βαρὺν, καὶ ἐπαχθῆ. ζητῆσαι δέ τινα τὴν
πάλιν αὐτοῖς ἄνετον, καὶ ἀκόλαστον παρέξοντα ἐξουσίαν.
αἰφνιδίως τοίνυν οὐδενὸς προσδοκῶντος, ἀλλὰ πάντων ἐν ἡσυ-
χίᾳ διατριβόντων, καὶ θυμῷ, καὶ ἀλόγῳ ὁρμῇ τοῦ στρατο-
πέδου δρόμῳ φερόμενοι αὐτοὶ, ἡμέρας ἀκμαζούσης, ἐπεισῆλ-
θον τοῖς βασιλείοις, τά τε δόρατα διατεινάμενοι, καὶ τὰ ξίφη
σπασάμενοι. τῷ δὲ παραδόξῳ τοῦ ἔργου, καὶ ἀνελπίστῳ, οἱ ἐν τῇ
βασιλείῳ ὑπηρεσίᾳ ταραχθέντες, ὀλίγοι τε πρὸς πολλοὺς, καὶ
ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους οὐκ ἔμενον. καὶ ἀλλ' ἕκαστος ἣν
ἐνεχείριστο φρουρὰν λιπὼν, ἢ ἐπὶ τῇ αὐλείῳ, ἢ ἐπὶ ταῖς
λοιπαῖς εἰσόδοις ἔφευγον. ὀλίγοι δέ τινες τῶν εὐνοούντων,
διαγγείλαντες τῷ Περτίνακι τὴν ἔφοδον, συνεβούλευον
φυγεῖν, τῇ τε τοῦ δήμου βοηθείᾳ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι. ὁ δὲ,
καὶ τοῖς συμβουλεύουσιν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν ὠφέλιμα.
μὴ πεισθεὶς, ἀπρεπῆ δὲ, καὶ ἀνελεύθερα, βασιλείας τε
ἀνάξια, καὶ τῶν προβεβιωμένων αὐτῷ, καὶ προπεπραγμέ-
νων νομίσας, φεύγειν μὲν, ἢ λαθεῖν, οὐκ ἠθέλησεν. ὁμόσε δὲ
χωρήσας τῷ πράγματι, προῆλθεν ὡς διαλεξόμενος αὐτοῖς,
ἐλπίσας πείσειν τε αὐτοὺς, καὶ παύσειν τῆς ἀλόγου εἰς τὸ πα-
ρὸν ὁρμῆς. καὶ δὴ τοῦ δωματίου προελθὼν, ὑπαντώμενος
αὐτοῖς, πυνθάνεσθαί τε ἐπειρᾶτο τὰς αἰτίας τῆς ὁρμῆς.

πείθειν τε ἐπεχείρει μὴ ἐνθουσιασμένος, καὶ τῷ τε ἐν σώφρονι, καὶ σεμνῷ σχήματι, καὶ πρῷον τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, οὐδέν τι κατεπτηχότος, οὐδὲ καταδειλιῶντος. καὶ ἱκετεύοντος σχῆμα ἐνδεικνύμενος.

ΕΤΕΡΑ ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΤΙΝΑΚΟΣ.

» Τὸ μὲν ἐμὲ ἔφη πρὸς ὑμῶν ἀναιρεθῆναι, οὐδέν τι μέγα,
» ἢ βαρὺ πρεσβύτῃ εἰς μακρὸν γῆρας ἐνδόξως ἐλάσαντι. παν-
» τὶ γὰρ ἀνθρώπων βίῳ ἀνάγκη τέλος ἐπιτεθῆναι. τὸ δὲ ὑμᾶς
» φύλακας, καὶ φρουροὺς δοκοῦντας βασιλέως, καὶ τοὺς ἔξωθεν
» κινδύνους ἀπείργοντας, αὐτοὺς γενέσθαι φονέας, καὶ μὴ μό-
» νον ἐμφυλίῳ, ἀλλὰ καὶ βασιλείῳ μιᾶναι τὰς δεξιὰς αἵματι,
» ὁρᾶτε μὴ πρὸς τὸ νῦν ἀνόσιον, καὶ ὕστερον ὑμῖν ἐπικίνδυ-
» νον ᾖ. οὐ γάρ τι ἐμαυτῷ σύνοιδα λυπήσαντι ὑμᾶς. εἰ δὲ καὶ
» ἐπὶ τῇ Κομμόδου τελευτῇ δυσχεραίνετε, οὐδὲν παράδοξον,
» ἄνθρωπον ὄντα, εἰ τελευτὴ κατέλαβεν. εἰ δὲ τοῦτο ἐξ ἐπιβου-
» λῆς οἴεσθε γεγενῆσθαι, οὐκ ἐμὸν τὸ ἁμάρτημα. ἴστε γὰρ ἔξω
» πάσης ὄντα με ὑποψίας, καὶ οὐδὲν ἧττον ὑμῶν ἀγνοοῦντα τὰ
» τότε πεπραγμένα, ὥστε εἴ τι ὑποπτεύετε, ἑτέροις ὑποφέρειν τὸ
» ἔγκλημα, ἀλλ᾽ ὅμως τελευτήσαντος κἀκείνου, οὐδὲν ὑμῖν τῶν
» εὐπρεπῶς καὶ κατ᾽ ἀξίαν, καὶ ἄνευ τοῦ βιάζεσθαί με, ἢ ἁρπά-
» ζειν ἐνδεήσει. Τοιαῦτά τινα λέγειν αὐτοῖς πειρώμενος, ἤδη τινὰς αὐτῶν καὶ πείσειν ἐμέλλησε. καὶ οὐκ ὀλίγοι γε ἀποστραφέντες, ἀνεχώρουν, σεμνοῦ βασιλέως γῆρας αἰδούμενοι. ἔτι δὴ λαλοῦντα τὸν πρεσβύτην ἐπιπεσόντες, φονεύουσι. δράσαντες τε οὕτως ὠμὸν ἔργον, δέει τῶν τετολμημένων φθάσαι θέλοντες τὴν τοῦ δήμου ἔφοδον ἐπιστάμενοί τε ὅτι χαλεπῶς τὸ πλῆθος διοίσει τὰ πεπραγμένα εἰς τὸ στρατόπεδον δρόμῳ ἀναχωρήσαντες, ἐντὸς τείχους ἔμενον, φρουρὰς ἐπὶ τῶν πύργων καταστήσαντες.

ταστήσαντες, ὡς ἀμύνοιντο, εἰ τῷ τείχει προσβάλλοι ὁ δῆμος.
τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε Περτίνακα χρησάμενον βίῳ,
καὶ προαιρέσει, ὡς προείρηται. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν εἰς
τὸν δῆμον ἡ τοῦ βασιλέως ἀναίρεσις, ταραχή τε, καὶ πένθος
πάντας κατεῖχε. διέθεόν τε, ἐνθουσιῶσιν ἐοικότες. κίνησίς
τε ἄλογος κατεῖχε τὸν δῆμον, ζητούντων τοὺς δράσαντας, μή-
τε δὲ εὑρεῖν, μήτε ἀμύνασθαι δυναμένων. μάλιστά τε δει-
νῶς ἔργον τὸ πεπραγμένον. καὶ συμφορὰν κοινὴν ἐτήρουν οἱ
τὴν σύγκλητον βουλὴν νέμοντες, πατέρα τε ἤπιον, καὶ χρηστὸν
προστάτην ἀποβαλόντες. πάλιν τε τυραννίδος ἦν δέος, ἐπεὶ
τούτῳ χαίρειν τοὺς στρατιώτας ἤλπιζον. μιᾶς δή που, καὶ δευ-
τέρας ἡμέρας διαδραμούσης, οἱ μὲν δημόται. ἕκαστος τὸ καθ'
αὑτὸν δεδιὼς, ὑπανεχώρει, οἵ τε ἐν ἀξιώσει ὄντες, εἰς τὰ πορρω-
τάτω τῆς πόλεως κτήματα ἀπεδίδρασκον, ὅπως ἂν μή τι δει-
νὸν ἐκ τῆς ἐσομένης ἀρχῆς παρόντες πάθοιεν. οἱ δὲ στρατιῶ-
ται ἐπεὶ τόν τε δῆμον ἡσυχάζοντα ἔγνωσαν, μήτε τινὰ τολ-
μῶντα ἐπεξελθεῖν τῷ τοῦ βασιλέως αἵματι, ἔμενον μὲν ἐντὸς
τοῦ τείχους, κατακλείσαντες ἑαυτούς. ἀναγαγόντες δὲ τοὺς εὐφω-
νοτάτους ἑαυτῶν ἐπὶ τὸ τεῖχος, προσεκήρυττον ὤνιον τὴν βα-
σιλείαν. τῷ τε πλεῖον ἀργύριον δώσοντι, ἐγχειρεῖν ὑπισχνοῦντο
τὴν ἀρχὴν, καὶ διὰ τῶν ὅπλων αὐτὸν ἀνάξειν ἀδεῶς εἰς τὴν
βασίλειον αὐλήν. ἐπεὶ δὲ τὸ κήρυγμα διεφοίτησεν, οἱ μὲν σε-
μνότεροί τε καὶ εὐσταθέστεροι τοῖς συγκλήτου βουλῆς, ὅσοι τε
εὐπατρίδαι ἢ ἔτι πλούσιοι, λείψανα ὀλίγα τῆς Κομμόδου τυ-
ραννίδος οὔτε προσῆλθον τῷ τείχει, οὔτε ἀπρεπῆ, καὶ ἐπονείδι-
στον χρήμασι κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν ἠθέλησαν. Ἰουλιανῷ δέ
τινι ἤδη μὲν τὴν ὕπατον τετελεκότι ἀρχὴν, δοκοῦντι δὲ ἐν
εὐπορίᾳ χρημάτων εἶναι, ἐσθιομένῳ δὲ περὶ δείλην ἑσπέραν,
διηγγέλθη τὸ στρατιωτικὸν κήρυγμα παρὰ μέθην, καὶ κραι-
πάλην. ἦν γὰρ καὶ τῶν ἐπὶ βίῳ μὴ σώφρονι διαβεβλημένων.

πείθουσιν οὖν αὐτὸν ἥτε γυνὴ καὶ ἡ θυγάτηρ, καὶ τὸ τῶν παρασίτων πλῆθος, ἀναθοροῦντα τοῦ σκίμποδος, δραμεῖν ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ τὸ πραττόμενος μαθεῖν. παρά τε πᾶσαν τὴν ὁδὸν συμβουλεύοντες, ἐρριμμένην τὴν ἀρχὴν ἁρπάσαι. ἀφθόνως δὲ χρημάτων ἔχοντα, μεγαλοδωρίᾳ ἅπαντας ὑπερβαλεῖν, εἰ καί τινες ἀμφισβητοῖεν. ἐπεὶ τοίνυν τῷ τείχει προσῆλθεν, ἐβόα τε πάντα δώσειν, ὅσα βούλονται, ὑπισχνούμενος. παρεῖναί τε αὐτῷ παμπλεῖστα χρήματα, καὶ θησαυροὺς χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου πεπληρωμένους ἔλεγε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ Σουλπικιανὸς, καὶ αὐτὸς ἀνὴρ τῶν ὑπατευκότων, ἔπαρχός τε τῆς πόλεως γενόμενος, πατὴρ δὲ ἦν τῆς Περτίνακος γυναικὸς, ἧκε τὴν ἀρχὴν ὠνούμενος. ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐ προσήκαντο, φοβηθέντες οἱ στρατιῶται τὴν πρὸς τὸν Περτίνακα συγγένειαν, μήτις ἄρα δόλος εἴη εἰς τὸ ἐκδικηθῆναι τὸν ἐκείνου φόνον, καθέντες δὲ κλίμακα, τὸν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. οὐ γὰρ πρότερον ἀνοῖξαι τὰς πύλας ἤθελον, πρὶν ἢ τὴν ποσότητα τῶν δοθησομένων χρημάτων μαθεῖν. ὁ δ' ἀνελθὼν, τήν τε Κομμόδου μνήμην αὐτοῖς, καὶ τὰς τιμὰς, καὶ τὰς εἰκόνας, ἃς ἡ σύγκλητος καθεῖλεν, ἀνανεώσασθαι ὑπέσχετο. καὶ πάντων δώσειν ἐξουσίαν, ὧν εἶχον ἐπ' ἐκείνου. ἑκάστῳ τε στρατιώτῃ τοσοῦτον ἀργύριον, ὅσον μήτε αἰτῆσαι, μήτε λήψεσθαι προσεδόκησαν δὲ χρήματα μὴ μελλήσειν, ἀλλ' οἴκοθεν ἤδη μεταπέμψασθαι. τούτοις ἀναπεισθέντες οἱ στρατιῶται, καὶ ταύταις ἀρθέντες ταῖς ἐλπίσιν, αὐτοκράτορά τε τὸν Ἰουλιανὸν ἀναγορεύουσι, καὶ πρὸς τῷ οἰκείῳ ἐκ γένους ὀνόματι, Κόμμοδον ἀξιοῦσιν ἀποκαλεῖσθαι. τά τε σημεῖα ἄραντες, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας ἀποκαταστήσαντες, προπέμπειν ἐπειρῶντο. θύσας δὲ ὁ Ἰουλιανὸς τὰς νενομισμένας, καὶ βασιλείους ἐν τῷ στρατοπέδῳ θυσίας, προήγετο ὑπ' αὐτῶν, πλέον τε τῆς συνηθείας δορυφορούμενος. ἅτε γὰρ βίᾳ, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ δή-

μου, μετά τε αἰσχρᾶς καὶ ἀπρεποῦς διαβολῆς ὠνησάμενος τὴν ἀρχήν, εἰκότως ἐδεδίει τὸν δῆμον ὡς ἐναντιωσόμενον· ἀναλαβόντες οὖν τὰς πανοπλίας καὶ φράξαντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται εἰς φάλαγγος σχῆμα, ὡς εἰ δέοι καὶ πολεμήσοντες, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες τὸν ἴδιον βασιλέα, ὑπέρ τε τῆς κεφαλῆς αἰωροῦντες τὰς ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, μή που καὶ λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμάτων ἐπὶ τῇ πομπῇ γένοιτο, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια, μηδενὸς τῶν δημοτῶν μήτε ἀντιστῆναι τολμῶντος, μήτε μὴν εὐφημοῦντος, ὥσπερ εἰώθασι προπέμπειν τοὺς βασιλέας· τοὐναντίον δέ, καὶ πόρρωθεν ἑστῶτες, ἐβλασφήμουν, καὶ κακῶς ἠγόρευον, ἅτε χρημάτων ἀντικαταλλαξάμενον τὴν ἀρχήν. τότε δὲ καὶ πρῶτον ὑποδιεφθάρη τὰ τῶν στρατιωτῶν ἤθη. καὶ χρημάτων ἐδιδάχθησαν ἄπληστον, καὶ αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν. καταφρόνησίν τε τῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας αἰδοῦς. τὸ γὰρ μήτε τοῖς οὕτως ὠμῶς τετολμημένοις ἐν φόνῳ τῷ βασιλικῷ ἐπεξιέναι τινά, μήτε τὴν οὕτως ἀπρεπῶς ἐπὶ χρήμασι κηρυχθεῖσαν, καὶ πραθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι τὸν κωλύοντα, ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον ἀπρεποῦς, καὶ ἀπειθοῦς καταστάσεως, καὶ ἐς τὰ ἐπιόντα ἐγένετο ἀεὶ, τῆς φιλοχρηματίας αὐτῶν, καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων καταφρονήσεως μέχρις αἵματος αὐξηθείσης. ὁ δ᾽ οὖν Ἰουλιανός, ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, τρυφαῖς εὐθέως, καὶ κραιπάλαις ἐσχόλαζε. τῆς μὲν τῶν δημοσίων ἐπιμελείας, ῥαθύμως προσφερόμενος. εἰς δὲ τὸ ἁβροδίαιτον, καὶ ἄσεμνον ἐπιδιδοὺς ἑαυτόν, εὑρίσκετό τε καὶ τοὺς στρατιώτας ψευσάμενος, καὶ ἀπατήσας τῷ μὴ δύνασθαι ἀποπληρῶσαι ἃ ὑπέσχετο. οὔτε γὰρ οἴκοθεν ἦν αὐτῷ τοσαῦτα χρήματα, ὅσα ἠλαζονεύσατο, οὔτε μὴν οἱ δημοσιακοὶ θησαυροὶ εἶχον· ἀλλὰ πάντα προκεκένωτο τῇ Κομμόδου ἀσωτείᾳ, καὶ ἀφειδέσι, καὶ ἀκρίτοις ἀναλώμασιν. ἐκ δὴ ταύτης τῆς τόλμης καὶ τῆς αἰτίας, οἵ τε στρατιῶται σφαλέντες τῶν ἐλπίδων, ὑπηγανάκτουν, ὅ, τε δῆμος αἰσθόμενος τῆς γνώμης τῶν

στρατιωτῶν, εἶχον ἐν καταφρονήσει, ὡς προσιέντα τε καινῶς ἀγοράζειν, ὑπ' αἰσχραῖς τε καὶ ἀμφιβόλοις ἡδοναῖς σκώπτειν. ἔς τε τὸν ἱππόδρομον, ὅπου μάλιστα τὸ πλῆθος συνιὸν ἐκκλησιάζει, τὸν Ἰουλιανὸν ἐβλασφήμουν. ἀρωγὸν δὲ τῇ ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ σεμνῆς βασιλείας προστάτην Νίγρον ἐπεκαλοῦντο. βοηθεῖν τε αὐτὸν τὴν ταχίστην ἠξίουν, ὡς ἐφύβριστα πάσχουσιν. ἦν δὲ ὁ Νίγρος τῶν μὲν προπολλοῦ ὑπατευσάντων. καθ' ὃν δὲ καιρὸν τὰ προειρημένα ἐν ῥώμῃ ἐπράττετο, συρίας ἡγεῖτο πάσης. πολλὴ δὲ ἦν καὶ μεγίστη ἀρχὴ τότε. τοῦ δὴ φοινίκων ἔθνους παντὸς, καὶ τῆς μέχρις εὐφράτου γῆς ὑπὸ τῇ Νίγρου ὄντων ἐξουσίᾳ. ἦν δὲ αὐτὸς τὴν μὲν ἡλικίαν, ἤδη μετρίως προβεβηκὼς, εὐδοκιμήσας δὲ ἐν πολλαῖς καὶ μεγάλαις πράξεσι, φήμη τε περὶ αὐτοῦ διεφοίτα ὡς ἐπιεικοῦς, καὶ δεξιοῦ, ὡς τὸν τοῦ Περτίνακος βίον ζηλοῦντος. ὑφ' ὧν μάλιστα οἱ ῥωμαῖοι ἐπείθοντο. ἐκάλουν τε αὐτὸν συνεχῶς ταῖς τοῦ δήμου συνόδοις. καὶ βλασφημοῦντες τὸν Ἰουλιανὸν παρόντα, ἐκεῖνον βασιλικαῖς φωναῖς εὐφήμουν ἀπόντα. διαγγελθείσης τε τῆς τοῦ δήμου ῥωμαίων γνώμης καὶ τῆς ἐπ' ἀλλήλου ἐν ταῖς συνόδοις βοῆς, εἰκότως ὁ Νίγρος ἀναπεισθεὶς, ῥᾷστά τε αὐτῷ τὰ πράγματα ὑπακούσεσθαι προσδοκήσας καὶ μάλιστα τὸν Ἰουλιανὸν ὑπό τε τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν ἀμελεῖσθαι διότι τὰς ὑποσχέσεις οὐκ ἐπλήρου τῶν χρημάτων ὑπό τε τοῦ δήμου καταφρονεῖσθαι, ὡς ἀνάξιον ἧς ἐώνητο ἀρχῆς, ἐπιδίδωσιν αὑτὸν τῇ τῆς βασιλείας ἐλπίδι. καὶ τὰ μὲν πρῶτα, κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε, καὶ χιλιάρχους, τούς τε τῶν στρατιωτῶν ἐξέχοντας οἴκαδε μεταπεμπόμενος, διελέγετο, καὶ ἀνέπειθε τὰ ἐκ τῆς ῥώμης δηλούμενα φανερὰ ποιῶν. ὡς ἂν διαθέουσα ἡ γνώμη ἔκπυστα, καὶ γνώριμα ποιῇ τοῖς τε στρατιώταις, καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώποις. οὕτω γὰρ ῥᾷστα ἤλπιζε πάντας αὐτῷ προσχωρήσειν, πυνθανομένους ὅτι μὴ αὐτὸς ἐξ ἐπιβουλῆς μιαρᾶς

τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καλούμενος, καὶ βοηθήσων ἄπεισι ῥωμαίοις
δεομένοις. ἀνεπτόηντο δὲ πάντες· καὶ μὴ δὲ μελλήσαντες,
» προσίεντο, ἐκλιπαροῦντες καὶ αὐτοὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν
» πραγμάτων· φύσει τε κοῦφον τὸ σύρων ἔθνος, ἐς καινοτομίαν τε
» τῶν καθεστηκότων ἐπιτήδειον· ἦν δέ τις αὐτοῖς καὶ πόθος τοῦ
» Νίγρου ἠπίως τε ἄρχοντος ἅπασι, τὰ πλεῖστά τε αὐτοῖς συμ
πανηγυρίζοντος· φιλέορτοι δὲ φύσει σύροι. ὧν μάλιστα οἱ τὴν ἀν
τιόχειαν κατοικοῦντες μεγίστην πόλιν, καὶ εὐδαίμονα, σχεδὸν
παρὰ πάντα τὸν ἐνιαυτὸν ἑορτάζουσιν, ἔν τε τῇ πόλει αὐτῇ,
καὶ κατὰ τὰ προάστεια. θέας τοίνυν αὐτοῖς συνεχῶς ἐπιτελῶν
ὁ Νίγρος, περὶ ἃς μάλιστα ἐσπουδάκασι, καὶ διδοὺς ἄνεσιν εἰς
τὸ ἑορτάζειν, καὶ εὐφραίνεσθαι, ἅτε ποιῶν κεχαρισμένα, εἰκό-
τως ἐτιμᾶτο. ἅπερ εἰδὼς, καλέσας τούς τε πανταχόθεν στρα-
τιώτας εἰς ῥητὴν ἡμέραν, τοῦ τε λοιποῦ πλήθους συνελθόντος,
βήματος αὐτῷ κατασκευασθέντος, ἔλεξε τοιάδε ἀνελθών.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΝΙΓΡΟΥ.

» Τῆς μὲν ἐμῆς γνώμης τὸ πρᾶον, καὶ πρὸς τὰ μεγάλα τῶν
» τετολμημένων εὐλαβὲς, ἴσως ἐστὶν ὑμῖν πάλαι γνώριμον. οὐδ'
» ἂν νῦν εἰς ὑμᾶς ἦλθον ταῦτα δημηγορήσων, εἰ ἐκ μόνης
» προαιρέσεως ἰδιωτικῆς καὶ ἀλόγου ἐλπίδος, ἢ μείζονος ἐλπί-
» δος ἐπιθυμίας ἀνεπειθόμην. ἀλλ' ἐμὲ καλοῦσι ῥωμαῖοι. καὶ συ-
» νεχῶς βοῶντες, ἐπείγουσιν ὀρέξαι τε χεῖρα σωτήριον, καὶ
» οὕτω τὴν ἔνδοξον, καὶ ἐξαίρετον ἀπὸ προγόνων ἄνωθεν ἀρχὴν μὴ
» περιιδεῖν αἰσχρῶς ἐρριμμένην. ὥσπερ δὲ τὸ τολμᾶν ἐπὶ τοῖς
» τηλικούτοις οὐκ οὔσης εὐλόγου προφάσεως, προπετὲς, καὶ θρασὺ,
» οὕτω καὶ τὸ πρὸς καλοῦντας, καὶ δεομένους ὀκνηρὸν, ἀνανδρείας
» ἅμα, καὶ προδοσίας φέρει διαβολήν. διὸ παρῆλθον πευσόμε-
» νος ὑμῶν τίνα γνώμην ἔχοιτε, καὶ πρακτέον ἡγεῖσθε, συμ-

» βούλοις τε ὑμῖν, καὶ κοινωνοῖς χρησάμενος περὶ τῶν καθεστώ-
» των. τὸ γὰρ ἀποβησόμενον, εἰ εὐτυχηθείη, κοινὴν ἐμοί τε, καὶ
» ὑμῖν τὴν ἀπόλαυσιν παρέξει. οὐ φαύλαις δὲ οὐδὲ κούφαις κα-
» λοῦσιν ἐλπίδας. ἀλλ' ὅ, τε ῥωμαίων δῆμος, ᾧ τὴν δεσποτείαν
» τῶν ἁπάντων ἔνειμαν θεοὶ, καὶ τὴν βασιλείαν, ἥ τε ἀρχὴ σα-
» λεύουσα, καὶ παρὰ μηδενί πω βεβαίως ἱδρυμένη. ὅθεν ἡ-
» μῖν καὶ τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλὲς, ἔκ τε τῆς τῶν καλούν-
» των γνώμης, καὶ ἐκ τοῦ μηδένα εἶναι τὸν ἀνθεστῶτα, μὴ δὲ
» κωλύοντα ὑπάρξει. καὶ γὰρ οἱ τὰ ἐκεῖθεν ἀγγέλλοντες, φασὶ
» μὴ δὲ τοὺς στρατιώτας, οἳ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ χρημάτων ἀπέ-
» δοντο, πιστοὺς εἶναι φρουροὺς ὑπηρέτας, μὴ δὲ πληρώσαντος
» ἐκείνου ἃ ὑπέσχετο. τίνα τοίνυν ἔχετε γνώμην, δηλώσατε.

Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως τὸ στρατιωτικὸν πᾶν, καὶ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος, αὐτοκράτορά τε ἀνεῖπε, καὶ σεβαστὸν προσηγόρευσε. τήν τε βασίλειον πορφύραν περιβαλόντες, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς σεβασμίου τιμῆς, καὶ αὐτοσχεδίου παρασκευῆς ἀθροίσαντες, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρὸς, εἴς τε τὰ ἱερὰ τῆς ἀντιοχείας τὸν Νίγρον ἄγουσι, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν καθιστᾶσιν, οὐκέτι αὐτὴν ἰδιωτικὴν, ἀλλὰ βασίλειον αὐλὴν νομίζοντες, πᾶσι κοσμήσαντες, ἔξωθεν βασιλικοῖς συμβόλοις. ἐπεὶ τούτοις δὴ ὁ Νίγρος πάνυ τὴν ψυχὴν ηὐφραίνετο. ὠχυρῶσθαί τε αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἡγεῖτο, διά τε τὴν τῶν ῥωμαίων γνώμην, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σπουδὴν τῶν ἀνθρώπων. ὡς γὰρ διαπταμένη ἡ φήμη, πάντα ὑπῆλθεν ἔθνη, ὅσα τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον τῇ εὐρώπῃ κατοικεῖ. οὐδείς τε ἦν, ὃς οὐχ ἑκὼν εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῷ ἠπείγετο. πρεσβεῖαί τε ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐθνῶν ἐς τὴν ἀντιόχειαν ὡς πρὸς βασιλέα ὁμολογούμενον ἐστέλλοντο. οἵ τε ἐπέκεινα τίγριδος, καὶ εὐφράτου σατράπαι, καὶ βασιλεῖς, ἐπέστελλον, συνηδόμενοι αὐτῷ, καὶ εἰ δέοιτο βοηθείας ὑπισχνοῦντο. ὁ δὲ, δώροις τε αὐ-

τοὺς μεγαλοπρεπῶς ἠμείβετο. καὶ ἐπὶ τῇ σπουδῇ, καὶ ὑποσχέσεσι, χάριν γινώσκων, ἔλεγε μὴ δεῖσθαι συμμάχων. τὴν γὰρ ἀρχὴν αὐτῷ βεβαίως ὠχυρῶσθαι, ἀναιμωτί τε ἄρξειν. ταύταις ἐπαιρόμενος ταῖς ἐλπίσιν, ὑπτίαζέ τε πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν. καὶ τὸ ἁβροδίαιτον ἀνειμένος, τοῖς ἀντιοχεῦσι συνευφραίνετο, ἑορταῖς, καὶ θέαις ἐπιδιδοὺς ἑαυτόν. τῆς τε εἰς τὴν ῥώμην ἀφόδου, ἐφ᾽ ἣν μάλιστα ἐχρῆν σπεύδειν, ἠμέλει. τοῖς δὲ ἰλλυρικοῖς στρατεύμασι δέον ἐπιφοιτῆσαι τὴν ταχίστην, καὶ φθάσαι οἰκειωσάμενον αὐτά, ὁ δέ, οὐ δὲ τῶν πραττομένων τι αὐτοῖς ἐδίδου, ἐλπίζων τοὺς ἐκεῖ στρατιώτας εἴ ποτε καὶ μάθοιεν, ὁμογνώμονας ἔσεσθαι τῇ τε ῥωμαίων εὐχῇ, καὶ τῇ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν στρατοπέδων γνώμῃ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ διατυποῦντος, καὶ κούφοις, καὶ ἀδήλοις ἐπαιωρουμένου ἐλπίσι, διηγγέλετο τὰ πραττόμενα εἴς τε παίονας, καὶ ἰλλυριούς, καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικόν, ὃ ταῖς ὄχθαις τοῦ ἴστρου, καὶ ῥήνου ἐπικείμενον ἀπείργον τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους, φρουρεῖ τὴν ῥωμαίων ἀρχήν. ἡγεῖτο δὲ παιόνων πάντων, ὑπὸ μιᾷ γὰρ ἦσαν ἐξουσίᾳ, σεβῆρος, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος, λίβυς, ἐς δὲ τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, γενναῖος ἅμα, καὶ θυμοειδής, σκληρῷ τε βίῳ, καὶ τραχεῖ ἐνεθισμένος, πόνοις τε ἀντέχων ῥᾷστα, νοῆσαί τε ὀξύς, καὶ τὸ νοηθὲν, ἐπιτελέσαι ταχύς. οὗτος τοίνυν παρὰ τῶν ἀγγελλόντων πυνθανόμενος τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν μετέωρον φερομένην ἁρπάσαι, καταγνοὺς τοῦ μὲν, ῥαθυμίαν, τοῦ δέ, δυσπραγίαν τοῖς πράγμασιν. ἀνέπειθε δὲ αὐτὸν ὀνείρατα τοιαύτην τινὰ ἐλπίδα ὑποσημαίνοντα. χρησμοί τε, ὅσα εἰς πρόγνωσιν τῶν μελλόντων σύμβολα φαίνεται, ἅπερ πάντα ἀψευδῆ, καὶ ἀληθῆ τότε πιστεύεται, ὅταν εἰς τὴν ἀπόβασιν εὐτυχηθῇ. τὰ μὲν οὖν πολλὰ εἰς τὸ ῥηθὲν αὐτός τε συγγράψας ἐν τῷ καθ᾽ αὑτὸν βίῳ, καὶ δημοσίαις

ἀνέθηκεν εἰκόσι, τὸ δ᾽ οὖν τελευταῖον, καὶ μέγιστον, ὅπερ αὐτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ὑπέφαινεν ὄναρ, οὐδ᾽ ἡμῖν παραλειπτέον. κατὰ γὰρ καιρὸν, ὃν ἀπηγγέλη Περτίναξ παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, μετὰ τὸ προελθεῖν, καὶ θῦσαι ὁ Σεβῆρος, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς Περτίνακος βασιλείας ὅρκον ἀφοσιώσασθαι, ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, ἑσπέρας καταλαβούσης, εἰς ὕπνον κατηνέχθη, μέγαν, καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φαλάροις κεκοσμημένον ᾠήθη βλέπειν φέροντα ἐποχούμενον τὸν Περτίνακα διὰ μέσης τῆς ἐν ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγορᾶς ἐγένετο, ἔνθα ἐπὶ τῆς δημοκρατίας πρότερον ὁ δῆμος συνιὼν ἐκκλησίαζεν, ᾠήθη τὸν ἵππον ἀποσείσασθαι μὲν τὸν Περτίνακα, καὶ ῥῖψαι. αὐτῷ δὲ ἄλλως ἑστῶτι ὑποδῦναί τε αὐτὸν, καὶ ἀράμενον, ἐπὶ τοῖς νώτοις φέρειν τε ἀσφαλῶς, καὶ στῆναι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης εἰς ὕψος ἄραντα τὸν σεβῆρον, ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαί τε, καὶ τιμᾶσθαι. μένει δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ἡ τοῦ ὀνείρατος εἰκὼν μεγίστη, χαλκοῦ πεποιημένη. οὕτω τοίνυν ὁ σεβῆρος ἀρθεὶς τὴν γνώμην, ἐλπίζων τε θείᾳ προνοίᾳ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν καλεῖσθαι, ἀπόπειραν ἐποιεῖτο τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης. τὰ μὲν πρῶτα, κατ᾽ ὀλίγους ἡγεμόνας τε, καὶ χιλιάρχας. τούς τε ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐξέχοντας οἰκειούμενος, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ῥωμαίων διαλεγόμενος, ὡς παντάπασιν ἔρριπται, οὐδενὸς ὄντος τοῦ γενναίως, ἢ κατ᾽ ἀξίαν αὐτὴν διοικοῦντος. διέβαλλε δὲ τοὺς ἐν ῥώμῃ στρατιώτας ὡς ἀπίστους, καὶ βασιλείῳ, καὶ ἐμφυλίῳ αἵματι μιάναντας τὸν ὅρκον. ἔλεγέ τε δεῖν ἐπαμῦναι, καὶ ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ. ᾔδει δὲ πάντας τοὺς κατὰ τὸν ἰλλυρικὸν στρατιώτας μεμνημένους τῆς Περτίνακος ἡγεμονίας. ὑπὸ γὰρ Μάρκῳ βασιλεύοντι πολλὰ ἐγείρας σὺν αὐτοῖς κατὰ γερμανῶν τρόπαια, στρατηγός τε, καὶ ἡγεμὼν τῶν ἰλλυρικῶν καταστὰς, ἀνδρείαν μὲν πᾶσαν

ἐν ταῖς μάχαις πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπεδέδεικτο. εὔνοιαν δὲ, καὶ χρηστότητα, μετὰ σώφρονος, καὶ ἐπιεικοῦς ἐξουσίας τοῖς ἀρχομένοις παρείχετο. ὅθεν αὐτοῦ τὴν μνήμην τιμῶντες, ἐπὶ τοῖς οὕτως ὠμῶς κατ' αὐτοῦ τετολμημένοις ἠγανάκτουν. ταύτης δὴ τῆς προφάσεως λαβόμενος ὁ Σεβῆρος, ἀμαρῶς αὐτοὺς ἐφ' ἃ ἐβούλετο, ὑπηγάγετο, προσποιούμενος οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖσθαι, οὐδ' αὑτῷ τὴν ἐξουσίαν μνᾶσθαι, ὡς θέλειν ἐπεξελθεῖν τοιούτου βασιλέως αἵματι. ὥσπερ δὲ τὰ σώματα οἱ ἐκεῖσε ἄνθρωποι γενναιότατοί τε, καὶ μεγάλοι εἰσὶ, καὶ πρὸς μάχας ἐπιτήδειοι, καὶ φονικώτατοι, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνεῖναι δυνάμενοι, εἴ τι μετὰ πανουργίας, ἢ δόλου λέγοιτο, ἢ πράττοιτο. πιστεύσαντες γοῦν τῷ Σεβήρῳ προσποιουμένῳ χαλεπαίνειν, καὶ θέλειν ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ, ἐπίδοσαν αὐτοὺς ὡς αὐτοκράτορά τε ἀποδεῖξαι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίσαι. ὁ δ' ὡς ἔγνω τὴν τῶν παιόνων γνώμην, διέπεμψε καὶ εἰς τὰ γειτνιῶντα ἔθνη, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἄρχοντας, τῶν ὑπ' ἄρκτῳ ῥωμαίοις δουλευόντων ἐθνῶν. μεγάλαις τε πάντας ὑποσχέσεσι, καὶ ἐλπίσιν ἀναπείθων, ῥᾳδίως ὑπηγάγετο. ἱκανώτατος δ' ἦν πάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσποιήσασθαί τε, καὶ πιστώσασθαι εὔνοιαν, μήτε ὅρκου φειδόμενος, εἰ δέοι τούτου καταφρονῆσαι, ψευσάμενος πρὸς τὸ χρειῶδες. διά τε γλώττης προΐετο, ὅσα μὴ ἔφερεν ἐπὶ γνώμης. θεραπεύσας οὖν διὰ γραμμάτων πάντας τοὺς κατὰ τὸ ἰλλυρικὸν ἅμα καὶ ἄρχοντας, προσηγάγετο αὐτούς. ἀθροίσας δὲ τοὺς πανταχόθεν στρατιώτας ἀντὶ σεβήρου τε ἑαυτὸν περτίνακα ὀνομάσας, ὅπερ οὐ μόνον ἤλπιζε τοῖς ἰλλυρικοῖς εἶναι κεχαρισμένον, ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ τῶν ῥωμαίων διὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, συγκαλέσας τε αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίον, καὶ βήματος αὐτῷ ἀρθέντος, ἀνελθὼν, ἔλεξε τοιάδε.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ
ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΣΕΒΗΡΟΥ.

Τὸ πιστὸν ὑμῶν, καὶ πρός τε θεοὺς σεβάσμιον, οὓς ὀμνύτε, πρός τε βασιλέας τίμιον, οὓς αἰδεῖσθε, δεδηλώκατε, δι' ὧν ἀγανακτεῖτε, ἐφ' οἷς οἱ κατὰ τὴν ῥώμην στρατιῶται πομπῆς μᾶλλον ἢ ἀνδρείας ὑπηρέται ἐτόλμησαν. κἀμοὶ δὲ δι' εὐχῆς ὄντι πρότερον μὲν οὐδ' ἄλλοτε ἀντιποιησαμένῳ τοιαύτης ἐλπίδος. ἦτε γάρ μου τὸ πρὸς τοὺς βασιλεύσαντας πειθήνιον. νῦν δὲ ἐπὶ τέλος τε ἀγαγεῖν, καὶ ἀνύσαι ταῦτα, ἅπερ ἐστὶν ὑμῖν κεχαρισμένα. τήν τε ῥωμαίων ἀρχὴν μὴ περιϊδεῖν ἐρριμμένην, ἣ πρότερον μὲν μέχρι καιρῶν σεμνοπρεπῶς διοικουμένη, σεβάσμιος ἐφαίνετο. εἰς Κόμμοδον δὲ μεταπεσοῦσα, εἰ καί τινα ὑπ' ἐκείνου διὰ νεότητα ἐπλημμελεῖτο, ἀλλ' οὖν τῇ εὐγενείᾳ, καὶ τῇ τοῦ πατρὸς μνήμῃ ἐπεσκιάζετο. καὶ πλέον ἦν ἐν αὐτῷ τὸ ἐλεούμενον, ἐφ' οἷς ἐσφάλετο, ἢ τὸ μισούμενον. ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν γινομένων οὐκ εἰς ἐκεῖνον ἀναφέρομεν, ἀλλ' εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακάς τε, καὶ οὐ πρεπόντων ἔργων ὁμοῦ συμβούλους τε, καὶ ὑπηρέτας. ἐπεὶ δὲ εἰς σεμνὸν πρεσβύτην, οὗ τῆς ἀνδρείας τε, καὶ χρηστότητος ἔτι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν μνήμη ἐνέστακται, περιῆλθεν ἡ ἀρχή. οἱ δὲ οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλὰ τοιοῦτον ἄνδρα φόνῳ ἀπεσκευάσαντο. τὴν δὲ γῆς, καὶ θαλάττης τοσαύτην ἀρχὴν ὠνησάμενός τις αἰσχρῶς, πρός τε τοῦ δήμου ὡς ἀκούετε μεμίσηται, πρός τε τῶν ἐκεῖ στρατιωτῶν, οὓς ἐψεύσατο, οὐκ ἔτι πιστεύεται. ὧν εἰ καὶ ἔμελλον ὑπὲρ αὐτοῦ παρατάξασθαι μετ' εὐνοίας, καὶ πλήθει σύμπαντες, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον ἐν ἀνδρείᾳ προύχετε, ἀσκήσει τε πολεμικῶν ἐγγεγύμνασθε. ὑμεῖς μὲν, ἀεὶ βαρβάροις ἀντιταττόμενοι, καὶ φέρειν πόνους πάντας πορείας, κρύους τε, καὶ θάλπους καταφρονεῖν, ποταμούς τε πηγνυμένους πατεῖν, καὶ πίνειν ὀρυττόμενον, ἀλλ' οὐκ ἀνιμώμενον ὕδωρ εἰθισμένοι, θήραις τε ἐγγεγύμνασθε, καὶ πάντως ὑμῖν

εἰς ἀνδρείαν ὑπάρχει γενναῖα ἐφόδια, ὡς μηδὲ εἰ βουληθείη τις, δύνασθαι ὑμῖν ἀντιστῆναι. δοκίμιον δὲ στρατιωτῶν, κώμματος ἀστείου τρυφή, ἧπερ ἐκεῖνοι ἐγκραιπαλῶντές τε, καὶ ἐναυξηθέντες οὐδ᾽ ἂν τῆς βοῆς ὑμῶν ἀνάσχοιντο, οὔτι γε τῆς μάχης. εἰ δέ τινες τὰ κατὰ συρίαν ὑποπτεύοιεν πράγματα, ἐντεῦθεν ἂν τεκμήραιντο ἀσθενῆ τε ὄντα, καὶ φαύλας ἔχοντα τὰς ἐλπίδας, ὅπου μηδὲ προελθεῖν τῆς αὐτῶν χώρας ἐτόλμησαν, μηδέ τι περὶ τῆς εἰς ῥώμην ἀφόδου βουλεύσασθαι ἐθάρρησαν, ἀγαπητῶς ἐκεῖ μενόντων. καὶ ἐφήμερον τρυφὴν, κέρδος τῆς οὔπω βεβαίας ἀρχῆς νομίζουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ χαριέντως, καὶ μετὰ παιδιᾶς ἀποσκῶψαι, ἐπιτήδειοι σύροι, καὶ μάλιστα οἱ τὴν ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, φασὶ περὶ τὸν Νίγρον ἐσπουδακέναι. τὰ δ᾽ ἄλλα ἔθνη, καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις, μέχρι νῦν, τῷ μηδένα εὑρίσκεσθαι τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς ἐσόμενον, σπάνει τοῦ μετὰ ἀνδρείας, καὶ σώφρονος διοικήσεως ἄρξοντος, ἐκείνῳ δηλονότι προσποιοῦνται ὑπακούειν. εἰ δὲ τήν τε ἰλλυρικὴν δύναμιν ἅμα χειροτονήσασαν μάθοιεν, τό τε ἡμέτερον ὄνομα πύθοιντο, οὐκ ἄγνωστον, οὐδ᾽ ἄσημον παρ᾽ αὐτοῖς ὑπάρχον, ἐξ ὧν ἡγεμονεύσαντες, ἐκεῖσε διῳκήσαμεν, εὖ ἴστε οὔτε ἐμοῦ ῥᾳθυμίαν, ἢ ἀδρανίαν καταγνώσονται, οὔτε τὸ ὑμέτερον γενναῖον, καὶ πρὸς τὰς μάχας ἐμβριθὲς ὑποστῆναι αἱρήσονται. καὶ σωμάτων μεγέθεσι καὶ πόνων ἀσκήσεσι, καὶ ἐν τῇ συστάδην μάχῃ, πολὺ ὑμῶν ἀπολιπόντων. φθάσωμεν οὖν τὴν ῥώμην προκαταλαβόντες, ἔνθα ἡ βασίλειος ἐστὶν ἑστία· κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι, τὰ λοιπὰ εὐμαρῶς διοικήσωμεν. θείαις τε προρρήσεσι πιστεύοντες, καὶ τῇ τῶν ὑμετέρων ἀνδρείᾳ, ὅπλων τε, καὶ σωμάτων.

Τοιαῦτα εἰπόντα τὸν Σεβῆρον, εὐφημήσαντες οἱ στρατιῶται, καλοῦντες σεβαστὸν καὶ Περτίνακα, πᾶσαν ἐνεδείκνυντο προθυμίαν καὶ σπουδήν. ὁ δὲ σεβῆρος μηδένα διδοὺς, και-

ρὸν ἀναβολῆς, συσκευάσασθαί τε αὐτοὺς ὡς ἔνι μάλιστα εὐτελέστατα, ἐκέλευσε. τήν τε εἰς τὴν ῥώμην ἔξοδον ἐπήγγελλε. νομάς τε, αὐτοῖς διδοὺς, καὶ ἐφόδια τῆς ὁδοιπορίας εἴχετο. συντόνῳ δὲ σπουδῇ καὶ γενναίοις πόνοις τὴν ὁδὸν ἐπετάχυνε, μήτε που ἐπιδιατρίβων, μήτε διδοὺς καιρὸν ἀναπαύλης, εἰ μὴ τοσοῦτον, ὅσον ὀλίγον τοὺς στρατιώτας ἀναπνεύσαντας, ἔχεσθαι τῆς ὁδοῦ. ἐκοινώνει δὲ τῶν καμάτων αὐτοῖς, σκηνῇ τε χρώμενος εὐτελεῖ. καὶ σιτία, καὶ ποτὰ προσφερόμενος, ὅσα καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν ἠπίστατο. οὐδαμοῦ δὲ τρυφὴν ἐνεδείκνυτο βασιλικήν. ὅθεν καὶ μείζονα παρὰ τῶν συστρατιωτῶν εὔνοιαν ἐπισπάσατο. οὐ γὰρ μόνον αὐτὸν συμπονοῦντα, ἀλλὰ καὶ τῶν καμάτων ἄρχοντα οἱ στρατιῶται αἰδούμενοι, μετὰ προθυμίας, πάντα ἔπραττον. ὁ δὲ, τὴν παιονίαν διαδραμὼν, ἐπέστη τοῖς τῆς ἰταλίας ὅροις. καὶ τὴν φήμην φθάσας, πρότερον ὤφθη τοῖς ἐκεῖσε παρὼν βασιλεὺς ἢ, ἀφιξόμενος ἠκούσθη. δέος τε μέγα τὰς ἰταλιώτιδας πόλεις κατελάμβανε, πυνθανομένας τοσαύτην ἔφοδον στρατοῦ. οἱ γὰρ κατὰ τὴν ἰταλίαν ἄνθρωποι, ὅπλων, καὶ πολέμων πάλαι ἀπηλλαγμένοι, γεωργίᾳ, καὶ εἰρήνῃ προσεῖχον. ἕως ὅσον μὲν γὰρ ὑπὸ δημοκρατίας τὰ ῥωμαίων διῳκεῖτο, καὶ ἡ σύγκλητος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ πολεμικὰ στρατηγήσοντας, ἐν ὅπλοις ἰταλιῶται πάντες ἦσαν. καὶ γῆν, καὶ θάλατταν ἐκτήσαντο, ἕλλησι πολεμήσαντες, καὶ βαρβάροις. οὐδέ τι ἦν γῆς μέρος, ἢ κλίμα οὐρανοῦ, ὅπου μὴ ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐξέτειναν. ἐξ οὗ δὲ εἰς τὸν σεβαστὸν περιῆλθεν ἡ μοναρχία, ἰταλιώτας μὲν πόνων ἀνέπαυσε, καὶ τῶν ὅπλων ἐγύμνωσε. φρούρια δὲ καὶ στρατόπεδα τῆς ἀρχῆς προὐβάλετο, μισθοφόρους ἐπὶ ῥητοῖς σιτηρεσίοις στρατιώτας καταστησάμενος, ἀντὶ τείχους τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς. ποταμῶν τε μεγέθεσι, καὶ τάφρων, ἢ ὀρῶν προβλήμασιν, ἐρήμῳ τε γῇ, καὶ δυσβάτῳ φράξας τὴν ἀρχὴν, ὠχυρώσατο. ὅθεν τὸν σεβῆρον προσιόντα πυνθανόμενοι τό τε

μετὰ

μετὰ τοσούτου στρατοῦ, εἰκότως ἐταράττοντο, τῷ ἀήθει τοῦ πράγματος, οὔτε δὲ ἀντιστῆναι, ἢ κωλῦσαι ἐτόλμων. ὑπήντων δὲ δαφνηφοροῦντες, καὶ πύλαις ἀναπεπταμέναις ἐδέχοντο. ὁ δὲ, τοσοῦτον ἀνεπαύετο, ὅσον καλλιερῆσαί τε, καὶ τοὺς δήμους προσειπεῖν. εἰς δὲ τὴν ῥώμην ἠπείγετο. ὡς δὲ ταῦτα τῷ Ἰουλιανῷ ἀπηγγέλλετο, ἐν ἐσχάτῃ ἀπογνώσει ἦν, τοῦ τε Ἰλλυρικοῦ στρατοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ πλῆθος ἀκούων, οὔτε δὴ τῷ δήμῳ πιστεύων, ἐπεὶ μεμίσητο, οὔτε τοῖς στρατιώταις θαρρῶν, οὓς ἐψεύσατο. χρήματα δὴ πάντα ἀθροίζων, τά τε αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῶν φίλων, καὶ εἴ τινα ἦν ἐκ δημοσίων ἱερῶν, καὶ τόπων λαμβάνων, τοῖς στρατιώταις διανέμειν ἐπειρᾶτο, ὡς ἂν κτήσαιτο τὴν εὔνοιαν αὐτῶν. οἱ δὲ, καίτοι μεγάλα λαμβάνοντες, χάριν οὐκ ᾔδεσαν. ὄφλημα γὰρ αὐτὸν ἀποτίνειν, ἀλλ' οὐ δωρεὰν διανέμειν ἐλογίζοντο. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς, καίτοι συμβουλευόντων αὐτῷ τῶν φίλων ἐξαγαγεῖν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ τὰ στενὰ τῶν ἄλπεων προκαταλαβεῖν, μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι περίκειται, καὶ προβέβληται ἰταλίας. καὶ τοῦτο μετὰ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας παρασχούσης τῆς φύσεως ἰταλιώταις, ἔρυμα ἄρρηκτόν τε, καὶ αὐτῶν προβεβλῆσθαι ἀπὸ τῆς ἀρκτῴας θαλάσσης ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν βλέπουσαν διῆκον. ἀλλ' οὐδὲ τῆς πόλεως προελθεῖν Ἰουλιανὸς ἐτόλμα, διέπεμπέ τε τῶν στρατιωτῶν δεόμενος ὁπλίζεσθαί τε, καὶ γυμνάζεσθαι. πρὸ δὲ τῆς πόλεως τάφρους διορύττειν, καὶ τὴν πρὸς Σεβῆρον μάχην, ὡς ἐν τῇ πόλει ποιησόμενος, παρεσκεύαζε. τούς τε ἐλέφαντας πάντας, οὓς εἰς πομπὴν ὑπηρετῶν, ἐπινώτων φέρειν ἐπεράτο παιδεύειν, οἰόμενος οὕτως ἐκπλήξειν. τούς τε ἰλλυρικοὺς, καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἵππον, διαταράξειν ὄψει, καὶ μεγέθει θηρίων, μὴ πρότερον αὐτοῖς ἑωραμένων. ἥ τε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ὅπλα εἰργάζετο, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον παρεσκευάζετο. μελλόντων δὲ

τῶν Ἰουλιανοῦ στρατιωτῶν, ἔτι καὶ τὰ πρὸς πόλεμον ἕτοιμα ποιούντων, ἀγγέλλεται ὁ Σεβῆρος ἤδη προσιών. καὶ πολὺ τοῦ στρατεύματος μέρος διασκεδάσας ἐκεῖνος, κελεύει παρεισδύεσθαι εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ, κατὰ πάσας ὁδοὺς διανείμαντες αὑτοὺς, πολλοὶ δ' εἰς ῥώμην νύκτωρ λανθάνοντες εἰσῄεσαν, τὰ ὅπλα ἐπικρύπτοντες ἐν ἰδιωτῶν σχήματι. καὶ ἤδη οἱ πολέμιοι ἔνδον ἦσαν, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὑπτιάζοντος, καὶ τὰ πραττόμενα ἀγνοοῦντος. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διάπυστα τῷ δήμῳ ἐγένετο, ἐν ταραχῇ πολλῇ πάντες ἦσαν. καὶ δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σεβήρου, τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο, τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ καταγινώσκοντες ἀνανδρείαν, τοῦ δὲ Νίγρου, μέλλησίν τε, καὶ ῥαθυμίαν. τὸν δὲ Σεβῆρον ἀκούοντες ἤδη παρόντα, ἐθαύμαζον. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε, καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσεται τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰδὼς, ἀθροισθῆναι κελεύσας τὴν σύγκλητον, καταπέμπει γράμματα, δι' ὧν ἐσπένδετο δὴ πρὸς τὸν σεβῆρον. καὶ αὐτοκράτορα ἀναδείξας, κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιεῖτο. ἡ δὲ σύγκλητος, ἐψηφίσατο μὲν ταῦτα. ὁρῶντες δὲ τὸν Ἰουλιανὸν ἀποδειλιῶντα, καὶ ἐν ἀπογνώσει, τῷ σεβήρῳ πάντες ἤδη προσετίθεντο. δύο δέ που ἢ τριῶν ἡμερῶν παραδραμουσῶν, ἐπεὶ περ ἤδη τὸν σεβῆρον καὶ αὐτῇ τῇ πόλει ἐπιστησόμενον ἤκουον, καταφρονήσαντες τοῦ Ἰουλιανοῦ συνίασιν εἰς τὸ συνέδριον, τῶν ὑπάτων κελευσάντων, οἳ τὰ τῆς ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν, ὁπηνίκα ἂν τὰ τῆς βασιλείας μετέωρα ᾖ. συνελθόντες τοίνυν περὶ τῶν πρακτέων ἐσκέπτοντο, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὄντος ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, καὶ τὰς παρούσας ὀδυρομένου τύχας, ἱκετεύοντός τε ἐξομόσασθαι τὴν ἀρχὴν καὶ παραχωρῆσαι πάσης τῆς δυναστείας τῷ σεβήρῳ. ὡς δὲ ἔμαθεν ἡ σύγκλητος τὸν Ἰουλιανὸν οὕτω καταπεπληχότα, τὴν δὲ δορυφόρον φρουρὰν διὰ δέος τοῦ Σεβήρου αὐτὸν ἐγκαταλιποῦσαν, ψηφίζεσθαι τὸν μὲν, ἀναιρεθῆναι, ἀποδειχθῆναι δὲ μόνον

αὐτοκράτορα

αὐτοκράτορα τὸν Σεβῆρον· πρεσβείαν τε πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπουσιν ἀπὸ τῶν ἐν ἀρχαῖς ὄντων, καὶ τῶν ἐξοχωτάτων τῆς βουλῆς, πάσας αὐτῷ προσφέρειν τὰς σεβασμίους τιμάς. ἐπὶ δὲ τὸν Ἰουλιανὸν εἷς τῶν χιλιαρχούντων ἀναπέμπεται ἀποκτεῖναι ἄνανδρον, καὶ ἄθλιον πρεσβύτην, ἰδίοις χρήμασιν ὠνησάμενον οὕτω πονηρὸν τέλος. ὁ μὲν οὖν εὑρεθεὶς ἔρημός τε, καὶ ὑπὸ πάντων καταλειφθεὶς, αἰσχρῶς ὀλοφυρόμενος, ἐφονεύθη. ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου ἐδηλώθη τῷ Σεβήρῳ, ἥ τε τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀναίρεσις ἤρθη εἰς μειζόνων πραγμάτων ἐλπίδα, καὶ σοφίσματι ἐχρήσατο, ὡς ἂν χειρώσαιτο, καὶ αἰχμαλώτους τοὺς τὸν Περτίνακα ἀνῃρηκότας λάβοι. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ἰδίᾳ μὲν λανθάνοντα γράμματα, τοῖς τε χιλιάρχοις, καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις ὑπισχνούμενος μεγάλα, ὅπως πείσειαν τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας ὑπακοῦσαι εὐπειθῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ Σεβήρου κελευομένοις. ἐκπέμπει δὲ καὶ δήλωσιν, δι' ἧς κελεύει τὰ μὲν ὅπλα αὐτοὺς καταλιπεῖν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πάντας δὲ ἐξελθεῖν εἰρηνικῷ σχήματι, ὥσπερ εἰώθασι, θύοντος, ἢ ἑορτάζοντος βασιλέως προπομπεύειν, ὀμόσαι τε εἰς τὸ Σεβήρου ὄνομα, καὶ μετ' ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐλθεῖν, ὡς μέλλοντας τὸν Σεβῆρον δορυφορήσειν· πιστεύσαντες δὴ οἱ στρατιῶται τοῖς ἐπεσταλμένοις, πεισθέντες τε ὑπὸ τῶν χιλιαρχούντων, τὰ μὲν ὅπλα κατέλιπον πάντα. αὐτοὶ δὲ ἐν μόναις ταῖς πομπικαῖς ἐσθῆσι δαφνηφοροῦντες, ὑπήγοντο· ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σεβήρου ἐγένοντο, ἠγγέλθησάν τε ἀφικόμενοι εἰς τὸ πεδίον, οὕτως αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος συνελθεῖν κελεύει, ὡς δὴ δεξιωσόμενος, καὶ προσαγορεύσων. ὡς δὲ ἀνελθόντα αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα προσῆλθον ὁμοθυμαδὸν εὐφημήσοντες, πάντες ὑφ' ἑνὶ συνθήματι συλλαμβάνονται. προείρητο γὰρ τῷ τοῦ Σεβήρου στρατῷ, ὁπηνίκα ἂν στῶσιν, εἰς τὸν βασιλέα ἀποβλέποντες, μετέωρόν τε τὴν γνώμην ἔχοντες, κυκλώσασθαι αὐτοὺς πολε-

μιᾷ τόλμῃ, καὶ τιτρώσκειν μὲν, ἢ παίειν μηδένα, συνέχειν δὲ, καὶ φρουρεῖν φράξαντας ἐν κύκλῳ τοῖς ὅπλοις· τάς τε διαβολίας, καὶ τὰ δόρατα ἐπισείειν, ὡς δέει τοῦ τρωθῆναι. γυμνοί τε πρὸς ὡπλισμένους, καὶ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς μὴ μάχοιντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ὥσπερ σαγηνεύσας ἐντὸς τῶν ὅπλων, δοριαλώτους εἶχε, μεγάλῃ βοῇ, καὶ θυμοειδεῖ τῷ πνεύματι, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΣΕΒΗΡΟΥ.

» Ὅτι μὲν ὑμῶν καὶ σοφίᾳ κρείττους ἐσμὲν, καὶ δυνάμει στρα-
» τοῦ καὶ συμμάχων πλήθει, ἔργῳ ὁρᾶτε. εἴληφθε γοῦν ῥᾳδίως,
» καὶ ἄκοντί γε ἑαλώκατε. ἔστι δὲ ἐμοὶ ὅ,τι ποτ' ἂν ὑμᾶς δρᾶσαι
» θελήσω, καὶ πρόκεισθε ἤδη θύματα τῆς ἡμετέρας ἐξουσίας.
» εἰ μὲν οὖν ὑμεῖς πρὸς τὰ τετολμημένα τιμωρίαν ζητεῖτε,
» οὐδ' ἔστιν εὑρεῖν δίκην τὴν ἐπιθησομένην ἀξίαν τῶν πεπρα-
» γμένων. σεμνὸν πρεσβύτην, καὶ βασιλέα χρηστὸν, ὃν ἐχρῆν σώ-
» ζειν, καὶ δορυφορεῖν, ἐφονεύσατε. τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἔνδοξον
» οὖσαν ἀεὶ, ἣν καὶ οἱ πρόγονοι ἢ δι' ἀνδρείας ἐναρέτου ἐκτήσαν-
» το, ἢ δι' εὐγένειαν διεδέξαντο, ταύτην αἰσχρῶς, καὶ ἀτίμως,
» ὥσπερ τι τῶν ἰδιωτικῶν κειμηλίων, ἐπ' ἀργυρίῳ κατηλλάξα-
» σθε. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν, ὃν οὕτως ἄρχοντα εἵλεσθε, φυλάξαι, ἢ σῶσαι,
» ἠδυνήθητε. ἀνάνδρως δὲ προὐδώκατε. ἐπὶ τηλικούτοις δὴ ἁ-
» μαρτήμασί τε, καὶ τολμήμασι, μυρίων ἄξιοι θανάτων, ἤν τις
» ὁρίσαι θέλοι τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἐστέ. ἀλλὰ τί μὲν χρὴ παθεῖν
» ὑμᾶς, ὁρᾶτε. ἐγὼ δὲ φείσομαι μὲν ὑμῶν, ὡς μὴ φονεῦσαι, οὔτε
» τὰς ὑμετέρας χεῖρας μιμήσομαι. ἐπειδὴ μήτε ὅσιον, μήτε
» δίκαιον, ἔτι βασιλέα ὑμᾶς δορυφορεῖν. καὶ τὸν ὅρκον ἀσε-
» βήσαντας, καὶ ἐμφυλίῳ, καὶ βασιλικῷ αἵματι τὰς δεξιὰς
» μιάναντας, τήν τε πίστιν, καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆς φρουρᾶς προ-
δόντας.

» δόντας. τὰς δὲ ψυχάς, καὶ τὰ σώματα, δῶρον τῆς ἐμῆς φι-
» λανθρωπίας ἕξετε. τοῖς τε περιειληφόσιν ὑμᾶς στρατιώταις,
» κελεύω ἀποζῶσαί τε ὑμᾶς, καὶ ἀποδύσαντας, εἴ τινας περίκει-
» σθε ἐσθῆτας στρατιωτικάς, γυμνοὺς ἀποπέμπειν. παραγγέλλω
» τε ὑμῖν, ἀπιέναι ὡς πορρωτάτω τῆς ῥώμης. ἀπειλῶ, καὶ διό-
» μνυμαι, καὶ προαγορεύω κολασθήσεσθαι κεφαλικῶς, εἴ τις ὑμῶν
» ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου ἀπὸ τῆς ῥώμης φανείη. Ταῦτα κελεύσαντος αὐτοῦ, προσδραμόντες οἱ ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐτῶν, ἃ παρῃώρητο τῷ ἀργυρίῳ, καὶ τῷ χρυσῷ εἰς πομπὴν κεκοσμημένα. τάς τε ζώνας, καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ εἴ τι σύμβολον ἔφερον στρατιωτικόν, ἀφαρπάσαντες, γυμνοὺς ἐξέπεμπον. οἱ δὲ ὑπεῖκον προδεδομένοι, καὶ σοφίσματι ἑαλωκότες. τί γὰρ ἐνῆν δρᾶσαι, γυμνοῖς πρὸς ὡπλισμένους, καὶ ὀλίγοις πρὸς πολλούς; ἀπῄεσαν δὴ ὀδυρόμενοι. καὶ ἠγάπων μὲν τὴν δοθεῖσαν σωτηρίαν, μετεγίνωσκον δὲ ἐπὶ τῷ ἀνόπλως ἐλθεῖν. αἰσχρῶς, καὶ ἐφυβρίστως ἑαλωκότες. ἐκέχρητο δὲ καὶ ἄλλῳ ὁ Σεβῆρος σοφίσματι. δεδιὼς γὰρ μὴ ἄρα μετὰ τὸ ἀποζωσθῆναι, ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι, ἀναδράμωσιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ ὅπλα ἀναλάβωσι, προὔπεμψε λογάδας ἐπιλέκτους, ὅσους γενναιοτάτους ἠπίστατο, δι' ἑτέρων ὁδῶν, καὶ ἀτραπῶν, ὡς λαθόντες τό, τε στρατόπεδον, ἐπεισέλθοιεν ἀνδρῶν κενόν, καὶ τὰ ὅπλα καταλαβόντες, εἰ ἐπίοιεν, ἀποκλείσαιεν αὐτούς. δίκην μὲν δὴ ταύτην ἔδοσαν οἱ τοῦ Περτίνακος φονεῖς. ὁ δὲ σεβῆρος, σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ ὡπλισμένῳ, εἰς τὴν ῥώμην ἀφικνεῖται, ἔκπληξίν τε, καὶ δέος ἅμα τῷ ὀφθῆναι, τοῖς ῥωμαίοις ἐνέβαλε, τοῖς οὕτω τετολμημένοις τε, καὶ εὐτυχηθεῖσιν ἔργοις. ὁ δὲ δῆμος, καὶ ἡ σύγκλητος, δαφνηφοροῦντες, ὑπεδέχοντο, πρῶτον ἀνθρώπων, καὶ βασιλέων ἀναιμωτί τε, καὶ ἀκονιτὶ τοσαῦτα κατορθωκότα. πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ ἐθαυμάζετο· μάλιστα δὲ τὸ ἀγχί-

τουν τῆς γνώμης. τό, τε τῶν πόνων γενναῖον, καὶ τὸ εἰς τὰ τολμή-
ματα ἅμα τῷ θαρραλέῳ εὔελπι. ἐπεὶ τοίνυν ὅ, τε δῆμος αὐτὸν
ὑποδεξάμενος εὐφήμησεν, ἥτε σύγκλητος ἐπὶ ταῖς τῆς πό-
λεως εἰσόδοις προσηγόρευεν ἀνελθὼν εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος, καὶ
θύσας, ἔν τε τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς νόμῳ βασιλικῷ καλλιερήσας,
ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. τῇ δὲ ἐπιούσῃ κατελθὼν εἰς τὴν σύγ-
κλητον, λόγους ἐπιεικεῖς πάνυ, καὶ χρηστῶν ἐλπίδων μεστοὺς
ἐποιεῖτο πρὸς πάντας, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ δεξιούμενος, λέγων ἥκειν
μὲν ἔκδικος τοῦ Περτίνακος φόνου, τὴν δ' ἀρχὴν παρέξειν καὶ εἴσοδον
ἀριστοκρατίας. μήτε γὰρ ἄκριτόν τινα φονευθήσεσθαι, ἢ δημευ-
θήσεσθαι, μήτε συκοφαντούντων ἀνέξεσθαι ἀλλὰ βαρυτάτην εὐ-
δαιμονίαν τοῖς ἀρχομένοις παρέξειν, καὶ πάντα πράξειν εἰς ζῆ-
λον τῆς Μάρκου ἀρχῆς. ἕξειν δὲ τοῦ Περτίνακος οὐ μόνον τοὔνομα,
ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην. τοιαῦτά τινα λέγων, ὑπηγάγετο τοὺς πλεί-
στους εἰς εὔνοιαν, καὶ πίστιν, ὧν ὑπισχνεῖτο. ἦσαν δέ τινες τῶν πρε-
σβυτέρων, καὶ γνωριζόντων αὐτοῦ τὸν τρόπον. οἳ προὔλεγον λανθά-
νοντες, ὅτι ἄρα εἴη ἀνὴρ πολύτροπός τις, καὶ μετὰ τέχνης εἰδὼς
προσφέρεσθαι πράγμασιν. ὑποκρίνασθαί τε, καὶ προσποιήσασθαι
πᾶν ὁτιοῦν ἱκανώτατος ἔτι ἀνύσαι καὶ τὸ χρειῶδες, καὶ τὸ λυσιτε-
λὲς αὐτῷ, ὅπερ ἔργῳ καὶ ὕστερον δέδεικται. διατρίψας δ' ὀλί-
γον χρόνον ὁ Σεβῆρος ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ νομὰς ἐπιδιδοὺς τῷ δή-
μῳ, μεγαλοφρόνως τε ἐπιτελέσας, τοῖς τε στρατιώταις πολ-
λὰ δωρησάμενος, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος, εἰς τὸ
δορυφόρους εἶναι τῆς βασιλείας τόπῳ τῶν ἀπεζωσμένων, ἐπὶ τὴν
ἀνατολὴν ἠπείγετο. ἔτι γὰρ μέλλοντος, καὶ ὑπτιάζοντος τοῦ Νί-
γρου, τῇ τε Ἀντιοχείᾳ ἐντρυφῶντος, ἐπιστῆναι. μὴ καὶ προσδο-
κώμενος ἤθελεν, ὅπως ἀπαράσκευον αὐτὸν λάβοι, τούς τε οὖν
στρατιώτας ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν ἔξοδον. συνε-
κρότει τε καὶ πανταχόθεν στράτευμα ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἰτα-
λίαν πόλεων, νεανίας μεταπεμπόμενος, καὶ στρατεύων. εἴς τε

ἦν ἐν τῷ ἰλλυρικῷ τοῦ στρατιωτικοῦ λείψανον κατελθὸν ἐπὶ θρᾴκην, ἐκέλευεν αὐτῷ συντυχεῖν. ἐξήρτυε δὲ καὶ στόλον ναυτικόν. καὶ πάσας τὰς κατὰ ἰταλίαν τριήρεις ὁπλιτῶν πληρώσας, ἐξέπεμπε. πολλή τε αὐτῷ, καὶ παντοδαπὴ δύναμις, μεγίστῳ τάχει συνεσκευάσθη. ᾔδει γὰρ οὐ μικρᾶς δυνάμεως δεόμενος πρὸς πᾶσαν τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον εὐρώπῃ τὰ Νίγρου φρονοῦσαν. τὰ μὲν δὴ πρὸς τὸν πόλεμον, γενναίως εὐτρέπιζεν. ἅτε δὴ ἀνὴρ προμηθής τε, καὶ νήφων, ὑπώπτευε τὴν ἐν βρεττανίᾳ δύναμιν, πολλήν τε οὖσαν, καὶ μεγίστην, ἀνδρῶν τε μαχιμωτάτων. ἦρχε δ' αὐτῆς πάσης Ἀλβῖνος, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος, τῶν ἐκ συγκλήτου εὐπατριδῶν. ἐν πλούτῳ δὲ, καὶ τρυφῇ, ἐκ πατέρων ἀναγραφείς. τοῦτον τοίνυν ἠθέλησεν ὁ σεβῆρος, σοφίσματι προλαβὼν οἰκειώσασθαι, μήπως ἄρα τοιαῦτα ἔχων ἐναύσματα εἰς βασιλείας ἐπιθυμίαν, θαρρῶν ἢ πλούτῳ καὶ γένει, δυνάμει τε στρατοῦ, γνώσει τε τῇ παρὰ ῥωμαίοις, ἐπιθῆται τοῖς πράγμασι, καὶ τὴν ῥώμην οὐ πολύ τι ἀφεστῶσαν, ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀσχοληθέντος, ὑποποιήσηται. τιμῇ τοίνυν προσποιήτῳ δελεάζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλως μὲν, ὄντα τὴν γνώμην χαῦνον, καὶ ἁπλοϊκώτερον, τότε δὲ καὶ πολλὰ διὰ γραμμάτων ὀμόσαντι τῷ Σεβήρῳ πιστεύσαντα. Καίσαρα δὲ αὐτὸν ἀποδείκνυσι, φθάσας αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῇ τῆς ἐξουσίας κοινωνίᾳ. ἐπιστέλλει δὲ αὐτῷ φιλικώτατα γράμματα δῆθεν, ἱκετεύων ἐπιδοῦναι αὑτὸν εἰς τὴν τῆς ἀρχῆς φροντίδα. δεῖσθαι γὰρ ἀνδρὸς εὐγενοῦς, καὶ τοιούτου, τήν τε ἡλικίαν ἔτι ἀκμάζοντος, αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην, καὶ ὑπὸ νόσου ἀρθρίτιδος ἐνοχλουμένου, τῶν τε παίδων αὐτῷ ὄντων πάνυ νηπίων. οἷς πιστεύσας ὁ Ἀλβῖνος, τὴν τιμὴν ὑπεδέξατο ἀσπαστῶς, ἀγαπήσας ἄνευ μάχης, καὶ κινδύνου, λαβεῖν ταῦτα, ὧν ὠρέγετο. ὁ δὲ Σεβῆρος καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον τὰ

αὐτὰ ἀνενεγκὼν, ὡς ἂν μᾶλλον αὐτὸν εἰς πίστιν ὑπαγάγοιτο· νομίσματά τε αὐτοῦ κοπῆναι ἐπέτρεψε, καὶ ἀνδριάντων ἀναστάσεσι, ταῖς τε λοιπαῖς τιμαῖς, τὴν δοθεῖσαν χάριν ἐπιστώσατο. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν Ἀλβῖνον διὰ σοφίας ἀσφαλῶς εἶχεν, οὐδέ τι δέος ἦν ἀπὸ βρεττανίας, τό τε ἰλλυρικὸν στράτευμα σὺν αὐτῷ πᾶν εἶχε, διοικεῖσθαι νομίζων πάντα λυσιτελῶς τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ, ἐπὶ τὸν Νίγρον ἠπείγετο. τῆς μὲν οὖν ὁδοιπορίας τοὺς σταθμοὺς, καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πόλιν αὐτῷ λεχθέντα, καὶ σημεῖα θείᾳ προνοίᾳ δόξαντα, πολλάκις φανῆναι, χωρία τε ἕκαστα, καὶ παρατάξεις, καὶ τὸν τῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων ἀριθμὸν στρατιωτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ἱστορίας τε πολλοὶ συγγραφεῖς, καὶ ποιηταὶ μέτρων, πλατύτερον συνέταξαν, ὑπόθεσιν ποιούμενοι πάσης τῆς πραγματείας, τὸν Σεβήρου βίον. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς ὑπάρχει, ἐτῶν ἑβδομήκοντα πράξεις πολλῶν βασιλέων συνάξαντι γράψαι, ἃς αὐτὸς οἶδα. τὰ κορυφαιότατα τοίνυν, καὶ συντέλειαν ἔχοντα τῶν κατὰ μέρος πεπραγμένων Σεβήρῳ, ἐν τοῖς ἑξῆς διηγήσομαι, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν εἰς ὕψος ἐξαίρων, ὥσπερ ἐποίησαν οἱ κατ' ἐκεῖνον γράψαντες, οὔτε παραλείπων, εἴ τι λόγου, καὶ μνήμης ἄξιον.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ὁ μὲν δὴ Περτίνακος τέλος, καὶ Ἰουλιανοῦ καθαίρεσις, ἥ τε Σεβήρου εἰς τὴν ῥώμην ἄφιξις, ἥ τε ἐπὶ Νίγρον ἔξοδος, ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι δεδήλωται. ὁ δὲ Νίγρος, ἐπεὶ ἠγγέλη αὐτῷ μηδέν τι τοιοῦτον προσδεχομένῳ, κατειληφὼς μὲν τὴν ῥώμην ὁ Σεβῆρος, ὑπό τε τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ ἀναγορευθείς, ἄγων δὲ πάντα ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν ἰλλυρικὸν στρατόν, πεζόν τε, καὶ ναυτικὴν δύναμιν ἄλλην, ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ἦν. διέπεμπέ τε κατὰ ἔθνη πρὸς τοὺς ἡγουμένους, τάς τε εἰσόδους πάσας, καὶ λιμένας φυλάττεσθαι κελεύων. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα παρθυαίων τε, καὶ ἀρμενίων, καὶ ἀτρηνῶν, συμμάχους αἰτῶν. ὁ μὲν οὖν ἀρμένιος, ἀπεκρίνατο μηδετέρῳ συμμαχήσειν, ἀγαπητῶς δὲ τὰ ἑαυτοῦ φυλάξειν, ἤδη προσιόντος Σεβήρου. ὁ δὲ Παρθυαῖος ἐπιστέλλειν ἔφη τοῖς σατράπαις, δύναμιν ἀθροίζειν. οὕτω γὰρ εἰώθειν, ὁπηνίκα ἂν δεηθῇ στρατὸν συλλέγειν, τῷ μὴ ἔχειν μισθοφόρους, καὶ συνεστὸς στρατιωτικόν. ἀτρηνοὶ δὲ ἦλθον αὐτῷ τοξόται σύμμαχοι πέμψαντος Βαρσημίου, ὃς τῶν τότε ἐβασίλευε. τὸ δὲ λοιπὸν στρατιωτικὸν ἤθροιζεν ἐκ τῶν ἐκεῖ στρατοπέδων πᾶν. πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν δημοτῶν τῆς ἀντιοχείας μάλιστα ὑπὸ κουφότητος νεανίαι, καὶ τῆς περὶ τὸν Νίγρον σπουδῆς, ἐπέδοσαν αὑτοὺς εἰς στρατείαν, προπετῶς μᾶλλον, ἢ ἐμπείρως τοῦτο ποιοῦντες. ἐκέλευε δὲ καὶ τοῦ ταύρου ὄρους τὰ στενά, καὶ κρημνώδη, διαφράττεσθαι γενναίοις τείχεσί τε, καὶ ἐρύμασι, πρόβλημα

ὀχυρὸν νομίζων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ὁδῶν, τὸ δύσβατον τοῦ ὄρους. ὁ γὰρ ταῦρος μεταξὺ ὢν καππαδοκίας, καὶ κιλικίας, διακρίνει τά τε τῇ ἄρκτῳ, καὶ τὰ τῇ ἀνατολῇ ἔθνη προσκείμενα. πέπεμψέ τε καὶ στρατιὰν προκαταληψομένην τὸ βυζάντιον, πόλιν τῶν ἐπὶ θρᾴκης, μεγίστην τότε, καὶ εὐδαίμονα, πλήθει τε ἀνδρῶν, καὶ χρημάτων ἀκμάζουσαν. κειμένη γὰρ ἐπὶ τῷ στενοτάτῳ τῆς προποντίδος πορθμῷ, προσόδοις τοῖς ἀπὸ θαλάττης, τελῶν τε, καὶ ἁλιείας, μεγάλως ὠφελεῖτο· γῆν τε πολλὴν, καὶ εὐδαίμονα κεκτημένη ἐξ ἑκατέρων τῶν στοιχείων, πλεῖστα ἐκέρδαινεν. ὅθεν αὐτὴν οὖσαν δυνατωτάτην, ὁ Νίγρος προκαταλαβεῖν ἠθέλησε, καὶ μάλιστα ἐλπίζων δύνασθαι κωλύειν τὴν ἀπὸ τῆς εὐρώπης εἰς τὴν ἀσίαν κατὰ τὸν πορθμὸν διάβασιν. περιετετείχιστό τε γενναίῳ τε, καὶ μεγίστῳ ἡ πόλις τείχει, πεποιημένῳ μυλίτου λίθου, εἰς τετράγωνον εἰργασμένου, τοσαύτῃ τε συναφείᾳ, καὶ κολλήσει, ὡς μηδένα οἴεσθαι τὸ ἔργον σύνθετον, ἑνὸς δὲ λίθου πᾶν πεποιῆσθαι. ἔτι γοῦν καὶ νῦν τὰ μένοντα αὐτοῦ ἐρείπια, καὶ λείψανα ἰδόντι, θαυμάζειν ἔστι καὶ τὴν τέχνην τῶν τὴν ἀρχὴν κατασκευασάντων, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ὕστερον καθῃρηκότων. ὁ μὲν δὴ Νίγρος οὕτως ἐξήρτυε τὰ καθ' ἑαυτὸν προμηθέστατα, καὶ ἀσφαλέστατα, ὡς ᾤετο. ὁ δὲ Σεβῆρος, ὡς ἔνι μάλιστα, σὺν τῇ στρατιᾷ ἠπείγετο, μηδὲν ῥαθυμίᾳ, μηδ' ἀναπαύλῃ νέμων. μαθὼν δὲ τὸ βυζάντιον προκατειλημμένον, καὶ εἰδὼς ὀχυρώτατα τετειχισμένον, ἐπὶ κύζικον τὸν στρατὸν ἐκέλευσε διαβαίνειν. ὁ δὲ τῆς ἀσίας ἡγούμενος Αἰμιλιανὸς, ᾧ τὴν πρόνοιαν καὶ στρατηγίαν ὁ Νίγρος ἐγκεχειρήκει, μαθὼν ἐπιόντα τὸν Σεβήρου στρατὸν, τὴν ἐπὶ κύζικον καὶ αὐτὸς ἐτράπετο, ἄγων τε στρατιὰν πᾶσαν, ἣν αὐτὸς συνείλεκτο, καὶ ἣν ὁ Νίγρος ἐπεπόμφει. ὡς δὲ συνέβαλλεν ἑκατέρωθεν τὰ στρατεύματα, μάχαι καρτεραὶ γίνονται κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία, καὶ κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα· φυγή τε πολλὴ, καὶ φο-

πῆ, καὶ φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγρου στρατιωτῶν γίνεται, ὡς τὰ τῶν ἀνατολικῶν εὐθέως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ ἰλλυριῶν, ἐπιρρῶσαι. φασὶ δέ τινες προδοθέντα τὰ Νίγρου πράγματα ὑπὸ Αἰμιλιανοῦ, εὐθέως ἐν ἀρχῇ διαφθαρῆναι. διττὴν δὲ λέγουσι τῆς τοιαύτης προαιρέσεως τοῦ Αἰμιλιανοῦ τὴν αἰτίαν. οἱ μὲν γὰρ φθονοῦντα τῷ Νίγρῳ ἐπιβουλεῦσαι, ἀγανακτοῦντα ὅτι δὴ διάδοχος αὐτοῦ γενόμενος τῆς ἐν συρίᾳ ἀρχῆς, ἔμελλεν ἔσεσθαι κρείττων ἅτε βασιλεὺς, καὶ δεσπότης. οἱ δέ φασιν αὐτὸν ἀναπεισθῆναι ὑπὸ τῶν παίδων, ἐπιστειλάντων, καὶ δεηθέντων ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. οὓς ἐν τῇ ῥώμῃ εὑρὼν ὁ Σεβῆρος, συλλαβὼν, εἶχεν ἐν φρουρᾷ. ἐχρήσατο δὲ καὶ τούτῳ σοφίσματι προμυθεστάτῳ. ἔθος ἦν τῷ Κομμόδῳ κατέχειν τοὺς παῖδας τῶν εἰς τὰ ἔθνη πεμπομένων ἡγεμόνων, ὡς ἔχοι ὅμηρα τῆς τε εὐνοίας αὐτῶν, καὶ πίστεως. εἰδὼς τοίνυν τοῦτο ὁ Σεβῆρος, ἅμα τῷ βασιλεὺς ἀναδειχθῆναι, καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι περιόντος, πέμψας λάθρα, διὰ φρουρᾶς ἔχε τοὺς παῖδας αὐτῷ τῆς ῥώμης ἐκκλαπέντας, μὴ εἶναι ἐν ἑτέρου ἐξουσίᾳ. αὐτὸς δ᾽ ἅμα τῷ τῆς ῥώμης ἐπιβῆναι, συλλαβὼν πάντας τοὺς τῶν ἡγεμόνων, ἢ τῶν ὅ, τι δὴ πραττόντων κατὰ τὴν ἀνατολὴν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀσίαν, φρουρᾷ δοὺς, εἶχε σὺν αὐτῷ, ὅπως ἢ πόθῳ τῆς τῶν παίδων σωτηρίας οἱ ἡγεμόνες τὰ Νίγρου προδιδοῖεν, ἢ μένοντες ἐπὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας, φθάσωσί τι κοινὸν παθεῖν, διὰ τῆς τῶν παίδων ἀναιρέσεως, ἢ δράσωσιν αὐτοί. γενομένης δὲ τῆς ἥττης κατὰ τὴν κύζικον, ἔφευγον οἱ τοῦ Νίγρου ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, σπεύδοντες οἱ μὲν, περὶ τὰς ὑπωρείας τῆς ἀρμενίας. οἱ δὲ, τὴν ἐπὶ γαλατίας τε, καὶ ἀσίας, φθάσαι θέλοντες τὸν ταῦρον ὑπερβῆναι, καὶ ἐντὸς τοῦ ἐρύματος γένοιντο. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς, προαιωθεὶς διὰ τῆς κυζικηνῆς χώρας, διαβάς τε ἐπὶ τὴν βιθυνίαν ὅμορον οὖσαν, ἠπείγετο. ὡς δὲ διέδραμε φήμη τῆς Σεβήρου νίκης, εὐθὺς ἐν

πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις, στάσις, καὶ διάφορος γνώμη ἐνέπεσε ταῖς πόλεσιν, οὐχ οὕτω τῇ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας βασιλέας ἀπεχθείᾳ τινὶ ἢ εὐνοίᾳ, ὡς ζήλῳ, καὶ ἔριδι τῇ πρὸς ἀλλήλας· φθόνῳ τε, καὶ καθαιρέσει τῶν ὁμοφύλων. ἀρχαῖον τοῦτο πάθος ἑλλήνων, οἳ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἀεὶ, καὶ τοὺς ὑπερέχειν δοκοῦντας καθαιρεῖν θέλοντες, ἐξύχωσαν τὴν ἑλλάδα. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων γηράσαντα, καὶ παρ᾽ ἀλλήλοις συντριβέντα, μακεδόσιν εὐάλωτα, καὶ ῥωμαίοις δοῦλα γεγένηται. τὸ δὲ πάθος τοῦτο, τοῦ ζήλου, καὶ φθόνου, μετῆλθεν εἰς τὰς καθ᾽ ἡμᾶς ἀκμαζούσας πόλεις. κατὰ μὲν οὖν τὴν βιθυνίαν, εὐθὺς μετὰ τὰ ἐν κυζίκῳ, νικομιδεῖς μὲν Σεβήρῳ προσέθεντο, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, τήν τε στρατιὰν ὑποδεχόμενοι, καὶ πάντα παρέξειν ὑπισχνούμενοι. νικαεῖς δὲ, τῷ πρὸς νικομηδέας μίσει, τἀναντία ἐφρόνουν, καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Νίγρου ὑπεδέχοντο. εἴτέ τινες ἐκ τῶν φυγόντων κατέφευγον πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ τοῦ Νίγρου, φρουρεῖν βιθυνίαν. ἑκατέρωθεν οὖν ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἀπὸ στρατοπέδων ὁρμώμενοι, συνέβαλλον ἀλλήλοις. καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης, πολὺ περιεγένοντο οἱ τοῦ Σεβήρου. φυγόντες δὲ οἱ τοῦ Νίγρου κἀκεῖθεν, ὅσοι περιελείφθησαν, ἐπὶ τὰ στενὰ τοῦ ταύρου ἠπείγοντο. ἀποκλείσαντές τε τὸ ἔρυμα, ἐφύλαττον. ὁ δὲ Νίγρος, φρουρὰν καταλιπὼν τοῦ ἐρύματος, ὡς ᾤετο αὐτάρκη, εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἠπείγετο, στρατὸν ἀθροίζων, καὶ χρήματα. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς περαιωθεὶς, διά τε βιθυνίας, καὶ γαλατίας, ἐμβαλὼν εἰς καππαδοκίαν, προσκαθεζόμενος, τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. πράγματά τε εἶχεν οὐ μικρὰ, δυσβάτου διὰ στενότητα, καὶ τραχύτητα οὔσης τῆς ὁδοῦ, βαλλόντων τε αὐτοὺς ἄνωθεν λίθοις, καὶ γενναίως ἀπομαχομένων τῶν ἐφεστώτων ταῖς ἐπάλξεσι τείχους. ῥαδίως δὲ ὀλίγοι πολλοὺς ἐκώλυον ἀπὸ τῆς τε ὁδοῦ στενῆς οὔσης, τὸ μὲν ἕτερον μέρος, ὑψίστον ὄρος σκέπει ἐπὶ

θάτερα δὲ, κρημνὸς βαθὺς τοῖς ἐκ τῶν ὀρῶν συρρέουσιν ὕδασι κοῖλος γίνεται, ὅπερ καὶ αὐτὸ πάμπαν περιπέφρακτο ὑπὸ τοῦ Νίγρου, τοῦ πανταχόθεν κωλύεσθαι ἕνεκα, τὴν δίοδον τοῦ στρατοῦ κατὰ μὲν δὴ καππαδοκίαν, ταῦτα ἐπράττετο. ἐστασίασαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ μίσει, λαοδίκεια μὲν κατὰ συρίαν, ἀντιοχέων μίσει· κατὰ δὲ φοινίκην, τύριοι βηρυτίων ἔχθει. μαθόντες τε τὸν Νίγρον πεφευγότα, τὰς μὲν τιμὰς ἐκείνου, καθελεῖν ἐπειράθησαν. τὸν δὲ Σεβῆρον, εὐφήμησαν ὡς δὲ γενόμενος ἐν ἀντιοχείᾳ, ταῦτα ὁ Νίγρος ἐπύθετο, ἄλλως μὲν τὸ ἦθος πρότερον χρηστὸς ὢν, ἀγανακτήσας δὲ τότε εἰκότως ἐπὶ τῇ ἀποστάσει αὐτῶν, καὶ ὕβρει, ἐπιπέμπει ταῖς πόλεσιν ἀμφοτέραις, μαυρουσίους τε ἀκοντιστὰς, οὓς εἶχε, καὶ μέρος τοξοτῶν, φονεύειν τε τὸν ἐντυγχάνοντα κελεύσας, καὶ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν. αὐτάς τε ἐμπιπράναι. οἱ δὲ μαυρούσιοι ὄντες φονικώτατοι, καὶ διὰ τὸ θανάτου καὶ κινδύνων ῥαδίως καταφρονεῖν, πάντα τολμῶντες, μετ᾽ ἀπογνώσεως ἐπιπεσόντες τοῖς λαοδικεῦσιν οὐ προσδοκῶσι, παντὶ τρόπῳ τόν τε δῆμον, καὶ τὴν πόλιν ἐλυμήναντο ἐκεῖθέν τε ἀπελάσαντες ἐπὶ τὴν τύρον, πᾶσαν τε ἐνέπρησαν, καὶ πολλὴν ἁρπαγὴν, καὶ φόνον εἰργάσαντο. τούτων κατὰ συρίαν γινομένων, καὶ στρατοῦ ὑπὸ Νίγρου ἀθροιζομένου, ὁ τοῦ Σεβήρου στρατὸς προσκαθεζόμενος, τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. ἦσαν δὲ οἱ στρατιῶται ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ, καὶ ἀπογνώσει, ὀχυροῦ τε ὄντος, καὶ δυσμάχου, καὶ πεφραγμένου ὄρει τε καὶ κρημνῷ. ἤδη δὲ τῶν μὲν τοῦ Σεβήρου ἀπεγνωκότων, τῶν δὲ ἐναντίων ἀμερίμνως ἔχειν τὴν φρουρὰν οἰομένων, νύκτωρ αἰφνιδίως ὄμβρων μεγίστων καταρραγέντων, χιόνος τε πολλῆς, δυσχείμερος γὰρ πᾶσα ἡ καππαδοκία, ἐξαιρέτως δὲ ὁ ταῦρος, μέγας, καὶ σφοδρὸς χειμάρρους καταρραχθεὶς, ἐμποδισθέντος αὐτῷ τοῦ συνήθους δρόμου, καὶ τοῦ ἐρύματος ἐπισχόντος τὸ ῥεῖθρον, πολὺς, καὶ βίαιος γενόμενος, τῆς τε φυ-

συννικώσης τὴν τέχνην, μὴ δυναμένου τοῦ τείχους ἀντέχειν τῷ ῥεύματι, διίστησι τῷ ὕδατι κατ' ὀλίγον αὐτοῦ τὰς ἁρμογὰς, ὑποχωρούντων τῶν θεμελίων τῷ ῥείθρῳ, ἅτε διὰ σπουδῆς, καὶ οὐ μετ' ἐπιμελείας κατασκευασθέντων πᾶν ὤρθη. τὸν δὲ τόπον ὁ χειμάρρους ἀνοίξας, ὡδοποίησεν. ὅπερ ἰδόντες οἱ ἐπὶ τοῦ ἐρύματος φύλακες, φοβηθέντες μὴ κυκλωθεῖεν, ἐκπεριελθόντων αὐτοὺς τῶν πολεμίων μετὰ τὴν τοῦ χειμάρρου ἀπόρροιαν, μηκέτι ὄντος τοῦ κωλύοντος, καταλιπόντες τὴν φρουρὰν, φεύγουσιν. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς ἡσθεὶς τῷ γενομένῳ, τάς, τε ψυχὰς ἐπιρρωσθεὶς ὡς προνοίᾳ θείᾳ ὁδηγούμενος, συνεὶς δὲ ἀποδεδρακότας τοὺς φύλακας, ἀμαχῶς τε, καὶ ἀκωλύτως διαβὰς, τὸν ταῦρον, ἐπὶ κιλικίαν ἠπείγετο. ὁ δὲ Νίγρος μαθὼν τὰ συμβάντα, πολλὴν στρατιὰν ἀθροίσας, πλὴν ἄπειρον μάχης, καὶ πόνων, μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. πολὺ γάρ τι πλῆθος, καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ νεολαία τῶν ἀντιοχέων εἰς στρατιὰν, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ κίνδυνον, ἐπεδώκει αὐτήν. τὸ μὲν οὖν πρόθυμον τοῦ στρατοῦ, ὑπῆρχεν αὐτῷ. τὸ δὲ ἔμπειρον, καὶ γενναῖον, πολὺ τῶν ἰλλυριῶν ἀπέλιπεν. συνέρχεται δὴ ἑκατέρωθεν ὁ στρατὸς εἰς τὸ κατὰ τὸν ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον, πεδίον, πλατύτατόν τε, καὶ ἐπιμηκέστατον. ᾧ περίκειται μὲν λόφος εἰς θεάτρου σχῆμα. αἰγιαλὸς δὲ ἐπὶ θαλάσσης μέγιστος ἐκτείνεται, ὥσπερ τῆς φύσεως ἐργασαμένης στάδιον μάχης. ἐκεῖ φασι καὶ δαρεῖον ἀλεξάνδρῳ τὴν ὑστάτην, καὶ μεγίστην μάχην συμβαλόντα, ἡττηθῆναί τε, καὶ ἁλῶναι ὑπὸ τῶν ἀρκτῴων ἀνδρῶν, καὶ τότε τοὺς ἀνατολικοὺς νενικηκότων. μένει δὲ ἔτι νῦν τρόπαιον, καὶ δεῖγμα τῆς νίκης ἐκείνης, πόλις ἐπὶ τοῦ λόφου, ἀλεξάνδρεια καλουμένη. ἄγαλμά τε χαλκοῦν, οὗ τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος φέρει. συνέβη δὲ καὶ τῶν στρατοπέδων τοῦ Σεβήρου τε, καὶ Νίγρου, μὴ τὴν σύνοδον μόνον κατ' ἐκεῖνο γενέσθαι τὸ χωρίον

ρίον ἀλλὰ

ρίον, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην ὁμοίαν τῆς τύχης. ἀντιστρατοπε-
δευσάμενοι γὰρ ἑκατέρωθεν περὶ ἑσπέρας πάσης τῆς νυκτὸς
ἐν φροντίσιν ἑκάτεροι, καὶ δέει διαγρηγορήσαντες, ἅμα ἡλίῳ
ἀνίσχοντι, ἐπ' ἀλλήλους ἠπείγοντο, παρορμώντων ἑκατέρωθεν
τῶν στρατηγῶν. προθυμίᾳ δὴ πάσῃ ἐπέπιπτον, ὡς ὑπὲρ λοι-
πῆς, καὶ τελευταίας ἐκείνης μάχης, κἀκεῖ τῆς τύχης δια-
κρινούσης τὸν βασιλέα. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν διαγωνισαμένων,
πολλοῦ τε ἐργασθέντος φόνου, ὡς καὶ τὰ ῥεῖθρα τῶν διὰ τοῦ
πεδίου ποταμῶν ῥεόντων αἵματος πλεῖον, ἢ ὕδατος, κατα-
γάγειν εἰς θάλασσαν, τροπὴ τῶν ἀνατολικῶν γίνεται. ἐκβια-
σάμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ ἰλλυριοὶ, τοὺς μὲν, εἰς τὴν παρα-
κειμένην θάλασσαν τιτρώσκοντες, ἐξωθοῦσι. τοὺς δὲ, φεύγον-
τας ἐπὶ τοὺς λόφους, διώκοντες, αὐτούς τε φονεύουσι, καὶ
πολύ τι πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπερ ἔκ τε τῶν περικειμέ-
νων πόλεων, καὶ ἀγρῶν ἤθροιστο, ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς τοῦ τόπου
τὰ γενόμενα θεάσοιντο. ὁ δὲ Νίγρος ἵππῳ γενναίῳ ἐποχού-
μενος, φεύγει μετ' ὀλίγων εἴς τε τὴν ἀντιόχειαν ἀφικνεῖται.
καταλαβὼν δὲ φεύγοντα τὸν λοιπὸν δῆμον εἴ τις καταλέλει-
πτο, οἰμωγήν τε, καὶ πένθος ἐν τῇ πόλει, παῖδάς τε, καὶ ἀ-
δελφοὺς θρηνούντων, γενόμενος ἐν ἀπογνώσει καὶ αὐτὸς, ἐκ
τῆς ἀντιοχείας ἀποδιδράσκει. καὶ ἔν τινι προαστείῳ κρυ-
πτόμενος, εὑρεθείς τε ὑπὸ τῶν διωκόντων ἱππέων, καὶ συλ-
ληφθεὶς, τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. τέλει μὲν δὴ τούτῳ ὁ
Νίγρος ἐχρήσατο, μελλήσεως, καὶ βραδυτῆτος δοὺς δί-
κας, τὰ ἄλλα ὥς φασι γενόμενος, μὴ φαῦλος ἄνθρωπος,
μήτε ἄρχων μήτε ἰδιώτης. ὁ δὲ Σεβῆρος, καθελὼν τὸν Νί-
γρον, τοὺς μὲν φίλους αὐτοῦ, καὶ εἴ τινες οὐ μόνον ἐκ προ-
αιρέσεως, ἀλλὰ δι' ἀνάγκης προσέθεντο αὐτῷ, πάντας ἀφει-
δῶς ἐκόλασε. τοὺς δὲ στρατιώτας, ὅσοι διαδεδράκε-
σαν, πυνθανόμενος περαιουμένους τὸν τίγριδα ποταμὸν,

διά τι τὸ ἐκ Σεβήρου δέος ἀπιόντας πρὸς τοὺς βαρβάρους, πάντας ἦγαγε, δοὺς ἀμνηστίαν. πολὺ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἀναχώρησεν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ὅπερ καὶ μάλιστα αἴτιον ἐγένετο μαχιμώτερα ὕστερον γενέσθαι πρὸς τὴν συστάδην μάχην ῥωμαίων, τὰ τῶν ὑπ' ἐκεῖνα βαρβάρων. πρότερον μὲν τὸ τοξεύειν μόνον ἵπποις ἐποχούμενοι ᾔδεισαν μήτε πανοπλίᾳ φράσσοντες αὐτοὺς, μήτε τῇ διὰ δοράτων καὶ ξιφῶν θαῤῥοῦντες μάχῃ, κούφαις δὲ, καὶ παρῃωρημέναις ἐσθῆσι κοσμούμενοι. τὰ πλεῖστα γοῦν φεύγοντες, εἰς τοὐπίσω τε τοξεύοντες, ἐμάχοντο. τῶν δὲ φυγάδων στρατιωτῶν πολλῶν τε ἐν αὐτοῖς τεχνιτῶν παρ' αὐτοῖς γενομένων, καὶ τὸν ἐκεῖ βίον ἑλομένων, οὐ μόνον χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐργάζεσθαι ὅπλα ἐδιδάχθησαν. διοικήσας δὲ ὁ Σεβῆρος τὰ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὡς ᾤετο ἄριστα, καὶ ἑαυτῷ λυσιτελέστατα, ἠθέλησεν εὐθέως ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸν ἀρμενίων βασιλέα, εἰς τε τὴν παρθυαίων γῆν διαβῆναι. ἐπεκάλει γὰρ ἀμφοτέρους φιλίᾳ Νίγρου. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, εἰς ὕστερον ἀνέθετο. πρῶτον δὲ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν ῥωμαίων εἰς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς παῖδας μεταγαγεῖν, καὶ βεβαιῶσαι, ἠθέλησε. καθῃρημένου γὰρ τοῦ Νίγρου, ὁ χληρὸς, καὶ περιττὸς αὐτῷ ὁ Ἀλβῖνος ἐνομίζετο. ἔτι τε καὶ ἤκουεν αὐτὸν βασιλικώτερον ἐντρυφῶντα, τῷ τοῦ καίσαρος ὀνόματι. πολλούς τε μάλιστα τοὺς ἐξέχοντας τῆς συγκλήτου βουλῆς ἰδίᾳ, καὶ κρύβδην ἐπιστέλλοντας αὐτῷ, εἰς τε τὴν ῥώμην ἐλθεῖν πείθοντας, ἀπόντος, καὶ ἀσχολουμένου τοῦ Σεβήρου. ᾑροῦντο γὰρ οἱ εὐπατρίδαι ἐκεῖνον μᾶλλον ἄρχοντα, ἅτε ἐκ προγόνων εὖ γεγονότα, καὶ χρηστὸν τὸ ἦθος εἶναι λεγόμενον. ἅπερ πυνθανόμενος ὁ Σεβῆρος, φανερὰν μὲν εὐθὺς πρὸς αὐτὸν ἔχθραν ἄρασθαι, καὶ πόλεμον ἐγεῖραι πρὸς ἄνδρα, μηδεμίαν εὔλογον παρεσχημένον αἰτίαν, παρῃτήσατο. ἔδοξε δὲ αὐτῷ ἀπόπειραν ποιήσασθαι, εἰ δύνετο ἀποσκευάσασθαι

το ἀποσκευάσασθαι λαθὼν, καὶ ἐξαπατήσας αὐτόν. μεταπεμψάμενος οὖν τοὺς πιστοτάτους τῶν εἰωθότων τὰ βασιλικὰ γράμματα διακομίζειν, δίδωσιν αὐτοῖς ἐντολὰς ἀπορρήτων, εἰ γένοιντο παρ' αὐτῷ τὰ μὲν γράμματα, δημοσίᾳ ἀποδοῦναι. ἀξιῶσαι δὲ αὐτὸν ἰδιαίτερον ἀποστάντα, ἐπακοῦσαι ἀπορρήτων ἐντολῶν. πεισθέντι δὲ δορυφόρων ἐρήμῳ ἐπιπεσεῖν αἰφνιδίως καὶ φονεῦσαι. ἔδωκε δὲ αὐτοῖς καὶ δηλητήρια φάρμακα, ὅπως τινὰς πεῖσαι δυνηθεῖεν, ἢ τῶν ὀψοποιῶν, ἢ τῶν πρὸς ταῖς κύλιξι λαθεῖν, καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ, ὑποπτευόντων τῶν περὶ αὐτὸν φίλων, καὶ συμβουλευόντων αὐτῷ φυλάττεσθαι ἄνδρα ἀπατεῶνα, σοφόν τε πρὸς ἐπιβουλήν. διαβεβλήκεισαν γὰρ αὐτοῦ τὸ ἦθος αἱ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Νίγρου πράξεις. πείσας γὰρ αὐτοὺς διὰ τῶν παίδων, ὡς προείρηται, προδοῦναι τὰ τοῦ Νίγρου πράγματα, μετὰ τὸ ἀποχρήσασθαι αὐτῶν τῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ κατορθῶσαι πάντα, ἃ ἐβούλετο, ἀνεῖλεν αὐτούς τε καὶ παῖδας. τὸ οὖν ὕπουλον αὐτοῦ ἦθος, μάλιστα ἐκ τῶν ἔργων ἐδηλοῦτο. ταύτῃ ὁ Ἀλβῖνος καὶ φρουρᾷ μείζονι ἔφραττεν ἑαυτόν. οὔτε γάρ τις αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ Σεβήρου ἀφικνουμένων ἄλλως προσῄει, εἰ μὴ πρότερον ἀποθέμενος ὅπερ περιέκειτο ξίφος στρατιωτικὸν, ἐρευνηθῆναι μή τι φέροι ὑπὸ κόλπον. ὡς δ' οὖν ἀφίκοντο οἱ τοῦ Σεβήρου ἀγγελιαφόροι, τά τε γράμματα δημοσίᾳ ἀποδόντες, ἠξίουν αὐτὸν ἀποστάντα ἐπακοῦσαι τινῶν ἀπορρήτων, ὑποπτεύσας ὁ Ἀλβῖνος, συλληφθῆναι κελεύει αὐτούς. ἰδίᾳ τε βασανίσας, πᾶσαν μανθάνει τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τοὺς μὲν κολάζει. αὐτὸς δὲ ἤδη ὡς πρὸς ὁμολογούμενον ἐχθρὸν παρεσκευάζετο. γνοὺς δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος, καὶ πάντα μὲν ἐνθύμως πράττων, ὀργῆς δὲ ἥττων ὢν φύσει, οὐκέτι τὴν ἔχθραν ἔκρυπτεν, ἀλλὰ συγκαλέσας πᾶν τὸ στρατιωτικὸν, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΣΕΒΗΡΟΥ ΚΑΤΑ ΑΛΒΙΝΟΥ.

Μήτε κουφότητά τις ἡμετέραν, οἷον ἐπὶ τοῖς πεπραγμέ-
» νοις ἡμῖν ἐγκαλείτω, μήτ' ἄπιστον, καὶ ἀγνώμονα πρὸς τὸν νο-
» μισθέντα φίλον ἡγείσθω. τὰ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν πάντα, ὑπῆρξεν
» αὐτῷ βεβαίας βασιλείας κοινωνίᾳ, πράγματος, οὗ μόλις τις
» καὶ ἀδελφοῖς γνησίοις μεταδίδωσιν. ὃ δὲ ἐμοὶ μόνῳ ὑμεῖς
» ἐχειροτονήσατε, τοῦτ' ἐγὼ πρὸς ἐκεῖνον ἐνειμάμην. μεγάλων
» τέ μοι κατατεθεισῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἀχαρίστους τὰς ἀμοι-
» βὰς Ἀλβῖνος ἀποδίδωσιν. ὅπλα, καὶ στρατὸν ἐφ' ἡμᾶς συσκευά-
» ζεται, καταφρονήσας μὲν τῆς ἡμετέρας ἀνδρείας, ἀμελήσας
» δὲ τῆς πρὸς με πίστεως, ἀπλήστῳ τε ἐπιθυμίᾳ, βουλόμενος λα-
» βεῖν μετὰ κινδύνων, οὗ τὸ μέρος εἶχεν ἄνευ πολέμου, καὶ
» μάχης, οὔτε θεοὺς αἰδεσθεὶς, οὓς πολλάκις ὤμοσεν, οὔτε
» τῶν ὑμετέρων καμάτων φεισάμενος, οὓς μετὰ τοσαύτης,
» δόξης τε, καὶ ἀρετῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἐκάμετε. ἐν γὰρ οἷς κατωρ-
» θώσατε, κἀκεῖνος τὸ μέρος ἐκαρποῦτο. ἔσχε δ' ἄν τι καὶ μεῖ-
» ζον, εἰ καὶ τὸ πιστὸν ἐτήρει τῆς ἀμφοτέροις ἡμῖν παρ' ὑμῶν
» μεμερισμένης τιμῆς. Ὥσπερ δὲ ἄδικον τὸ ἄρχειν ἔργων πο-
» νηρῶν, οὕτως ἄνανδρον τὸ μὴ ἀμύνεσθαι πρὸς ἀδικούμενον.
» καὶ Νίγρῳ μὲν πολεμοῦντες, οὐχ οὕτως εὐλόγους εἴχομεν
» αἰτίας, ἔχθρας ὡς ἀναγκαίας. οὐ γὰρ παρ' ἡμῖν προϋπάρ-
» χουσαν ἀρχὴν ὑφαρπάζων, μεμίσητο, ἐν μέσῳ δὲ ἐρριμ-
» μένην, καὶ ἀμφήριστον οὖσαν, ἑκάτερος ἡμῶν ἐξ ἰσοτίμου
» φιλοτιμίας εἰς αὑτὸν ἀνθεῖλκεν. Ἀλβῖνος δὴ σπονδῶν, καὶ
» ὅρκων καταφρονήσας, καὶ τούτου παρ' ἐμοῦ τυχὼν, οὗ
» μόνῳ τις υἱῷ γνησίῳ μεταδίδωσιν, ἐχθρὸς μὲν ἀντὶ φίλου,
» πολέμιος δὲ ἀντὶ οἰκείου γενέσθαι προῄρηται. ὥσπερ δὲ αὐτὸν
» εὐεργετοῦντες πρότερον, τιμῇ, καὶ δόξῃ ἐτιμήσαμεν, καὶ
» ἐκοσμήσαμεν, οὕτω καὶ νῦν αὐτοῦ τὸ ἄπιστον, καὶ ἄνανδρον

τοῖς

ὅπλοις ἐλέγξωμεν· οὐδὲ γὰρ ὑπομενεῖ ὁ ἐκείνου στρατὸς, ὀλίγος ὢν, καὶ νησιώτης, τὴν ὑμετέραν δύναμιν. οἳ γὰρ μόνοι, καὶ καθ' αὑτοὺς, προθυμίᾳ, καὶ ἀνδρείᾳ, τοσαύταις μάχαις ἐνικήσατε, καὶ πᾶσαν ἀνατολὴν ὑπετάξατε, „πῶς οὐχὶ νῦν; καὶ προσελθούσης ὑμῖν τοσαύτης συμμάχου δυνάμεως, σχεδόν τε παντὸς τοῦ ῥωμαίων στρατοῦ ἐνταῦθα ὄντος, ῥᾷστα κρατήσετε ὀλίγων τε ὄντων, καὶ μὴ δὲ ὑπὸ γενναίῳ, καὶ νήφοντι ἀνδρὶ στρατηγουμένων· τίς γὰρ αὐτοῦ τὸ ἁβροδίαιτον οὐκ οἶδεν, ὡς χοίροις αὐτοῦ μᾶλλον ἁρμόζειν τὸν βίον, ἢ φάλαγξιν; ἴωμεν οὖν τῇ συνήθει χρώμενοι προθυμίᾳ τε, καὶ ἀνδρείᾳ, γενναίως ἐπ' αὐτὸν, θεούς τε ἔχοντες βοηθοὺς, εἰς οὓς ἐπιορκήσας, ἠσέβησε, τρόπαιά τε, ἃ πολλάκις ἠγείραμεν, ὧν ἐκεῖνος κατεφρόνησε. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος τοῦ Σεβήρου, ὁ στρατὸς ἅπας, τὸν μὲν Ἀλβῖνον πολέμιον ἀνηγόρευσεν. εὐφημήσαντες δὲ τὸν σεβῆρον, πᾶσάν τε προθυμίαν διὰ τῆς βοῆς ὑπισχόμενοι, ἔτι καὶ μᾶλλον παρώρμησαν αὐτὸν, ἀγαθάς τε ὑπέφηναν τὰς ἐλπίδας. ὁ δὲ, ἐπιδοὺς αὐτοῖς μεγαλοφρόνως δωρεὰς, τῆς ἐπὶ τὸν Ἀλβῖνον ὁδοῦ εἴχετο. ἔπεμψε δὲ καὶ τοὺς τὸ βυζάντιον πολιορκήσοντας. ἔμενε γὰρ ἔτι κεκλεισμένον, τῶν στρατηγῶν τοῦ Νίγρου ἐκεῖσε καταφυγόντων, ὅπερ ἑάλω ὕστερον λιμῷ. πᾶσά τε ἡ πόλις κατεσκάφη. καὶ θεάτρων τε, καὶ λουτρῶν, παντός τε κόσμου, καὶ τιμῆς ἀφαιρεθὲν τὸ βυζάντιον, κώμη δουλεύειν περινθίοις δῶρον ἐδόθη, „ὥσπερ καὶ ἀντιόχεια, λαοδικεῦσιν. ἔπεμψε δὲ καὶ χρήματα πλεῖστα εἰς ἀνοικισμὸν τῶν πόλεων, ἃς ἦν λυμηνάμενος ὁ Νίγρου στρατός. αὐτὸς δὲ τῆς ὁδοῦ εἴχετο, μηδεμίαν ἀνοχὴν ἀναπαύλης διδοὺς, μήτε ἑορταῖς, μήτε καμάτοις, κρύους, καὶ θάλπους ὁμοίως καταφρονῶν. πολλάκις γοῦν διὰ τῶν δυσχειμέρων, ὑψηλοτάτων ὀρῶν τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενος, ὑπὸ νιφετοῖς, καὶ χιόσιν ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὡδοιπόρει, προθυμίας, καὶ

ἀνδρείας τὸ ἐνδόσιμον τοῖς στρατιώταις ἔργῳ διδοὺς, ὡς μὴ μόνον αὐτοὺς φόβῳ, καὶ νόμῳ ἀντέχειν πρὸς τοὺς καμάτους, ἀλλὰ μιμήσει, καὶ ζήλῳ τοῦ βασιλέως. ἔπεμψε δὲ καὶ στρατὸν δυνάμεως, τὴν τὰ στενὰ τῶν ἄλπεων καταληψόμενον καὶ φρουρήσοντα τῆς ἰταλίας τὰς εἰσβολάς. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Ἀλβίνῳ μὴ μέλλων ὁ Σεβῆρος, ἀλλ' ἤδη παρεσόμενος ὑπτιάζοντι, καὶ τρυφῶντι μεγάλην ταραχὴν ἐνέβαλε. περαιωθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς βρεττανίας, ἐς τὴν ἀντικειμένην γαλλίαν ἐστρατοπέδευσεν. ἔπεμψέ τε εἰς πάντα τὰ γειτνιῶντα ἔθνη. τοῖς τε ἡγουμένοις ἐπέστειλε χρήματά τε πέμπειν καὶ τροφὰς τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν, πεισθέντες, ἔπεμψαν ὀλεθρίως ὕστερον ἐκολάσθησαν. ὅσοι δὲ οὐκ ἐπίστευσαν, εὐτυχῶς μᾶλλον γνόντες, ἢ εὐβούλως ἐσώθησαν. ἡ γὰρ ἀπόβασις, καὶ ἡ τύχη τοῦ πολέμου, τὰς ἑκατέρων γνώμας ἔκρινεν. ἀφικομένης δὲ τῆς τοῦ Σεβήρου δυνάμεως εἰς τὴν γαλλίαν, γεγόνασι μέν τινες ἀκροβολισμοὶ καθ' ἕτερα χωρία. ἡ δὲ τελευταία, περὶ λούγδουνον, μεγάλην πόλιν, καὶ εὐδαίμονα. ἐν ᾗ κατακλείσας ἑαυτὸν ὁ Ἀλβῖνος, ἔμενε. τὸν δὲ στρατὸν, εἰς τὴν μάχην ἐξέπεμψε. γενομένης δὲ συμβολῆς καρτερᾶς ἐπιπλεῖστον μὲν ἰσόρροπος ἔμενεν ἑκατέροις τῆς νίκης ἡ τύχη. καὶ γὰρ οἱ βρεττανοὶ ἀνδρείᾳ τε, καὶ θυμῷ φονικῷ, οὐδὲν τῶν ἰλλυριῶν ἀπολείπονται. γενναίων οὖν στρατῶν μαχομένων, οὐδετέρων ῥᾳδία ἦν ἡ τροπή. ὡς δέ τινες τῶν τότε ἱστόρησαν, οὐ πρὸς χάριν, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν λέγοντες, πολύ τι ὑπερεῖχεν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀλβίνου στρατοῦ. καθ' ὃ μέρος ἐτέτακτο σεβῆρος, καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς, ὡς φυγεῖν τε αὐτὸν, καὶ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν ἀπορρίψαντα δὲ τὴν χλαμύδα τὴν βασιλικὴν, λαθεῖν. ἤδη δὲ διωκόντων, καὶ παιανιζόντων τῶν βρεττανῶν ὡς δὴ νενικηκότων, ἐπιφανῆναι Λαῖτον, στρατηγὸν ὄντα σεβήρου σὺν τῷ στρατῷ, οὗ ἦρχεν ἀκμῆτί τε ὄντι, καὶ ἔξω μάχης γεγονότι. διαβάλλουσι δὲ αὐτὸν ὡς καραδοκήσαντα

τὰ τὴν

τα τὴν ἀπόβασιν τῆς μάχης, καὶ ἑκόντα βραδύναντα· τὸν δὲ ὑφ' ἑαυτῷ στρατὸν ἀκμῆτα τηρήσαντα, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μνώμενον, τότε ἐπιφανῆναι, ὅτε ἔμαθε τὸν σεβῆρον πεπτωκότα. πιστοῦται δὲ τὴν διαβολὴν ταύτην, ἡ ἀπόβασις. ὕστερον γὰρ ὁ σεβῆρος μετὰ τὸ πάντα κατορθῶσαι, καὶ εἶναι ἐν ἀμερίμνῳ βίῳ, τοὺς μὲν ἄλλους πάντας αὐτοῦ στρατηγοὺς, μεγάλως ἠμείψατο· τὸν δὲ Λαῖτον μόνον ὡς εἰκὸς μνησικακήσας διεχρήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο. τότε δ' οὖν ὡς προείρηται, τοῦ Λαίτου ἐπιφανέντος σὺν νεαρῷ τῷ στρατῷ, οἱ μὲν τοῦ σεβήρου, ἐπερρώσθησαν· τὸν δὲ σεβῆρον τοῦ ἵππου ἐπεβίβασαν, καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν. οἱ δὲ τοῦ Ἀλβίνου, οἰόμενοι ἤδη νενικηκέναι, καὶ ἀτακτότεροι εὑρεθέντες, αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐπιπεσούσης γενναίας καὶ οὐ προηγωνισμένης δυνάμεως, ἐπ' ὀλίγον ἀντισχόντες, εἶξαν. τροπῆς τε καρτερᾶς γενομένης, ἐδίωξαν αὐτοὺς φονεύοντες οἱ Σεβήρου, μέχρις οὗ ἐς τὴν πόλιν ἐσέβαλον. τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν ἑκατέρωθεν ἀνῃρημένων, ἢ ἁλόντων, ὡς ἕκαστος ἐβουλήθη τῶν τότε συγγραψάντων, ἱστόρησεν, οἵ τε τοῦ σεβήρου, τήν τε πόλιν λουγδούνου διαρπάσαντες, καὶ ἐμπρήσαντες, τόν τε Ἀλβῖνον συλλαβόντες, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφελόντες, κομίσαντες αὐτὴν τῷ σεβήρῳ, διττὰ, καὶ μέγιστα ἤγειραν τρόπαια. τὸ μὲν, ἐν ἀνατολῇ. τὸ δὲ, ὑπ' ἄρκτῳ, ὡς μηδὲν ταῖς σεβήρου μάχαις ἢ νίκαις παραβάλλεσθαι, μήτε πλήθει δυνάμεως, μήτε ἐθνῶν κινήσεσιν, ἀριθμῷ τε παρατάξεων, ὁδοιπορίας τε μήκει καὶ τάχει. μεγάλαι μὲν γὰρ αἱ Καίσαρος πρὸς Πομπήϊον ἑκατέρωθεν στρατοπέδων ῥωμαϊκῶν μάχαι, καὶ αὐτοῦ σεβαστοῦ πρὸς Ἀντώνιον ἢ τοὺς Πομπηΐου παῖδας, εἴτέ τι πρότερον Σύλλα ἢ Μαρίῳ ἐν ἐμφυλίοις, καὶ ῥωμαϊκαῖς μάχαις, ἢ ἄλλοις πέπρακται. ἕνα δὲ ἄνδρα τρεῖς καθελόντα βασιλέας, ἤδη κρατοῦντας, καὶ τοῦ μὲν ἐν ῥώμῃ στρατοῦ, σοφίᾳ περιγενέσθαι, καὶ τὸν ὄντα ἐν

τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, καθῃρηκέναι, τὸν δὲ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ κρατοῦντα πάλαι, καὶ ὑπὸ ῥωμαίων βασιλέα κληθέντα, τὸν δὲ, ἐν Καίσαρος τιμῇ, καὶ ἐξουσίᾳ γεγονότα χειρωσάμενον ἀνδρείᾳ, οὐκ ἔστιν ἄλλον ῥᾳδίως εἰπεῖν. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Ἀλβῖνος ἐχρήσατο, πρὸς ὀλίγον ἀπολαύσας ὀλεθρίου τιμῆς. ὁ δὲ σεβῆρος, θυμῷ καὶ ὀργῇ εὐθέως πρὸς τοὺς ἐν ῥώμῃ φίλους αὐτοῦ ἐχρῆτο. καὶ πέμψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλβίνου, δημοσίᾳ ἀνασταυρωθῆναι κελεύει. γράμμασί τε τῷ δήμῳ τὴν νίκην ἑαυτοῦ δηλώσας, ἐπὶ τέλει καὶ τοῦτο προσέθηκε, πεπομφέναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δημοσίᾳ, περίοπτον ἀνασταυρωθῆναι κελεύσας, ἵνα αὐτὸς οἷόν περ ἐδείκνυεν αὐτοῦ τὸν θυμὸν, ἴδῃ καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους ὀργήν· διοικήσας δὲ τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς δύο ἡγεμονίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, τά τε κατὰ τὰς γαλλίας ὡς ᾤετο ἄριστα διαθεὶς, πάντας τε τοὺς Ἀλβίνου φίλους, εἴτε ἑκουσίως, εἴθ᾽ ὑπὸ ἀνάγκης αὐτῷ γνωρισθέντας φονεύσας, τάς τε οὐσίας αὐτῶν δημεύσας, εἰς τὴν ῥώμην ἠπείγετο, ἄγων ἅπαντα τὸν στρατὸν σὺν αὐτῷ, ὡς φανείη φοβερώτερος. ἀνύσας δὴ πολλῷ τὴν ὁδοιπορίαν τάχει, καὶ ὥσπερ ἦν ἔθος αὐτῷ, χαλεπαίνων πρὸς ἔτι περιόντας τοὺς ἐκείνου φίλους, εἰς τὴν ῥώμην εἰσελαύνει. ὁ δὲ δῆμος αὐτὸν δαφνηφορῶν, μετὰ πάσης τιμῆς, καὶ εὐφημίας ὑπεδέξατο. ἥ τε σύγκλητος, προσηγόρευσαν οἱ πλεῖστοι, ἐν μεγίστῳ δέει καθεστῶτες, λογιζόμενοι ὅτι αὐτῶν οὐ φείσεται, φύσει μὲν ὢν ἐχθρὸς χαλεπώτατος, καὶ μικρᾶς προφάσεως δεόμενος εἰς τὸ ἀδικῆσαι, τότε δὲ δοκῶν καὶ εὐλόγους ἔχειν αἰτίας. ὁ δ᾽ οὖν σεβῆρος εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἀνελθὼν, καὶ τὰς λοιπὰς τελέσας ἱερουργίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τῷ δήμῳ προὔθηκεν ἐπὶ ταῖς νίκαις μεγίστας νομάς. τοῖς τε στρατιώταις ἐπέδωκε χρήματα πλεῖστα. ἄλλα τε πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. καὶ γὰρ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς

πρῶτος ηὔξησε. καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε,
γυναιξί τε συνοικεῖν. ἅπερ ἅπαντα σωφροσύνης στρατιωτι-
κῆς, καὶ τῆς πρὸς τὸν πόλεμον εὐσταλοῦς τε, καὶ ἑτοίμου ἀλλό-
τρια ἐνομίζετο. καὶ πρῶτός τε ἐκεῖνος τὸ πάνυ αὐτὸν ἐρρω-
μένον, καὶ τὸ σκληρὸν τῆς διαίτης, τό τε εὐπειθὲς πρὸς τοὺς πό-
νους, καὶ εὔτακτον, μετ' αἰδοῦς πρὸς ἄρχοντας ἐπανέτρεψε,
χρημάτων τε ἐπιθυμεῖν διδάξας, καὶ μεταγαγὼν εἰς τὸ ἁ-
βροδίαιτον. διοικήσας δὲ ταῦτα ὡς ᾤετο ἄριστα, κατελθὼν
εἰς τὴν σύγκλητον βουλὴν, ἀνελθών τε εἰς τὸν βασίλειον θρό-
νον, πικρῶς κατηγόρησε τῶν Ἀλβίνου φίλων. ὧν μὲν ἐπιστο-
λὰς προκομίζων ἀπορρήτους, ἃς ἐν τοῖς ἐκείνου ἀποθέτοις εὗ-
ρε γράμμασιν, οἷς δὲ δῶρα ὀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ
πολυτελέστερα, ἄλλοις δ' ἄλλας ἐπιφέρων αἰτίας. τοῖς μὲν
ἐξ ἀνατολῆς ἀνθρώποις, φιλίαν, τοῖς δ' ἐπὶ θάτερα, γνῶσιν
ἀλβίνου, πάντας τοὺς ἐξέχοντας τότε τῆς συγκλήτου βου-
λῆς, καὶ τοὺς κατὰ ἔθνη πλούτῳ τε ἢ γένει ὑπερέχοντας,
ἀφειδῶς ἀνῄρει, ὡς μὲν προσεποιεῖτο, χαλεπαίνων πρὸς ἐ-
χθρούς. τὸ δ' ἀληθὲς, ὑπερβαλλούσης ἐν αὐτῷ φιλοχρηματί-
» ας. οὐδεὶς γοῦν βασιλέων οὕτω χρημάτων ἡττήθη. ὡς γὰρ καρ-
» τερίᾳ ψυχῆς, καὶ ἀνεξικακίᾳ πόνων, διοικήσει τε στρατιω-
» τικῶν πραγμάτων, οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπελείπετο,
» οὕτως ἐν αὐτῷ ἐπλήθυνε τὸ φιλοχρήματον, ἐξ ἀδικίας φό-
νων, ἐκ τῆς τυχούσης αἰτίας. φόβῳ γοῦν ἦρξε μᾶλλον τῶν
ἀρχομένων, ἢ εὐνοίᾳ. τῷ μέντοι δήμῳ ἐπειρᾶτο ποιεῖν κε-
χαρισμένα. καὶ γὰρ θέας πολυτελεῖς, καὶ παντοδαπὰς, συνε-
χῶς ἐπετέλει, καὶ θηρίων ἑκατοντάδας ἀνεῖλε πολλάκις,
τῶν ἀπὸ πάσης γῆς ἡμετέρας τε, καὶ βαρβάρου. νομάς τε
μεγαλοφρόνως ἐπεδίδου. ἐπετέλεσε δὲ καὶ ἐπινίκιον ἀγῶ-
να, τοὺς πανταχόθεν μούσης τε ὑποκριτὰς, καὶ ἀνδρείας
μαθητὰς μεταπεμψάμενος. εἴδομεν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ θέας

τινῶν παντοδαπῶν θεαμάτων ἐν πᾶσι θεάτροις ὁμοῦ, ἱερουργίας τε, καὶ παννυχίας ἐπιτελεσθείσας εἰς μυστηρίων ζῆλον· αἰωνίους δὲ αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε ἀκούοντες, τριῶν γενεῶν διαδραμουσῶν ἐπιτελεῖσθαι. κήρυκες γοῦν κατά τε τὴν ῥώμην, καὶ τὴν ἰταλίαν διεφοίτων, καλοῦντες ἥκειν, καὶ θεάσασθαι πάντας, ἃ μήτε εἶδον, μήτε ὄψονται. οὕτως ὁ μεταξὺ χρόνος τῆς παρελθούσης ἑορτῆς, καὶ τῆς μελλούσης, ἐδηλοῦτο, πᾶσαν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων. διατρίψας δὲ ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῇ ῥώμῃ, τούς τε υἱεῖς αὑτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας, καὶ αὐτοκράτορας ἀποδείξας, βουλόμενος δόξαν ἄρασθαι νίκης, μὴ μόνον ἐμφυλίου τε, καὶ κατὰ ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐφ᾽ ᾗ καὶ θριαμβεῦσαι ᾐδέσθη, ἀλλὰ καὶ κατὰ βαρβάρων ἐγεῖραι τρόπαια, πρόφασιν ποιούμενος, τὴν Βαρσημίου τοῦ ἀτρηνῶν βασιλέως πρὸς Νίγρον φιλίαν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν ἀνατολήν. παρὼν δὲ, καὶ τὴν ἀρμενίαν καταδραμεῖν ἠθέλησε. φθάσας δὲ ὁ τῶν ἀρμενίων βασιλεὺς, χρήματά τε αὐτῷ, καὶ δῶρα, ὁμήρους τε ἱκετεύων ἔπεμψε, σπονδὰς, καὶ εὔνοιαν ὑπισχνούμενος. ὁ δὲ σεβῆρος τῶν ἐν ἀρμενίᾳ προχωρούντων κατὰ γνώμην, ἐπὶ τῶν ἀτρηνῶν ἠπείγετο. προσέφυγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ὀσρωηνῶν βασιλεὺς Αὔγαρος. τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν εἰς ἀσφάλειαν πίστεως ἐξέδωκε. τοξότας τε πλείστους συμμάχους ἤγαγεν. ὁ δὲ σεβῆρος διαβὰς τὴν τῶν ποταμῶν μέσην γῆν τε, καὶ ἀβηνῶν χώραν ἐπέδραμε, καὶ τὴν εὐδαίμονα ἀραβίαν. φέρει γὰρ πόας εὐώδεις, αἷς ἀρώμασι, καὶ θυμιάμασι χρώμεθα. πολλὰς δὲ κώμας, καὶ πόλεις πορθήσας, τήν τε χώραν λεηλατήσας, ἐλθὼν εἰς τὴν ἀτρηνῶν χώραν προσκαθεζόμενος, τὰς ἄτρας ἐπολιόρκει. ἦν δὲ πόλις ἐπ᾽ ἄκρας ὑψηλοτάτης ὄρους, τείχει μεγίστῳ, καὶ γενναίῳ περιβεβλημένη, πλήθει ἀνδρῶν τε τοξοτῶν ἀκμάζουσα. ὁ δὲ τοῦ σεβήρου στρατὸς προσκαθεζόμενος, ἐπο-

λιόρκει παντὶ σθένει, πειρώμενος τὴν πόλιν ἐξελεῖν. μηχαναί τε παντοδαπαὶ προσήγοντο τῷ τείχει, καὶ οὐδὲν παρελείπετο εἶδος πολιορκίας. οἱ δὲ ἀτρηνοὶ, γενναίως ἀπεμάχοντο. τόξοις τε καὶ λίθοις ἄνωθεν βάλλοντες, οὐ μικρῶς ἐλύπουν τὸν τοῦ σεβήρου στρατόν. σκεύη τε κεράμου πεποιημένα πληροῦντες πτηνῶν, μικρῶν μὲν ἰοβόλων δὲ θηρίων, ἐπέβαλλον αὐτοῖς. τὰ δὲ, ἐμπίπτοντα ταῖς ὄψεσι, καὶ εἴ τι τοῦ παραγυμνούμενον τοῦ σώματος λανθάνοντα, καὶ παρεσιόντα, τιτρώσκοντά τε αὐτοὺς, ἐλυμαίνετο. καὶ μὴ φέροντες τὸ πνιγῶδες τοῦ ἀέρος διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἡλίου πῦρ, νόσοις περιπίπτοντες, διεφθείροντο, ὡς πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ διὰ τοιαύτας αἰτίας μᾶλλον ἀπόλλυσθαι, ἢ πρὸς τῶν πολεμίων. ἀπαγορεύοντός τε τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ εἰρημένα, τῆς τε πολιορκίας μὴ προχωρούσης, ἀλλὰ μᾶλλον βλαπτομένων τῶν ῥωμαίων ἢ κατορθούντων, τὸν στρατὸν ὁ σεβῆρος ὡς μὴ διαφθαρείη πᾶς, ἄπρακτον ἐπανήγαγε δυσφορῶν, ἐπὶ τῷ μὴ ὡς ἐβούλετο τὰ τῆς πολιορκίας αὐτῷ προκεχωρηκέναι. νικᾶν γὰρ πάντοτε ἐν ταῖς μάχαις εἰθισμένος, τὸ μὴ περιγενέσθαι ἧτταν ἡγεῖτο. πλὴν παρεμυθήσατο αὐτὸν ἡ συναιρομένη τότε τοῖς ἐκείνου πράγμασι τύχη. οὐ γὰρ παντάπασιν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ μείζονα κατορθώσας, ὧν ἤλπισε. καταπλέων γὰρ ὁ στρατὸς ναυσὶ πολλαῖς, οὐκ εἰς ἃς ἐβούλετο ῥωμαίων ὄχθας κατηνέχθη. ἐπὶ πλεῖστον δὲ αὐτὸν ἐξαγαγόντος τοῦ ῥεύματος, προσώκειλε ταῖς παρθυαίων ὄχθαις, αἳ μὴ πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπεῖχον τῆς εἰς κτησιφῶντα ἀνόδου, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τοῦ παρθυαίου. κὶ αὐτὸς διέτριβεν εἰρήνην ἄγων, μηδέν τι προσήκειν νομίζων ἑαυτῷ τὰς πρὸς τοὺς ἀτρηνοὺς Σεβήρου μάχας. ἡσυχάζειν οὖν, μηδέν τι δεινὸν προσδεχόμενος. ὁ δὲ τοῦ σεβήρου στρατὸς, ἄκων προσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ῥεύματος ταῖς ἐκείνου ὄχθαις, ἀπόβασίν τε ποιησάμενος, τὴν γῆν ἐλεηλάτει,

θρέμματά τε τὰ ἐμπίπτοντα ἀπελαύνων, ἵν' ἔχῃ τροφάς. καὶ κώμας ἐμπιπρὰς τὰς ἐμπιπτούσας, κατ' ὀλίγον τε προϊὼν, ἐπέστη κτησιφῶντι, ἔνθ' ἦν ὁ μέγας βασιλεὺς ἀρτάβανος. προσπεσόντες δὲ οἱ ῥωμαῖοι ἀπαρασκευάστοις τοῖς βαρβάροις, πάντα τε τὸν ἐμπίπτοντα ἐφόνευον, καὶ διήρπασαν τὰ ἐν τῇ πόλει. πάντας τε παῖδας, καὶ γυναῖκας αἰχμαλώτους ἔλαβον. φυγόντος δὲ τοῦ βασιλέως σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι, τούς τε θησαυροὺς τῶν χρημάτων αὐτοῦ αἴρουσι, καὶ πάντα τὸν κόσμον. καὶ κειμήλια ἁρπάσαντες, ἐπανίασιν. οὕτω μὲν δὴ σεβῆρος τύχῃ μᾶλλον, ἢ γνώμῃ τῇ κατὰ παρθυαίων νίκῃ κεκόσμητο. τούτων δὲ αὐτῷ δεξιῶς, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν προχωρησάντων, ἐπέστελε τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ δήμῳ. τάς τε πράξεις μεγαληγορῶν, τὰς μάχας τε, καὶ τὰς νίκας, δημοσίαις ἀνέθηκε γραφαῖς. ἡ δὲ σύγκλητος, πάσας τε τιμὰς ἐψηφίσατο αὐτῷ, καὶ προσηγορίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν κεχειρωμένων. κατορθώσας δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ὁ σεβῆρος, εἰς τὴν ῥώμην ἠπείγετο, ἄγων καὶ τοὺς παῖδας, εἰς ἡλικίαν ἐφήβων ἤδη τελοῦντας. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν, τά τε ἐν τοῖς ἔθνεσι διοικήσας, ὡς ἑκάστῳ ἀπῄτει τὸ χρειῶδες, τά τε ἐν μυσοῖς, καὶ παίοσι στρατόπεδα ἐπελθὼν, νικηφόρος ὑπὸ τοῦ ῥωμαίων δήμου, μετὰ μεγάλης εὐφημίας τε, καὶ θρησκείας ὑποδέχεται. θυσίας τε, καὶ ἑορτὰς, θέας τε, καὶ πανηγύρεις τῷ δήμῳ παρέχει. νομάς τε μεγαλόφρονας ἐπιδοὺς καὶ θέας τελέσας ἐπινικίους, ἔτη οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ ῥώμῃ διέτριψε, δικάζων τε συνεχῶς, καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν, τούς τε υἱεῖς παιδεύων, καὶ σωφρονίζων. οἱ δὲ, ἤδη μειράκια ἦσαν, ὑπὸ τῆς ἐν ῥώμῃ τρυφῆς, καὶ διαίτης, τῆς τε περὶ τὰ θεάματα ὑπερβαλλούσης σπουδῆς, ἡνιοχείας τε, καὶ ὀρχήσεως τὰ ἤθη διεφθείροντο. πρός τε ἀλλήλους ἐστασίαζον οἱ ἀδελφοί. τὰ πρῶτα μὲν, ὑπὸ παιδαριώδους φιλονεικίας, δι' ὀρτύγων μάχας, καὶ ἀλεκτρυόνων συμβολὰς, πάλας τε παίδων

ἀλλήλοις ἐρίζοντες. οὔτε περὶ τὰ θεάματα αὐτοῖς ἢ τὰ ἀκροάματα σπουδὴ, φιλονείκως ἑκάστοτε ἐμερίζετο. καὶ οὐδὲν ὅτι ἀμφοτέροις ὁμοίως ἠρέσκοιτο, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῷ ἑτέρῳ φίλον, τῷ ἄλλῳ ἐχθρὸν ἦν. συνέκρουον δὲ αὐτοὺς ἑκατέρωθεν, οἵ τε κόλακες, καὶ οἱ θεράποντες, πρὸς τὸ ἡδὺ τῆς ἡλικίας κολακεύοντες, καὶ ἀνθέλκοντες. ὁ δὲ σεβῆρος ταῦτα πυνθανόμενος, συνάγειν τε, καὶ σωφρονίζειν τὰ πρῶτα ἐπειρᾶτο. τὸν δὲ πρεσβύτερον, ᾧ γνήσιον μὲν ἦν ὄνομα Βασσιανὸς, πρὶν εἰς τὸν βασίλειον οἶκον παρελθεῖν, ὅτε δὴ τὴν τῆς ἀρχῆς τιμὴν εὐτύχησε σεβῆρος, ἀντωνῖνον ὠνόμασε, Μάρκου θελήσας αὐτὸν προσηγορίαν φέρειν. ἠγάγετό τε αὐτῷ γυναῖκα, γάμῳ σωφρονίσαι θέλων. ἦν δὲ ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχοντος τῶν στρατοπέδων. Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα τῆς ἡλικίας, εὐτελοῦς τινος ὄντα, καὶ πεφυγαδεῦσθαι ἔλεγον, ἁλόντα ἐπὶ στάσεσι, καὶ πολλοῖς ἁμαρτήμασιν. ὄντα δὲ πολίτην ἑαυτοῦ, λίβυς γὰρ κἀκεῖνος ἦν, ὡς μέν τινες ἔλεγον, πρὸς γένος αὐτῷ ὑπάρχοντα. ὡς δὲ ἕτεροι διέβαλλον, ἀκμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ γενόμενον παιδικά. πλὴν ἀλλ' ὁ σεβῆρος ἐκ μικρᾶς, καὶ εὐτελοῦς τύχης, εἰς μεγάλην προήγαγεν ἐξουσίαν. πλούτῳ τε ὑπερβάλλοντι ἐκόσμησε, τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενος τὰς οὐσίας, οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ μερισάμενος πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχήν, ὑπὲρ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος, οὔτε ὠμότητος, οὔτε βίας ἐν πᾶσιν, οἷς ἔπραττεν, ἀπείχετο, φοβερώτερος τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος. τούτου τὴν θυγατέρα ὁ σεβῆρος ζεύξας τῷ υἱῷ, τὸν οἶκον ἥνωσεν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐ πάνυ τι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ δὲ μᾶλλον, ἢ προαιρέσει συνεζευγμένος, ἀπεχθῶς πάνυ πρὸς τὴν κόρην διέκειτο, καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, ὡς μήτε εὐνῆς, μήτε ἑστίας κοινωνεῖν, μυσάττεσθαί τε τὴν κόρην. ἀλλ' ἦν τε ἑκάστοτε ἀποκτενεῖν καὶ αὐτὴν, καὶ τὸν πατέρα, ἐπὰν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς γένηται μόνος. ταῦτα δὴ ἡ κόρη ἑκάστοτε ἀπήγγελλε τῷ πατρί. καὶ

τοῦ γάμου τὸ μῖσος διηγουμένη, παρώξυνεν αὐτόν. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη, καὶ συνεχῶς ὑπὸ νόσου ἐνοχλούμενον, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐμβριθῆ, καὶ θρασὺν νεανίαν, δεδιώς τε αὐτοῦ τὰς ἀπειλὰς, δρᾶσαί τι μᾶλλον φθάσας, ἢ παθεῖν ἀναμείνας, ἠθέλησεν. ἔτι τε αὐτὸν καὶ πολλὰ ἦν τὰ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν ἀναπείθοντα. πλούτου τε περιβολὴ, ἣ μὴ πρότερόν τινι ἰδιωτεύοντι ἐγένετο. στρατιωτῶν τε θεραπεῖαι, τιμαί τε, αἱ παρὰ τῶν ἀρχομένων. σχῆμά τε ὑπερήφανον. ἠμφίεστο γὰρ τήν τε πλατύσημον ἐσθῆτα, ἔν τε τοῖς δευτέροις ὑπατεύσασιν ἐτέτακτο. παρῃώρητό τε αὐτῷ ξίφος. καὶ παντὸς ἀξιώματος σχῆμα ἔφερε μόνος. προϊὼν δὲ φοβερὸς ἦν, ὡς μήτε τινὰ προσιέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπαντωμένους ἀναστρέφειν. οἵ τε προϊόντος αὐτοῦ, ἐκήρυττον μηδένα παρεστάναι, μηδ' εἰς αὐτὸν βλέπειν, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι, καὶ κάτω βλέπειν. οἷσπερ καὶ ὁ σεβῆρος ἀγγελλομένοις, οὐ πάνυ τι ἠρέσκετο. ἀλλ' ἀπεχθὴς ἤδη, καὶ βαρὺς κἀκείνῳ ἐγένετο, ὡς καὶ περιελεῖν τινα αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας τὸν σεβῆρον, καὶ πεῖσαι κωλύειν τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀλαζονείας. ἃ δὴ μὴ φέρων ὁ Πλαυτιανὸς, ἐτόλμησεν ἐπιβουλεῦσαι τῇ ἀρχῇ. καὶ μηχανᾶται τοιάδε. Σατορῖνος ἦν εἷς τῶν ὑπ' αὐτῷ χιλιαρχούντων. οὗτος ὑπερβαλλόντως τὸν Πλαυτιανὸν ἐθεράπευε. καὶ πάντων μὲν τοῦτο ποιούντων, ἐκεῖνος δὲ πλείονι θρησκείᾳ ᾠκείωτο αὐτόν. τοῦτον πιστότατον ἡγούμενος, καὶ μόνον οἷόν τε φυλάξαι, καὶ πληρῶσαι ἀπορρήτους ἐντολὰς, περὶ δείλην μεταπεμψάμενος, πάντων ἀνακεχωρηκότων, νῦν σοι καιρὸς ἔφη τέλος γενναῖον ἐπιθεῖναι εὐνοίᾳ τε, καὶ ὑπηρεσίᾳ, ἣν πρός με ἐπεδείξω. ἐμοί τε ἀμείψασθαί σε κατ' ἀξίαν, καὶ τὴν προσήκουσαν χάριν ἀποδοῦναι. πρόκειται δέ σοι αἵρεσις ἢ τοῦ εἶναι, ὅπερ ἐμὲ νῦν ὁρᾷς ὄντα, καὶ τήνδε τὴν ἐξουσίαν παραλαβεῖν διαδεξάμενόν με, ἢ τεθνάναι αὐτίκα, ἀπειθείας ὑποσχόντα τιμω-

ρίαν. μὴ

ρίαν. μὴ δέ σε τοῦ ἔργου τὸ μέγεθος ἐκπληττέτω, μὴ δὲ τὸ τῶν βα-
σιλέων ὄνομα ταραττέτω. εἰσιέναι τε γὰρ μέχρι τοῦ δωματίου,
ἔνθα ἀναπαύονται, δύνασαι μόνος ἅτε τὴν νυκτερινὴν φρου-
ρὰν ἐκ περιόδου ἐγκεχειρισμένος. ὅ, τι δ' ἂν μέλλοις πράτ-
τειν λανθάνων, ἀκωλύτως δὲ τέλος ἕξεις, ἐπεὶ μήτ' ἐμὲ ἔτι
τοιαῦτα κελεῦσαι προσδόκα, μήτε σὲ ὑπακοῦσαι. ἄνελθε δὴ
εἰς τὴν βασίλειον αὐλήν. καὶ ὥς τινας ἀγγελίας ἐπειγούσας,
καὶ ἀπορρήτους παρ' ἐμοῦ φέρων ἐπεισελθὼν αὐτοῖς, ἀπόκτει-
νον. ἀνὴρ δὲ γενναῖος γενοῦ, ῥᾳδίως κατεργασάμενος πρεσβύ-
την τε καὶ παιδάριον. μεταχὼν γὰρ τὸ μέρος τῶν κινδύνων,
„ μεθέξεις καὶ τῶν μεγίστων τῆς κατορθώσεως τιμῶν. Ταῦτα
„ ἀκούσας ὁ χιλίαρχος, ἐξεπλάγη μὲν τὴν ψυχήν, οὐκ ἐτα-
„ ράχθη δὲ τὴν γνώμην. ἀλλ' ἅτε ἀνὴρ οὐκ ἔξω φρενῶν καθεστώς,
καὶ γὰρ ἦν τῷ γένει σύρος, δριμύτεροι δ' ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας οἱ
ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἄνθρωποι, τόν θυμὸν ὁρῶν ἐνθουσιῶντα τοῦ
κελεύοντος, καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰδώς, οὐκ ἀντεῖπε, ὡς μὴ
παρ' αὐτὰ κολασθείη. προσποιησάμενος δὲ εὐκταῖα, καὶ ἀσπα-
στὰ ἀκούειν, προσκυνήσας τε ἤδη βασιλέα, γραμματεῖον
ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικόν,
εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ
γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον, ᾖ ἀκατασήμαντον. ὁ δὲ
Πλαυτιανός, τυφλώττων τῇ ἐπιθυμίᾳ, δίδωσιν αὐτῷ τὸ γραμ-
ματεῖον, καὶ ἐκπέμπει ἐπὶ τὸν φόνον, ἐντειλάμενος, ἐπειδὰν ἀμ-
φοτέρους διαχρήσηται, πρὶν διαβόητον γενέσθαι τὸ πραχθέν,
πέμψαι τοὺς καλέσοντας αὐτόν, ἵνα ὀφθῇ πρῶτον ἐν τοῖς βα-
σιλείοις, ἢ ἀκουσθῇ τὴν βασιλείαν παραλαβών. ἐπὶ ταύταις
δὴ ταῖς συνθήκαις ἀνελθὼν ὁ χιλίαρχος, εἰσῆλθε μὲν διὰ
πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκίας κατὰ τὸ ἔθος ἀκωλύτως. εἰδὼς
δὲ ἀδύνατον ὂν δύο διαχειρίσεσθαι βασιλέας, καὶ ταῦτα ἐν
διαφόροις οἴκοις διατρίβοντας, ἐπιστὰς τῷ δωματίῳ τοῦ σε-

βήρου, καλέσας τοὺς τοῦ βασιλικοῦ θαλάμου φύλακας, ἠξίωσεν εἰσαχθῆναι εἰς αὐτὸν, ὡς δὴ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῷ τινα ἀγγέλλων. οἱ δὲ, δηλώσαντες τῷ σεβήρῳ, καὶ κελεύσαντος αὐτοῦ, τὸν χιλίαρχον εἰσήγαγον. ὁ δὲ, εἰσελθὼν, ἥκω σοι ἔφη ὦ δέσποτα, ὡς μὲν ὁ πέμψας οἴεται, φονεὺς, καὶ δήμιος. ὡς δ' αὐτὸς εὔχομαί τε, καὶ βούλομαι, σωτήρ τε, καὶ εὐεργέτης. Πλαυτιανὸς γὰρ ἐπιβουλεύων τῇ ἀρχῇ, ἐντετείλατό μοι φόνον σοῦ τε, καὶ τοῦ παιδός. καὶ τοῦτο οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμμασι. καὶ μαρτυρεῖ τὸ γραμματεῖον. ἐγὼ δὲ ὑπεσχόμην μὲν, ὅπως μὴ ἐμοῦ τὸ ἔργον παραιτησαμένου, ἄλλῳ ἐγχειρισθῇ. σοὶ δὲ ταῦτα δηλώσων ἥκω, ὡς ἂν μὴ λάθοι τὰ τολμώμενα. τοιαῦτά τινα λέγοντος αὐτοῦ, καὶ δακρύοντος, οὐκ εὐθέως ὁ Σεβῆρος ἐπίστευσεν. ἀλλ' ἅτε πολὺ ἔχων ἐν τοῖς στέρνοις τὸ Πλαυτιανοῦ φίλτρον, συσκευήν τινα, καὶ σκηνὴν τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευεν. ἡγεῖτό τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔχθει τῷ Πλαυτιανοῦ, καὶ μίσει τῆς ἐκείνου θυγατρὸς, εὑρηκέναι τινὰ τέχνην κατ' αὐτοῦ, καὶ διαβολὴν θανατηφόρον. μεταπεμψάμενος δὲ τὸν υἱὸν, ᾐτιᾶτο, ὡς τοιαῦτα κατασκευάζοντα κατὰ ἀνδρὸς εὔνου, καὶ οἰκείου. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, τὰ μὲν πρῶτα, ἀπώμνυτο μηδ' εἰδέναι φάσκων τὰ λεγόμενα. ἐγκειμένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, καὶ τὸ γραμματεῖον δεικνύντος, παρεθάρσυνέ τε αὐτὸν, καὶ προὔτρεπεν εἰς τοὺς ἐλέγχους ὁ Ἀντωνῖνος. ὁ δὲ χιλίαρχος ὁρῶν δὴ ὅσον ἥκει κινδύνου, δεδιώς τε τὴν πρὸς τὸν Πλαυτιανὸν τοῦ Σεβήρου εὔνοιαν, ἐπιστάμενος ὡς εἰ λάθοι ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ μὴ ἐλεγχθείη, ὄλεθρος αὐτῷ οὐχ ὁ τυχὼν ἐπήρτηται, καὶ τίνα ἔφη ὦ δέσποτα, ἔλεγχον μείζονα βούλεσθε, ἢ ποίαν ἀπόδειξιν φανερωτέραν; ἐπέτρεψε γάρ δή μοι ἔφη, προελθόντι τῶν βασιλείων, διά τινος τῶν ἐμοὶ πιστῶν δηλῶσαι ὅτι δὴ τὸ ἔργον κατείργασαι. ὁ δὲ, ἀφίξεται πιστεύσας, καὶ οἰόμενος ἔρημα τὰ βασίλεια καταλήψεσθαι. ὅταν δὲ ἀφίκηται,

κηται, ὑμέτερον ἤδη ἔργων εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἡσυχίαν δὲ εἶναι πολλὴν ἀνὰ τὰ βασίλεια κελεύσατε, ὅπως τὸ πραττόμενον μὴ προγνωσθὲν ἀναστραφῇ. ταῦτα εἰπὼν, ἐντέλλεταί τινι τῶν πιστοτάτων ἑαυτῷ ἀγγεῖλαι Πλαυτιανῷ ἥκειν τάχιστην. κεῖσθαι γὰρ ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας. καὶ δεῖν αὐτὸν ἔνδον εἶναι, πρὶν ἔκπυστα τῷ δήμῳ γενέσθαι. ὡς ἂν τῆς ἀκροπόλεως κατειλημμένης, καὶ τῆς βασιλείας ἰσχυμένης, ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες πάντες ὑπακούσειεν, οὐκ ἐσομένῳ βασιλεῖ, ἀλλ' ἤδη ὄντι. τούτοις πιστεύσας ὁ Πλαυτιανὸς ἤδη περὶ δείλην ἑσπέραν, ἀρθεὶς ταῖς ἐλπίσι, θώρακα μὲν ἀμφιέννυται τῆς τοῦ σώματος ἀσφαλείας χάριν. κρύψας δὲ αὐτὸν τῇ λοιπῇ ἐσθῆτι, ἐπιβὰς ὀχήματος αἰφνιδίως εἰς τὰ βασίλεια ἠπείγετο, ὀλίγων αὐτὸν παραπεμπόντων, οἳ παρῆσαν, οἴομαι κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν βασιλέων διά τινα ἐπείξαντα. ὡς δὲ ἐπέστη τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, ἀκωλύτως τε εἰσῆλθεν, ἀγνοούντων τὸ πραττόμενον τῶν φυλάκων, ὑπαντώμενος δ' ὁ χιλίαρχος, ἐπεδρούων τε, προσεῖπεν αὐτοκράτορα. καὶ δῆθεν συνήθως λαβόμενος τῆς χειρὸς, εἰς τὸ δωμάτιον εἰσήγαγεν, ἔνθα ἔφασκεν ἐρρίφθαι τὰ τῶν βασιλέων σώματα. ἤδη δὲ παρεσκευάκει ὁ Σεβῆρος νεανίας τῶν περὶ αὐτὸν σωματοφυλάκων, οἳ συλλήψονται αὐτὸν εἰσελθόντα. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ἐφ' ἑτέραις εἰσελθὼν ἐλπίσιν, ὁρᾷ τοὺς βασιλέας ἀμφοτέρους ἑστῶτας. συλληφθείς τε, κατείχετο. ἐκπλαγείς τε τῷ πράγματι, ἐδεῖτο, καὶ ἐλιπάρει. ἀπελογεῖτό τε πάντα φάσκων ψευδῆ εἶναι, καὶ συσκευὴν κατ' αὐτοῦ, καὶ δρᾶμα ἐσκευάσθαι. πολλὰς δὲ τοῦ μὲν Σεβήρου ὀνειδίζοντος εὐεργεσίας τε καὶ τιμὰς, τοῦ δὲ, πίστεώς τε, καὶ εὐνοίας τῆς ἄνωθεν ὑπομιμνήσκοντος, ἠρέμα πως ὁ Σεβῆρος ἠπείγετο πειθοῖ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλαυτιανοῦ λεγομένων, ἕως τε δὴ ὑπεφάνη τοῦ θώρακος μέρος, καταρραχθείσης τῆς ἐπ' αὐτῷ ἐσθῆτος. ὅπερ

ἰδὼν ὁ Ἀντωνῖνος, νέος, θρασὺς, θυμοειδής τε καὶ φύσει μισῶν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς δύο ξίφη ταῦτα, τί ἂν ἀποκρίναιο; ἥκεις πρὸς βασιλέας ἑσπέρας, μὴ κελεύσαντας; ὁ δὲ θώραξ σοι τί βούλεται. τίς γὰρ εἰς ἑστίασιν, ἢ κῶμον, ὡπλισμένος ἔρχεται; καὶ ταῦτα εἰπὼν, κελεύει τῷ χιλιάρχῳ, τοῖς τε παροῦσι σπασαμένοις τὰ ξίφη, φονεῦσαι τὸν ἄνδρα, ὡς ὁμολογουμένως πολέμιον. οἱ δὲ, μὴ μελλήσαντες, κελεύσαντι τῷ νέῳ βασιλεῖ, πείθονται. ἀναιροῦσί τε αὐτὸν, καὶ τὸ σῶμα ῥίπτουσιν εἰς τὴν λεωφόρον, ὡς ἂν πᾶσι φανερὸν γένοιτο, καὶ ὑπὸ μισούντων ὑβρισθείη. τούτῳ μὲν δὴ τῷ τέλει Πλαυτιανὸς ἐχρήσατο, ἀπλήστῳ τε ζήσας πάντων ἐπιθυμίᾳ, καὶ χρησάμενος ἐν τῷ τέλει ἀπλήστῳ ὑπηρεσίᾳ. ὁ δὲ σεβῆρος, τὸ μὲν λοιπὸν, ὑπάρχοντας δύο τῶν στρατοπέδων κατέστησεν. αὐτὸς δὲ, τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαστείοις, καὶ τοῖς παραλίοις τοῖς καμπανίας χωρίοις, δικάζων τε, καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν. ἅπασι γὰρ ἤθελε τοὺς παῖδας τῆς ἐν ῥώμῃ διαίτης χρηστῆς ἀπολαύειν, ἐπείπερ αὐτοὺς ἑώρα περὶ τὰ θεάματα ἐσπουδακότας ἀπρεπέστερον, ἢ βασιλεῦσιν ἥρμοζεν. ἥ τε περὶ ἐκεῖνα σπουδὴ, καὶ φιλονεικία, διάφορον ἔχουσα, καὶ ἀντίπαλον ἀεὶ τὴν γνώμην, τῶν ἀδελφῶν ἐτάραττε τὰς ψυχάς. ἐναύσματά τε ἔριδος, καὶ ἔχθρας παρεῖχε. μάλιστα δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ἀφόρητος ἦν ἀποσκευασάμενος τὸν Πλαυτιανόν. ᾐδεῖτο δὲ, καὶ ἐφοβεῖτο τὸν πατέρα πρᾶξαί τι ἀνήκεστον. τῇ τε θυγατρὶ μὲν ἐκείνου, γυναικὶ δὲ αὐτοῦ, παντὶ τρόπῳ θάνατον ἐμηχανᾶτο. ὁ δὲ σεβῆρος, αὐτήν τε ἐκείνην, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, εἰς σικελίαν ἐξέπεμψεν, αὐτάρκη δοὺς περιουσίαν εἰς τὸ βιοῦν δαψιλῶς, μιμησάμενος τὸν σεβαστόν. καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς Ἀντωνίου παισὶ πολεμίου γενομένου, οὕτως ἐχρήσατο. αὐτὸς δὲ ἐπειρᾶτο συνάγειν ἀεὶ τοὺς παῖδας εἰς φιλίαν, καὶ προτρέπειν εἰς ὁμόνοιαν, καὶ συμφωνίαν· μύθων τε ἀρχαίων, καὶ δραμάτων ὑπο-

μιμνήσκων

μιμνήσκων ἀεί, βασιλέων ἀδελφῶν συμφορὰς ἐκ στάσεως διηγούμενος. θησαυρούς τε, καὶ νεώς, πάντα ἐδείκνυε χρημάτων πλήρη. πλοῦτόν τε καὶ δύναμιν οὐκ ἔσεσθαι ἔξωθεν ἐπιβουλεῦσαι. τοσαύτης μὲν οὔσης οἴκοι περιουσίας, ὡς ἀφθόνως, καὶ δαψιλῶς τοῖς στρατιώταις χορηγεῖν, τῆς τε ἐν ῥώμῃ δυνάμεως αὐτῆς τετραπλασιασθείσης, καὶ στρατοπέδου τοσούτου πρὸ τῆς πόλεως ἱδρυθέντος, ὡς μηδεμίαν εἶναι δύναμιν ἔξωθεν ἐχέγγυον, μηδ' ἀντίπαλον πλήθει στρατοῦ, μήτε μεγέθει σωμάτων, μήτε χρημάτων περιουσίᾳ, πλὴν οὐδὲν ὄφελος τούτων πάντων ἔλεγε, στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους, τοῦ τε πολέμου ἔνδον ὄντος. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτά τινα λέγων ἑκάστοτε, ποτὲ μὲν λιπαρῶν, ποτὲ δὲ ἐπιπλήττων, σωφρονίζειν αὐτοὺς ἅμα καὶ συνάγειν ἐπειρᾶτο. οἱ δ' οὔτι γε ἐπείθοντο. ἀφηνίαζον δέ, καὶ ἐπεδίδοσαν εἰς τὸ χεῖρον. ἅτε δὲ νεανίας σφριγῶντας, καὶ ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς πάσας ἡδονῶν ὀρέξεις ἀπλήστως ὁρμωμένους, ἑκάστοι τῶν κολακευόντων ἀνθεῖλκον πρὸς αὐτούς, οὐ μόνον ὑπηρετούμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, καὶ ταῖς περὶ τὰ αἴσχιστα σπουδαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀεί τι καινὸν ἐξευρίσκοντες, δι' οὗ εὐφρανοῦσι μὲν ὃν ἐκολάκευον, λυπήσουσι δὲ τὸν ἀδελφόν. ἤδη γοῦν τινας καὶ λαβὼν ἐπὶ τοιαύταις ὑπηρεσίαις ὁ σεβῆρος ἐκόλασεν. ἀσχάλλοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ βίῳ τῶν παίδων, καὶ τῇ περὶ τὰ θεάματα ἀπρεπεῖ σπουδῇ, ἐπιστέλλει ὁ τῆς βρεττανίας ἡγούμενος, στασιάζειν τοὺς ἐκεῖ βαρβάρους φάσκων, καὶ κατατρέχοντας τὴν χώραν, λείαν τε ἀπαγαγεῖν, καὶ πορθεῖν τὰ πλεῖστα. δεῖσθαι τοίνυν χειρὸς πλείονος πρὸς βοήθειαν τοῦ τόπου, ἢ βασιλικῆς ἐπιδημίας. ὁ δὲ Σεβῆρος ἀσμένως ταῦτα ἀκούσας, φύσει μὲν καὶ φιλόδοξος ἄλλως ὑπάρχων, καὶ μετὰ τὰς ὑπὸ ἀνατολαῖς, καὶ ἀρκτῴοις νίκας, καὶ προσηγορίας, βουλόμενος καὶ κατὰ βρεττανῶν ἐγεῖραι τρόπαια, ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπαγαγεῖν τῆς ῥώμης θέλων, ὡς ἂν νεάζοιεν

ἐν στρατιωτικῷ βίῳ καὶ σώφρονι, ἀπαχθέντες τῆς ἐν ῥώμῃ
τρυφῆς καὶ διαίτης, ἐπαγγέλει τὴν εἰς τὴν βρεττανίαν ἔξο-
δον, πρεσβύτης τε ἤδη ὢν, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος νόσου
κάμνων. ἀλλὰ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἔρρωτο ὑπὲρ πάντα νεα-
νίαν. τὰ πλεῖστα γοῦν καὶ φοράδην φερόμενος, τῆς ὁδοιπορίας
εἴχετο. οὐδέ πώποτε ἐπὶ πολὺ μένων ἀνεπαύετο. ἀνύσας δὲ
τὴν ὁδὸν ἅμα τοῖς παισὶ, παντὸς λόγου, καὶ ἐλπίδος, θᾶττον
τὸν ὠκεανὸν διαπλεύσας, βρεττανοῖς ἐπέστη. τούς τε πανταχ-
όθεν στρατιώτας ἀθροίσας, καὶ δύναμιν πολλὴν ἀγείρας,
τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο. οἱ δὲ βρεττανοὶ τῇ τοῦ
βασιλέως ἐκπλαγέντες αἰφνιδίῳ ἐπιδημίᾳ, δύναμίν τε ἀκού-
σαντες παμπλείστην ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθεῖσαν, πρεσβείας ἔπεμ
πον, περί τε εἰρήνης διελέγοντο. ἀπολογεῖσθαί τε ἐβούλοντο
πρὸς τὰ προημαρτημένα. ὁ δὲ Σεβῆρος διατριβάς τε χρόνου
ζητῶν, ὡς ἂν μὴ πάλιν εἰς τὴν ῥώμην ἐπείγοιτο, ἔτι δὲ καὶ
βουλόμενος προσκτήσασθαι τὴν κατὰ βρεττανῶν νίκην τε,
καὶ προσηγορίαν, τοὺς μὲν πρέσβεις αὐτῶν, ἀπράκτους ἔπεμ-
ψεν. ηὐτρέπιζε δὲ τὰ πρὸς τὴν μάχην. μάλιστα δὲ γεφύραις δια
λαμβάνειν ἐπειρᾶτο τὰ ἑλώδη χωρία, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλοῦς
βαίνοντες οἱ στρατιῶται, ῥαδίως τε αὐτὰ διατρέχοιεν, καὶ ἐπ' ὀ-
χυροῦ βήματος ἑδραίως ἑστῶτες μάχοιντο. τὰ γὰρ πλεῖστα τῆς
βρεττανῶν χώρας ἐπικλυζόμενα ταῖς τοῦ ὠκεανοῦ συνεχῶς ἀμ
πώτισιν, ἑλώδη γίγνεται. οἷς ἔθος τοῖς μὲν βαρβάροις ἐννήχε-
σθαί τε, καὶ διαθεῖν βρεχομένοις μέχρι ἰξύος. γυμνοὶ γὰρ ὄν-
τες τὰ πλεῖστα τοῦ σώματος, τῆς ἰλύος καταφρονοῦσι. οὐδὲ
γὰρ ἐσθῆτος ἴσασι χρῆσιν, ἀλλὰ τὰς μὲν λαπάρας, καὶ τοὺς
τραχήλους, κοσμοῦσι σιδήρῳ, καλλώπισμα τοῦτο, καὶ πλού-
του σύμβολον νομίζοντες, ὥσπερ τὸν χρυσὸν οἱ λοιποὶ βάρ-
βαροι. τὰ δὲ σώματα στίζονται γραφαῖς ποικίλων ζώων παν-
τοδαπῶν εἰκόσιν. ὅθεν οὐδ' ἀμφιέννυνται, ἵνα μὴ σκέπω-

σι τοῦ

οι τοῦ σώματος τὰς γραφάς. εἰσὶ δὲ μαχιμώτατοί τε, καὶ φονικώτατοι, ἀσπίδα μόνην στενὴν προβεβλημένοι, καὶ δόρυ· ξίφος δὲ παρηρτημένοι, γυμνοῦ σώματος. θώρακος δὲ, ἢ κράνους, οὐκ ἴσασι χρῆσιν, ἐμπόδιον νομίζοντες πρὸς τὴν δίοδον τῶν ἑλῶν. ἐξ ὧν τῆς ἀναθυμιάσεως, καὶ παχύτητος, ὁ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν ἀὴρ, ζοφώδης ἀεὶ φαίνεται. πρὸς δὴ ταῦτα ἐξήρτυεν ὁ Σεβῆρος, ὅσα συνοίσειν ἔμελλε τῷ ῥωμαίων στρατῷ, λυπήσειν δὲ καὶ ἐμποδιεῖν τὴν τῶν βαρβάρων ὁρμήν. ὡς δὲ αὐτάρκως ὤφθη αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον εὐτρεπίσθαι, τὸν μὲν νεώτερον τῶν υἱῶν τὸν Γέταν καλούμενον, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπὸ ῥωμαίους ἔθνει δικάσοντά τε, καὶ τὰ λοιπὰ διοικήσοντα πολιτικὰ τῆς ἀρχῆς, δοὺς αὐτῷ συνέδρους τῶν φίλων τοὺς πρεσβυτέρους, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὑπήγετο. ὑπερβάντος δὲ τοῦ στρατοῦ τὰ προβεβλημένα ῥεύματά τε, καὶ χώματα τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, συμβολαὶ, καὶ ἀκροβολισμοὶ πολλάκις ἐγένοντο, τροπαί τε τῶν βαρβάρων. ἀλλὰ τοῖς μὲν, ῥᾳδία ἦν ἡ φυγὴ, καὶ διελάνθανον· ἔν τε δρυμοῖς, καὶ ἕλεσι, καὶ τῇ τῶν χωρίων γνώσει, ἅπερ πάντα ῥωμαίοις ὄντα ἐναντία, πλείονα παρεῖχε τῷ πολέμῳ τὴν διατριβήν. τὸν δὲ Σεβῆρον γηραιὸν ὄντα, ἤδη νόσος ἐπιμηκεστέρα καταλαμβάνει. ὅθεν αὐτὸς μὲν, ἠναγκάζετο μένειν οἴκοι. τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐπειρᾶτο ἐκπέμπειν διοικήσοντα τὰ στρατιωτικά. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, τῶν μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους, μετρίως ἐφρόντιζεν, ἐπειρᾶτο δ' οἰκειοῦσθαι τὰ στρατεύματα. καὶ πάντας ἀνέπειθεν εἰς αὐτὸν βλέπειν μόνον. ἐμνᾶτό τε παντὶ τρόπῳ τὴν μοναρχίαν, διαβάλλων τὸν ἀδελφόν. ὁ δὲ πατὴρ ἐπὶ πολὺ νοσῶν, καὶ πρὸς τὸν θάνατον βραδύνων, ἐπαχθὴς αὐτῷ, καὶ ὀχληρὸς ἐφαίνετο. ἀνέπειθέ τε ἰατροὺς, καὶ ὑπηρέτας κακουργῆσαί τι περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ γέροντος, ὡς ἂν τάχιον αὐτοῦ

ἀπαλλαγείη. πλὴν ἀλλὰ μόλις ποτὲ Σεβῆρος λύπῃ τὸ πλεῖστον διαφθαρεὶς, ἀνεπαύσατο τοῦ βίου, ἐνδοξότατα βιώσας ὅσον πρὸς τὰ πολεμικὰ τῶν πώποτε βασιλέων. οὔτε γὰρ ἐμφύλια κατ' ἐχθρῶν, οὔτε ξένα κατὰ βαρβάρων, τοσαῦτά τις πρὸ αὐτοῦ ἤγειρε τρόπαια. βασιλεύσας δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ἐπὶ παισὶ νεανίαις διαδόχοις, ἀνεπαύσατο, χρήματά τε αὐτοῖς καταλιπὼν ὅσα μηδεὶς πώποτε, καὶ δύναμιν στρατιωτῶν ἀνανταγώνιστον. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, λαβόμενος ἐξουσίας, εὐθὺς ἀφ' ἑστίας πάντας φονεύειν ἤρξατο. τούς τε ἰατροὺς ἀνελὼν, οἳ μὴ ὑπήκουσαν αὐτῷ κελεύσαντι κακουργῆσαι, καὶ τὸν θάνατον ἐπεῖξαι τοῦ γέροντος, τούς τε τροφεῖς αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπειδὴ προσέκειντο λιπαροῦντες αὐτὸν ὑπὲρ ὁμονοίας, οὐδένα δὲ εἴασε περιγενέσθαι τῶν ἐν τιμῇ γενομένων, ἢ θεραπείᾳ τοῦ γέροντος, ἰδίᾳ τε δώροις, καὶ μεγάλαις ὑποσχέσεσι τοὺς τῶν στρατοπέδων ἡγουμένους ἐθεράπευεν, ὅπως ἀναπείσειαν τὸν στρατὸν ἀποδεῖξαι μόνον αὐτοκράτορα. καὶ πᾶσαν μηχανὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐζήτει. οὐ μὴν ἔπειθε τὸ στρατιωτικόν. μεμνημένοι δὲ τοῦ Σεβήρου, καὶ ὅτι ἀμφοτέρους ἴσους δὴ ἐκ παίδων παραθρέψειαν, ἴσην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν, καὶ εὔνοιαν παρείχοντο. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπεὶ μὴ προεχώρει αὐτῷ τὰ τῶν στρατοπέδων, σπεισάμενος πρὸς τοὺς βαρβάρους, δούς τε εἰρήνην, τά τε πιστὰ λαβὼν, ἐξῄει τε τῆς βαρβάρου. πρός τε τὸν ἀδελφὸν ἤδη, καὶ τὴν μητέρα ἠπείγετο. ὡς δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐγένοντο, συνάγειν αὐτοὺς ἡ μήτηρ ἐπειρᾶτο, καὶ οἱ ἐν ἀξιώσει ὄντες, καὶ σύνεδροι πατρῷοι φίλοι. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος πάντων αὐτῷ πρὸς ἃ ἐβούλετο ἐναντιουμένων, ἀνάγκῃ μᾶλλον, ἢ γνώμῃ ἐς ὁμόνοιαν, καὶ φιλίαν ἐπίπλαστον μᾶλλον, ἢ ἀληθῆ, περιήγετο. οὕτω δὴ τὰ τῆς βασιλείας ἀμφότεροι διοικοῦντες ἐν ὁμοτίμῳ ἀρχῇ, ἀπᾶραι τῆς Βρεταννίας ἠθέλησαν.

θέλησαν. εἰς τε τὴν ῥώμην ἠπείγοντο, κομίζοντες τὰ τοῦ πατρὸς λείψανα. τὸ γὰρ σωμάτιον πυρὶ παραδόντες, τήν τε κόνιν σὺν ἀρώμασιν εἰς κάλπην ἀλαβάστρου ἐμβαλόντες, ἀπεκόμιζον εἰς τὴν ῥώμην, εἰς τὰ βασίλεια ἀποθησόμενοι ἱερὰ μνήματα. αὐτοὶ δὲ τὸν στρατὸν ἀναλαβόντες, νικηφόροι δὴ κατὰ βρεττανῶν εἰς τὴν ἀντικειμένην γαλλίαν διαβάντες, τὸν ὠκεανὸν ἀφίκοντο. ὅπως μὲν δὴ Σεβῆρος τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διεδέξαντο, ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ δεδήλωται.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

τ

Τὰ μὲν δὴ πραχθέντα Σεβήρῳ βασιλεύσαντι ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν, ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ δεδήλωται. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ ἤδη νεανίαι, ἅμα τῇ μητρὶ εἰς τὴν ῥώμην ἠπείγοντο, ἤδη μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους. οὔτε γὰρ καταγωγαῖς ταῖς αὐταῖς ἐχρῶντο, οὔτε συνεσιτοῦντο ἀλλήλοις. πολὺ δὲ τὸ ὕποπτον ἐν ἅπασιν, ἐδέσμασί τε, καὶ πόμασι, μή τις αὐτῶν προλαβὼν, καὶ λαθὼν, ἤ τινας ἀναπείσας τῶν ὑπηρετῶν, δηλητηρίῳ χρήσηται φαρμάκῳ. ταύτῃ γοῦν, καὶ τὴν ὁδοιπορίαν ἔτι μᾶλλον ἤπειγον, ἀδεέστερον ἑκάτερος βιώσεσθαι προσδοκῶν, εἰ ἐν τῇ ῥώμῃ γένοιτο. καὶ τὰ βασίλεια διελόμενοι, ἐν πλατείᾳ, καὶ πολλῇ οἰκήσει, καὶ πάσης πόλεως μείζονι, καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερος διάγοι ὡς βούλοιτο. ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν ῥώμην,

ὅ, τε δῆμος αὐτοὺς δαφνηφορῶν ὑπεδέξατο, ἥτε σύγκλητος προσηγόρευσεν. ἡγοῦντο δ' αὐτοὶ μὲν, τὴν βασίλειον φέροντες πορφύραν, εἵποντο δ' ὄπισθεν αὐτῆς, οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπιν φέροντες, ἔνθα ἦν τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵ τε προαγορεύοντες τοὺς νέους αὐτοκράτορας παριόντες, καὶ τὴν κάλπην προσεκύνουν. ἐκείνην μὲν οὖν παραπέμψαντες, καὶ προπομπεύσαντες αὐτῆς, ἀπεθέοντο ἐν τῷ νεῷ, ἔνθα μάρκου τε, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἱερὰ μνήματα δείκνυνται. ἐπιτελέσαντες δὲ τὰς νενομισμένας ἱερουργίας ἐπὶ ταῖς βασιλικαῖς εἰσόδοις, ἀνῆλθον εἰς τὰ βασίλεια. διελόμενοι δὲ αὐτὰ, ἑκάτερος ᾤκει, παραφράττοντές τε πάσας εἰσόδους, εἴ τινες ἦσαν λανθάνουσαι. μόναις δὲ ταῖς δημοσίοις, καὶ αὐλείοις, ἀναίδην χρώμενοι. φρουράς τε ἐπιστήσαντες ἰδίᾳ ἑκάτερος, οὐδὲ συνιόντες, εἰ μὴ πρὸς ὀλίγον ὅσον δημοσίᾳ εἴποτε ὀφθῆναι. ἐπετέλεσαν δὲ πρὸ ἁπάντων τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμήν. Ἔθος γὰρ ἐστὶ ῥωμαίοις ἐκθειάζειν βασιλέων τοὺς ἐπὶ διαδόχοις παισὶ τελευτήσαντας, τήν τε τοιαύτην τελετὴν, ἀποθέωσιν καλοῦσι. μεμιγμένον δέ τι πένθος ἑορτῇ, καὶ θρησκείᾳ, κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν δείκνυται. τὸ μὲν γὰρ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος, πολυτελεῖ κηδείᾳ καταθάπτουσιν ἀνθρώπων νόμῳ. κηροῦ δὲ πλασάμενοι εἰκόνα, πάντα ὁμοίαν τῷ τετελευτηκότι, ἐπὶ μεγίστης ἐλεφαντίνης κλίνης εἰς ὕψος ἀρθείσης, προτιθέασιν ἐν τῇ τῶν βασιλείων εἰσόδῳ, χρυσοϋφεῖς στρωμνὰς ὑποστρωννύντες. ἡ δ' εἰκὼν ἐκείνη, ἐν σχήματι νοσοῦντος πρόκειται ὠχριῶσα. τῆς δὲ κλίνης ἑκατέρωθεν καθέζονται ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, ἐν μὲν τῷ λαιῷ μέρει, πᾶσα ἡ σύγκλητος μελαίναις ἐφεστρίσι χρώμενοι. ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, γυναῖκες πᾶσαι, ὅσαις ἀνδρῶν, ἢ πατέρων ἀξίωμα, τιμῆς ἐνδόξου μεταδίδωσιν. οὔτε δὲ χρυσοφοροῦσά τις αὐτῶν ὁρᾶται. οὔτε πε=

ριδεραίοις κοσμούμεναι, ἀλλὰ λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι, σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. ἐπὶ μὲν ὅσων ἡμερῶν τὰ εἰρημένα ἐπιτελεῖται. ἰατροί τε εἰσιόντες ἑκάστοτε, προσίασι τῇ κλίνῃ. καὶ δῆθεν ἐπισκεψάμενοι τὸν νοσοῦντα, χαλεπώτερον ἔχειν ἀπαγγέλλουσιν ἑκάστοτε. ἐπὰν δὲ δόξῃ τετελευτηκέναι, τὴν μὲν κλίνην ἀράμενοι, τοῦ τε ἱππικοῦ τάγματος οἱ εὐγενέστατοι, καὶ τῆς συγκλήτου ἐπίλεκτοι νεανίαι, κατακομίζουσι διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἔς τε τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν προτιθέασιν, ἔνθα οἱ ῥωμαίων ἄρχοντες ἀπόμνυνται. ἑκατέρωθεν δὲ, βάθρα τινὰ σύγκειται, ἐν κλίμακος σχήματι. καὶ ἐπὶ μὲν θατέρου μέρους τῶν εὐγενεστάτων, καὶ εὐπατριδῶν, χορὸς ἕστηκε παίδων. ἐν δὲ τῷ ἀντικειμένῳ, γυναικῶν τῶν ἐν ἀξιώσει εἶναι δοκουσῶν. ᾄδουσι δὲ ἑκάτεροι, ὕμνους τε, καὶ παιᾶνας εἰς τὸν τετελευτηκότα, σεμνῷ μέλει, καὶ θρηνώδει ἐρρυθμισμένους. μετὰ δὲ τοῦτο, βαστάσαντες τὴν κλίνην, φέρουσιν ἔξω τῆς πόλεως, εἰς τὸ καλούμενον ἄρεως πεδίον, ἔνθα κατεσκεύασται ἐν τῷ πλατυτάτῳ τοῦ πεδίου χώρῳ, τετράγωνόν τι, καὶ ἰσόπλευρον, ἄλλης μὲν ὕλης οὐδεμιᾶς μετέχον, ἐκ μόνης τε συμπήξεως ξύλων μεγίστων, εἰς σχῆμα οἰκήματος. πᾶν δὲ ἐκεῖνο, ἔνδοθεν μὲν, φρυγάνων πεπλήρωται. ἔξωθεν δὲ, χρυσοϋφέσι στρωμναῖς, ἐλεφαντίνοις τε ἀγάλμασι, γραφαῖς τε ποικίλαις κεκόσμηται. ὑπὲρ ἐκείνῳ δὲ ἕτερον, σχήματι μὲν, καὶ κόσμῳ, παραπλήσιον μικρότερον ἐπίκειται, πυλίδας ἔχον, καὶ θύρας ἀνεῳγμένας. τρίτον τε, καὶ τέταρτον, ἀεὶ τοῦ ὑποκειμένου μεῖον, ἕως τελευταῖον βραχύτατον, τελειοῦται. ἀπεικάσαι τις ἂν τὸ σχῆμα τοῦ κατασκευάσματος φρυκτωρίοις, ἃ τοῖς λιμέσιν ἐπικείμενα, νύκτωρ διὰ τοῦ πυρὸς ἐς ἀσφαλεῖς διαγωγὰς τὰς ναῦς χειραγωγεῖ. φάρους δὲ αὐτὰ οἱ πολλοὶ καλοῦσιν. ἐς δὴ τὸ οἴκημα

τὸ δεύτερον ἀνακομίσαντες τὴν κλίνην, τιθέασιν ἀρώματά τε, καὶ θυμιάματα πάντα, ὅσα γῆ φέρει. εἴτε τινὲς καρποί, ἢ πόαι, χυμοί τε συμβαλλόμενοι πρὸς εὐωδίαν ἀνακομίζονται, καὶ σωρηδὸν χέονται. οὔτε γὰρ ἔθνος, οὔτε πόλις τίς, οὔτε τῶν ἐν ἀξιώσει, ἢ τιμῇ ὄντων, ὃς μὴ δῶρα ταῦτα ὕστατα πέμπει φιλοτίμως ἐς τιμὴν τοῦ βασιλέως. ἐπὰν δὲ μέγιστον χῶμα ἀρθῇ τῶν ἀρωμάτων, πᾶς τε ὁ χῶρος πληρωθῇ, ἱππασία περὶ τὸ κατασκεύασμα ἐκεῖνο γίγνεται. πᾶν τε τὸ ἱππικὸν τάγμα περιθεῖ κύκλῳ μετά τινος εὐταξίας, καὶ ἀνακυκλώσεως, πυρριχίῳ δρόμῳ καὶ ῥυθμῷ. ἅρματά τε περιέρχεται ὁμοίᾳ εὐταξίᾳ φέροντα τοὺς ἐφεστῶτας, ἠμφιεσμένους μὲν τὰς περιπορφύρους ἐσθῆτας, προσωπεῖα δὲ περικειμένους, εἰκόνας ἔχοντα, ὅσοι ῥωμαίων ἐνδόξως ἐστρατήγησαν, ἢ ἐβασίλευσαν. τούτων δὲ συντελεσθέντων, λαβὼν λαμπάδα ὁ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, προσφέρει τῷ οἰκήματι. οἵ τε λοιποί, πανταχόθεν πῦρ περιτιθέασι. πάντα δὲ ῥᾷστα ἀνάπτεται εὐμαρῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς φρυγάνων τε πλήθους, καὶ θυμιαμάτων ἐπιθέντος. ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου, καὶ βραχυτάτου κατασκευάσματος ὥσπερ ἀπό τινος ἐπάλξεως, ἀετὸς ἀφίεται, σὺν τῷ πυρὶ ἀνελευσόμενος εἰς τὸν αἰθέρα. ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς ἐς οὐρανὸν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ ῥωμαίων. καὶ ἐξ ἐκείνου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται. ταύτην δὲ τὴν τιμὴν ἐκθειάσαντες οἱ παῖδες ἐς τὸν πατέρα, ἐπανῆλθον εἰς τὰ βασίλεια. ἐξ ἐκείνου δὲ ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους. ἐμίσουν τε, καὶ ἐπεβούλευον. πάντα τε ἔπραττεν ἑκάτερος, πειρώμενος τὸν ἀδελφὸν ἀποσκευάσασθαι, εἰς αὑτόν τε μόνον περιαγαγεῖν τὴν ἀρχήν. ἐμερίζοντο δὲ καὶ πάντων αἱ γνῶμαι, ὅσοι ἐν ἀξιώσει, ἢ τιμῇ τινι ἦσαν κατὰ τὴν πόλιν. ἰδίᾳ γὰρ αὐτῶν ἑκάτερος ἐπέστελλέ τε λανθάνων, καὶ ᾠκειοῦτο, μεγάλαις ὑποσχέσεσι πρὸς αὑτὸν ἀνέλκων. καὶ τό γε πλεῖστον μέρος, εἰς τὸν Γέταν

ἔβλεπε· φαντασίαν γάρ τινα ἐπιεικείας ἐπεδείκνυτο· μέτριόν τε, καὶ πρᾶον ἑαυτὸν τοῖς προσιοῦσι παρεῖχεν· ἐπιτηδεύμασί τε σπουδαιοτέροις ἐχρῆτο, προσιέμενός τε τοὺς ἐπὶ παιδείᾳ ἐπαινουμένους, ἐσπουδακώς τε περὶ παλαίστραν, καὶ γυμνάσια ἐλεύθερα. χρηστός τε ὤν, καὶ φιλάνθρωπος τοῖς συνοῦσι, φήμῃ καὶ δόξῃ ἀρίστῃ, πλείους εἰς εὔνοιαν, καὶ φιλίαν προυκαλεῖτο. ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἐμβριθῶς τὰ πάντα, καὶ θυμοειδῶς ἔπραττε. πολὺ δὲ ἀπάγων ἑαυτὸν τῶν προειρημένων, στρατιωτικοῦ τε, καὶ πολεμικοῦ ἐραστὴς εἶναι προσεποιεῖτο. ὀργῇ τε πάντα πράττων, καὶ πολλῶν μᾶλλον, ἢ πειθῶν, φόβῳ, καὶ οὐκ εὐνοίᾳ, φίλους ἐκτᾶτο. ὡς στασιάζοντας δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν ἅπασιν, οἷς ἔπραττον, μέχρι τῶν εὐτελεστάτων ἔργων, ἡ μήτηρ συνάγειν ἐπειρᾶτο. καί ποτε ἔδοξεν αὐτοῖς, ἵνα δὴ μὴ μένοντες ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἀλλήλοις ἐπιβουλεύοιεν, νείμασθαι τὴν ἀρχήν. συναγαγόντες δὴ τοὺς πατρῴους φίλους, τῆς τε μητρὸς παρούσης, ἠξίουν διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν. καὶ τὰ μὲν ὑπ' Εὐρώπην πάντα, ἔχειν τὸν Ἀντωνῖνον. τὴν δὲ ἀντικειμένην ἤπειρον, Ἀσίαν τε καλουμένην πᾶσαν, Γέτᾳ παραδοθῆναι. οὕτω γὰρ ἔλεγον καὶ θείᾳ τινὶ προνοίᾳ τὰς ἠπείρους διῃρῆσθαι τῷ Προποντίδος ῥεύματι. ἤρεσκε δὲ τὸν μὲν Ἀντωνῖνον, ἐπὶ τῷ Βυζαντίῳ ἱδρῦσαι στρατόπεδον. τὸν δὲ Γέταν, ἐν Χαλκηδόνι τῆς Βιθυνίας, ὡς ἀντικείμενα ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα, φρουροίη τε τὴν ἑκατέρου ἀρχήν, καὶ κωλύοι τὰς διαβάσεις. ἐδόκει τε τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς μὲν Εὐρωπαίους πάντας, ἀπομεῖναι. τοὺς δὲ ἐκεῖθεν, ἀπελθεῖν σὺν τῷ Γέτᾳ. τῇ τε βασιλείᾳ τῇ αὐτοῦ, αὐτάρκη ἔσεσθαι ὑποδοχὴν ὁ Γέτας ἔλεγεν ἢ τὴν Ἀντιόχειαν, ἢ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὐ πολύ τι τῆς Ῥώμης ὡς ᾤετο μεγέθει ἀπολειπούσας. τῶν δὲ ὑπὸ μεσημβρίᾳ ἐθνῶν, Μαυρουσίους μὲν, καὶ Νομάδας, Λιβύης τε τὰ παρακείμενα, Ἀντωνίνῳ παραδοθῆναι. τὰ δὲ ἐπέκεινα, μέχρις ἀνα-

πόλεως προσήκειν τῷ Γέτᾳ. ταῦτα δὴ αὐτῶν διατυπούντων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, σκυθρωποῖς προσώποις τὴν γῆν ἔνευσαν.
» Ἡ δὲ Ἰουλία, γῆν μὲν ἔφη, καὶ θάλασσαν ὦ τέκνα εὑρίσκετε, ὅπως νείμησθε. καὶ τὰς ἠπείρους ὥς φατε, τὸ πόντιον ῥεῖθρον διαιρεῖ. τὴν δὲ μητέρα, πῶς ἂν διέλοισθε; καὶ πῶς ἡ ἀθλία ἐγὼ εἰς ἑκάτερον ὑμῶν νεμηθείην, ἢ τμηθείην; πρῶτον δὴ ἐμὲ φονεύσατε. καὶ διελόντες, ἑκάτερος παρ' ἑαυτῷ τὸ μέρος θαπτέτω. οὕτω γὰρ ἂν μετὰ γῆς, καὶ θαλάττης εἰς ὑμᾶς μερισθείην. Ταῦτα δὲ λέγουσα μετὰ δακρύων, καὶ οἰμωγῆς, ἀμφοτέροις τε τὰς χεῖρας περιβάλλουσα, καὶ ὑπὸ τὰς ἀγκάλας ἄγουσα, συνάγειν ἐπειρᾶτο. πάντας δὲ οἴκτου καταλαβόντος, διελύθη τὸ συνέδριον. οἵτε σκέψις ἀπεδοκιμάσθη. ἑκάτερός τε εἰς τὰ ἑαυτοῦ βασίλεια ἀνεχώρησε. τὸ δὲ μῖσος, καὶ ἡ στάσις, ηὔξετο. εἴτε γὰρ ἡγεμόνας ἢ ἄρχοντας ἔδει ποιεῖν, ἑκάτερος τὸν ἑαυτοῦ φίλον προάγειν ἤθελεν. εἴτε δικάζοιεν, τὰ ἐναντία ἐφρόνουν, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δικαζομένων ἔσθ' ὅτε. πλεῖον γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὸ φιλόνεικον. ἔν τε θεάμασι, περὶ τὰ ἐναντία ἐσπούδαζον. πάντα τε εἴδη ἐπιβουλῆς ἐξήρτυον. οἰνοχόους τε, καὶ ὀψοποιοὺς ἀνέπειθον ἐμβαλεῖν δηλητήρια φάρμακα. οὐ ῥᾳδίως δὲ αὐτῶν οὐδετέρῳ προεχώρει, ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, καὶ φρουρᾶς διῃτῶντο. τέλος δέ, μὴ φέρων ὁ Ἀντωνῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς περὶ τὴν μοναρχίαν ἐπιθυμίας ἐλαυνόμενος, διέγνω δρᾶσαί τι, ἢ παθεῖν γενναῖον, διὰ ξίφους χωρήσας, καὶ φόνου. μὴ προχωρούσης γὰρ τῆς λανθανούσης ἐπιβουλῆς, ἀναγκαίαν ἡγήσατο τὴν κινδυνώδη τε, καὶ ἀπεγνωσμένην. τῆς μὲν, διὰ σοργήν. τοῦ δέ, δι' ἐπιβουλήν. Γέτας μὲν δὴ τρωθεὶς καιρίως, προχέας τὸ αἷμα τοῖς τῆς μητρὸς στήθεσι, μετήλλαξε τὸν βίον. ὁ δ' Ἀντωνῖνος, κατεργασθέντος αὐτῷ τοῦ φόνου, προπηδᾷ τοῦ δωματίου θέων. φερόμενός τε δι' ὅλων τῶν βασιλείων, ἐβόα μέγαν κίνδυνον ἐκ-

πεφευγέναι. μόλις τε σωθῆναι. τούς τε στρατιώτας, οἳ φρουροῦσι τὰ βασίλεια, κελεύει αὐτὸν ἁρπάσαντας, ἀπάγειν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἂν σωθῇ ἐκεῖ φυλαχθείς. μείνας γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς, ἔλεγεν ἀπολεῖσθαι. πιστεύσαντές τε ἐκεῖνοι, τό, τε πεπραγμένον ἔνδον οὐκ εἰδότες, θεῖόν τι αὐτῷ, καὶ φερομένῳ, συνεξέδραμον πάντες. ταραχή τε κατεῖχε τὸν δῆμον, ὁρῶντα περὶ δείλην διὰ μέσης φερόμενον τῆς πόλεως δρόμῳ τὸν βασιλέα. ὡς δὲ ἐσέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔς τε τὸν νεών, ἔνθα τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς γῆν, ὡμολόγει τε χαριστήρια, ἔθυέ τε σωτήρια. ὡς δὲ διηγγέλη τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὧν οἱ μὲν, ἤδη περὶ λουτρὰ εἶχον, οἱ δὲ, ἀνεπαύοντο, πάντες ἐκπλαγέντες, συνέθεον. ὁ δὲ, προελθὼν, τὸ μὲν πραχθὲν, εὐθέως οὐχ ὡμολόγησεν. ἐβόα δὲ πεφευγέναι κίνδυνον, καὶ ἐπιβουλὴν πολεμίου, καὶ ἐχθροῦ, τὸν ἀδελφὸν λέγων, μόλις τε, καὶ μετὰ πολλῆς μάχης τῶν ἐχθρῶν κεκρατηκέναι. κινδυνευσάντων δὲ ἀμφοτέρων, κἂν ἕνα ἑαυτῶν βασιλέα τετηρεῖσθαι ὑπὸ τῆς τύχης. τοιαῦτα δή τινα πλαγίως ἐμφαίνων, νοεῖσθαι μᾶλλον ἐβούλετο τὰ πραχθέντα, ἢ ἀκούεσθαι. ὑπισχνεῖται δὲ αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, καὶ μοναρχίας, ἑκάστῳ μὲν στρατιώτῃ, δισχιλίας, καὶ πεντακοσίας δραχμὰς ἀττικάς. προστίθησι δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. κελεύει τε ἀπελθόντας αὐτοὺς ἤδη, ὑποδέχεσθαι ἔκ τε τῶν ναῶν, καὶ τῶν θησαυρῶν τὰ χρήματα, μιᾶς τε ἡμέρας ἀφειδῶς ἐκχέας πάντα, ὅσα ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα ὁ Σεβῆρος ἤθροισέ τε, καὶ κατέκλεισεν ἐξ ἀλλοτρίων συμφορῶν. οἱ δὲ στρατιῶται, τοσούτων χρημάτων πλῆθος ἀκούσαντες, καὶ συνέντες τὸ πεπραγμένον, ἤδη τε καὶ τοῦ φόνου διαβοήτου γενομένου ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν φυγόντων, μόνον τε αὐτοκράτορα ἀναγορεύου-

σιν αὐτὸν, καὶ τὸν Γέταν καλοῦσι πολέμιον. ἐπιμείνας δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐν τῷ νεῷ τοῦ στρατοπέδου, θαρρήσας τε, καὶ ταῖς ἐπιδόσεσιν οἰκειωσάμενος τοὺς στρατιώτας, εἰς τὴν σύγκλητον κατῆλθε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὡπλισμένου μᾶλλον, ἢ ἔθος ἐστὶ βασιλεία προπομπεύειν. εἰσελθὼν δὲ, καὶ θύσας, τοῦ τε βασιλείου ἐπιβὰς θρόνου, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ.

Οὐκ ἀγνοῶ μὲν ὅτι πᾶς οἰκείου φόνος εὐθέως ἀκουσθεὶς, μεμίσηται. τό τε ὄνομα ταῖς ἀκοαῖς ἅμα τῷ προσπεσεῖν εὐθὺς φέρει χαλεπὴν διαβολήν. τοῖς μὲν γὰρ δυστυχήσασιν, ἔλεος. τοῖς δὲ κρατήσασι, φθόνος παρακολουθεῖ. καὶ τὸ μὲν ἡττηθὲν, τοῖς τοιούτοις ἀδικεῖσθαι. τὸ δὲ νικῆσαν ἀδικεῖν δοκεῖ. πλὴν εἴ τις ὀρθῇ κρίσει, καὶ μὴ διαθέσει τῇ πρὸς τὸν πεσόντα τὸ πεπραγμένον λογίζοιτο, τήν τε αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάζοι, εὕροι ἂν ὁμοῦ καὶ εὔλογον, καὶ ἀναγκαῖον τὸν μέλλοντα πείσεσθαι δεινὸν, ἀμύνασθαι μᾶλλον ἢ ὑπομεῖναι. τῇ μὲν γὰρ συμφορᾷ τοῦ πεσόντος, καὶ ἀνδρείας ψόγος παρακολουθεῖ. ὁ δὲ κρατήσας, ἅμα τῷ σεσῶσθαι, καὶ δόξαν ἀνδρείας ἀπηνέγκατο. τὰ μὲν οὖν ἄλλα, ὅσα διὰ δηλητηρίων φαρμάκων, καὶ διὰ πάσης ἐνέδρας ἐπεβούλευσέ μοι, ἔνεστιν ὑμῖν καὶ διὰ βασάνων χωρήσασι μαθεῖν. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο, τοὺς ἐκείνου ἐν τοῖς ὑπουργέταις ἐκέλευσα παρεῖναι, ὅπως εὕρητε τὴν ἀλήθειαν. εἰσὶ δέ τινες αὐτῶν, καὶ ἤδη ἐξετασθέντες. καὶ τῆς ἐξετάσεως ἐπακοῦσαι δύνασθαι. τὸ δ' οὖν τελευταῖον, ἐπῆλθέ μοι παρὰ τῇ μητρὶ ὄντι, ξιφήρεις ἔχων τινὰς ἐς τοῦτο παρεσκευασμένους, ὅπερ ἐγὼ προμηθείᾳ πολλῇ, καὶ ἀγχινοίᾳ συνεὶς, ἠμυνάμην ὡς πολέμιον ἐπεὶ μήτε γνώμην ἔτι, μήτε ὁρμὴν ἔφερεν ἀδελφοῦ. ἀμύνεσθαί τε αὐτοὺς ἐπιβουλεύοντας οὐ μόνον

» δίκαιον, ἀλλὰ καὶ σύνηθες. αὐτὸς γοῦν ὁ τῆσδε τῆς πόλεως
» κτίστης Ῥωμύλος, οὐκ ἤνεγκεν ἀδελφὸν ὑβρίσαντα μόνον εἰς
» τὰ ἐκείνου ἔργα. σιγῶ Γερμανικὸν τὸν Νέρωνος, καὶ Τίτον τὸν
» Δομετιανοῦ. Μάρκος αὐτὸς φιλοσοφίαν, καὶ ἐπιείκειαν προ-
» σποιούμενος, Λουκίου τὴν ὕβριν οὐκ ἤνεγκεν ὄντος γαμβροῦ,
» ἀλλ' ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἀπεσείσατο. ἐγὼ δὲ, δηλητηρίων πα-
» ρεσκευασμένων, ξίφους ἐπῃωρημένου, τὸν ἐχθρὸν ἠμυνάμην.
» τοῦτο γὰρ αὐτῷ τοὔνομα ἐδίδου τὰ ἔργα. ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον
» μὲν θεοῖς εἰδέναι χάριν, ὅτι κἂν τὸν ἕτερον ὑμῖν τῶν βασι-
» λέων, ἔσωσαν. παύσασθε δὲ ἤδη τὰς ψυχὰς, καὶ τὰς γνώμας
» διῃρημένοι. εἰς ἕνα δὲ βλέποντες, ἀμερίμνως βιοῦν. βασι-
» λείαν δὲ ὁ Ζεὺς, ὥσπερ αὐτὸς ἔχει μόνος θεῶν, οὕτω καὶ ἀνθρώ-
» πων ἑνὶ δίδωσι. Ταῦτα εἰπὼν, μεγάλῃ βοῇ, θυμοῦ πε-
πληρωμένος, βλέμματι δριμεῖ ἀφορῶν εἰς τοὺς ἐκείνου φί-
λους, τρέμοντάς τε, καὶ ὠχριῶντας τοὺς πλείστους καταλιπὼν,
εἰς τὰ βασίλεια ἀνέδραμεν. εὐθὺς δὲ πάντες ἐφονεύοντο οἱ
ἐκείνου οἰκεῖοί τε, καὶ φίλοι, καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς βασιλείοις, ἔνθα
ἐκεῖνος ᾤκει. ὑπηρέται τε πάντες ἀνῃροῦντο. οὐδέ τις ἦν
φειδὼ ἡλικίας, οὔτε μέχρι νηπίων. τὰ δὲ πτώματα φερόμενα
μεθ' ὕβρεως, πάσαις ἁμάξαις ἐπιτεθέντα, ἔξω τῆς πόλεως κο-
μισθέντα, σωρηδὸν κατεπίμπρατο, ἢ ὅπως δὴ ἐρρίπτετο. οὐδεὶς
δὲ περιεγένετο, τῶν κἂν μετρίως ἐκείνῳ γνωσθέντων. ἀθληταὶ
δὲ, καὶ ἡνίοχοι, ὑποκριταί τε πάσης μούσης, καὶ ὀρχήσεως,
πᾶν τε, ὅπερ ἐκεῖνος δι' ἡδονῆς εἶχε θέαμα, ἢ ἄκουσμα, διε-
φθείρετο. τῆς τε συγκλήτου βουλῆς, ὅσοι γένει, ἢ πλούτῳ
ὑπερεῖχον, ἐπὶ βραχυτάταις, ἢ οὐδ' ὑφεστώσαις αἰτίαις ἐκ
τῆς τυχούσης διαβολῆς, ὡς ἐκείνου φίλοι ἀνῃροῦντο. τήν τε
Κομμόδου ἀδελφὴν πρεσβύτην ἤδη, καὶ πρὸς πάντων βασι-
λέων, ὡς Μάρκου θυγατέρα τετιμημένην, ἀπέκτεινεν, αἰτίαν
ἐπαγαγὼν, ὡς δακρυσάσῃ παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ παιδὸς

φεύω. τήν τε γυναῖκα γενομένην ἑαυτοῦ, Πλαυτιανοῦ θυγατέρα, οὖσαν δὲ ἐν σικελίᾳ, τόν τε ἀνεψιὸν αὐτοῦ Σεβήρῳ τε ὁμώνυμον, καὶ τὸν Περτίνακος υἱὸν, τῆς τε Κομμόδου ἀδελφῆς Λουκίλλης υἱὸν, καὶ εἴ τι γένος ἦν βασιλικὸν, ἢ ἐν συγκλήτῳ ἐξ εὐπατριδῶν καταβαῖνον, πᾶν ἐξέκοψεν. εἴς τε τὰ ἔθνη πέμπων ἡγεμόνας τε, καὶ ἐπιτρόπους, ὡς ἐκείνου φίλους πάντας διεχρήσατο. πᾶσα δὲ νὺξ εἶχε φόνους παντοδαπῶν ἀνθρώπων. τάς τε τῆς ἑστίας ἱερείας, ζώσας κατώρυττεν, ὡς μὴ φυλαττούσας τὴν παρθενίαν. τὸ δὲ τελευταῖον, καὶ μή ποτε γενόμενον ἔργον, ἱπποδρομίαν μὲν ἐθεᾶτο, ἀπέσκωψε δέ τι τὸ πλῆθος εἰς τὸν ἡνίοχον, περὶ ὃν ἐκεῖνος ἐσπουδάκει. ὁ δὲ, οἰηθεὶς αὐτὸς ὑβρίζεσθαι, κελεύει τῷ πλήθει προσπεσεῖν τὸ στράτευμα, ἀπάγειν τε, καὶ φονεύειν τοὺς κακῶς τὸν ἡνίοχον εἰπόντας. οἱ δὲ στρατιῶται, τοῦ βιάζεσθαί τε, καὶ ἁρπάζειν λαβόντες ἐξουσίαν, οὐκέτι διεκρίνοντο τίνες ἦσαν οἱ προπετέστερον φθεγξάμενοι, καὶ γὰρ ἦν εὑρίσκειν ἀδιάκτον, ἐν δήμῳ τοσούτῳ μηδενὸς ὁμολογοῦντος, ἀφειδῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀπάγοντες, ἀνῄρουν. ἢ ἀφαιρούμενοι ἅπερ εἶχον, ὥσπερ λύτρα, μόλις ἐφείδοντο. τοιαῦτα δὴ πράττων ὑπό τε τῆς τῶν ἔργων συνέσεως ἐλαυνόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβὴν ἀπεχθῶς ἔχων, ἀποδημῆσαι τῆς ῥώμης ἠθέλησεν, ὡς δὴ διοικήσων τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις, καὶ τὰ ἔθνη ἐποψόμενος. ἀπάρας δὲ τῆς ἰταλίας, ἐπί τε ταῖς ὄχθαις τοῦ ἴστρου γενόμενος, διῴκει δὴ τὰ ἀρκτῷα τῆς ἀρχῆς μέρη, γυμνάσια τοῦ σώματος ποιούμενος ἡνιοχείας, καὶ θηρίων παντοδαπῶν συστάδην ἀναιρέσεις, δικάζων μὲν σπανίως, πλὴν νοῆσαι τὸ κρινόμενον εὐθὺς ἦν, εὐόικτως τε πρὸς τὰ λεχθέντα ἀποκρίνασθαι. ᾠκειώσατο δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐπέκεινα γερμανούς. ἔς τε φιλίαν ὑπηγάγετο, ὡς καὶ συμμάχους παρ᾽ αὐτῶν λαβεῖν, καὶ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ φρουροὺς ποιήσασθαι, γενναίους τε, καὶ ὡραίους ἐπιλεξάμενος.

ἐπιλεξάμενος. πολλάκις δὲ καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀποθέμενος χλαμύδα, ἠμφιέννυτο τὰ γερμανῶν περιβλήματα. ἔν τε χλαμύσιν, αἷς εἰώθασιν ἀργύρῳ πεποικιλμέναις, ἑωρᾶτο. κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ εἰς κουρὰν τὴν γερμανῶν ἠσκημένας. τούτοις δὴ χαίροντες οἱ βάρβαροι, ὑπερηγάπων αὐτόν. ἔχαιρον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ῥωμαίων στρατιῶται. μάλιστα μὲν διὰ τὰς τῶν χρημάτων ἐπιδόσεις, αἷς ἀφειδῶς προσεφέρετο αὐτοῖς. ὅτι τε πᾶν ὡς στρατιώτης ἔπραττεν, εἴτε ὄρυγμά τι ὀρύττειν ἔδει, σκάπτων πρῶτος, εἴτε ῥεῖθρον γεφυρῶσαι, ἢ βάθος χῶσαι, πάνθ' ὅσ' χειρῶν, ἢ καμάτου σώματος ἔργον, πρῶτος εἰργάζετο. τράπεζάν τε εὐτελῆ παρετίθετο. ἔσθ' ὅπη καὶ ξυλίνοις δὲ πρὶν, καὶ ἐδέσματα, χρώμενος σκεύεσιν. ἄρτον τε προσεφέρετο αὐτοσχέδιον. σῖτον γὰρ ἀλέσας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὃ ἤρκει μόνῳ, μᾶζάν τε ποιήσας, καὶ ἐπ' ἀνθράκων ὀπτήσας, ἐσιτεῖτο. καὶ πάντων μὲν τῶν πολυτελῶν, ἀπείχετο. ὅσα δὲ εὐτελέστατα, καὶ τοῖς πενεστάτοις τῶν στρατιωτῶν εὐμαρῆ, τούτοις ἐχρῆτο. συστρατιώτης τε ὑπ' αὐτῶν μᾶλλον, ἢ βασιλεὺς καλούμενος, χαίρειν προσεποιεῖτο. τὰ πλεῖστά τε αὐτοῖς συνώδευε περιπατῶν, σπανίως ἅρματος, ἢ ἵππου ἐπιβαίνων. τά τε ὅπλα βαστάζων ἑαυτῷ, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα, καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις, ἔφερεν αὐτός. διὰ δὴ ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ὡς στρατιωτικὸς ὑπ' αὐτῶν ἐφιλεῖτο, καὶ ὡς γενναῖος ἐθαυμάζετο. καὶ γὰρ ἦν θαύματος ἄξιον ἐν μικρῷ πάνυ τὸ μέγεθος σώματι, γενναίων πόνων ἄσκησις τοσαύτη. ἐπεὶ δὲ τὰ περὶ τῷ ἴστρῳ στρατόπεδα διῴκησε, κατῆλθέ τε εἰς θρᾴκην, μακεδόσι γειτνιῶσαν, εὐθὺς ἀλέξανδρος ἦν. καὶ τήν τε μνήμην αὐτοῦ παντοίως ἀνενεώσατο. εἰκόνας τε, καὶ ἀνδριάντας ἐν πάσαις πόλεσιν, ἀναστῆναι ἐκέλευσε. τήν τε ῥώμην ἐπλήρωσεν ἀνδριάντων,

καὶ εἰκόνων, ἔν τῷ καπιτωλίῳ, καὶ ἐν ἄλλοις ἱεροῖς τῆς πρὸς ἀλέξανδρον συναφείας. εἶδ᾽ ὅπου δὲ καὶ χλεύης εἴδομεν ἀξίας εἰκόνας ἐν γραφαῖς ἑνὸς σώματος, ὑπὸ περιφερείᾳ κεφαλῆς μιᾶς, ὄψεις ἡμιτόμους δύο, Αλεξάνδρου τε, καὶ Αντωνίνου. προῄει δὲ αὐτὸς ἐν μακεδονικῷ σχήματι, καυσίαν τε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν φέρων, καὶ κρηπῖδας ὑποδύμενος. ἐπιλεξάμενός τε νεανίας, καὶ στρατεύσας, μακεδονικὴν ἐκάλει φάλαγγα, τούς τε ἡγουμένους αὐτῆς, φέρειν τὰ τῶν ἐκείνου στρατηγῶν ὀνόματα. ἀπό τε σπάρτης μεταπεμψάμενος νεανίας, λακωνικὸν, καὶ πιτανάτην ἐκάλει λόχον. ταῦτα δὲ ποιήσας, τά τε ἐν ταῖς πόλεσι διοικήσας ὡς ἐνεδέχετο, ἠπείχθη εἰς πέργαμον τῆς ἀσίας, χρήσασθαι βουλόμενος θεραπείας τοῦ ἀσκληπιοῦ. ἀφικόμενος δὴ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὅσον ἤθελε τῶν ὀνειράτων ἐμφορηθεὶς, ἧκεν εἰς ἴλιον. ἐπελθὼν δὲ πάντα τὰ τῆς πόλεως λείψανα, ἧκεν ἐπὶ τὸν Αχιλλέως τάφον. στεφάνοις τε κοσμήσας, καὶ ἄνθεσι πολυτελῶς, πάλιν Αχιλλέα ἐμιμεῖτο. ζητῶν τε καὶ Πάτροκλόν τινα, ἐποίησέ τι τοιοῦτον. Ην αὐτῷ τις τῶν ἀπελευθέρων φίλτατος, Φῆστος μὲν ὄνομα, τῆς δὲ βασιλείου μνήμης, προεστὼς. οὗτος, ὄντος αὐτοῦ ἐν ἰλίῳ, ἐτελεύτησεν, ὡς μέν τινες ἔλεγον, φαρμάκῳ ἀναιρεθεὶς, ἵν᾽ ὡς Πάτροκλος ταφῇ. ὡς δὲ ἕτεροι ἔφασκον, νόσῳ διαφθαρεὶς, τοῦτον κομισθῆναι κελεύει τὸν νέκυν, ξύλων τε πολλῶν ἀθροισθῆναι πυράν. ἐπιθεὶς τε αὐτὸν ἐν μέσῳ, καὶ παντοδαπὰ ζῶα κατασφάξας, ὑφῆψέ τε. καὶ φιάλην λαβὼν, σπένδων τε τοῖς ἀνέμοις, ηὔχετο πάνυ τε ὢν ψιλοκόρσης, πλόκαμον ἐπιθεῖναι τῷ πυρὶ ζητῶν, ἐγελᾶτο. πλὴν ὧν εἶχε τριχῶν, ἀπεκείρατο. ἐπήνει δὲ καὶ στρατηγῶν μάλιστα, Σύλλαν τε τὸν ῥωμαῖον, καὶ Ανίβαν τὸν λίβυν. ἀνδριάντας τε αὐτῶν, καὶ εἰκόνας ἀνέστησεν. ἀπάρας δὲ τῆς ἰλίου, διά τε τῆς ἄλλης ἀσίας, καὶ βιθυνίας, τῶν τε λοιπῶν ἐθνῶν, κἀκεῖσε διοικήσας τὰ πρακτέα, εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἀφίκετο.

κετο. ἐκεῖ τε ὑποδεχθεὶς πολυτελῶς, καὶ διατρίψας χρόνου τινός, ἐπὶ τὴν ἀλεξάνδρειαν ἐστέλλετο, πρόφασιν μὲν ποιούμενος ποθεῖν τὴν ἐπ' ἀλεξάνδρῳ κτισθεῖσαν πόλιν, καὶ τῷ θεῷ χρήσασθαι, ὃν ἐκεῖνοι σέβουσιν ἐξαιρέτως. δύο γὰρ ταῦτα ὑπερβαλλόντως προσεποιεῖτο, τήν τε τοῦ θεοῦ θρησκείαν, καὶ τὴν τοῦ ἥρωος μνήμην. ἑκατόμβας τε οὖν κελεύσας παρασκευασθῆναι, ἐναγισμούς τε παντοδαπούς. ὅς δὲ διηγγέλη τῷ τῶν ἀλεξανδρέων πλήθει, φύσει μὲν ὄντι τὰς γνώμας κουφοτάτῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς βραχυτάτοις ῥᾷστα κινουμένῳ, τότε δ' ἐξεπτόηντο τὴν τοῦ βασιλέως σπουδήν τε, καὶ εὔνοιαν πυθόμενοι. ὑποδοχὴ δὲ παρεσκευάζετο, οἵαν μηδενὶ πώποτε βασιλεῖ γενέσθαι φασί. πάσης τε γὰρ μούσης ὄργανα πανταχοῦ διακείμενα, ποικίλον ἦχον εἰργάζετο. ἀρωμάτων τε παντοδαπῶν, καὶ θυμιαμάτων ἀτμίδες, εὐωδίαν παρεῖχον ταῖς εἰσόδοις. δᾳδουχίαις τε, καὶ ἀνθέων βολαῖς, ἐτίμων τὸν βασιλέα. ὡς δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ, πρῶτον εἰς τὸν νεὼν ἀνελθών, πολλὰς ἑκατόμβας κατέθυσε, λιβάνῳ τε τοὺς βωμοὺς ἐσώρευσεν. ἐκεῖθεν δ' ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀλεξάνδρου μνῆμα, τήν τε χλαμύδα, ἣν ἔφερεν ἁλουργῆ, δακτυλίους τε, οὓς εἶχε λίθων τιμίων, ζωστῆράς τε, καὶ εἴ τι πολυτελὲς ἔφερε, περιελὼν ἑαυτοῦ, ἐπέθηκε τῇ ἐκείνου σορῷ. ἃ δὴ ὁρῶν ὁ δῆμος, ὑπερέχαιρε, παννυχίζων τε, καὶ ἑορτάζων, οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ βασιλέως λανθάνουσαν γνώμην. ταῦτα γὰρ πάντα ἐκεῖνος ὑπεκρίνατο, βουλόμενος τὸ πλῆθος αὐτῶν διαφθεῖραι. ἡ δ' αἰτία τοῦ λανθάνοντος μίσους, τοιάδε τις ἦν. ἀπηγγέλλετο αὐτῷ διατρίβοντι ἐπὶ τῆς ῥώμης ἔτι, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ περιόντος, καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου φόνον ὅτι ἄρα εἶεν, πολλὰ εἰς αὐτὸν ἀποσκώψαντες. πεφύκασι δέ πως εἶναι φιλοσκώμμονες, καὶ λέγειν εὐστόχως ὑπογραφάς, ἢ παιδιάς, ἀπορρίπτοντες εἰς τοὺς ὑπερέχοντας, πολλὰ χαρίεντα μὲν αὐτοῖς δοκοῦντα, λυπηρὰ δὲ

τοῖς σκωφθεῖσι. τῶν γὰρ τοιούτων κνίζει μάλιστα, ὅσα ἐλέγχει τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ τοίνυν αὐτὸν ἐκείνων σκωψάντων, ἔς τε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν, καὶ τὴν πρεσβῦτιν Ἰοκάστην καλούντων, ἐκεῖνον δὲ χλευαζόντων, ὅτι δὴ μικρὸς ὤν, Ἀλέξανδρον, καὶ Ἀχιλλέα, γενναιοτάτους, καὶ μεγίστους ἥρωας ἐμιμεῖτο, τοιαῦτά τινα παίζειν αὐτοῦ δοκούντων, ὀλέθρια, καὶ ἐπίβουλα κατ' αὐτοῦ σκέψασθαι τὸν Ἀντωνῖνον ἠνάγκασαν, φύσει ὄντα ὀργίλον, καὶ φονικώτατον. συμπανηγυρίσας τοίνυν αὐτοῖς, καὶ συνεορτάσας, ὡς εἶδε πᾶσαν τὴν πόλιν πλήθους μεγίστου πεπληρωμένην τῶν ἀπὸ πάσης περὶ αὐτὴν χώρας ἐκεῖ συνελθόντων, διὰ προγράμματος, πᾶσαν τὴν νεολαίαν εἴς τι πεδίον κελεύει συνελθεῖν, φήσας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου τιμὴν φάλαγγα βούλεσθαι συστήσασθαι, ὥσπερ μακεδονικὴν, καὶ σπαρτιάτιν, οὕτω καὶ τοῦ ἥρωος ἐπωνύμους. κελεύει δὴ στιχηδὸν τοὺς νεανίας πάντας διαστῆναι. ὡς ἂν ἐπελθὼν, ἕκαστον ἴδῃ, πῶς τε ἡλικίας ἔχοι, καὶ μεγέθους σώματος, καὶ εὐεξίας εἰς στρατείαν ἐπιτηδείου. ταύταις αὐτοῦ ταῖς ὑποσχέσεσι πιστεύσαντες οἱ νεανίαι πάντες, ἐοικότα τε ἐλπίσαντες διὰ τὴν προϋπάρξασαν παρ' αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν τιμὴν συνῆλθον ἅμα γονεῦσί τε καὶ ἀδελφοῖς, συνηδομένοις αὐτῶν ταῖς ἐλπίσιν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος διεστῶτας αὐτοὺς ἐπιὼν ἑκάστου ἐφαπτόμενος, καὶ ἄλλο ἄλλου λέγων ἐγκώμιον, παρῄει, ἔστ' ἂν αὐτοὺς οὔ τέ τι ὁρῶντας, οὔτε προσδοκῶντας, τὸ στρατιωτικὸν πᾶν ἐκυκλώσατο. ὡς δὲ ἐτεκμήρατο ἤδη αὐτοὺς εἶναι ἔνδον τοῦ ὅπλου περιειλημμένους, καὶ ὥσπερ ἐν δικτύοις σεσαγηνευμένους, ἐπελθὼν πάντας, αὐτὸς μὲν ὑπεξέρχεται μεθ' ἧς εἶχε φρουρᾶς περὶ ἑαυτόν. ὑφ' ἑνὶ δὲ σημείῳ προσπεσόντες πανταχόθεν οἱ στρατιῶται, τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν νεολαίαν, καὶ εἴ τινες ἄλλως παρῆσαν, παντὶ τρόπῳ φόνων ἀναιροῦσιν, ὡπλισμένοι τε ἀόπλους, καὶ πανταχόθεν περιειληφότες. τῶν δὲ στρατιωτῶν, οἱ μὲν ἐφόνευον ἔξωθεν. οἱ δ' ὤρυττον ὀρύγματα μέγιστα.

γιστα. ἕλκοντές τε τοὺς ἐμπίπτοντας ἀνέβαλλον, πληροῦντες
σωμάτων. καὶ τὴν γῆν ἐπιχέοντες, μέγιστον ἤγειρον ταχέως πο-
λυάνδριον. πολλοί τε, καὶ ἡμιθνῆτες εἱλκύσθησαν. ἔτι τε ἄτρω-
τοι συνεχώσθησαν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι
προσαπώλλυντο. ὅσοι γὰρ ἔτι ἐμπνέοντες, καὶ δυνάμεως με-
τρίως ἔχοντες, συνωθοῦντο, περιπλεκόμενοι, συγκαθεῖλκον
αὐτούς. τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος, ὡς ῥείθροις αἵματος διὰ
τοῦ πεδίου, τάς τε ἐμβολὰς τοῦ νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε
περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν, πάντα φοινιχθῆναι. τοιαῦτα δὴ ἐρ-
γασάμενος τὴν πόλιν, ἀπάρας, εἰς ἀντιόχειαν, ἀφίκετο, ἐπι-
θυμήσας δὲ μετ' οὐ πολὺ παρθικὸς κληθῆναι. καὶ ῥωμαίοις
ἐπιστεῖλαι ὡς χειρωσάμενος τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαρβά-
ρους, καίτοι γε οὔσης εἰρήνης βαθείας, μηχανᾶται τοιόν-
δέ τι. ἐπιστέλλει τῷ βασιλεῖ παρθυαίων, ἀρτάβανος δ' ἦν
ὄνομα αὐτῷ, πέμπει τε πρεσβείαν, καὶ δῶρα πάσης ὕλης
τε πολυτελοῦς, καὶ τέχνης ποικίλης. τὰ δὲ γράμματα ἔλε-
γεν, ὅτι δὴ βούλεται ἀγαγέσθαι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα πρὸς γά-
μον. ἁρμόζειν δὲ αὐτῷ, βασιλεῖ τε, καὶ βασιλέως υἱῷ, μὴ
ἰδιώτου τινὸς, καὶ εὐτελοῦς, γαμβρὸν γενέσθαι. ἀγαγέ-
σθαι δὲ βασιλίδα τε, καὶ βασιλέως μεγάλου θυγατέρα. δύο
δὴ ταύτας ἀρχὰς εἶναι μεγίστας, τήν τε ῥωμαίων, καὶ τὴν
παρθυαίων. ἃς συναχθείσας κατ' ἐπιγαμίαν, μηκέτι πο-
ταμῷ διωρισμένας, μίαν ποιήσειν ἀρχὴν ἀνανταγώνιστον.
τὰ γὰρ λοιπὰ βάρβαρα ἔθνη, ὅσα νῦν ὑπὸ ταῖς τούτων βα-
σιλείαις, εὐάλωτα ἔσεσθαι αὐτοῖς, κατὰ τὰ ἔθνη, καὶ κατὰ
τὰ συστήματα ἀρχόμενα. εἶναι δὲ ῥωμαίοις μὲν, πεζὸν στρατὸν,
καὶ τὴν διὰ δοράτων συστάδην μάχην ἀνανταγώνιστον. παρθυαίοις
τε ἵππον τε πολλὴν, καὶ τὴν διὰ τόξων εὔστοχον ἐμπειρίαν. ταῦ-
τα δὴ συνελθόντα, πάντων τε, οἷς πόλεμος κατορθοῦται συμ-
πνεόντων, ῥᾳδίως αὐτοὺς ὑφ' ἑνὶ διαδήματι βασιλεύειν

πάσης οἰκουμένης. τά τε παρ' ἐκείνοις φυόμενα ἀρώματα, ἢ θαυμαζόμενα ὑφάσματα ἢ παρὰ ῥωμαίοις μεταλλευόμενα, ἢ διὰ τέχνην ἐπαινούμενα, μηκέτι μόλις καὶ σπανίζοντα, λανθάνοντά τε, δι' ἐμπόρων κομισθήσεσθαι. μιᾶς δὲ γῆς οὔσης, καὶ μιᾶς ἐξουσίας, κοινὴν, καὶ ἀκώλυτον ἀμφοτέροις τὴν ἀπόλαυσιν ἔσεσθαι. τοιούτοις αὐτοῦ γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ παρθυαῖος, τὰ μὲν πρῶτα, ἀντέλεγε, φάσκων οὐχ ἁρμόζειν ῥωμαίῳ γάμον βάρβαρον. τίνα γὰρ ἔσεσθαι συμφωνίαν ἐν αὐτοῖς, μήτε τῆς ἀλλήλων φωνῆς συνιεῖσιν, ἔν τε διαίτῃ καὶ σκευῇ, διαφέρουσιν ἀλλήλων; εἶναι δὲ παρὰ ῥωμαίοις εὐπατρίδας πολλοὺς, ὧν τινος ἐπιλέξασθαι, δώσειν τ' ἂν θυγατέρα, παρά τε αὐτῷ ἀρσακίδας. καὶ μὴ δεῖν μηδέτερον γένος νοθεύεσθαι. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, τοιαῦτα ἐπιστέλλων, παρῃτεῖτο. ἐγκειμένου δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, δώροις δὲ πολλοῖς, καὶ ὅρκοις τὴν πρὸς τὸν γάμον σπουδήν τε, καὶ εὔνοιαν πιστουμένου, πείθεται ὁ βάρβαρος, καὶ δώσειν τε ὑπισχνεῖτο. καλεῖ τε γαμβρὸν ἐσόμενον. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, οἱ μὲν βάρβαροι, εὐτρέπιζον πάντα εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ῥωμαίων βασιλέως. ἔχαιρόν τε εἰρήνης αἰωνίου ἐλπίδι. ὁ δ' Ἀντωνῖνος διαβὰς τοὺς ποταμοὺς ἀκωλύτως, εἰσελάσας εἰς τὴν παρθυαίων γῆν ὡς ἰδίαν ἤδη, πανταχοῦ θυσιῶν αὐτῷ προσαγομένων, βωμῶν τε ἐστεμμένων, ἀρωμάτων καὶ θυμιαμάτων παντοίων προσφερομένων, χαίρειν τοῖς γινομένοις ὑπὸ τῶν βαρβάρων προσεποιεῖτο. ὡς δὲ προχωρήσας, τότε πλεῖστον τῆς ὁδοιπορίας ἀνύσας, ἤδη τοῖς βασιλείοις τοῦ ἀρταβάνου ἐπλησίαζον, οὐκ ἀναμείνας ὁ ἀρτάβανος, ὑπήντετο αὐτῷ ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ, δεξιούμενος νυμφίον μὲν τῆς θυγατρὸς, γαμβρὸν δὲ αὐτοῦ. πᾶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἄνθεσι τοῖς ἐπιχωρίοις κατεστεμμένον, ἐσθῆτι χρυσῷ, καὶ βαφαῖς διαφόροις πεποικιλμένον, ἑώρταζε. πρός

τε αὐλοὺς, καὶ σύριγγας, τυμπάνων τε ἤχους, ἐσκίρτων εὐρύθμως· χαίρουσι γὰρ τοιαύτην τινὰ ὄρχησιν κινούμενοι, ἐπὰν οἴνου πλείονος ἐμφορηθῶσιν· ὡς δὲ πᾶν συνῆλθε τὸ πλῆθος, τῶν τε ἵππων ἀπέβησαν, φαρέτρας τε καὶ τόξα ἀποθέμενοι, περὶ σπονδὰς καὶ κύλικας εἶχον, πλεῖστον δὲ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἤθροιστο, καὶ ὡς ἔτυχεν ἀτάκτως εἱστήκεσαν, οὐδὲν μὲν ἄτοπον προσδοκῶντες, σπεύδων δ' ἕκαστος ἰδεῖν τὸν νυμφίον, τότε ὑφ' ἑνὶ σημείῳ κελεύει ὁ Ἀντωνῖνος τῷ ἰδίῳ στρατῷ ἐπιδραμεῖν, καὶ φονεύειν τοὺς βαρβάρους. ἐκπλαγέντες δὲ τῷ πράγματι, παιόμενοί τε, καὶ τιτρωσκόμενοι, ἐτράποντο. αὐτός τε Ἀρτάβανος ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν δορυφόρων, ἵππῳ τε ἐπιτεθεὶς, ἀπέδρα μόλις μετ' ὀλίγων. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐκόπτετο τῶν βαρβάρων, οὔτε τοὺς ἵππους ἐχόντων, οἷς χρῶνται μάλιστα, ἀποβεβηκότες γὰρ εἱστήκεσαν, ἀνέντες ἐκείνους νέμεσθαι, οὔτε δρόμῳ χρήσασθαι δυναμένων πρὸς φυγὴν, ἐμποδιζούσης αὐτοὺς τῆς περὶ τοῖς ποσὶ χαύνου ἐσθῆτος. φαρέτρας δὲ, καὶ τόξα, οὐκ εἶχον. τί γὰρ ἔχρῃζον αὐτῶν πρὸς γάμους; πολὺν δὲ ἐργασάμενος ὁ Ἀντωνῖνος φόνον τῶν βαρβάρων, λείαν τε καὶ αἰχμαλώτους παμπληθεῖς συλλαβὼν, ἀπῄει, μηδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος. κώμας τε, καὶ πόλεις ἐμπιπρᾶν δοὺς ἐξουσίαν τοῖς στρατιώταις, ἁρπάζειν τε ἕκαστον, ὃ δύναται, καὶ ὃ βούλεται αὐτὸς κτήσασθαι. τοιούτῳ μὲν δὴ πάθει ἐχρήσαντο οἱ βάρβαροι οὐ προσδοκηθέντι. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπὶ πολὺ τῆς Παρθυαίων γῆς ἐλάσας, ἤδη καὶ τῶν στρατιωτῶν κεκμηκότων ἐν αὐτῷ τῷ ἁρπάζειν καὶ φονεύειν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἐκεῖ δὲ γενόμενος, ἐπέστειλε τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ, πᾶσαν ἀνατολὴν κεχειρῶσθαι, καὶ τῆς ἐπέκεινα βασιλείας πάντας αὐτῷ παρακεχωρηκέναι. ἡ δὲ σύγκλητος, οὐκ ἀγνοοῦντες μὲν τὰ πεπραγμένα, λαθεῖν, λαθεῖν γὰρ ἔργα βασιλέως ἀδύνατον,

πλὴν δέει, καὶ κολακείᾳ, ψηφίζονται αὐτῷ, πάσας τιμὰς ἐπινικίους. διέτριβε δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ ὁ Ἀντωνῖνος, ἡνιοχίαις σχολάζων, καὶ θηρία παντοδαπὰ ἀναιρῶν. ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐπάρχοντες τοῦ στρατοπέδου δύο. ὁ μὲν πρεσβύτης, πάνυ τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων. στρατιωτικὸς δὲ γεγενῆσθαι δοκῶν, Αὔδεντος ὄνομα αὐτῷ. ὁ δὲ ἕτερος, Μακρῖνος ἐκαλεῖτο. τῶν δὲ ἐν ἀγορᾷ, οὐκ ἀπείρως εἶχε. καὶ μάλιστα νόμων ἐπιστήμης. εἰς τοῦτον οὖν, ὡς μὴ δὲ στρατιωτικὸν μὴ δὲ γενναῖον, δημοσίᾳ πολλάκι ἀπέσκωπτε, καὶ μέχρις αἰσχρᾶς βλασφημίας. ἐπεὶ γὰρ ἤκουεν αὐτὸν καὶ διαίτῃ ἐλευθερίῳ χρώμενον, καὶ τὰ φαῦλα, καὶ ἀπερριμμένα τῶν ἐδεσμάτων, καὶ ποτῶν μυσαττόμενον, οἷς ὡς στρατιωτικὸς δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε, χλαμύδιον, ἤ τινα ἄλλην ἐσθῆτα ἀμφιεσάμενον ἀσεμνοτέραν, εἰς ἀνανδρείαν, καὶ θήλειαν νόσον διέβαλλεν, ἀεί τε ἀποκτενεῖν ἠπείλει. ἅπερ οὐ φέρων ὁ μακρῖνος, πάνυ ἤσχαλλε. συνέβη δέ τι καὶ τοιοῦτον, ἔδει γὰρ ἄρα τέλος λαβεῖν τὸν Ἀντωνίνου βίον. περίεργος γὰρ ὢν, οὐ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέναι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖά τε, καὶ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν ἀεί τε πάντας ὑπώπτευεν, ὡς ἐπιβουλεύοντας τε χρηστηρίων, πάντων ἀνεδορεῖτο, τούς τε πανταχόθεν μάγους. καὶ ἀστρονόμους τὲ, καὶ θύτας, μετεπέμπετο. καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐλάνθανε τῶν τὴν γοητείαν ταύτην ὑπισχνουμένων. ὑποπτεύων δ' αὐτοὺς ὡς οὐ τἀληθῆ αὐτῷ, ἀλλὰ πρὸς κολακείαν θεσπίζοντας, ἐπιστέλλει Ματερνιανῷ τινι τότε πάσας ὑπ' αὐτοῦ ἐν ῥώμῃ πράξεις ἐγκεχειρισμένῳ, πιστοτάτῳ εἶναι δοκοῦντι φίλων, καὶ μόνῳ κοινωνῷ τῶν ἀπορρήτων. κελεύει δὲ αὐτῷ μάγων τοὺς ἀρίστους ζητήσαντι, νεκυίᾳ τε χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ μή τις ἄρα ἐπιβουλεύσοι τῇ ἀρχῇ. ὁ δὲ Ματερνιανὸς χρησάμενος ἀδεῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κελευσθεῖσιν, εἴτε ὄντως αὐτῷ δαιμόνων ταῦτα

θεσπισάντων, εἴτε ἄλλως συσκευαζόμενος τὸν Μακρῖνον, ἐπιστέλλει Ἀντωνίνῳ ἐπιβουλεύειν τῇ ἀρχῇ τὸν μακρῖνον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἀποσκευάσασθαι. ταῦτα τὰ γράμματα ἀποσημηνάμενος μετὰ καὶ ἑτέρων ἐπιστολῶν κατὰ τὸ ἔθος, δίδωσι τοῖς διακομίζουσιν, οὐκ εἰδόσιν, ἃ φέρουσι. τῷ δὲ συνήθει τάχει τῆς ὁδοιπορίας ἐκεῖνοι χρησάμενοι, ἐφίστανται τῷ Ἀντωνίνῳ· ἤδη τε σκευὴν ἡνιόχου ἀνειληφότι, καὶ τοῦ ἅρματος ἐπιβαίνοντι, προσκομίζουσι πάντα τὸν συνδεσμὸν τῶν ἐπιστολῶν· ἐν αἷς ἦν καὶ τὰ τοῦ Μακρίνου γράμματα. ὁ δ᾽ Ἀντωνῖνος, τὴν ὁρμὴν ἤδη, καὶ τὴν γνώμην περὶ τὴν ἱπποδρομίαν ἔχων, κελεύει τῷ Μακρίνῳ ἀποστάντι, καὶ ἰδιάσαντι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι· καὶ εἴ τι ἐπεῖγον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ, τὰ ἐξ ἔθους αὐτοῦ διοικῆσαι ὡς ἔπαρχον. πολλάκι δὲ τοῦτο κελεύειν ἦν σύνηθες αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα προστάξας, εἴχετο τῆς προκειμένης. ὁ δὲ Μακρῖνος, καθ᾽ αὑτὸν γενόμενος, τάς τε ἄλλας ἐπιλύεται ἐπιστολάς. περιτυχὼν δὲ καὶ τῇ καθ᾽ αὑτοῦ θανατηφόρῳ, ὁρᾷ προὖπτον κίνδυνον ἐπικείμενον. εἰδώς τε τοῦ Ἀντωνίνου τὸν θυμὸν, καὶ τὸ φονικὸν ἐπὶ τοιοῖσδε γράμμασι, καὶ πρόφασιν αὐτῷ εὔλογον ὑπάρξουσαν, τὴν μὲν ἐπιστολὴν, ὑφαιρεῖται. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπαγγέλλει, ὡς εἶεν συνήθεις. φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ δεύτερον ταῦτα ὁ Ματερνιανὸς ἐπιστείλῃ, δρᾶσαί τι μᾶλλον ἠθέλησεν, ἢ ἀναμείνας, παθεῖν. τολμᾷ δὴ τοιοῦτο. ἦν τις ἑκατοντάρχης, Μαρτιάλιος ὄνομα αὐτῷ, τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀντωνίνου, ἀεὶ παρεπόμενος αὐτῷ. τούτου τὸν ἀδελφὸν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνῃρήκει, διαβληθέντα μὲν, οὐκ ἐλεγχθέντα δέ. αὐτῷ τε τῷ Μαρτιαλίῳ ἐνύβρισεν, ἄνανδρον αὐτὸν, καὶ ἀγεννῆ καλῶν καὶ μακρίνου φίλον. τοῦτον ἐπιστάμενος ὁ Μακρῖνος ἀλγοῦντά τε σφοδρῶς ἐπὶ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀναιρέσει, μὴ φέροντά τε τὰς εἰς αὐτὸν ὕβρεις, μεταπέμπε-

ται. ἐθάῤῥει δὲ αὐτῷ, θεράποντί τε αὐτοῦ ἄνωθεν, καὶ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντι. πείθει τε καιρὸν ἐπιτήδειον παραφυλάξαντα, ἐπιβουλεῦσαι τῷ Ἀντωνίνῳ. ὁ δὲ, ταῖς τε ὑποσχέσεσι τοῦ Μακρίνου ἀναπεισθεὶς, μισῶν τε ἄλλως, καὶ τιμωρῆσαι θέλων τῷ ἀδελφῷ, πάντα ποιήσειν ἀσμένως ὑπισχνεῖται, καιρὸν ἐπιτήδειον εὑρών. συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ τῆς σκέψεως ταύτης, θελῆσαι τὸν Ἀντωνῖνον διατρίβοντα ἐν Κάῤῥαις τῆς μεσοποταμίας, προελθεῖν τῆς βασιλείας, ἀπελθεῖν τε εἰς τὸν νεὼν τῆς σελήνης, ἣν μάλιστα οἱ ἐπιχώριοι σέβουσιν. ἀφεστήκει δὲ τῆς πόλεως ὁ νεὼς πολὺ, ὡς ὁδοιπορίας χρῄζειν. σὺν ἱππεῦσιν οὖν ὀλίγοις, ἵνα δὴ μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ, τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο. ὡς δὴ θύσας τῇ θεῷ, ἐπανέλθοι. κατὰ δὲ τὴν μέσην ὁδὸν ἐπειχθεὶς ὑπὸ τῆς γαστρὸς, ἀποστῆναί τε πάντας κελεύσας, ἀνεχώρει σὺν ἑνὶ ὑπηρέτῃ, ἀποσκευασόμενος τὰ ἐνοχλοῦντα. πάντες τοίνυν ἀπεστράφησαν. καὶ ὡς ποῤῥωτάτω ἀπήεσαν, τιμὴν, καὶ αἰδῶ τῷ γινομένῳ νέμοντες. ὁ δὲ Μαρτιάλιος, τοὺς καιροὺς πάντας παραφυλάττων, ἰδών τε αὐτὸν μεμονωμένον, ὡς δὴ κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νεύματι, ὁρῶν τι, ἢ ἀκουσόμενος προστρέχει. ἐπιστάς τε αὐτῷ τὰς ἐσθῆτας τῶν μηρῶν καθέλκοντι, ἀπεστραμμένῳ, παίει ξιφιδίῳ, ὃ μετὰ χεῖρας ἔφερε λανθάνων. καιρίου δὲ τῆς πληγῆς ἐπὶ τῆς κατακλεῖδος γενομένης, ἀπροσδοκήτως, καὶ ἀφυλάκτως ὁ Ἀντωνῖνος ἀνῃρέθη. πεσόντος δὲ αὐτοῦ, πηδήσας ἵππῳ, ἔφυγεν ὁ Μαρτιάλιος. γερμανοὶ δὲ ἱππεῖς, οἷς ὁ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε, φρουροῖς τε τοῦ σώματος ἐχρῆτο, οὐ τοσοῦτον ἀρεστῶτες, ὅσον οἱ λοιποὶ, πρῶτοί τε ἰδόντες τὸ γενόμενον, διώξαντες τὸν Μαρτιάλιον, κατηκόντισαν. ὡς δὲ καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς εἶδε τὸ πραχθὲν, πάντες συνέδραμον. καὶ πρῶτος ὁ Μακρῖνος ἐπιστὰς τῷ πτώματι, ὀλοφύρεσθαί τε, καὶ θρηνεῖν προσεποιεῖτο. ὅ,τι στρατὸς πᾶς χαλεπῶς, καὶ δυσφόρως ἤνεγκε τὸ πραχθέν.

συστρατιώτην γὰρ, καὶ κοινωνὸν τοῦ βίου, ἀλλ' οὐκ ἄρχοντα ᾤοντο ἀποβεβληκέναι. καὶ οὐδὲ μίαν πω ἐπιβουλὴν ὑπώπτευον ἐκ τοῦ Μακρίνου. ᾤοντο δὲ τὸν Μαρτιάλιον οἰκείαν ἔχθραν ἀμύνασθαι. καὶ οἱ μὲν, ἕκαστος εἰς τὰς σκηνὰς ἐπανῆσαν. ὁ δὲ Μακρῖνος πυρὶ παραδοὺς τὸ σωμάτιον, τήν τε κόνιν κάλπῃ τινὶ ἐμβαλὼν, ἔπεμψε τῇ μητρὶ αὐτοῦ καταθάψαι, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατριβούσῃ. ἐκείνη δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων ὁμοίως συμφοραῖς εἴτε ἑκοῦσα, εἴτε κελευσθεῖσα, ἀπεκαρτέρησε. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ἐχρήσατο ὁ Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ μήτηρ ἰουλία βιώσαντος, ὡς προείρηται. πᾶς δὲ ὁ χρόνος, ἐν ᾧ μόνος ἐβασίλευσεν ἄνευ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν ἓξ ἔτεσι συνετελέσθη. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν ὁ στρατὸς, καὶ ἀπορίᾳ τοῦ πρακτέου. ἔμειναν τε ἡμέρας δύο ἀβασίλευτοι. ἐζήτουν τε, ὃν ἐπιλέξονται ἄρχοντα. καὶ γὰρ ἠγγέλλετο μετὰ πολλοῦ πλήθους, καὶ δυνάμεως, ἐπιὼν Ἀρτάβανος δίκας ἀπαιτήσων, τιμωρήσων τε τοῖς ἐν σπονδαῖς, καὶ εἰρήνῃ ἀνῃρημένοις. αἱροῦνται δὴ βασιλέα πρῶτον μὲν Αὔδεντον, ὡς στρατιωτικόν τε, καὶ ἔπαρχον οὐ φαῦλον γενόμενον. ὁ δὲ, γῆρας προϊσχόμενος, παρῃτήσατο. μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν Μακρῖνον, πειθόντων αὐτοὺς χιλιάρχων, οἳ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀντωνίνου συνωμόται, καὶ κοινωνοὶ τοῦ Μακρίνου γεγενῆσθαι ὑποπτεύθησαν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν, παρέλαβέ τε τὴν βασιλείαν Μακρῖνος, οὐχ οὕτως εὐνοίᾳ, καὶ πίστει τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἀνάγκῃ, καὶ χρείᾳ τοῦ παρόντος. τούτων δὲ πραττομένων, ἐφίσταται ὁ Ἀρτάβανος μετὰ μεγίστου πλήθους, καὶ δυνάμεως, ἵππον τε πολλὴν ἄγων, καὶ τοξοτῶν μέγα τι πλῆθος, καταφράκτους τε ἀπὸ καμήλων ἔξωθεν μακροῖς δόρασιν. ὡς δὲ ἀπηγγέλη προσιὼν, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Μακρῖνος, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΜΑΚΡΙΝΟΥ.

Ἀλγεῖν μὲν ὑμᾶς πάντας ἐπὶ τοιούτου βασιλέως, ἢ ἵνα τἀληθῆ λέγοιμι, στρατιώτου ἀποβολῇ, θαυμαστὸν οὐδέν. φέρειν δὲ τὰς συμφορὰς, καὶ τὰ προσπίπτοντα μετρίως ὑπομένειν, ἀνθρώπων ἔργον σωφρονούντων. ἡ μὲν γὰρ ἐκείνου μνήμη, ἔν τε τοῖς ἡμετέροις στέρνοις ἐγκείσεται, τοῖς τε εἰς ὕστερον παραδοθήσεται, καὶ δόξαν ἀΐδιον φέρουσα, μεγάλων τε, καὶ γενναίων ἔργων, ὧν ἔδρασε, φίλτρων τε, καὶ εὐνοίας, καὶ χρημάτων τε κοινωνίας τῆς πρὸς ὑμᾶς. νῦν δὴ καιρὸς τιμήσαντας ὡς χρὴ τὴν μνήμην τοῦ τετελευτηκότος, ἀφοσιωσαμένους τε τὰ πρὸς ἐκεῖνον, ἔχεσθαι τῶν ἐπειγόντων. ὁρᾶτε τὸν βάρβαρον ἐφεστῶτα σὺν παντὶ τῷ τῆς ἀνατολῆς πλήθει, καὶ δοκοῦντα πρόφασιν εὔλογον ἔχειν ἔχθρας. ἡμεῖς γὰρ αὐτὸν προὐκαλεσάμεθα παρασπονδήσαντες, καὶ ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ πόλεμον ἠγείραμεν. ἤρτηται δὲ νῦν πᾶσα ἡ ῥωμαίων ἀρχὴ, τῆς ὑμετέρας ἀνδρείας τε, καὶ πίστεως. οὐ γὰρ περὶ ὅρων γῆς, οὐδὲ ῥείθρων ποταμῶν ἡ φιλονεικία, περὶ τοῦ παντὸς δὲ πρὸς μέγαν βασιλέα, ὑπὲρ παίδων, καὶ συγγενῶν, οὓς ἐκεῖνος ἀδίκως, καὶ παρὰ τοὺς ὅρκους οἴεται ἀνῃρῆσθαι. τά τε οὖν ὅπλα λαμβάνωμεν, καὶ τῇ συνήθει ῥωμαίοις εὐκοσμίᾳ, ταχθῶμεθα. ἐν γὰρ ταῖς παρατάξεσι, τὸ μὲν τῶν βαρβάρων ἄτακτον πλῆθος, καὶ προσκαίρως ὡρισμένον, αὐτὸ ἑαυτῷ ἴσως γένοιτ' ἂν ἐναντίον, τὸ δ' ὑμέτερον, εὔτακτόν τε ὂν, καὶ συγκεκροτημένον, μετά τε ἐμπειρίας μαχόμενον, ἡμῖν τε ἔσται σωτήριον, κἀκείνοις ὀλέθριον. μετ' ἀγαθῆς οὖν τῆς ἐλπίδος ἀγωνίζεσθε, ὡς ῥωμαίοις πρέπει, καὶ σύνηθες. οὕτω γὰρ τούς τε βαρβάρους ἀπώσεσθαι ὑμεῖς, καὶ δόξης κλέος ἀράμενοι μέγα ῥωμαίοις τε, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, δείξετε. τήν τε προτέραν νίκην πιστώσεσθε, ὡς μὴ δόλῳ, καὶ ἀπάτῃ παρασπονδήσαντες, ἐνικήσατε, ἀλλὰ δι' ὅπλων νικήσαντες, ἐκρατήσατε.

Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, οἱ στρατιῶται τὴν ἀνάγκην τοῦ πράγματος ὁρῶντες,

παρετάττοντο, καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἦσαν. ἅμα δὲ ἡλίῳ ἀνίσχοντι, ἐφάνη Ἀρτάβανος σὺν μεγίστῳ πλήθει στρατοῦ. ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι, μεγίστῃ τε κλαγγῇ βοήσαντες, ἐπέδραμον τοῖς ῥωμαίοις, τοξεύοντές τε, καὶ καθιππεύοντες. οἱ δὲ ῥωμαῖοι, εὐτάκτως τε, καὶ ἀσφαλῶς συστήσαντες τὰς φάλαγγας, ἑκατέρωθέν τε τοὺς ἱππεῖς, καὶ τοὺς μαυρουσίους παρατάξαντες, τά τε κενὰ πληρώσαντες τῶν κούφως, καὶ εὐσταλῶς ἐκτρέχειν δυναμένων, δεξάμενοι τοὺς βαρβάρους, ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι, τῷ πλήθει τῶν βελῶν, τοῖς τε ἐπιμήκεσι δόρασι τῶν καταφράκτων, ἀπό τε ἵππων, καὶ καμήλων τιτρώσκοντες αὐτοὺς, μεγάλως ἄνωθεν ἔβλαπτον. οἱ δὲ ῥωμαῖοι, τῶν μὲν συσταδὸν μαχομένων, ῥᾳδίως ἐκράτουν. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ἥτε ἵππος πολλὴ οὖσα, καὶ τὸ τῶν καμήλων πλῆθος ἐλυμαίνετο, προσποιούμενοι ἀναχωρεῖν, τριβόλους τε, καὶ πολλὰ ἄλλα τεχνάσματα σιδήρου ὀξυτάτων ἐξοχὰς περικείμενα, ἔρριπτον. παραλανθάνοντα δὲ ἐν ταῖς ψάμμοις, καὶ οὐ καθορώμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἢ τῶν καμηλιτῶν, ὀλέθρια ἦν αὐτοῖς. πατοῦντες γὰρ οἱ ἵπποι, αἵ τε κάμηλοι μάλιστα ἔχουσαι ἁπαλὰ τὰ πέλματα, ὤκλαζον. καὶ τοὺς τε ἐπιβάτας, οὓς ἔφερον, ἀπεσείοντο. οἱ δὲ ἐπέκεινα βάρβαροι, ὅσον μὲν ἐποχοῦνται ἵπποις, ἢ καμήλοις, γενναίως μάχονται. ἢν δὲ ἀποβῶσιν αὐτῶν, ἢ κατενεχθῶσι, ῥᾷστα ἁλίσκονται, μὴ φέροντες τὴν ἐκ συστάσεως μάχην. πρός τε τὸ φυγεῖν, ἢ διῶξαι, εἰ δέοι, ὑπὸ τῆς περὶ τοῖς σκέλεσιν ἐσθῆτος χαύνως παρῃωρημένης, ἐμποδίζονται. πρώτης μὲν οὖν, καὶ δευτέρας πάσης ἡμέρας ἐξ ἑωθινοῦ εἰς ἑσπέραν ἐμαχέσαντο. καὶ νὺξ ἐπελθοῦσα, διέλυσε τὰς μάχας. ἑκάτεροί τε ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα, νικᾶν ἀξιοῦντες. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ, συνῆλθον εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον μαχόμενοι. ἐπειρῶντο δὲ οἱ μὲν βάρβαροι, πολύ τι τῷ πλήθει τούτων ὑπερέχοντες, κυκλώσασθαι τοὺς ῥωμαίους, καὶ

σαγηνεῦσαι. οἱ δὲ ῥωμαῖοι, οὐκέτι τὰς φάλαγγας ἐς βάθος συνίστασαν. εἰς μῆκος δ' ἐκτείνοντες ἀεὶ τὸ κυκλούμενον, ἐνεπόδιζον. πλῆθος δὲ τοσοῦτον ἀνδρῶν τε, καὶ κτηνῶν ἐφονεύθη, ὡς πᾶν πληρωθῆναι τὸ πεδίον, μεγίστους τε σωροὺς πτωμάτων εἰς ὕψος ἀρθῆναι, καὶ μάλιστα τῶν καμήλων ἐπ' ἀλλήλων πιπτουσῶν. πρός τε ὅμως τὸ διατρέχειν, ἐνεποδίζοντο οἱ μαχόμενοι. οὐκέτι δ' οὐδὲ καθεώρων ἀλλήλους, μεγάλου ὄντος τοῦ χώματος ἐν μέσῳ, καὶ δυσβάτου ὑπὸ τῶν σωμάτων, σεσωρευμένων· ὑφ' οὗ κωλυόμενοι τοῖς ἄλλοις ἐπιέναι, ἕκαστοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα. ὁ δὲ Μακρῖνος συνεὶς ὅτι οὐκ ἄλλως Ἀρτάβανος ἐνθύμως τε μάχεται, καὶ προσμένοι, ἀλλ' ἢ οἰόμενος Ἀντωνῖνον μάχεσθαι, εἰωθότων ἀεὶ τῶν βαρβάρων ῥᾷστα ἀποκάμνειν, ἐθελοκακεῖν τε, εἰ μή τι ἐν ταῖς πρώταις ὁρμαῖς κατορθώσουσι, τότε δὲ προσμενόντων, ὡς ἂν τὴν μάχην ἀνανεώσαιντο, μετὰ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσίν τε, καὶ κατάφλεξιν, οὐκ οἰομένων τεθνηκέναι τὸν τῆς ἔχθρας αἴτιον, πέμπει πρεσβείαν, ἐπιστέλλει τε τῷ παρθυαίῳ, λέγων, τὸν μὲν περὶ τὰς σπονδὰς, καὶ τοὺς ὅρκους ἀδικήσαντα βασιλέα, τεθνηκέναι. δίκας τε ἀξίας, ὧν ἔδρασε, δεδωκέναι. ῥωμαίους δὲ, ὧν δὴ ἡ ἀρχὴ, ἑαυτῷ τε τὰ τῆς βασιλείας ἐγκεχειρικέναι, μήτε ἀρέσκεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν, αἰχμαλώτους τε τοὺς περιόντας ἀποδοῦναι, χρήματά τε, ὅσα ἡρπάγη, ἀποτίσαι, φίλῳ τε ἀντὶ ἐχθροῦ χρῆσθαι, καὶ τὴν εἰρήνην ὅρκοις, καὶ σπονδαῖς βεβαιῶσαι. ὁ δὲ Ἀρτάβανος ταῦτά τε ἀναγνοὺς, καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τῶν πρέσβεων περὶ τοῦ Ἀντωνίνου ἀναιρέσεως, αὐτάρκη τιμωρίαν τὸν παρασπονδήσαντα δεδωκέναι νομίζων, τουτέστι, θανάτου τοῦ αὐτῷ τετρυχωμένου, ἀγαπῶν τε τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τὰ χρήματα ἀναιμωτὶ ἀπολαβεῖν, σπεισάμενος εἰρήνην πρὸς τὸν Μακρῖνον, εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανέρχεται. ὁ δὲ, τόν τε στρατὸν ἀπαλλάξας τῆς ἐν μεσοποταμίᾳ διατριβῆς, εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἠπείγετο.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Πως μὲν δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἦρξέ τε καὶ ἐτελεύτησε, δεδήλωται ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι. ἥ τε πρὸ τούτου ἐπιβουλὴ, καὶ διαδοχή. γενόμενος δὲ ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ ὁ Μακρῖνος, ἐπιστέλλει τῷ τε δήμῳ ῥωμαίων, καὶ τῇ συγκλήτῳ, λέγων τοιάδε. Εν εἰδόσι μὲν ὑμῖν τοῦ τε βίου μου τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν, τοῦ τε τρόπου τὸ πρὸς χρηστότητα ἐπιρρεπὲς, καὶ τὸ πρᾶον τῆς διοικηθείσης πρότερον πράξεως, οὐ πολύ τι ἐξουσίας καὶ δυνάμεως βασιλικῆς ἀποδεούσης, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχουσι τῶν στρατοπέδων πεπίστευται, περιττὸν νομίζω μακρηγορεῖν. ἴστε γάρ με καὶ οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν, οὐκ ἀρεσκόμενον, καὶ προκινδυνεύσαντα ὑμῶν, ἐν οἷς πολλάκις ταῖς τυχούσαις διαβολαῖς πιστεύων ἀφειδῶς ὑμῖν προσεφέρετο, κἀμὲ μὲν κακῶς ἠγόρευε, καὶ δημοσίᾳ πολλάκις τὸ μέτριόν μου καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους φιλάνθρωπον διαβάλλων καὶ διασκώπτων εἰς ῥαθυμίαν, καὶ τρόπων χαυνότητα. κολακείαις δὲ χαίρων, καὶ τοὺς εἰς ὠμότητα παροξύνοντας, τῷ τε θυμῷ τὸ ἐνδόσιμον αὐτοῦ διδόντας, τήν τε ὀργὴν διαβολαῖς ἐγείροντας, εὔνους, καὶ πιστοὺς ἐνόμιζε φίλους. ἐμοὶ δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρᾶον, καὶ μέτριον προσφιλές. τόν γε μὴν πρὸς παρθυαίους πόλεμον μέγιστόν τε ὄντα καὶ ἐφ᾽ ᾧ πᾶσα ῥωμαίων ἐσάλευεν ἀρχὴ, κατελύσαμεν. καὶ ἐν οἷς ἀνδρείως παραταξάμενοι, οὐδέν τι ἡττήμεθα. καὶ ἐν οἷς σπείσαντες μετὰ πολλῆς

δυνάμεως ἐλθόντα μέγαν βασιλέα πιστὸν, φίλον ἀντ' ἐχθροῦ δυσμάχου ἐποιησάμην. ἐμοῦ δὲ κρατοῦντος, ἐν ἀδείᾳ τε, καὶ ἀναιμωτὶ πάντες βιώσονται. ἀριστοκρατία τε μᾶλλον, ἢ βασιλεία νομισθήσεται. μὴ δέ τις ἀπαξιούτω, ἢ τύχης πταῖσμα νομιζέτω, ὅτι δὴ ὄντα με ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως, ἐπὶ τοῦτο ἤγαγε. τί γὰρ ὄφελος εὐγενείας, εἰ μὴ χρηστὸς, καὶ φιλάνθρωπος συνοικεῖ τρόπος; τὰ μὲν γὰρ τῆς τύχης δῶρα, καὶ ἀναξίοις περιπίπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ, ἰδίαν ἑκάστῳ δόξαν περιτίθησιν. εὐγένεια δὲ, καὶ πλοῦτος, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μακαρίζεται μὲν, οὐκ ἐπαινεῖται δὲ, ὡς παρ' ἄλλου δοθέντα. ἐπιείκεια δὲ, καὶ χρηστότης, ἅμα τῷ θαυμάζεσθαι, καὶ τῶν ἐπαίνων τὴν ἀναφορὰν εἰς αὐτόν τινα ἔχει τὸν κατορθοῦντα. τί γοῦν ὑμᾶς ὤνησεν ἡ Κομμόδου εὐγένεια, ἢ Ἀντωνίνου ἡ πατρῷα διαδοχή; οἱ μὲν γὰρ ὥσπερ ὄφλημα κληρονομίας εἰληφότες, ἀποχρῶνταί τε, καὶ ἐνυβρίζουσιν, ὡς ἄνωθεν ἰδίῳ κτήματι. οἱ δὲ, παρ' ὑμῶν λαβόντες, χάριτός τε ἀϊδίου εἰσὶ χρεῶσται, καὶ πειρῶνται ἀμείψασθαι τοὺς εὐεργεσίαις προειληφότας. καὶ τῶν μὲν εὐπατριδῶν βασιλέων τὸ εὐγενὲς, εἰς ὑπεροψίαν ἐκπίπτει, καταφρονήσει τῶν ὑπηκόων, ὡς πολὺ ἐλαττόνων. οἱ δὲ ἐκ μετρίων πράξεων εἰς τοῦτο ἐλθόντες, περιέπουσιν αὐτὸ ὡς καμάτῳ κτηθέν. αἰδῶ τε καὶ τιμὴν ἀπονέμουσιν, ἣν εἰώθεσαν τοῖς ποτὲ κρείττοσιν. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς μηδέν τι πράττειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας γνώμης. κοινωνοὺς τε, καὶ συμβούλους ἔχειν τῆς τῶν πραγμάτων διοικήσεως. ὑμεῖς δὲ, ἐν ἀδείᾳ, καὶ ἐλευθερίᾳ βιώσεσθε. ὧν ἀφῃρέθητε μὲν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν βασιλέων, ἀποδοῦναι δὲ ὑμῖν ἐπειράθησαν, πρότερον μὲν, Μάρκος, ὕστερον δὲ, Περτίναξ, ἐξ ἰδιωτικῶν σπαργάνων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες. γένους γὰρ ἔνδοξον ἀρχὴν αὐτὸν παρασχεῖν, καὶ τῷ ὑστέρῳ γένει ἄμεινον, ἢ κλέος προγονικὸν παραλαμβάνοντα, τρόπου φαυλότητι καταισχῦναι. Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς τοιαύτης

ἐπιστολῆς,

ἐπιστολῆς, εὐφήμει τε αὐτὸν ἡ σύγκλητος, καὶ τὰς σεβασμίους τιμὰς πάσας ψηφίζεται. οὐχ οὕτω δὲ εὔφραινε πάντας ἡ Μακρίνου διαδοχὴ, ὡς ὑπερήδοντό τε, καὶ πανδημεὶ ἑώρταζον ἐπὶ τῇ Ἀντωνίνου ἀπαλλαγῇ. ἕκαστός τε ᾤετο μάλιστα τῶν ἐν ἀξιώσει τινὶ, ἢ πράξει καθεστώτων, ξίφος ἀποσεσεῖσθαι, τοῖς αὐχέσιν ἐπαιωρούμενον. συκοφάνταί τε, ἢ δοῦλοι, ὅσοι δεσπότας κατήγγελλον, ἀνεσκολοπίσθησαν. πᾶσά τε ἡ ῥωμαίων πόλις, καὶ σχεδὸν ἡ ὑπὸ ῥωμαίους οἰκουμένη, καθαρθεῖσα πονηρῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν, κολασθέντων, τῶν δὲ, ἐξωσθέντων, εἰ δέ τινες καὶ ἔλαθον δι᾽ εὐλάβειαν ἡσυχαζόντων, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ, καὶ εἰκόνι ἐλευθερίας ἐβίωσαν ἐκείνου τοῦ ἔτους, οὗ μόνου ὁ Μακρῖνος ἐβασίλευσε. καὶ τοῦτο δὲ ἥμαρτεν, ὅσον μὴ διέλυσεν εὐθέως τὰ στρατόπεδα, καὶ ἑκάστους εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀπέπεμψεν. αὐτός τε εἰς τὴν ῥώμην ποθοῦσαν ἠπείχθη, τοῦ δήμου ἑκάστοτε καλοῦντος μεγάλαις βοαῖς. ἐν δὲ τῇ ἀντιοχείᾳ, διέτριβε, γένειόν τε ἀσκῶν, βαδίζων τε πλέον τοῦ δέοντος ἠρεμαίως, βραδύτατά τε, καὶ μόλις τοῖς προσιοῦσιν ἀποκρινόμενος, ὡς μὴ δ᾽ ἀκούεσθαι πολλάκις διὰ τὸ καθειμένον τῆς φωνῆς. ἐζήλου δὲ ταῦτα, ὡς δὴ Μάρκου ἐπιτηδεύματα. τὸν δὲ λοιπὸν βίον, οὐκ ἐμιμήσατο. ἐπεδίδου δὲ ἑκάστοτε εἰς τὸν ἁβροδίαιτον, ὀρχιστῶν τε θέαις, καὶ πάσης μούσης, κινήσεώς τε εὐρύθμου ὑποκριταῖς σχολάζων, τῆς τε τῶν πραγμάτων διοικήσεως ἀμελῶς ἔχων. προῄει τε πόρπαις, καὶ ζωστῆρι, χρυσῷ πολλῷ, καὶ λίθοις τιμίοις πεποικιλμένοις κεκοσμημένος, τῆς τοιαύτης πολυτελείας παρὰ τοῖς ῥωμαίων στρατιώταις οὐκ ἐπαινουμένης, βαρβάρου δὲ μᾶλλον, καὶ θηλυπρεποῦς εἶναι δοκούσης. ἅπερ ὁρῶντες οἱ στρατιῶται, οὐ πάνυ τι ἀπεδέχοντο. ἀπηρέσκοντό τε αὐτοῦ τῷ βίῳ, ὡς ἀνειμένῳ μᾶλλον, ἢ κατ᾽ ἄνδρα στρατιωτικόν. παραβάλλοντες δὲ τὴν μνήμην τῇ Ἀντωνίνου διαίτῃ, ἐπιστραφείσῃ τε, καὶ στρατιωτικῇ γενομένῃ, κατεγίνωσκον τῆς Μακρίνου πολυτελείας.

ἔτι τε ἠγανάκτουν αὐτοὶ μὲν ὑπὸ σκηναῖς, καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ διαιτώμενοι, ἔσθ' ὅτε καὶ σπανίζοντες τῶν ἐπιτηδείων, εἴς τε τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἐπανιόντες, εἰρήνης εἶναι δοκούσης. ὁρῶντες δὲ τὸν Μακρῖνον χλιδῇ καὶ τρυφῇ διαιτώμενον, ἀφηνιάζοντες ἤδη πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸν κοινῶς ἠγόρευον. προφάσεώς τε ὀλίγης λαβέσθαι εὔχοντο, εἰς τὸ ἀποσκευάσασθαι τὸ λυποῦν. ἐχρῆν δὲ ἄρα Μακρῖνον ἐνιαυτοῦ μόνου τῇ βασιλείᾳ ἐντρυφήσαντα, ἅμα τῷ βίῳ καὶ τὴν ἀρχὴν καταλῦσαι, μικρὰν, καὶ εὐτελῆ πρόφασιν τοῖς στρατιώταις εἰς ἃ ἐβούλοντο τῆς τύχης παραχούσης. Μαισὰ ἦν τις ὄνομα, τὸ γένος φοίνισσα, ἀπὸ Ἐμέσου καλουμένης οὕτω πόλεως ἐν φοινίκῃ· ἀδελφὴ δὲ ἐγεγόνει Ἰουλίας μὲν τῆς Σεβήρου γυναικὸς, Ἀντωνίνου δὲ μητρός. παρὰ πάντα δὴ τὸν τῆς ἀδελφῆς βίον, ἐν τῇ βασιλείῳ διέτριψεν αὐλῇ χρόνου πολυετοῦς, παρ' ὃν Σεβῆρός τε, καὶ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσαν. τὴν δὴ Μαισὰν ταύτην, ὁ Μακρῖνος μετὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς τελευτὴν, Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, προσέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθοῦσαν, ἐν τοῖς οἰκείοις καταβιῶναι, πάντα ἔχουσαν τὰ ἑαυτῆς. πλεῖστον τε ἦν χρημάτων ἀνάπλεως, ἅτε μακρῷ χρόνῳ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ἐντεθραμμένη. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ πρεσβῦτις, διέτριβεν ἐν τοῖς ἑαυτοῖς. ἦσαν δὲ αὐτῇ θυγατέρες δύο. Σοαιμὶς μὲν, ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο. ἡ δὲ ἑτέρα, Μαμαία. παῖδες δὲ ἦσαν τῇ μὲν πρεσβυτέρᾳ, Βασιανὸς ὄνομα. τῇ δὲ νεωτέρᾳ, Ἀλεξιανός. ὑπὸ δὲ ταῖς μητράσι, καὶ τῇ μάμμῃ, ἀνετρέφοντο, ὁ μὲν Βασιανὸς περὶ ἔτη γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὁ δὲ Ἀλεξιανὸς, δεκάτου ἔτους ἐπιβεβηκώς. ἱέρωντο δὲ αὐτοὶ θεῷ ἡλίῳ. τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι τῇ φοινίκων φωνῇ, ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες. νεὼς δὲ αὐτῷ μέγιστος κατεσκεύαστο αὐτοῦ, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργυρίῳ κεκοσμημένος, λίθων τε πολυτελείᾳ. θρησκεύεται δὲ οὐ μόνον πρὸς τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γει-

τριῶντες σατράπαι τε, καὶ βασιλεῖς βάρβαροι, φιλοτίμως πέμπουσι τῷ θεῷ ἑκάστου ἔτους πολυτελῆ ἀναθήματα. ἄγαλμα μὲν οὖν, ὥσπερ παρ᾽ ἕλλησιν, ἢ ῥωμαίοις, οὐδὲν ἕστηκε χειροποίητον, θεοῦ φέρον εἰκόνα. λίθος δέ τις ἐστὶ μέγιστος, κάτωθεν περιφερὴς, λήγων εἰς ὀξύτητα. κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα. μέλαινά τε ἡ χροιά. διοπετῆ τε αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσιν. ἐξοχάς τέ τινας βραχείας, καὶ τύπους δεικνύουσιν. εἰκόνα τε ἡλίου ἀνέργαστον εἶναι θέλουσιν, οὕτω βλέποντες. τούτῳ δὴ τῷ θεῷ ὁ Βασσιανὸς ἱερώμενος, ἅτε γὰρ πρεσβυτέρῳ ἐκείνῳ ἐγκεχείριστο ἡ θρησκεία, προῄει τε σχήματι βαρβάρῳ, χιτῶνας χρυσοϋφεῖς, καὶ ἁλουργεῖς χειριδωτοὺς, καὶ ποδήρεις ἀνεζωσμένος, τά τε σκέλη σκέπων πάντα ἀπ᾽ ὀνύχων ἐς μηροὺς, ἐσθῆσιν ὁμοίως χρυσῷ, καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμέναις. τήν τε κεφαλὴν ἐκόσμει στέφανος, λίθων πολυτελῶν χροιᾷ διηνθισμένος. ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν ἀκμαῖος, καὶ τὴν ὄψιν τῶν κατὰ αὐτὸν ὡραιότατος μειρακίων πάντων. εἰς τὸ αὐτὸ δὴ συνιόντων κάλλους σώματος, ἡλικίας ἀκμῆς, ἁβροῦ σχήματος, ἀπείκασεν ἄντις τὸ μειράκιον Διονύσου καλαῖς εἰκόσιν. ἱερουργοῦντα δὴ τοῦτον, περί τε τοῖς βωμοῖς χορεύοντα νόμῳ βαρβάρων, ὑπό τε αὐλῆς, καὶ σύριγξι, παντοδαπῶν τε ὀργάνων ἤχῳ, περιεργότερον ἐπέβλεπον οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται, εἰδότες γένους ὄντα βασιλικοῦ, καὶ τῆς ὥρας αὐτοῦ πάντων τὰς ὄψεις εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρεφούσης. ἐγειτνίαζε δὲ τῇ πόλει ἐκείνῃ τό τε μέγιστον στρατόπεδον, ὃ τῆς Φοινίκης προήσπιζεν. ὕστερον δὲ μετηνέχθη, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. φοιτῶντες οὖν οἱ στρατιῶται ἑκάστοτε εἰς τὴν πόλιν, εἴς τε τὸν νεὼν ἰόντες, θρησκείας δὴ χάριν, τὸ μειράκιον ἡδέως ἔβλεπον. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν καὶ πρόσφυγες, οἰκεῖοί τε τῆς Μαίσης. πρὸς οὓς ἐκείνη θαυμάζοντας τὸν παῖδα, εἴτε πλασαμένη, εἴτε καὶ ἀληθεύουσα, ἐξεῖπεν, ὅτι ἄρα Ἀντωνίνου υἱὸς ἐστὶ

τῇ φύσει. τῇ δ' ὑπολήψει, ἄλλου δοκοίη ἐπιφοιτῆσαι τὴν αὐτὴν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς νέαις τε οὔσαις, καὶ ὡραίαις, καθ' ὃν καιρὸν ἐν τοῖς βασιλείοις σὺν τῇ ἀδελφῇ διέτριβεν. ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, τοῖς συστρατιώταις κατ' ὀλίγον ἀπαγγέλλοντες, διαβόητον ἐποίησαν τὴν φήμην, ὡς εἰς πᾶν χωρῆσαι τὸ στρατιωτικόν. τῇ δὲ μαισῇ ἐλέγετο σωροὺς εἶναι χρημάτων. ἐκείνην δὲ ἑτοίμως πάντα προέσθαι τοῖς στρατιώταις, εἰ τὴν βασιλείαν τῷ γένει ἀνανεώσαιτο. ὡς δὲ συνέθετο νύκτωρ εἰ κατέλθοιεν λαθόντες ἀνοίξειν τὰς πύλας, καὶ δέξασθαι πᾶν τὸ γένος ἔνδον, βασιλέα τε, καὶ υἱὸν ἀπόδειξιν Ἀντωνίνου, ἀπέδωκεν ἑαυτὴν ἡ πρεσβῦτις, ἑλομένη πάντα κίνδυνον ἀναρρίψαι μᾶλλον, ἢ ἰδιωτεύειν, καὶ δοκεῖν ἀπερρίφθαι. νύκτωρ τε λάθρα τῆς πόλεως ὑπεξῆλθε σὺν ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς ἐγγόνοις. καταγαγόντων τε αὐτοὺς τῶν προσφυγόντων στρατιωτῶν, γενόμενοι πρὸς τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου, ῥᾷστα ὑπεδέχθησαν. εὐθέως τε τὸν παῖδα, πᾶν τὸ στρατόπεδον Ἀντωνῖνον προσηγόρευσαν. τήν τε πορφύραν χλαμύδι περιβαλόντες, εἶχον ἔνδον. πάντα δὲ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, ὅσα τε εἶχον ἐν κώμαις, ἢ ἀγροῖς τοῖς πλησίον εἰσκομίσαντες, τάς τε πύλας ἀποκλείσαντες, παρεσκεύαζον ἑαυτοὺς, ὡς εἰ δέοι, ὑπομενοῦντες πολιορκίαν. ὡς δὴ ταῦτα ἀπηγγέλη τῷ Μακρίνῳ ἐν ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι, ἥ τε φήμη διέδραμεν ἀνὰ τὰ λοιπὰ στρατόπεδα ὅτι τε Ἀντωνίνου υἱὸς εὑρέθη, καὶ ὅτι ἡ Ἰουλίας ἀδελφὴ χρήματα δίδωσι, πάντα τὰ λεγόμενα, καὶ ἐνδεχόμενα, καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι, τὰς ψυχὰς ἐξεπτόηντο. ἐκίνει δ' αὐτοὺς, καὶ ἀνέπειθεν εἰς πραγμάτων καινοτομίαν, τό, τε Μακρίνου μῖσος, καὶ τὸ Ἀντωνίνου τῆς μνήμης πάθος. καὶ πρός γε ἁπάντων, ἡ τῶν χρημάτων ἐλπὶς, ὡς πολλοὺς, καὶ αὐτομολοῦντας φοιτᾶν πρὸς τὸν νέον Ἀντωνῖνον. ὁ δὲ μακρῖνος καταφρονῶν τοῦ πράγματος ὡς παιδαριώδους, χρώ-

μενός τε

μενόστε τῇ συνήθει προθυμίᾳ, αὐτὸς μὲν οἴκοι μένει. πέμπει δὲ ἕνα τῶν ἀρχόντων τοῦ στρατοπέδου, δύναμιν δοὺς, ὅσην ᾤετο ῥᾷστα ἐκπορθήσειν τοὺς ἀφεστῶτας. ὡς δ' ἦλθεν Ἰουλιανὸς, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἐπάρχῳ, καὶ προσέβαλλε τοῖς τείχεσιν, ἔνδοθεν οἱ στρατιῶται ἀνελθόντες ἐπί τε τοὺς πύργους, καὶ τὰς ἐπάλξεις, τόν τε παῖδα τῷ ἔξωθεν πολιορκοῦντι στρατῷ ἐδείκνυσαν, Ἀντωνίνου υἱὸν εὐφημοῦντες. βαλάντια δὲ χρημάτων, μετὰ δέλεαρ προδοσίας αὐτοῖς ἐδείκνυσαν. οἱ δὲ, πιστεύσαντες Ἀντωνίνου τε εἶναι τέκνον, καὶ ὁμοιότατόν γε, βλέπειν γὰρ οὕτως ἤθελον, τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, καὶ πέμπουσι τῷ μακρίνῳ. αὐτοὶ δὲ πάντες, ἀνοιχθεισῶν αὐτοῖς τῶν πυλῶν, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐδέχθησαν. οὕτως ἡ δύναμις αὐξηθεῖσα, οὐ μόνον ἦν πρὸς τὸ ἀπομάχεσθαι πολιορκίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συστάδην, καὶ ἐξ ἀντιστάσεως ἀγωνίζεσθαι ἀξιόχρεως. ἔτι τε καὶ τῶν αὐτομόλων τὸ πλῆθος ἑκάστοτε, εἰ καὶ κατ' ὀλίγους προσιὸν, τὴν δύναμιν ηὔξησεν. ὁ δὲ μακρῖνος ὡς ταῦτα ἐπυνθάνετο, ἀθροίσας πάντα ὃν εἶχε στρατὸν, ἐπῄει ὡς δὴ πολιορκήσων τοὺς ἐκείνῳ προσκεχωρηκότας. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐκ ἀναμεινάντων τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν πολιορκηθῆναι, θαῤῥησάντων δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐξελθεῖν τε, καὶ ὑπαντήσασι τῷ μακρίνῳ ἐκ παρατάξεως ἀγωνίζεσθαι, ἐξάγει τὴν αὐτοῦ δύναμιν. συμμίξαντα δὲ ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα φοίνικης τε, καὶ συρίας ἐν μεθορίοις, οἱ μὲν, ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου προθύμως ἠγωνίζοντο, δεδιότες εἰ ἡττηθεῖεν, τὴν ἐφ' οἷς ἔδρασαν τιμωρίαν ἀναδέξασθαι. οἱ δὲ, σὺν τῷ μακρίνῳ ῥαθυμότερον προσεφέροντο τῷ ἔργῳ, ἀποδιδράσκοντες, καὶ μετιόντες πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον. ἅπερ ὁρῶν ὁ μακρῖνος, φοβηθείς τε μὴ παντάπασι γυμνωθεὶς τῆς δυνάμεως, αἰχμάλωτός τε ληφθεὶς, αἴσχιστος ὑβρι-

θείη, ἔτι τῆς μάχης συνεστώσης, ἑσπέρας ἤδη προσιούσης, ἀπορρίψας τὸ χλαμύδιον, καὶ εἴ τι σχῆμα βασιλικὸν περιέκειτο, λαθὼν, ἀποδιδράσκει σὺν ὀλίγοις ἑκατοντάρχαις, οὓς πιστοτάτους ᾤετο, τὸ γένειον ἀποκειράμενος, ὡς μὴ γνωρίζοιτο. ἐσθῆτά τε ὁδοιπορικὴν λαβὼν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀεὶ σκέπων, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδοιπορῶν, φθάνων τὴν φήμην τῆς ἑαυτοῦ τύχης. τῶν τε ἑκατοντάρχων μεγάλῃ σπουδῇ τὰ ὀχήματα ἐπειγόντων, ὡς ἂν ὑπὸ Μακρίνου ἔτι βασιλεύοντος, ἐπί τινα σπουδαῖα πεμφθέντων, ὁ μὲν, οὖν ἔφυγεν ὡς εἴρηται. ὁ δὲ στρατὸς, ἑκατέρωθεν ἐμάχοντο ὑπὲρ τοῦ Μακρίνου οἱ σωματοφύλακες, καὶ δορυφόροι, οὓς δὴ πραιτωριανοὺς καλοῦσιν. οἳ γενναίως ἀνθεστήκεσαν παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἅτε ὄντες μέγιστοί τε, καὶ ἐπίλεκτοι. τὸ δὲ ἐπίλοιπον πᾶν πλῆθος, ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου ἠγωνίζοντο. ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ τὸν Μακρῖνον οὐκ ἔβλεπον οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ μαχόμενοι, οὐδὲ τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα, διηπόρουν δὲ ποῦ ποτε ἄρα εἴη, πότερον ἐν τῷ πλήθει τῶν κειμένων, ἢ ἀποδρὰς ᾤχετο, ἠγνόουν τε πῶς χρήσονται τῷ πράγματι. οὔτε γὰρ μάχεσθαι ἤθελον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρόντος, παραδοῦναι δὲ αὑτοὺς ἐκδότους, καὶ ὥσπερ αἰχμαλώτους, ᾐδοῦντο. ὡς δὲ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἐπύθετο Ἀντωνῖνος τὴν τοῦ Μακρίνου φυγὴν, πέμψας κήρυκας, διδάσκει αὐτοὺς, ὅτι μάτην ὑπὲρ ἀνάνδρου, καὶ φυγάδος μάχονται. ἄδειάν τε, καὶ ἀμνηστίαν ἐνόρκως ὑπισχνεῖται, καλεῖ τε καὶ αὐτοὺς δορυφορήσοντας. οἱ μὲν οὖν πειθέντες, προσεχώρησαν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, πέμπει τοὺς διώξοντας τὸν Μακρῖνον πολὺ προκεχωρηκότα. ἐν Καλχηδόνι γοῦν τῆς Βιθυνίας κατελήφθη νοσῶν χαλεπώτατα, ὑπό τε τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας συντετριμμένος. ἔνθα αὐτὸν εὑρόντες ἔν τινι κρυπτόμενον προαστείῳ οἱ διώκοντες, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον. ἐλέγετο δὲ σπουδάζειν εἰς τὴν ῥώμην θαρρῶν τῇ τοῦ δήμου περὶ αὐτὸν σπου-

δῇ. πραυνόμενον

δη. περαιούμενον δ' αὐτὸν εἰς τὴν εὐρώπην διὰ τοῦ στενοῦ τῆς προποντίδος πορθμοῦ, ἤδη τε τῷ βυζαντίῳ προσπελάζοντα, φασὶν ἀντιπνοίᾳ χρήσασθαι, ἐπανάγοντος αὐτὸν τοῦ πνεύματος ἐς τὴν τιμωρίαν. παρὰ τοσοῦτον μὲν δὴ μακρῖνος οὐκ ἐξέφυγε τοὺς διώξοντας. τέλει τε ἐχρήσατο αἰσχρῷ, ὕστερον θελήσας εἰς τὴν ῥώμην ἀνελθεῖν, δέον ἐν ἀρχῇ τοῦτο ποιῆσαι. ὁμοῦ δὲ ἔπταισε καὶ γνώμῃ, καὶ τύχῃ. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ μακρῖνος ἐχρήσατο, συναναιρεθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς, ὃν ἦν ποιήσας καίσαρα, Διαδουμενιανὸν καλούμενον. ἐπεὶ δὲ ὅ τε στρατὸς πᾶς μετελθὼν πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον, προσεῖπε βασιλέα, τά τε τῆς ἀρχῆς ὑπεδέξατο, διοικηθέντων αὐτῷ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῶν ἐπειγόντων ὑπό τε τῆς μάμμης, καὶ τῶν συνόντων φίλων. αὐτὸς γὰρ ἦν νέος τε τὴν ἡλικίαν, πραγμάτων τε, καὶ παιδείας ἄπειρος, οὐ πολλοῦ χρόνου διατρίψας, εἶχε περὶ ἔξοδον, σπευδούσης μάλιστα τῆς μαισῆς εἰς τὰ συνήθη ἑαυτῇ βασίλεια ῥώμης. ὡς δὲ τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ ῥωμαίων δήμῳ τὰ πραχθέντα ἐδηλώθη, δυσφόρως μὲν πάντες ἤκουσαν, ὑπήκουον δὲ ἀνάγκῃ, τοῦ στρατοῦ ταῦτα ᾑρημένου. κατεγίγνωσκόν τε τοῦ μακρίνου ῥᾳθυμίαν τε, καὶ τρόπων χαυνότητα. αἴτιόν τε οὐκ ἄλλον, ἀλλ' ἢ αὐτὸν ἑαυτῷ γεγενῆσθαι ἔλεγον. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἀπάρας τῆς συρίας, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν νικομήδειαν, ἐχείμαζε, τῆς ὥρας τοῦ ἔτους οὕτως ἀπαιτούσης. εὐθέως τε ἐξεβακχεύετο. τήν τε ἱερωσύνην τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾧ ἐντέθραπτο, περιεργότερον ἐξωρχεῖτο. σχήμασί τε ἐσθῆτος πολυτελεστάτης χρώμενος, διά τε πορφύρας χρυσοϋφάσμασι, περιδεραίοις τε, καὶ ψελλίοις κοσμούμενος. εἰς εἶδος δὲ τιάρας στεφάνην ἐπικείμενος χρυσῷ, καὶ λίθοις ποικίλοις τιμίοις. ἦν τε αὐτῷ τὸ σχῆμα μεταξὺ φοινίσσης ἱερᾶς στολῆς, καὶ χλιδῆς μηδικῆς. ῥωμαϊκῆς δὲ, ἢ ἑλληνικῆς, πᾶσαν ἐσθῆτα ἐμυσάττετο, ἐρίου φάσκων εἰργάσθαι, πράγματος εὐτελοῦς. τοῖς

δὲ συρὲν ὑφάσμασι μόνοις ἠρέσκετο· προῄει τε ὑπὸ αὐλοῖς, καὶ τυμπάνοις, τῷ θεῷ δῆθεν ὀργιάζων. ἡ δὲ Μαῖσα ταῦτα ὁρῶσα, πάνυ ἤχαλλε. πείθειν τε λιπαροῦσα, ἐπειρᾶτο μεταμφιέσασθαι τὴν ῥωμαίων στολήν. μέλλοντά τε εἰς τὴν πόλιν ἀφίξεσθαι, καὶ εἰς τὴν σύγκλητον εἰσελεύσεσθαι μὴ ἀλλοδαπὸν ἢ παντάπασι βάρβαρον τὸ σχῆμα ὀφθὲν, εὐθὺς λυπήσῃ τοὺς ἰδόντας, ἀήθεις τε ὄντας, καὶ οἰομένους τὰ τοιαῦτα καλλωπίσματα οὐκ ἀνδράσιν, ἀλλὰ θηλείαις πρέπειν· ὁ δὲ, καταφρονήσας τῶν ὑπὸ τῆς πρεσβύτιδος λεχθέντων, μηδ᾽ ἄλλῳ τινὶ πεισθεὶς, οὐδὲ γὰρ προσίετο, εἰ μὴ τοὺς ὁμοιοτρόπους τε, καὶ κόλακας αὐτοῦ τῶν ἁμαρτημάτων, βουλόμενος ἐνέθη γενέσθαι τῆς τοῦ σχήματος ὄψεως, τήν τε σύγκλητον, καὶ τὸν δῆμον ῥωμαίων, ἀπόντος τε αὐτοῦ πεῖραν δοθῆναι πῶς φέρουσι τὴν ὄψιν τοῦ σχήματος, εἰκόνα μεγίστην γράψας παντὸς ἑαυτοῦ, οἷος προσιών τε, καὶ ἱερουργῶν ἐφαίνετο, παραστήσας ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾧ δὴ καλλιεργῶν ἐγέγραπτο, πέμψας τε εἰς τὴν ῥώμην, ἐκέλευσεν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς συγκλήτου τόπῳ, ὑψηλοτάτῳ τε τὴν εἰκόνα ἀνατεθῆναι ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς νίκης ᾧ συνιόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, λιβανωτόν τε θυμιῶσιν ἕκαστος, καὶ οἴνου σπένδουσι, προσέταξέ τε πάντας τοὺς ῥωμαίων ἄρχοντας, καὶ εἴ τινες δημοσίας θυσίας ἐπιτελοῦσι, πρὸ τῶν ἄλλων θεῶν, οὓς δὴ καλοῦσιν ἱερουργοῦντας, ὀνομάζειν τὸν νέον θεὸν Ελεγάβαλον. ὡς δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἀφίκετο τῷ προειρημένῳ σχήματι, οὐδὲν παράδοξον εἶδον οἱ ῥωμαῖοι, τῇ γραφῇ ἐνειθισμένοι. δοὺς δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομὰς ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοτίμους τε, καὶ πολυτελεῖς ἐπιτελέσας παντοδαπὰς θέας, νεών τε μέγιστον, καὶ κάλλιστον κατασκευάσας τῷ θεῷ, βωμούς τε πλείστους περὶ τὸν νεὼν ἱδρύσας, ἑκάστοτε προϊὼν ἕωθεν, ἑκατόμβας τε ταύρων, καὶ προβάτων πολὺ πλῆθος κα-

τέσσαρα, τοῖς τε βωμοῖς ἐπετίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων, οἴνου τε τοῦ παλαιοτάτου, καὶ καλλίστου, πολλοὺς ἀμφορέας τῶν βωμῶν προχέων, ὡς ῥεῖθρα φέρεσθαι οἴνου τε, καὶ αἵματος μεμιγμένου· περί τε τοὺς βωμοὺς ἐχόρευεν, ὑπὸ παντοδαποῖς ἤχοις ὀργάνων· γύναιά τε ἐπιχώρια ἐχόρευε σὺν αὐτῷ, περιθέοντα τοῖς βωμοῖς, κύμβαλα, ἢ τύμπανα μετὰ χεῖρας φέροντα. περιεστήκει δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος, καὶ τὸ ἱππικὸν τάγμα ἐν θεάτρου σχήματι. τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἱερουργηθέντων, τά τε ἀρώματα, ἐν χρυσοῖς σκεύεσιν ὑπὲρ κεφαλῆς, οὐκ οἰκέται δέ τινες, ἢ εὐτελεῖς ἄνθρωποι ἔφερον, ἀλλ' οἵ τ' ἔπαρχοι τῶν στρατοπέδων, καὶ οἱ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν, ἀνεζωσμένοι, οἱ μὲν, χιτῶνας ποδήρεις, καὶ χειριδωτοὺς, νόμῳ φοινίκων, ἐν μέσῳ φέροντες μίαν πορφύραν· ὑποδήμασί τε λίνου πεποιημένοις ἐχρῶντο, ὥσπερ οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία προφητεύοντες. ἐδόκει δὲ τιμὴν μεγίστην νέμειν, οἷς ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας, πλὴν καί τοι χορεύειν ἀεὶ, καὶ ἱερουργεῖν δοκῶν πλείστους ἀπέκτεινε τῶν ἐνδόξων τε, καὶ πλουσίων, διαβληθέντας αὐτῷ, ὡς ἀπαρεσκομένους, καὶ σκώπτοντας αὐτοῦ τὸν βίον. ἠγάγετο δὲ γυναῖκα, τὴν εὐγενεστάτην ῥωμαίων. ἣν Σεβαστὴν ἀναγορεύσας, μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπεπέμψατο, ἰδιωτεύειν κελεύσας, καὶ τῶν τιμῶν παρελόμενος. μετ' ἐκείνην δὲ, προσποιησάμενος ἐρᾶν, ἵνα δὴ καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πράττειν δοκοίη, παρθένου τῆς ῥωμαίων ἑστίας ἱερωμένης, ἁγνεύειν τε πρὸς τῶν ἱερῶν νόμων κελευομένης, καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου παρθενεύεσθαι, ἀποσπάσας αὐτὴν τῆς ἑστίας, καὶ τοῦ ἱεροῦ παρθενῶνος, γυναῖκα ἔθετο, ἐπιστείλας τῇ συγκλήτῳ, καὶ παραμυθησάμενος ἀσέβημά τε, καὶ ἁμάρτημα τηλικοῦτον, φήσας ἀνθρώπινόν τι πεπονθέναι πάθος. ἔρωτι γὰρ τῆς κόρης ἑαλωκέναι. ἁρμόζοντά τε, καὶ σεβάσμιον εἶναι γά-

μον ἱερέως τε, καὶ ἱερείας. πλὴν καὶ ταύτην οὐ μετ' οὐ πολὺ ἀπεπέμψατο. τρίτην δὲ πάλιν ἠγάγετο, ἀναφέρουσαν τὸ γένος εἰς Κόμμοδον. ἔπαιζε δὲ γάμους οὐ μόνον ἀνθρωπείους, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ, ᾧ ἱεράτευε, γυναῖκα ἐζήτει. καὶ τῆς τε Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν, καὶ ἀόρατον σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰς τὸν ἑαυτοῦ θάλαμον μετήγαγε, καὶ μὴ κινηθὲν ἐξ οὗπερ ἦλθεν ἀπὸ Ἰλίου, εἰ μὴ ὅτε πυρὶ κατεφλέχθη ὁ νεὼς, ἐκίνησεν οὗτος, καὶ πρὸς γάμον δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν τῷ θεῷ ἀνήγαγε. φήσας δὲ ἀπαρέσκεσθαι αὐτῷ, ὡς πάντα ἐν ὅπλοις, καὶ πολεμικῇ θεῷ, τῆς Οὐρανίας τὸ ἄγαλμα μετεπέμψατο, σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε, καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων. φασὶ δὲ αὐτὸ Διδὼ τὴν Φοίνισσαν ἱδρύσασθαι, ὅτε δὴ τὴν ἀρχαίαν Καρχηδόνα πόλιν ἔκτισε, βύρσαν κατατεμοῦσαν. Λίβυες μὲν οὖν, αὐτὴν Οὐρανίαν καλοῦσι. Φοίνικες δὲ, Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, σελήνην εἶναι θέλοντες. ἁρμόζειν τοίνυν λέγων ὁ Ἀντωνῖνος γάμον ἡλίου, καὶ σελήνης, τό, τε ἄγαλμα μετεπέμψατο, καὶ πάντα τὸν ἐκεῖθεν χρυσόν. χρήματά τε πάμπλειστα τὴν θεὸν εἰς προῖκα δὴ ἐπιδοῦναι ἐκέλευσε. κομισθέντι τε τὸ ἄγαλμα, συνῴκισε δὴ τῷ θεῷ, κελεύσας πάντας τοὺς κατὰ Ῥώμην, καὶ Ἰταλίαν ἀνθρώπους, ἑορτάζειν, παντοδαπαῖς τε εὐφροσύναις, καὶ εὐωχίαις χρῆσθαι δημοσίᾳ τε, καὶ ἰδίᾳ, ὡς δὴ γαμούντων θεῶν. κατασκευάσαι δὲ καὶ ἐν τῷ προαστείῳ νεὼν μέγιστόν τε, καὶ πολυτελέστατον. εἰς ὃν ἑκάστου ἔτους κατῆγε τὸν θεὸν, ἀκμάζοντος θέρους. πανηγύρεις τε παντοδαπὰς συνεκρότει. ἱπποδρόμους τε κατασκευάσας, καὶ θέατρα, διά τε ἡνιοχείας, καὶ πάντων θεαμάτων, καὶ ἀκουσμάτων πλείστων εὐωχούμενον τὸν δῆμον, καὶ παννυχίζοντα, εὐφραίνειν ᾤετο. τόν τε θεὸν αὐτὸν ἐπιστήσας ἅρματι χρυσῷ τε, καὶ λίθοις τιμιωτάτοις πεποικιλμένον, κατῆγεν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ προάστειον. τὸ δὲ ἅρμα ἦγεν ἑξά-

πωλον, ἵππων λευκῶν, μεγίστων τε, καὶ ἀσπίλων, χρυσῷ πολλῷ,
καὶ φαλάροις ποικίλοις κεκοσμημένον. τάς τε ἡνίας κατεῖ-
χεν. οὐδέ πω δὲ τοῦ ἅρματος ἄνθρωπος ἐπέβαινεν. αὐτῷ δὲ
περιέκειντο, ὡς ἡνιοχοῦντι δὴ τῷ θεῷ. ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἔθει πρὸ
τοῦ ἅρματος, ἀναποδίζων εἰς τοὐπίσω, εἴς τε τὸν θεὸν ἀπο-
βλέπων, καὶ τοὺς χαλινοὺς ἀντέχων τῶν ἵππων. πᾶσάν τε τὴν
ὁδὸν ἤνυε τρέχων ἔμπαλιν ἑαυτοῦ, ἀφορῶν τε εἰς τὸ πρόσθεν
τοῦ θεοῦ, πρός τε τὸ μὴ πταῖσαι αὐτὸν, ἢ διολισθαίνειν, οὐχ ὁρῶν-
τα ὅπου βαίνει. γῆ τε ἡ χρυσίζουσα, παμπλείστη ὑπέστρωτο.
οἵ τε προασπίζοντες, ἑκατέρωθεν ἀντεῖχον, τῆς ἀσφαλείας
τοῦ τοιούτου δρόμου προνοούμενοι. ὁ δὲ δῆμος ἑκατέρωθεν
παρέθει μετὰ παντοδαποὺς δαδουχίας, στεφάνους, καὶ ἄνθη
ἐπιρριπτοῦντες, ἀγάλματά τε πάντων θεῶν, καὶ εἴ τι πολυτελὲς
ἀνάθημα τίμιον, ὅσα τε τῆς βασιλείας σύμβολα, ἢ πολυ-
τελῆ κειμήλια. οἵ τε ἱππεῖς, καὶ στρατὸς πᾶς, προεπόμπευον τοῦ
θεοῦ. μετὰ δὲ τὸ καταγαγεῖν αὐτὸν, καὶ ἱδρῦσαι ἐν τῷ ναῷ,
τάς τε προειρημένας θυσίας, καὶ πανηγύρεις, ἐπετέλει. πύρ-
γους τε μεγίστους, καὶ ὑψηλοτάτους κατασκευάσας, ἀνιών τε
ἐπ' αὐτοῖς, ἐρρίπτει τοῖς ὄχλοις, ἁρπάζειν πᾶσιν ἐπιτρέπων
ἐκπώματά τε χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, ἐσθῆτάς τε, καὶ ὀθόνας παν-
τοδαπάς. ζῷά τε πάντα, ὅσα ἥμερα, ὅσα ἀτίθασα, πλὴν χοί-
ρων. τούτων γὰρ ἀπείχετο φοινίκων νόμῳ. ἐν δὴ ταῖς ἁρπα-
γαῖς, πολλοὶ διεφθείροντο ὑπό τε ἀλλήλων πατούμενοι, καὶ τοῖς
δόρασι τῶν στρατῶν περιπίπτοντες, ὡς τὴν ἐκείνου ἑορτὴν, πολ-
λοῖς φέρειν συμφοράν. αὐτὸς δὲ ἐβλέπετο πολλάκις ἡνιοχῶν, ἢ
ὀρχούμενος. οὐδὲ γὰρ λανθάνειν ἤθελεν ἁμαρτάνων. προῄει τε
ὑπογραφόμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς παρειὰς ἐρυθραίνων.
φύσει τε πρόσωπον ὡραῖον ὑβρίζων βαφαῖς ἀσχήμοσιν. ὁρῶ-
σα δὲ ταῦτα ἡ Μαισὰ, ὑποπτεύουσά τε τοὺς στρατιώτας ἀπα-
ρέσκεσθαι τῷ τοιούτῳ τοῦ βασιλέως βίῳ, καὶ δεδοικυῖα μή τι

ἐκείνου παθόντος, πάλιν ἰδιωτεύῃ, πείθει αὐτὸν κοῦφον ἄλλως, καὶ ἄφρονα νεανίαν θέσθαι υἱόν. καίσαρα δὲ ἀποδεῖξαι τὸν ἑαυτοῦ μὲν ἀνεψιὸν, ἐκείνης δὲ ἔκγονον, ἐκ τῆς ἑτέρας θυγατρὸς Μαμαίας, εἰποῦσα αὐτῷ κεχαρισμένα, ὡς ἄρα χρὴ ἐκεῖνον μὲν τῇ ἱερωσύνῃ, καὶ θρησκείᾳ σχολάζειν τοῦ θεοῦ, βακχείαις, καὶ ὀργίοις, τοῖς τε θείοις ἔργοις ἀνακείμενον. εἶναι δὲ ἕτερον τὸν τὰ ἀνθρώπεια διοικοῦντα. ἐκείνῳ δὲ παρέξοντα τῆς βασιλείας τὸ ἀνενόχλητόν τε, καὶ ἀμέριμνον. μὴ δεῖν τοίνυν ξένον ζητεῖν, μηδ' ἀλλότριον, ἀλλὰ τῷ ἀνεψιῷ ταῦτα ἐγχειρίσαι. μετονομάζεται δὴ ὁ Ἀλεξιανὸς, καὶ Ἀλέξανδρος καλεῖται, παραχθέντος αὐτῷ τοῦ πάππου ὀνόματος, εἰς τὸ τοῦ μακεδόνος, ὡς πάνυ τε ἐνδόξου, καὶ τιμηθέντος ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος πατρὸς, ἀμφοτέρων εἶναι τὴν Ἀντωνίνου τοῦ Σεβήρου παιδὸς μοιχείαν ἀμφότεραι αἱ Μαίσης θυγατέρες. αὐτή τε ἡ πρεσβῦτις ἐσεμνύνετο πρὸς τὸ τοὺς στρατιώτας στέργειν τοὺς παῖδας, υἱοὺς ἐκείνου δοκοῦντας εἶναι. ἀποδείκνυται δὲ καῖσαρ ὁ Ἀλέξανδρος, ὕπατός τε σὺν αὐτῷ Ἀντωνίνῳ. κατελθών τε εἰς τὴν σύγκλητον, ταῦτα ἐκύρωσε, γελοιότατα ψηφισαμένων πάντων, ἃ ἐκελεύοντο. πατέρα μὲν ἐκεῖνον δοκεῖν, ἔτη γεγονότα περί που ἑκκαίδεκα. τὸν Ἀλέξανδρον δὲ υἱὸν, τοῦ δωδεκάτου ἐπιβαίνοντα. ὡς δὲ καῖσαρ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεδείχθη, ὁ Ἀντωνῖνος ἐβούλετο αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ παιδεύειν ἐπιτηδεύματα, ὀρχεῖσθαί τε, καὶ χορεύειν, τῆς τε ἱερωσύνης κοινωνεῖν, καὶ σχήμασι, καὶ ἔργοις ὁμοίοις. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἡ Μαμαία, ἀπῆγε μὲν τῶν αἰσχρῶν, καὶ ἀπρεπῶν βασιλεῦσιν ἔργων. διδασκάλους τε πάσης παιδείας λάθρα μετεπέμπετο. τοῖς τε σώφροσιν αὐτὸν ἤσκει μαθήμασι. παλαίστραις τε, καὶ τοῖς ἀνδρῶν γυμνασίοις εἴθιζε. παιδείαν τε τὴν ἑλλήνων, καὶ ῥωμαίων, ἐπαίδευεν. ἐφ' οἷς Ἀντωνῖνος πάνυ ἤχαλλε, καὶ μετεγίνωσκε, θέμενος αὐτὸν υἱὸν, καὶ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς. τούς τε

τῶν διδασκάλους αὐτοῦ πάντας ἀπεσόβει τῆς βασιλείου αὐλῆς, τινάς τε αὐτῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους, οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐφυγάδευσεν, αἰτίας γελοιοτάτας ἐπιφέρων, ὡς διαφθείροιεν αὐτῷ τὸν δοκοῦντα υἱόν, οὐκ ἐπιτρέποντες χορεύειν, ἢ βακχεύεσθαι, σωφρονίζοντας δέ, καὶ τὰ ἀνδρῶν διδάσκοντας. ἐς τοσοῦτον δὲ ἐξώκειλε παρανοίας, ὡς πάντα τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ τῶν δημοσίων θεάτρων, μεταγαγεῖν ἐπὶ τὰς μεγίστας τῶν βασιλικῶν πράξεων. καὶ τοῖς μὲν στρατοπέδοις, ἔπαρχον ἐπιστῆσαι, ὀρχηστήν τινα γεγονότα, καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ ῥωμαίων θεάτρῳ ὀρχησάμενον, ὅτε ἦν νέος. πάλιν δὲ ἕτερον ὁμοίως τῆς σκηνῆς βαστάσας παιδείας τῶν νέων, καὶ εὐκοσμίας, τῆς τε ὑποστάσεως τῆς εἰς τὴν σύγκλητον βουλήν, ἢ τὸ ἱππικὸν τάγμα καταταττομένων προέστησεν. ἡνιόχοις τε, καὶ κωμῳδοῖς, καὶ μίμων ὑποκριταῖς, τὰς μεγίστας τῶν βασιλείων πίστεων ἐνεχείρισε. τοῖς δὲ δούλοις αὐτοῦ, ἢ ἀπελευθέροις, ὡς ἔτυχεν ἑκάστοις, ἐπ᾽ αἰσχρῷ τινι εὐδοκιμήσασι, τὰς ὑπατικὰς τῶν ἐθνῶν ἐξουσίας ἐνεχείρισε. πάντων δὲ οὕτω τῶν πάλαι δοκούντων σεμνῶν εἰς ὕβριν, καὶ παροινίαν ἐκβεβακχευμένων, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται, ἤχθοντο, καὶ ἐδυσφόρουν. ἐμυσάττοντο δὲ αὐτόν, ὁρῶντες τὸ μὲν πρόσωπον καλλωπιζόμενον περιεργότερον, ἢ κατὰ γυναῖκα σώφρονα. περιδεραίοις δὲ χρυσίνοις, ἐσθῆσί τε ἁπαλαῖς, ἀνάνδρως κοσμούμενον. ὀρχούμενόν τε οὕτως, ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαι. ἐπιρρεπεστέρας τοίνυν τὰς γνώμας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον, καὶ ἐλπίδας κρείττους ἐν παιδὶ κοσμίως, καὶ σωφρόνως ἀναστρεφομένῳ. ἐφρούρουν τε αὐτὸν παντοίως, ὁρῶντες ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου. ἥ τε μήτηρ Μαμαία οὔτε ποτὸν, οὔτε ἐδώδιμόν τι οἷα τὸν παῖδα προσφέρεσθαι τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου πεμπομένων. ὀψοποιοῖς τε, καὶ οἰνοχόοις ὁ παῖς ἐχρῆτο, οὐ τοῖς βασιλικοῖς, καὶ ἐν κοινῇ ὑπηρεσίᾳ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τοῖς

ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐπιλεχθεῖσι, πιστοτάτοις τε εἶναι δοκοῦσιν· ὀλίγου δὲ καὶ χρήματα λανθάνουσα διανέμεσθαι τοῖς στρατιώταις κρύβδην, ὅπως αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὔνοιαν, καὶ διὰ χρημάτων εἰς ἃ μάλιστα ἀποβλέπουσιν, οἰκειώσηται. ταῦτα δὴ ὁ Ἀντωνῖνος πυνθανόμενος, παντὶ τρόπῳ ἐπεβούλευε τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἀλλὰ τὰς ἐπιβουλὰς πάσας ἀπεῖργέ τε, καὶ ἐκώλυεν ἡ κοινὴ μάμμη ἀμφοτέρων Μαῖσα, γυνὴ καὶ ἄλλως ἐντρεχὴς, καὶ τῇ βασιλείῳ αὐλῇ πολλῶν ἐτῶν ἐνδιαιτηθεῖσα, ἅτε τῆς Σεβήρου γυναικὸς Ἰουλίας ἀδελφὴ γινομένη, καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῇ ἐν τοῖς βασιλείοις διατρίψασα. οὐδὲν οὖν εἶναι αὐτὴν ἐλάνθανε τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου βουλευομένων, φύσει τε χαύνου τὸν τρόπον ὄντος, καὶ ἀφειδῶς πάντα, καὶ φανερῶς ἃ ἐβουλεύετο λέγοντος, καὶ πράττοντος. ὡς δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῷ οὐ προεχώρει, παραλῦσαι τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἠθέλησε τὸν παῖδα. καὶ οὔτε ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν, οὔτε ἐν ταῖς προόδοις Ἀλέξανδρος ἐτιμᾶτο. οἱ δὲ στρατιῶται, ἐπεζήτουν τε αὐτὸν, καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι δὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθείη. διεσκέδασε δὲ ὁ Ἀντωνῖνος καὶ φήμην, ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου τεθνήξεσθαι μέλλοντος. ἐποίει τό τε ἀπόπειραν, ὅπως οἴσουσιν οἱ στρατιῶται τὸ θρυλλούμενον. οἱ δ' ἐπεὶ μήτε τὸν παῖδα ἔβλεπον, ὑπό τε τῆς φήμης τὰς ψυχὰς ἐτρώθησαν, ἀγανακτήσαντες, οὔτε τὴν συνήθη φρουρὰν ἔπεμψαν τῷ Ἀντωνίνῳ. κατακλείσαντές τε αὐτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὸν Ἀλέξανδρον ἐν ἱερῷ ἠξίουν ἰδεῖν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἐν δέει πολλῷ γενόμενος, παραλαβὼν τὸν Ἀλέξανδρον, συγκαθεσθεὶς αὐτῷ ἐν τῷ βασιλικῷ φορείῳ, ὅπερ διὰ χρυσοῦ πολλοῦ, καὶ λίθων τιμίων πεποίκιλτο, κατῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ὡς δὲ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο αὐτοὺς, ἔς τε τὸν νεὼν τοῦ στρατοπέδου ἤγαγον, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ὑπερφυῶς ἠσπάσοντό τε,

ζοντά τε, καὶ εὐφημοῦν, τῷ δὲ Ἀντωνίνῳ ἀμελέστερον προσεφέροντο. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ἀγανακτῶν, καὶ διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου, πάνυ ἤχαλλε, καὶ τοῖς στρατιώταις ὠργίζετο. ἐκέλευέ τε τοὺς παρασήμους, καὶ ὑπερφυῶς τὸν Ἀλέξανδρον εὐφημήσαντας, τοὺς δὲ αἰτίους δῆθεν στάσεως, καὶ θορύβου, συλλαμβάνεσθαι πρὸς τιμωρίαν. οἵ τε στρατιῶται ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσαντες, ἄλλως τε καὶ μισοῦντες τὸν Ἀντωνῖνον, καὶ ἀποσκευάσασθαι θέλοντες ἀσχημονοῦντα βασιλέα, τότε δὲ καὶ τοῖς λαμβανομένοις ἐπαμύνειν δεῖν ἡγούμενοι, καιρὸν εὔκαιρον, καὶ πρόφασιν δικαίαν νομίζοντες, τὸν μὲν Ἀντωνῖνον αὐτόν τε, καὶ τὴν μητέρα Σοαιμίδα, παρῆν γὰρ ὡς σεβαστή τε, καὶ μήτηρ, ἀναιροῦσι. τούς τε περὶ αὐτὸν πάντας, ὅσοι ἔνδον κατελείφθησαν, ὑπηρέται τε, καὶ συμβουλοὶ ἐδόκουν εἶναι τῶν ἁμαρτημάτων. τὰ δὲ σώματα τοῦ τε Ἀντωνίνου, καὶ τῆς Σοαιμίδος, παρέδοσαν σύρειν τε, καὶ ἐνυβρίζειν τοῖς βουλομένοις. ἅπερ ἐπὶ πολὺ διὰ πάσης τῆς πόλεως συρέντα τε, καὶ λωβηθέντα, εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἀπερρίφθη, τοὺς εἰς τὸν Θύβριν ποταμὸν ῥέοντας. Ἀντωνῖνος μὲν οὖν, εἰς ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆς βασιλείας, καὶ χρησάμενος τῷ προειρημένῳ βίῳ, οὕτως ἅμα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν. οἵ τε στρατιῶται αὐτοκράτορα τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγορεύσαντες, εἰς τὰ βασίλεια ἀνήγαγον, κομιδῇ νέον, καὶ πάνυ ὑπὸ τῇ μητρὶ, καὶ τῇ μάμμῃ, παιδαγωγούμενον.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Τοιῷ μὲν δὴ τέλει ὁ δηλωθεὶς Αντωνῖνος ἐχρήσατο, ἐν τοῖς προειρημένοις δεδήλωται. παραλαβόντος δὲ τὴν ἀρχὴν Αλεξάνδρου, τὸ σχῆμα, καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας ἐκείνῳ περιέκειτο. ἡ μέντοι διοίκησις τῶν πραγμάτων, καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς οἰκονομία, ὑπὸ ταῖς γυναιξὶ διῳκεῖτο. ἐπί τε τὸ σωφρονέστερον, καὶ σεμνότερον, πάντα μετάγειν ἐπειρῶντο. καὶ πρῶτον μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς, τοὺς δοκοῦντας καὶ ἡλικίᾳ σεμνοτάτους, καὶ βίῳ σωφρονεστάτους, ἑκκαίδεκα ἐπελέξαντο συνέδρους εἶναι, καὶ συμβούλους τοῦ βασιλέως. οὐδέ τι ἐλέγετο, ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κἀκεῖνοι αὐτὸ ἐπικρίναντες, σύμψηφοι ἐγένοντο. ἤρεσκέ τε τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς στρατοπέδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ συγκλήτῳ βουλῇ τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας ἐκ τυραννίδος ἐφυβρίστου, εἰς ἀριστοκρατίας τύπον μετενεχθείσης. πρῶτον μὲν δὴ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἅπερ ἔτυχεν ἐκεῖνος κινήσας, καὶ μεταγαγὼν, ἔπεμψαν εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ ἰδίους ναούς τε, καὶ σηκούς. τούς τε ὑπ᾽ ἐκείνου ἀλόγως, ἢ ἐφ᾽ οἷς εὐδοκιμήκεσαν ἁμαρτήμασιν, εἰς τιμὰς, καὶ ἐξουσίας προαχθέντας, τῶν δοθέντων ἀφείλοντο, ἑκάστους κελεύσαντες εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἐπανιέναι τῆς ἀξίας αἵρεσιν. τάς τε πράξεις ἁπάσας, καὶ τὰς διοικήσεις, τὰς μὲν πολιτικὰς, καὶ ἀγοραίους, ἐνεχείρισαν τοῖς ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμωτάτοις, καὶ νόμων ἐμπείροις. τάς τε στρατιωτικὰς, τοῖς ἐξετασθεῖσί τε, καὶ εὐδοκιμήσασιν, ἐν αὐτάκταις τε, καὶ πολεμικαῖς πράξεσιν.

ξουσιν. ἐπὶ πολὺ δ' οὕτω τῆς ἀρχῆς διοικουμένης, ἡ μὲν Μαῖσα πρεσβῦτις ἤδη οὖσα, ἀνεπαύσατο τοῦ βίου· ἔτυχέ τε βασιλικῶν τιμῶν· καὶ ὡς νομίζουσι ῥωμαῖοι, ἐξεθειάσθη. ἡ δὲ Μαμαία μόνη τῷ παιδὶ καταλειφθεῖσα, ὁμοίως αὐτοῦ ἄρχειν τε καὶ κρατεῖν ἐπειρᾶτο. ἤδη τε ὁρῶσα ἐν ἀρχῇ τὸν νεανίαν γενόμενον, καὶ δεδοικυῖα μὴ ἄρα ἡλικία ἀκμάζουσα, ὑπηρετούσης ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας, εἴς τι τῶν γενικῶν ἁμαρτημάτων ἐξοκείλῃ, πανταχόθεν ἐφρούρει τὴν αὐλήν. οὐδέ τινα εἴα προσιέναι τῷ μειρακίῳ, τῶν ἐπὶ φαύλῳ βίῳ διαβεβλημένων, μήπως τὸ ἦθος διαφθαρείη, προκαλεσαμένων αὐτοῦ τῶν κολάκων τὰς ὀρέξεις ἀκμαζούσας εἰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας. δικάζειν τε οὖν αὐτὸν ἔπειθε συνεχέστατα, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, ὡς ἂν ἀσχολούμενος περὶ τὰ κρείττονα, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἀναγκαῖα, μὴ ἔχοι καιρὸν εἰς τὸ ἐπιτηδεύειν τι τῶν ἁμαρτημάτων. ὑπῆρχε δέ τι καὶ φυσικὸν ἦθος πρᾶον, καὶ ἥμερον τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἔς τε τὸ φιλάνθρωπον πάνυ ἐπιρρεπὲς, ὡς ἐδήλωσε, καὶ τῆς ἡλικίας προχωρούσης. εἰς τεσσαρεσκαιδέκατον γοῦν ἐλάσας τῆς βασιλείας ἔτος, ἀναιμωτὶ ἦρξεν. οὐδέ τις εἰπεῖν ἔχει ὑπ' ἐκείνου φονευθέντα. καίτοι τινῶν μεγίσταις αἰτίαις ὑποπεσόντων, ὅμως ἐφείσατο ὡς μὴ φονεῦσαι, οὐ ῥᾳδίως τοῦτο ἄλλου βασιλέως τῶν καθ' ἡμᾶς ποιήσαντος, ἢ παραφυλάξαντος μετὰ τὴν Μάρκου ἀρχήν. ὑπ' Ἀλεξάνδρου δ' οὐκ ἄν τις εἰπεῖν ἔχοι, ἢ μνημονεῦσαι ἐν ἔτεσι τοσούτοις ἀκρίτως φονευθέντα. ᾐτιᾶτο δὲ καὶ τὴν μητέρα, καὶ πάνυ ἤχαλλεν, ὁρῶν αὐτὴν οὖσαν φιλοχρήματον, καὶ περὶ τοῦτο ὑπερφυῶς ἐσπουδακυῖαν. προσποιουμένη γὰρ ἀθροίζειν αὐτὰ, ἵνα ἔχοι τοῖς στρατιώταις ἀφθόνως, καὶ ῥᾳδίως ὁ Ἀλέξανδρος χαρίζεσθαι, ἰδίᾳ ἐθησαύριζε, καὶ διέβαλλεν ἔσθ' ὅπῃ τοῦτο τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἄκοντός τε, καὶ ἀσχάλλοντος, οὐσίας τινῶν, καὶ κληρονομίας ἐξ ἐπηρείας ὑφαρπασάσης ἐκείνης. ἠγάγετο δ' αὐτῷ καὶ γυναῖκα τῶν εὐπα-

προϊδών. τὴν συνοικοῦσαν, καὶ ἀγαπωμένην, μετὰ ταῦτα τῶν βασιλείων ἐδίωξεν, ἐνυβρίζουσά τε, καὶ βασίλισσα εἶναι θέλουσα μόνη. φθονοῦσά τε τῆς προσηγορίας ἐκείνῃ, εἰς τοσοῦτον προεχώρησεν ὕβρεως, ὡς τὸν πατέρα τῆς κόρης, καίτοι ὑπ' Ἀλεξάνδρου γαμβροῦ ὄντος πάνυ τιμώμενον, μὴ φέροντα τὴν Μαμαίαν ἐνυβρίζουσαν αὐτῷ τε, καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, φυγεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον, τῷ μὲν Ἀλεξάνδρῳ χάριν εἰδότα, ἐφ' οἷς ἐτιμᾶτο, τὴν δὲ Μαμαίαν αἰτιώμενον, ἐφ' οἷς ὑβρίζετο. ἐκείνη δὲ ἀγανακτήσασα, αὐτόν τε ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσε. καὶ τὴν κόρην ἐκβληθεῖσαν τῶν βασιλείων, εἰς λιβύην ἐφυγάδευσε. ταῦτα δὲ ἐπράττετο, ἄκοντός τε, καὶ ἀναγκαζομένου τοῦ Ἀλεξάνδρου. ἦρχε γὰρ αὐτοῦ καθ' ὑπερβαλλόντως ἡ μήτηρ. καὶ πᾶν τὸ κελευόμενον ἐκεῖνος ἐποίει. τοῦτο δ' ἄν τις μόνον ἔχειν ἐγκαλέσαι αὐτῷ, ὅτι δὴ ὑπὸ περιττῆς πρᾳότητος, καὶ αἰδοῦς πλείονος, ἢ ἐχρῆν τῇ μητρὶ, ἐν οἷς ἀπηρέσκετο, ὅμως ἐπείθετο. ἐτῶν μὲν οὖν τρισκαίδεκα οὕτως ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διῴκησε. τῷ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα τῶν κατὰ συρίαν τε, καὶ μεσοποταμίαν ἡγεμόνων, δηλοῦντα ὅτι Ἀρταξέρξης ὁ περσῶν βασιλεὺς, μετὰ τὸ παρθυαίους καθελεῖν, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀρχῆς παραλῦσαι Ἀρτάβανόν τε τὸν πρότερον καλούμενον, τὸν μέγαν βασιλέα, καὶ δυσὶ διαδήμασι χρώμενον, ἀποκτεῖναι. πάντα τε τὰ περίοικα βάρβαρα χειρώσασθαι, καὶ εἰς φόρου συντέλειαν ὑπάγεσθαι, οὐκ ἡσυχάζει, οὐδ' ἐντὸς τίγριδος ποταμοῦ μένει, ἀλλὰ τὰς ὄχθας ὑπερβαίνων, καὶ τοὺς τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς ὅρους, μεσοποταμίαν τε κατατρέχει, καὶ σύροις ἀπειλεῖ. πᾶσάν τε τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον εὐρώπῃ, καὶ διαιρουμένην αἰγαίῳ τε, καὶ τῷ πορθμῷ τῆς προποντίδος, ἀσίαν τε πᾶσαν καλουμένην, προγονικὸν κτῆμα ἡγούμενος, τῇ περσῶν ἀρχῇ ἀνακτήσασθαι βούλεται, φάσκων ἀπὸ κύρου τοῦ

πρώτου

πρώτου τὴν ἀρχὴν ἐκ μήδων εἰς πέρσας μεταστήσαντος, μέχρι δαρείου τοῦ τελευταίου περσῶν βασιλέως, οὗ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος ὁ μακεδὼν καθεῖλε, πάντα μέχρις ἰωνίας, καὶ καρίας, ὑπὸ σατράπαις περσικοῖς διῳκεῖσθαι. προσήκειν οὖν αὐτῷ πέρσαις ἀνανεώσασθαι πᾶσαν ὁλόκληρον, ἣν πρότερον ἔσχον ἀρχήν. τοιαῦτα τοίνυν δηλωσάντων, καὶ ἐπιστειλάντων τῶν ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ἡγεμόνων, πρὸς τὴν αἰφνίδιον, καὶ παρ᾽ ἐλπίδα κομισθεῖσαν ἀγγελίαν, οὐ μετρίως ὁ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη. καὶ μάλιστα εἰρήνῃ ἐκ παίδων ἐντραφεὶς, καὶ τῇ κατὰ τὴν πόλιν ἀεὶ χολάσας τρυφῇ. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, ἔδοξεν αὐτῷ κοινωσαμένῳ τοῖς φίλοις, πρεσβείαν πέμψαι, καὶ διὰ γραμμάτων κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν, καὶ ἐλπίδα τοῦ βαρβάρου. ἔλεγε δὲ τὰ γράμματα δεῖν μένειν τε αὐτὸν ἐν τοῖς τῶν ἰδίων ὅροις, καὶ μὴ καινοτομεῖν, μηδὲ ματαίαις ἐλπίσιν αἰωρούμενον, μέγαν ἐγείρειν πόλεμον. ἀγαπητῶς δὲ ἔχειν ἕκαστον τὰ αὑτοῦ. μηδὲ γὰρ ὁμοίαν ἔσεσθαι μάχην αὐτῷ πρὸς ῥωμαίους, οἵαν ἔχειν πρὸς τοὺς γειτνιῶντας, καὶ ὁμοφύλους βαρβάρους. ὑπεμίμνησκε δὲ τὰ γράμματα, τῶν τε τοῦ Σεβαστοῦ, καὶ τοῦ Τραιανοῦ, Λουκίου τε, καὶ Σεβήρου κατ᾽ αὐτῶν τροπαίων. τοιαῦτα μὲν δή τινα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστείλας, ᾤετο πείσειν, ἢ φοβήσειν εἰς τὸ ἡσυχάζειν τὸν βάρβαρον. ὁ δ᾽ οὐδέν τι φροντίζων τῶν ἐπεσταλμένων, ὅπλοις, ἀλλ᾽ οὐ λόγοις οἰόμενος δεῖν τὰ πράγματα διοικεῖσθαι, ἐνέκειτο, ἄγων, καὶ φέρων τὰ ῥωμαίων ἅπαντα. κατατρέχων τε, καὶ καθιππεύων μεσοποταμίαν, λείας τε ἀπήλαυνε, καὶ τὰ ἐπικείμενα στρατόπεδα ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν, προασπίζοντά τε τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐπολιόρκει. φύσει δ᾽ ὢν ἀλαζὼν, καὶ ταῖς παρ᾽ ἐλπίδας εὐπραγίαις ἐπαιρόμενος, πάντα ῥᾳδίως χειρώσασθαι προσεδόκα. ἦν δὲ αὐτὸν τὰ ἀναπείθοντα οὐ μικρὰ εἰς ἐπιθυμίαν ἀρχῆς μείζονος. πρῶτος γὰρ ἐτόλμησε τῇ παρθυαίων ἀρχῇ ἐπιθέσθαι, πέρσαις τε τὴν βασιλείαν ἀνανεώ-

σκεσθαι. μετὰ γὰρ Δαρεῖον τὸν ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ μακεδόνος τῆς ἀρχῆς παραλυθέντα, παμπλείστοις ἔτεσι μακεδόνες μὲν, καὶ οἱ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι, τῶν ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ἐθνῶν κατ' ἀσίαν ἅπασαν νεμάμενοι, κατὰ χώρας ἐβασίλευσαν. ἐκείνων τε πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων, πολέμοις τε συνεχέσι τῆς μακεδόνων δυνάμεως ἐξασθενούσης, πρῶτος Ἀρσάκης λέγεται, τὸ γένος παρθυαῖος, ἀναπεῖσαι τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους ἀποστῆναι μακεδόνων. περιθέμενός τε τὸ διάδημα ἑκόντων παρθυαίων, καὶ τῶν προχώρων βαρβάρων, αὐτός τε ἐβασίλευσε, καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ γένους ἐπὶ πλεῖστον παρέμενεν ἡ ἀρχὴ, μέχρις Ἀρταβάνου τοῦ καθ' ἡμᾶς γενομένου, ὃν Ἀρταξέρξης ἀποκτείνας, πέρσαις τὴν ἀρχὴν ἀνεκτήσατο. τά τε γειτνιῶντα ἔθνη βάρβαρα χειρωσάμενος, ῥᾳδίως ἤδη καὶ τῇ ῥωμαίων ἀρχῇ ἐπεβούλευσεν. ὡς δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη διατρίβοντι ἐν τῇ ῥώμῃ, τὰ κατὰ τὰς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ βαρβάρου τολμώμενα, οὐκ ἀνασχετὰ ἡγούμενος, καλούντων δὲ αὐτὸν καὶ τῶν ἐκεῖσε ἡγεμόνων, ἀχάλλων μὲν, καὶ παρὰ γνώμην, ὅμως δ' εἶχε περὶ ἔξοδον. ἔκ τε οὖν αὐτῆς ἰταλίας, καὶ τῶν ὑπὸ ῥωμαίοις πάντων ἐθνῶν λογάδες, ἐς τὴν στρατιὰν ἠθροίζοντο, ὅσοι σώματος εὐεξίᾳ, καὶ ἡλικίας ἀκμῇ, εἰς μάχην ἐπιτήδειοι ἐνομίζοντο. κίνησίς τε μεγίστη πάσῃ τῇ ὑπὸ ῥωμαίοις ἐγένετο δυνάμεως, ἰσοῤῥόπου ἀθροιζομένης πρὸς τὸ ἀγγελλόμενον τῶν ἐπιτρεχόντων βαρβάρων πλῆθος. ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν ῥώμῃ στρατιώτας, συνελθεῖν τε πάντας κελεύσας ἐς τὸ σύνηθες πεδίον, ἐπὶ βήματος ἀνελθὼν, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΗΣ ΜΑΜΑΙΑΣ.

» Ἐβουλόμην μὲν ὦ ἄνδρες συστρατιῶται, τοὺς συνήθεις
» πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους. δι' ὧν αὐτός τε ἐκοσμούμην δη-
» μηγορῶν, ὑμᾶς τε ἀκούοντας, εὔφραινον. εἰρήνης γὰρ πολυε-

» τοὺς ἀπολαύσαντας, εἴ τι καινὸν νῦν ἀκούοιτε, ἴσως ἂν ὡς παρ'
» ἐλπίδα λεχθέντι, ἐκπλαγείητε. χρὴ δ' ἄνδρας γενναίους τε, καὶ
» σώφρονας, εὔχεσθαι μὲν ὑπάρχειν τὰ βέλτιστα, φέρειν τε τὰ προ
» σπίπτοντα. τῶν μὲν γὰρ δι' ἡδονῆς πραττομένων, ἡ ἀπόλαυσις γλυ
» κεῖα. τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης κατορθουμένων, ἔνδοξος ἡ ἀνδρεία. καὶ τὸ
» μὲν ἄρχειν ἀδίκων ἔργων, οὐκ εὐγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν. τὸ
» δὲ τοὺς ὀχλοῦντας ἀπωσεῖσθαι ἔκ τε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως, ἔχει
» τὸ θαρραλέον. καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀμύνασθαι, ὑπάρχει τὸ
» εὔελπι. Ἀρταξέρξης ἀνὴρ πέρσης τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Ἀρ-
» τάβανον ἀποκτείνας, τήν τε ἀρχὴν εἰς πέρσας μεταστήσας,
» ἀλλὰ καὶ τῶν ὑμετέρων ὅπλων καταθαρρήσας, καὶ τῆς ῥωμαίων
» δόξης καταφρονήσας, πειρᾶται κατατρέχειν, καὶ λυμαίνεσθαι
» τὰ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς κτήματα. τοῦτον ἐπειράθην τὸ μὲν πρῶ
» τον, γράμμασι, καὶ πειθοῖ παῦσαι τῆς ἀπλήστου μανίας, καὶ τῆς ἀλλο-
» τρίων ἐπιθυμίας. ὁ δὲ βαρβάρῳ φερόμενος ἀλαζονείᾳ, οὔτε
» μένειν οἴκοι βούλεται, προκαλεῖταί τε ἡμᾶς εἰς μάχην. μὴ δὴ
» μέλλομεν, μὴ δ' ὀκνῶμεν. ἀλλ' οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὑμῶν, ὑπο-
» μνήσατε ἑαυτοὺς τροπαίων, ἃ μετὰ Σεβήρου, καὶ Ἀντωνίνου
» τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ἠγείρατε πολλάκις κατὰ βαρβάρων. οἱ δ' ἐν ἀκ
» μῇ ὄντες, δόξης, καὶ κλέους ἐπιθυμήσατε, δείξαντες ὅτι ἄρα καὶ
» εἰρήνην ἄγειν πράως, καὶ μετ' αἰδοῦς ἐπίστασθε, καὶ τὰ πολεμικὰ τῆς
» χρείας ἀπαιτούσης, γενναίως κατορθοῦτε. τὸ γὰρ βάρβαρον, πρὸς
» μὲν τὰ ὑπείκοντα, καὶ ὀκνοῦντα, θαρσύνεται. τῷ δ' ἀντι-
» πίπτοντι, οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἀντέχει, ἐπεὶ μὴ ἐκ συστάσεως αὐτοῖς
» ἡ μάχη κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὑπισχνεῖται τὸ εὔελπι, ἀλλ'
» ἐξ ἐπιδρομῆς, ἢ φυγῆς κερδαίνειν νομίζουσιν, ὅπερ ἂν χῶ-
» σι, διαρπαγῆς. ἡμῖν τε καὶ τὸ εὔτακτον ἅμα τῷ κοσμίῳ
» ὑπάρχει, καὶ νικᾶν αὐτοὺς ἀεὶ δεδιδάγμεθα. Τοιαῦ-
τά τινα εἰπόντα τὸν Ἀλέξανδρον, πᾶς ὁ στρατὸς ἀνευφή-
μησε προθυμίαν τε πᾶσαν διὰ τὸ πολεμεῖν ὑπισχνεῖτο. ὁ δ' ἐπι-

δοὺς αὐτοῖς χρήματα μεγαλοφρόνως, εὐτρεπίζεσθαι τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐκέλευσε. κατελθών τε εἰς τὴν σύγκλητον βουλήν, καὶ τοῖς προειρημένοις ὅμοια διαλεχθεὶς, ἐπήγγειλε τὴν ἔξοδον. καταλαβούσης δὲ τῆς ὡρισμένης ἡμέρας, θύσας τὰς ἐπὶ ταῖς ἐξόδοις νενομισμένας ἱερουργίας, παραπεμφθείς τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου, καὶ παντὸς τοῦ δήμου, τῆς ῥώμης ἀπῇρεν, ἐπιστρεφόμενος ἀεὶ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ δακρύων. ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν δημοτῶν ἦν τις ὃς ἀδακρυτὶ παρέπεμπεν αὐτόν. πόθον γὰρ ἑαυτοῦ τῷ πλήθει ἐμπεποιήκει, ἀνατραφείς τε ὑπ᾽ αὐτοῖς, καὶ μετρίως ἄρξας τοσούτων ἐτῶν. μετὰ πολλῆς δὲ σπουδῆς ποιησάμενος τὴν πορείαν, τά τε ἰλλυρικὰ ἔθνη, καὶ στρατόπεδα ἐπελθὼν, πλείστην τε δύναμιν κἀκεῖθεν ἀθροίσας, εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ δὲ γενόμενος, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξήρτυε, γυμνάζων τε τοὺς στρατιώτας, καὶ τὰ πολεμικὰ ἀσκῶν. ἔδοξε δὲ αὐτῷ πρεσβείαν πάλιν πέμψαι πρὸς τὸν πέρσην, καὶ περὶ εἰρήνης, καὶ φιλίας διαλέγεσθαι. ἤλπιζε γὰρ αὐτὸν πείσειν, ἢ φοβήσειν, αὐτὸς παρών. ὁ δὲ βάρβαρος, τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν ῥωμαίων ἀπέπεμψεν ἀπράκτους. αὐτὸς δ᾽ ἐπιλεξάμενος τετρακοσίους περσῶν τοὺς μεγίστους, ἐσθῆσί τε πολυτελέσι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένους, ἵππων τε, καὶ τόξων παρασκευῇ, πρέσβεις ἔπεμψε δὴ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καταπλήξειν οἰηθεὶς τοὺς ῥωμαίους τῇ τε ὄψει, καὶ τῷ σχήματι τῶν περσῶν. ἔλεγε δ᾽ ἡ πρεσβεία, ὅτι δὴ κελεύει μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἀφίστασθαι ῥωμαίους τε, καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, συρίας τε ἁπάσης, ἀσίας τε τῆς εὐρώπῃ ἀντικειμένης, ἐᾶσαι δὲ ἄρχειν πέρσας μέχρις ἰωνίας τε, καὶ καρίας, καὶ ὅσα αἰγαίῳ, καὶ πόντῳ ἔθνη διαιρεῖται. εἶναι γὰρ αὐτὰ περσῶν προγονικὰ κτήματα. Τοιαῦτά τινα τῶν τετρακοσίων πρέσβεων ἀπαγγειλάντων, κελεύει ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τετρακοσίους συλληφθῆναι. καὶ περιελόμενος πάσης τῆς προειρημένης σκευῆς, εἰς φρυγίαν ἐξέπεμψε,

τοὺς κώμας τε οἰκεῖν, καὶ χώραν γεωργεῖν, τοσαύτην αὐτοῖς
ἐπιθεὶς τιμωρίαν ὡς οἴκαδε μὴ ἐπανελθεῖν. ἀποκτεῖναι γὰρ
ἀνόσιον, καὶ οὐ πάνυ ἀνδρεῖον ἡγήσατο, μήτε μαχομένους, καὶ
τὰ κελευσθέντα ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου ἀγγείλαντας. τούτων δὴ
οὕτω πραττομένων, παρασκευαζομένου τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ
διαβῆναι τοὺς ποταμοὺς εἴς τε τὴν βάρβαρον γῆν τὸν στρατὸν δια-
γαγεῖν, ἐγένοντό τινες καὶ ἀποστάσεις στρατιωτῶν, ἀπό τε Αἰγύ-
πτου ἐληλυθότων. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν κατὰ συρίαν καινοτομῆ-
σαί τινα ἐπιχειρησάντων, περὶ τὴν βασιλείαν. οἳ ταχέως φω-
ραθέντες, ἐκολάσθησαν. ἀλλὰ καί τινα τῶν στρατοπέδων με-
τέστησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἕτερα χωρία, ἐπιτηδειότερα δο-
κοῦντα εἶναι πρὸς τὸ κωλύειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς.
τούτων δὴ αὐτῷ διοικηθέντων, τῆς τε στρατιᾶς παμπληθοῦς
συνειλεγμένης, ὅτε δὴ ἀντίπαλα, καὶ ἰσόρροπα ᾠήθη εἶναι τὰ
ἑαυτοῦ στρατεύματα τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων, σκεψάμενος
σὺν τοῖς φίλοις, ἔνειμε τὸ στρατιωτικὸν εἰς τρεῖς μοίρας. καὶ
τὴν μὲν μίαν, ἐκέλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη ἀφορῶσαν,
δι' Ἀρμενίας ἐπελθοῦσαν, φιλίου ῥωμαίοις δοκούσης, κατα-
τρέχειν τὴν μήδων χώραν. τὴν δὲ ἑτέραν, ἔπεμψε πρὸς τὰ
ἀνικτῷα μέρη τῆς βαρβάρου γῆς βλέπουσαν. ἔνθα συρρέον-
τας τόν τε τίγριτα, καὶ τὸν εὐφράτην, ἕλη πυκνότατα ὑποδέχε-
σθαι λέγουσι, καὶ λανθάνειν ποταμῶν ἐκείνων μόνων διὰ τοῦτο
τὰς ἐκβολάς. τὴν δὲ τρίτην μοῖραν, καὶ γενναιοτάτην τοῦ στρα-
τοῦ αὐτὸς ἔχων, ὑπέσχετο ἐπάξειν τοῖς βαρβάροις κατὰ μέσην
τὴν πορείαν. οὕτω γὰρ ᾤετο διαφόροις ἐφόδοις ἀφυλάκτως τε καὶ
ἀπροόπτως αὐτοῖς ἐπελεύσεσθαι. καὶ τὸ πλῆθος τῶν περσῶν ἀεὶ
πρὸς τοὺς ἐπιόντας διαιρούμενον, ἀσθενέστερόν τε ἔσεσθαι,
καὶ ἀτακτότερον μάχεσθαι. οὐ γὰρ δὴ μισθοφόροις χρῶνται
στρατιώταις οἱ βάρβαροι, ὥσπερ ῥωμαῖοι, οὐδὲ στρατόπεδα ἔχου-
σι συνεστῶτα, καὶ μένοντα, πολέμου τέχναις ἐγγεγυμνα-

σμένα, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, ἔσθ' ὅπῃ καὶ τῶν γυναικῶν, ἐπὰν κελεύσῃ βασιλεύς, ἀθροίζεται. διαλυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, ἕκαστος εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανέρχεται, τοσοῦτον ἀποκερδήσας, ὅσα ἂν ἐξ ἁρπαγῆς αὐτῷ περιγένηται. τόξοις τε, καὶ ἵπποις οὐκ εἰς τὸ πολεμεῖν μόνον χρῶνται, ὥσπερ Ῥωμαῖοι, ἀλλ' ἐκ παίδων σὺν αὐτοῖς ἀναστρέφονται. καὶ θηρῶντες διαιτῶνται, οὔτε τὰς φαρέτρας ποτὲ ἀποτιθέμενοι, οὔτε τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες. ἀεὶ δ' αὐτοῖς χρώμενοι, ἢ κατὰ πολεμίων, ἢ κατὰ θηρίων. Ἀλέξανδρος μὲν οὖν, ὡς ᾤετο, ἄριστα βεβούλευτο. ἔσφηλε δὲ αὐτοῦ τὴν γνώμην ἡ τύχη. τὸ μὲν γὰρ πεμφθὲν διὰ Ἀρμενίας στρατιωτικόν, μόλις, καὶ χαλεπῶς ὑπερβαλὸν τὰ τῆς χώρας ὄρη τραχύτατά τε ὄντα, καὶ κρημνωδέστατα, πλὴν ἔτι θέρους ὄντος, ἀνεκτὴν εἶχε τὴν πορείαν, ἐμβαλὸν εἰς τὴν Μήδων χώραν, ἐπόρθει τε αὐτὴν καὶ πολλὰς ἐνέπρησε κώμας, λείαν τε ἀπήγαγεν. ὁ δὲ Πέρσης μαθών, ἐπήμυνε κατὰ δύναμιν. ἀπείργειν δὲ τοὺς Ῥωμαίους οὐ πάνυ τι ἐδύνατο. τραχεῖα γὰρ οὖσα ἡ χώρα, τοῖς μὲν πεζοῖς, καὶ τὴν βάσιν εὐπαγῆ, καὶ τὴν πορείαν εὐμαρῆ παρεῖχεν. οἱ δὲ ἵπποι τῶν βαρβάρων, ὑπὸ τῆς τῶν ὀρῶν τραχύτητος, ὁμοῦ καὶ πρὸς δρόμον ἐπείχετο, καὶ καθιππεύειν, ἢ ἐπιέναι ἐκωλύετο. ἧκον δέ τινες ἀγγέλλοντες τῷ Πέρσῃ ὡς ἄρα φαίνοιτο Ῥωμαίων στρατὸς ἕτερος ἐν τοῖς ἑῴοις μέρεσι Παρθυαίων, τά τε πεδία κατατρέχουσι. διόπερ φοβηθεὶς ἐκεῖνα, μὴ τὰ ἐν Πάρθοις ῥᾳδίως λυμηνάμενοι εἰς Πέρσας ἐμβάλωσι, καταλιπὼν τινὰ δύναμιν, ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύεσθαι Μηδίαν, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ στρατῷ εἰς τὰ ἑῷα μέρη ἠπείγετο. ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατιὰ τὴν πορείαν ἀμελέστερον ἐποιεῖτο, μήτε τινὸς φαινομένου, μήτε ἀνθεστῶτος· ἤλπιζέ τε τὸν Ἀλέξανδρον σὺν τῇ τρίτῃ μοίρᾳ γενναιοτάτῃ οὔσῃ, καὶ μεγίστῃ, εἰς μέσους ἐμβεβληκέναι τοὺς βαρβάρους. κἀκείνους ἂν θελκομένους ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνοχλοῦν, σχολαιτέραν αὐτοῖς, καὶ ἀδεεστέραν παρέξειν τὴν ἔφοδον. προείρητο γὰρ πᾶσι τοῖς στρατοῖς ὑπερ-

τρέχειν, καὶ τόπος ὥριστο, εἰς ὃν, καὶ ὅπου συνελθεῖν ἔδει πάντα τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ ἐν μέσῳ χειρὸς μένους. ἔσφηλε δ' αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, μήτε εἰσαγαγὼν τὸν στρατὸν, μήτε εἰσελθὼν, ἢ διὰ δέος, ἵνα μὴ δὴ αὐτὸς κινδυνεύσει ψυχῇ, καὶ σώματι ὑπὲρ τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, ἢ τῆς μητρὸς ἐπισχούσης γυναικείᾳ δειλίᾳ, καὶ ὑπερβαλλούσῃ φιλοτεκνίᾳ. ἤμβλυνε γὰρ αὐτοῦ τὰς πρὸς ἀνδρείαν ὁρμὰς, πείθουσα δεῖν ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν παρατάττεσθαι. ὅπερ τὸν εἰσελθόντα ῥωμαίων στρατὸν ἀπώλεσεν. ὁ γὰρ πέρσης σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει ἐπελθὼν, οὐ προσδοκῶντος τοῦ στρατοῦ, ἐκπεριελθὼν, καὶ ὥσπερ σαγηνεύσας, πανταχόθεν τε τοξεύων, διέφθειρε τὴν δύναμιν τῶν ῥωμαίων, ὀλίγων τε πρὸς πολλοὺς ἀνθίστασθαι μὴ δυναμένων, καὶ ἀεὶ τὰ γυμνὰ ἑαυτῶν, εἰς ἃ ἐτοξεύοντο, φραττόντων τοῖς ὅπλοις. ἐνταῦθα γὰρ αὐτοῖς τὰ σώματα, οὐ μάχεσθαι, ἀγαπητὸν ἦν. ἔς τε δὴ πάντων ἐς τὸ αὐτὸ συναλισθέντων, καὶ τῇ τῶν ἀσπίδων προβολῇ ὥσπερ τειχισάντων ἀπεμάχοντο ἐν σχήματι πολιορκίας, βαλλόμενοι πανταχόθεν, καὶ τιτρωσκόμενοι, ἀντισχόντες εἰς ὅσον ἐνεδέχετο ἀνδρείως, τὸ τελευταῖον, πάντες, διεφθάρησαν. μεγίστη τε αὕτη συμφορὰ, καὶ οὐ ῥᾳδίως μνημονευθεῖσα ῥωμαίους ἐπέσχε, δυνάμεως μεγίστης διαφθαρείσης, γνώμῃ, καὶ ῥώμῃ μηδεμιᾶς τῶν ἀρχαίων ἀποδεούσης. τόν τε πέρσην εἰς ἐλπίδα μειζόνων πραγμάτων ἐτύφωσε τηλικούτων ἔργων εὐπραγία. ὡς δὲ ταῦτα τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη χαλεπῶς νοσοῦντι, εἴτε διὰ δυσθυμίαν, εἴτε διὰ τὴν τοῦ ἀέρος ἀήθειαν, αὐτός τε δυσφόρως ἤνεγκε, καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς ἠγανάκτησε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐχαλέπαινεν, ὅτι δὴ ψευσαμένου αὐτοῦ, καὶ μὴ τηρήσαντος τὰ συνθήματα, προδοθείη ὁ εἰσελθὼν στρατός. πλὴν ὁ Ἀλέξανδρος μήτε τὴν νόσον φέρων, καὶ τὸ πνιγῶδες τοῦ ἀέρος, τοῦ τε στρατοῦ παντὸς νοσοῦντος, καὶ μάλιστα τῶν ἰλλυρικῶν στρατιωτῶν, οἳ ὑγρῷ, καὶ χειμερίῳ ἀέρι

ἀπεθισμένοι, τροφάς τε πλείονας συνήθως εἰσφερόμενοι, χαλεπῶς νοσοῦντες, διεφθείροντο, ἐπανελθεῖν τε εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἐβουλεύσατο. καὶ πέμψας, τὸν ἐν μηδίᾳ στρατὸν ἐπανελθεῖν ἐκέλευσεν. ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ στρατὸς ἐπανιὼν, πλεῖστος ἐν τοῖς ὄρεσι διεφθάρη. καὶ ἠκρωτηριάσθησαν οὐκ ὀλίγοι ἐν δυσχειμέρῳ χώρᾳ, ὡς ὀλίγους πάνυ ἐκ πολλῶν ἐπανελθεῖν. τὸ δὲ σὺν αὐτῷ πλῆθος ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἀντιόχειαν ἐπανήγαγε, πολλῶν καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς μοίρας ἀπολωλότων, ὡς μεγίστην ἐνεγκεῖν δυσθυμίαν τῷ στρατῷ, καὶ Ἀλεξάνδρῳ ἀδοξίαν σφαλέντι, καὶ γνώμῃ, καὶ τύχῃ, καὶ τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ, ἃς ἔνειμε, τὸ πλεῖστον ἀποβαλόντι διαφόροις συμφοραῖς, νόσῳ, πολέμῳ, κρύει. γενόμενος δὲ ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ ὁ Ἀλέξανδρος, αὐτός τε ῥᾳδίως ἐπερρώσθη τῷ εὐψυχεῖ, καὶ ἐνύδρῳ τῆς πόλεως, μετὰ τὸν ἐν μεσοποταμίᾳ ξηρὸν αὐχμόν. τούς τε στρατιώτας ἀνεκτᾶτο. καὶ ἐφ᾽ οἷς ἐλελύπηντο, παρεμυθεῖτο μεγαλοδωρίᾳ χρημάτων. τοῦτο γὰρ μόνον εἰς εὐνοίας ἀνάκτησιν στρατιωτῶν ἐνόμιζε φάρμακον. δύναμίν τε ἤθροιζε, καὶ παρεσκεύαζεν, ὡς δὴ πάλιν ἐπάξων πέρσαις, εἰ ἐνοχλοῖεν, καὶ μὴ ἡσυχάζοιεν. ἀπηγγέλλετο δὴ καὶ ὁ πέρσης λύσας τὴν δύναμιν, καὶ ἑκάστους εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀποπέμψας. εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ κρείττονος ὑπέρτεροι ἐδόκουν γεγενῆσθαι οἱ βάρβαροι, πλὴν ὅμως ἐτετρύχωντο ταῖς τε κατὰ μηδίαν πολλάκις γενομέναις συμβολαῖς, τῇ τε ἐν παρθίᾳ μάχῃ, πολλῶν μὲν πεσόντων, παμπλείστων δὲ τετρωμένων. οὐ γὰρ ἀνάνδρως οἱ ῥωμαῖοι ἡττήθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς πολεμίους ἔσθ᾽ ὅπῃ κακώσαντες. παρὰ τοῦτο δὲ ἀπολόμενοι, παρ᾽ ὅσον πλήθει ἐλάττους εὑρέθησαν, ὡς σχεδὸν ἰσαρίθμου γενομένου τοῦ ἑκατέρωθεν πεσόντος στρατοῦ, τὸ περιλειφθὲν τῶν βαρβάρων, πλήθει, ἀλλ᾽ οὐ δυνάμει δοκεῖ νενικηκέναι. δεῖγμα δὲ τοῦτο οὐ μικρὸν τῆς βαρβάρων κακώσεως. ἐτῶν γοῦν τριῶν, ἢ τεττάρων

ἡσύχασαν. οὐ δ' ἐν ὅπλοις ἐγένοντο. ταῦτα μανθάνων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οὗτος ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ διέτριβεν, εὐθυμότερος δέ, καὶ ἀδεέστερος γενόμενος ἀνειμένης αὐτῷ τῆς περὶ τὰ πολεμικὰ φροντίδος, ταῖς τῆς πόλεως ἐσχόλαζε τρυφαῖς. οἰομένου δὲ αὐτοῦ τὰ ἐν πέρσαις ἐν εἰρήνῃ μὲν συγκείμενα ἡσυχάζειν, ἔχειν δὲ ἀνακωχὴν, καὶ μέλλησιν τῷ βαρβάρῳ, πρὸς τὸ πάλιν ἐπάγειν τὸν στρατόν. ὃς ἅπαξ διαλυθεὶς, οὐ ῥᾳδίως ἠθροίζετο, ἅτε μὴ συντεταγμένος, μηδὲ συνεστὼς, ἀλλ' ὄχλος μᾶλλον, ἢ στρατὸς ὑπάρχων. καὶ τῶν ἐπισιτισμῶν αὐτοῖς τοσούτων ὄντων, ὅσον ἂν ἕκαστος ἀφικνούμενος πρὸς τὸ ἑαυτοῦ χρειῶδες ἐπενέγκηται. καὶ δυσαποσπάστως τε, καὶ δυσόκνως καταλιπόντων τέκνα, καὶ γυναῖκας, καὶ τὴν οἰκείαν χώραν, αἰφνιδίως ἄγγελοί τε, καὶ γράμματα, ἐτάραξε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ εἰς μείζονα φροντίδα ἐνέβαλεν, ἐπιστειλάντων αὐτῷ τῶν ἐμπεπιστευμένων τὴν ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν. ὅτι ἄρα γερμανοὶ ῥῆνον, καὶ ἴστρον διαβαίνοντες, τὴν ῥωμαίων πορθοῦσιν ἀρχὴν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατόπεδα ἐπικείμενα. πόλεις τε, καὶ κώμας πολλῇ δυνάμει καταστρέχουσιν, εἴη τε οὐκ ἐν ὀλίγῳ κινδύνῳ τὰ ἰλλυρικὰ ἔθνη, ὁμοροῦντα, καὶ γειτνιῶντα ἰταλίᾳ. δεῖσθαι τοίνυν τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ στρατοῦ παντὸς, ὃς ἦν σὺν αὐτῷ. δηλωθέντα δὴ ταῦτα, τόν τε Ἀλέξανδρον ἐτάραξε, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ ἰλλυρικοῦ στρατιώτας ἐλύπησε, διπλῇ δοκοῦντας κεχρῆσθαι συμφορᾷ ἔκ τε ὧν πεπόνθεισαν, πέρσαις μαχόμενοι, ἔκ τε ὧν ἐπυνθάνοντο τοὺς οἰκείους ἕκαστοι ὑπὸ γερμανῶν ἀπολωλότας. ἠγανάκτουν οὖν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον ἐν αἰτίᾳ, ὡς τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι' ἀμέλειαν, ἢ δειλίαν προδεδωκότα. πρός τε τὰ ἀρκτῷα μέλλοντα, καὶ ὀκνοῦντα. ἦν δὲ καὶ αὐτῷ δέος τῷ Ἀλεξάνδρῳ, τοῖς τε συνοῦσι φίλοις ἤδη, καὶ περὶ αὐτῆς ἰταλίας. οὐ γὰρ ὅμοιον ἡγοῦντο τὸν ἐκ περσῶν κίνδυνον, οἷον ἐκ γερμα-

νῶν. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς κατοικοῦντες, μακρᾷ γῇ καὶ θαλάττῃ πολλῇ διῃρημένοι, τὴν Ἰταλῶν χώραν μόλις ἀκούουσι. τὰ δ' Ἰλλυρικὰ ἔθνη στενὰ ὄντα, καὶ οὐ πολλὴν ἔχοντα τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις γῆν, παρὰ τοσοῦτον ὁμόρους, καὶ γείτονας ποιεῖ γερμανοὺς Ἰταλιώταις. ἐπαγγέλλει δὴ ἄκων μὲν, καὶ ἀσχάλλων τὴν ἔξοδον, πλὴν τῆς ἀνάγκης αὐτὸν καλούσης. καταλιπών τε δύναμιν, ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύεσθαι τὰς Ῥωμαίων ὄχθας, τά τε στρατόπεδα, καὶ τὰ φρούρια ἐπιμελέστερον τειχίσας, καὶ πληρώσας ἕκαστα τοῦ ὡρισμένου στρατοῦ, αὐτὸς εἰς γερμανοὺς ἠπείγετο ἅμα τῷ λοιπῷ πλήθει. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν, μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐπέστη ταῖς τοῦ Ῥήνου ὄχθαις, καὶ τὰ πρὸς τὸν γερμανικὸν πόλεμον παρεσκευάζετο. τόν τε ποταμὸν ναυσὶ διαλαμβάνων, ὡς πρὸς ἀλλήλας συνδεθεισῶν, γεφυρωθέντα, εὐμαρῆ τὴν διάβασιν τοῖς στρατιώταις παρέξειν ᾤετο. μέγιστοι γὰρ δὴ οὗτοι ποταμῶν ὑπ' ἄρκτῳ ῥέουσι, Ῥῆνός τε, καὶ Ἴστρος, ὁ μὲν, γερμανούς, ὁ δὲ, Παίονας παραμείβων. οἳ θέρους μὲν, ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον διὰ βάθος τε, καὶ πλάτος. τοῦ δὲ χειμῶνος παγέντος ὑπὸ τοῦ κρύους, ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται. ἀντιτυπὲς γὰρ οὕτω, καὶ στερρὸν γίνεται τὸ πρὶν ῥεῖθρον, ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς, καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρύσασθαι θέλοντας μὴ κάλπεις ἐπ' αὐτῷ μὴ δὲ κοῖλα σκεύη φέρειν. πελέκεις δὲ, καὶ δικέλλας, ἵν' ἐκκόψαντες, γυμνόν τε σκεύους ἀράμενοι τὸ ὕδωρ φέρωσιν ὥσπερ λίθον. φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, μαυρουσίους τε πλείστους, καὶ τοξοτῶν ἀριθμὸν πολὺν ἐπαγόμενος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ἔκ τε τῆς ὀσροηνῶν χώρας, καὶ εἴτινες παρθυαίων αὐτόμολοι, ἢ χρήμασιν ἀναπεισθέντες, ἠκολουθήκεσαν αὐτῷ βοηθήσοντες. ἐξήρτυε δὲ γερμανοῖς ἀντιτάξων. μάλιστα γὰρ ὁ τοιοῦτος στρατὸς, ὀχληρὸς ἐκείνοις γίνεται. τῶν τε μαυρουσίων πόρρωθεν ἀκοντιζόντων, καὶ

τὰς ἐπιδρομὰς, τάς τε ἀναχωρήσεις, κούφως ποιουμένων, τῶν τε τοξοτῶν διὰ γυμνὰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ σώματα ἐπιμήκη, ῥᾷστα, καὶ πόρρωθεν κατὰ σκοποῦ τοξευόντων, ἐπιθέον τε πρὸς τὴν συσταδὸν μάχην ἀντιτυπεῖς, καὶ ἰσόρροποι πολλάκις ῥωμαίοις ἐγένοντο. Ἀλέξανδρος μὲν ἐν τούτοις ἦν. πλὴν ἔδοξεν αὐτῷ πρεσβείαν πέμψαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι. πάντα τε ὑπισχνεῖτο παρέξειν, ὅσων δέονται, καὶ χρήματα ἀφειδῶς ἔχειν. τούτῳ γὰρ μάλιστα γερμανοὶ πείθονται, φιλάργυροί τε ὄντες, καὶ τὴν εἰρήνην ἀεὶ πρὸς ῥωμαίους χρυσίου καπηλεύοντες. ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπειρᾶτο ὠνήσασθαι μᾶλλον τὰς πρὸς αὐτοὺς σπονδὰς, ἢ διὰ πολέμου κινδυνεύειν. οἱ μέντοι στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον, διατριβῆς τε ματαίας ἐγγινομένης, καὶ μηδέν τι γενναῖον, ἢ πρόθυμον εἰς τὸ πολεμεῖν παρέχοντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἡνιοχείαις, καὶ τρυφαῖς προσέχοντος, δέον ἐπεξελθεῖν, καὶ τιμωρήσασθαι γερμανοὺς ἐπὶ τοῖς προτετολμημένοις. ἦν δέ τις ἐν τῷ στρατῷ, μαξιμῖνος ὄνομα. τὸ μὲν γένος, τῶν ἐνδοτάτων θρᾳκῶν, καὶ μιξοβαρβάρων ἀπό τινος κώμης, ὡς ἐλέγετο, πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, ἐν ἀκμῇ δὲ τῆς ἡλικίας γενόμενος διὰ μέγεθος, καὶ ἰσχὺν σώματος, εἰς τοὺς ἱππεύοντας στρατιώτας καταταγείς. εἶτα κατ' ὀλίγον αὐτὸν χειραγωγούσης τῆς τύχης, ἐλθὼν διὰ πάσης τάξεως στρατιωτικῆς, ὡς στρατοπέδων τε ἐπιμέλειαν, τῶν ἐθνῶν τε ἀρχὰς πιστευθῆναι. τὸν δὴ μαξιμῖνον τοῦτον διὰ τὴν προειρημένην στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστησε πάσῃ τῇ τοῦ στρατοῦ νεολαίᾳ, ὡς ἀσκοίη τε αὐτοὺς τὰ στρατιωτικὰ, καὶ διὰ τὸ πολεμεῖν ἐπιτηδείους παρασκευάζοι. ὁ δὲ, μετὰ πάσης ἐπιμελείας ποιούμενος τὰ ἐγκεχειρισμένα, εὔνοιαν πολλὴν παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐκτήσατο, οὐ μόνον διδάσκων αὐτοὺς τὰ ποιητέα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις πάντων προηγούμενος, ὡς μὴ μα-

θυντὰς εἶναι μόνον, ἀλλὰ ζηλωτὰς καὶ μιμητὰς τῆς ἐκείνου ἀνδρείας. ἔτι τε καὶ δώροις αὐτοὺς, καὶ παντοδαπαῖς τιμαῖς ᾠκειώσατο. ὅθεν οἱ νεανίαι, ὧν δὴ ἦν τὸ πολὺ πλῆθος παιόνων μάλιστα, τῇ μὲν ἀνδρείᾳ τοῦ μαξιμίνου ἔχαιρον. τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἐχλεύαζον ὡς ὑπὸ τῆς τε μητρὸς ἀρχόμενον, καὶ διοικουμένων τῶν πραγμάτων ὑπ' ἐξουσίας τε, καὶ γνώμης γυναικός. ῥαθύμως τε, καὶ ἀνάνδρως τοῖς πολεμικοῖς προσφερομένου ἐκείνου. ὑπεμίμνησκον δὲ ἀλλήλους τῶν τε ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς διὰ μέλλησιν αὐτοῦ πταισμάτων, καὶ ὅτι μηδὲν ἀνδρεῖον, μηδὲ νεανικὸν παρέχοιτο, εἰς γερμανοὺς ἐλθών. ὄντες δὲ ἄλλως πρὸς τὸ καινοτομεῖν ἐπιτήδειοι, καὶ τὸ μὲν παρὸν τῆς ἀρχῆς βαρὺ διὰ μῆκος ἐξουσίας ἡγούμενοι ἀκερδές τε ἤδη, πάσης προανηλωμένης φιλοτιμίας, τὸ δὲ μέλλον, καὶ προσιὸν, ἔσεσθαι τὸ κερδαλέον αὐτοῖς ἔλπιζον, καὶ τῷ κτωμένῳ παρὰ προσδοκίαν, τίμιόν τε, καὶ περισπούδαστον ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι μὲν τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνειπεῖν δὲ αὐτοκράτορα, καὶ σεβαστὸν, τὸν μαξιμῖνον, συστρατιώτην τε αὐτῶν ὄντα, καὶ σύσκηνον, ἔς τε τὸν παρόντα πόλεμον δι' ἐμπειρίαν, καὶ ἀνδρείαν ἐπιτήδειον δοκοῦντα. ἀθροισθέντες δὲ εἰς τὸ πεδίον ὡπλισμένοι, ὡς δὴ ἐπὶ τὰ συνήθη γυμνάσια προελθόντα, καὶ ἐπιστάντα αὐτοῖς τὸν μαξιμῖνον, εἴτε καὶ νοοῦντα τὸ πραττόμενον, εἴτε καὶ λάθρα τοῦτο προκατασκευάσαντα, πορφύραν ἐπιβαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν. ὁ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα, παρῃτεῖτο, καὶ τὴν πορφύραν ἀπερρίπτει. ὡς δὲ ἐνέκειντο ξιφήρεις, ἀποκτενεῖν ἀπειλοῦντες, τοῦ παρόντος κινδύνου τὸ μέλλον προελόμενος, ἀνεδέξατο τὴν τιμὴν, πολλάκις αὐτῷ πρότερον ὡς ἔλεγε, χρησμῶν, καὶ ὀνειράτων τὴν τοσαύτην τύχην προειρηκότων, εἰπὼν πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὅτι ἄκων μὲν, καὶ μὴ βουλόμενος ἀναδέχεται, πειθόμενος τῇ ἐκείνων βουλήσει. παραγγέλλει δ' αὐτοῖς ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα, ἀραμένους τε τὰ ὅπλα, σπουδῇ ἐπιστῆναι

ἐπιστῆναι τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀγνοοῦντι τὴν φήμην φθάσαντας,
ἵν' ἐκπλήξαντες τοὺς συνόντας ἐκείνῳ στρατιώτας, καὶ φρου-
ροὺς τοῦ σώματος, ἢ πείσαιεν ὁμογνωμονῆσαι, ἢ ῥᾷστα βιά-
σαιντο ἀπαρασκεύους τῷ μηδὲν προσδοκᾶν. ὡς δ' αὐτοὺς εἰς
εὔνοιαν, καὶ προθυμίαν πάνυ προεκαλέσατο, τά τε σιτηρέσια
ἐπεδιπλασίασε, νομάς τε, καὶ δόσεις μεγίστας ὑπέσχετο, τι-
μωρίας τε, καὶ κηλῖδας πάσας αὐτοῖς ἀνῆκεν. ἐπί τε τὴν πο-
ρείαν ἐξήγαγεν. οὐ πολὺ δ' ἀφειστήκει τὸ χωρίον, ἔνθα ἐσκήνου ὁ
Ἀλέξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ὡς δ' ἀπηγγέλη τὰ περὶ τοῦ Μα
ξιμίνου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν μεγίστῃ ταραχῇ γενόμενος, καὶ τῷ
παραδόξῳ τῆς ἀγγελίας ἐκπλαγεὶς, προπηδήσας τῆς βασιλείου
σκηνῆς, ὥσπερ ἐνθουσιῶν, δακρυρροῶν, καὶ τρέμων, τοῦ τε Μα-
ξιμίνου ὡς ἀπίστου, καὶ ἀχαρίστου κατηγόρει, πάσας τὰς εἰς
ἐκεῖνον εὐεργεσίας κατατεθείσας πρὸς αὐτοῦ διηγούμενος, τούς
τε νεανίας συστρατιώτας ᾐτιᾶτο, ὡς προπετῶς, καὶ ἐπιόρκως
ταῦτα τετολμηκότας. δώσειν τε πάντα ὑπισχνεῖτο, ὧν δέοιν-
το, καὶ ἐπανορθώσεσθαι, εἴ τι μέμφοιντο. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ στρα
τιῶται, ἐκείνης τῆς ἡμέρας εὐφημήσαντες αὐτὸν, παρέπεμ-
ψαν, ὑποσχόμενοι παντὶ σθένει προασπίζειν αὐτοῦ. τῆς νυκτὸς
δὲ διαδραμούσης, κατὰ τὸ περίορθρον ἀγγειλάντων τινῶν, ὅτι
δὴ Μαξιμῖνος πρόσεισι, κόνις τε πόρρωθεν ἐγειρομένη φαίνε-
ται, βοῆς τε ἦχος πλήθους ἐξακούεται, πάλιν προελθὼν ἐς τὸ
πεδίον ὁ Ἀλέξανδρος, συγκαλέσας τε τοὺς στρατιώτας, ἐδεῖ-
το προμαχεῖν, καὶ σώζειν ὃν ἀνεθρέψαντο, καὶ ὑφ' ᾧ βασι-
λεύοντι τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν, ἀμέμπτως βεβιώκεσαν. πάν
τας τε εἰς οἶκτον, καὶ ἔλεον προσκαλούμενος, ἐκέλευεν ὁπλίζε
σθαι, καὶ ἐξελθόντας, ἀντιτάττεσθαι. οἱ δὲ στραιῶται, τὰ μὲν
πρῶτα, ὑπισχνοῦντο, κατ' ὀλίγους δὲ ἀνεχώρουν. οὐδ' ὅπλα λα-
βεῖν ἤθελον. οἱ δέ τινες, τόν ἔπαρχόν τε τοῦ στρατοῦ, καὶ τοὺς οἰ-
κείους Ἀλεξάνδρου ᾔτουν πρὸς ἀναίρεσιν, πρόφασιν ποιούμενοι,
αἰτίους τῆς ἀποστάσεως γεγενῆσθαι. οἱ δὲ, τὴν μητέρα ἐμέμ-

φοντο, ὡς φιλάργυρον, καὶ τὰ χρήματα ἀποκλείουσαν, διά τε μικρολογίαν, καὶ τὸ πρὸς τὰς ἐπιδόσεις ὀκνηρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου μεμισημένου, καὶ μέχρι μέν τινος τοιαῦτα διαφόρως βοώντων, προσέμενον. ὡς δὲ τοῦ μαξιμίνου ὁ στρατὸς ἤδη τε ἐν ὄψεσιν ἦν, στρατιώτας καταλιπεῖν μὲν γύναιον μικρολόγον, καὶ μειράκιον μικρὸν, μητρὶ δουλεῦον, προσιέναι δὲ ἀνδρὶ γενναίῳ, καὶ σώφρονι, συστρατιώτῃ τε ἐν ὅπλοις ἀεὶ, καὶ πολεμικοῖς ἔργοις διητημένῳ. πεισθέντες οἱ στρατιῶται, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον καταλείπουσιν, αὐτοὶ δὲ προσίασι τῷ μαξιμίνῳ, αὐτοκράτωρ τε ὑπὸ πάντων ἐκεῖνος ἀναγορεύεται. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τρέμων, καὶ λειποψυχῶν μόλις εἰς τὴν σκηνὴν ἐπανέρχεται. τῇ τε μητρὶ περιπλακεὶς, καὶ ὥς φασιν, ἀποδυρόμενός τε, καὶ αἰτιώμενος ὅτι δι' ἐκείνην ταῦτα πάσχει, ἀνέμενε τὸν φονεύσοντα. ὁ δὲ μαξιμῖνος ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ σεβαστὸς προσαγορευθεὶς, πέμπει χιλίαρχην, ἑκατοντάρχας τέ τινας τοὺς φονεύσοντας τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἀνθίσταντο τῶν σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ, ἀφικόμενοι, καὶ ἐπιπηδήσαντες τῇ σκηνῇ αὐτόν τε ἀναιροῦσι, καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἐδόκουν ἐκείνῳ φίλοι, καὶ τίμιοι. πλὴν τῶν πρὸς ὀλίγον φυγεῖν, ἢ λαθεῖν δυνηθέντων. οὓς πάντας μετ' οὐ πολὺ ὁ μαξιμῖνος συλλαβὼν, ἀπέκτεινε. τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὴν μητέρα, βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρεσκαίδεκα, ὅσον πρὸς τοὺς ἀρχομένους ἀμέμπτως, καὶ ἀναιμωτί. φόνων τε γὰρ, καὶ ὠμότητος, ἀκρίτων τε ἔργων, ἀλλότριος ἐγένετο. εἴς τε τὸ φιλάνθρωπον, καὶ εὐεργετικώτερον, ἐπιρρεπής. πάνυ γοῦν ἂν ἡ Ἀλεξάνδρου βασιλεία εὐδοκίμησεν εἰς τὸ ὁλόκληρον, εἰ μὴ διεβέβλητο αὐτῷ τὰ τῆς μητρὸς, εἰς φιλαργυρίαν τε, καὶ μικρολογίαν.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Ινι μὲν βίῳ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο, τέλει τε ὁποίῳ, βασιλεύσας ἐτῶν τεσσαρεσκαίδεκα, ἐν τοῖς προειρημένοις ἐδηλώσαμεν. Ὁ δὲ μαξιμῖνος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, πολλὴν τὴν μεταβολὴν ἐποιήσατο, τραχύτατα, καὶ μετὰ πολλοῦ φόβου τῇ ἐξουσίᾳ χρώμενος. ἔκ τε πραείας, καὶ πάνυ ἡμέρου βασιλείας εἰς τυραννίδος ὠμότητα μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο, δυσμένειαν ἑαυτῷ συνειδὼς, ὅτι τε πρῶτος ἐξ εὐτελείας τῆς ἐσχάτης, εἰς τοσαύτην τύχην ἤλασε. φύσει δὲ ἦν τὸ ἦθος, ὥσπερ καὶ τὸ γένος, βάρβαρος. τό, τε φονικὸν πάτριον ἔχων, καὶ ἐπιχώριον, πρόνοιαν ἐποιεῖτο δι' ὠμότητος τὴν ἀρχὴν βεβαιῶσαι, δεδιὼς μήτε τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐκαταφρόνητος γένηται. οὐκ εἰς τὴν παροῦσαν αὐτὴν τύχην ἀφορῶσιν, ἀλλ' εἰς τὰ τῆς γενέσεως εὐτελῆ σπάργανα. τεθρύλλητο γὰρ παρὰ πᾶσι, καὶ διεβέβλητο, ὅτι δὴ ποιμαίνων ἐν τοῖς θρᾳκίοις ὄρεσιν, ἐπιδούς τε αὑτὸν διὰ μέγεθος καὶ ἰσχὺν σώματος, καὶ εὐτελῆ, καὶ ἐπιχώριον στρατείαν, ὑπὸ τῆς τύχης ἐπὶ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν κεχειραγώγητο. εὐθέως οὖν τούς τε φίλους πάντας, οἳ συνῆσαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, συνέδροι τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπιλεχθέντες, ἀπεσκευάσατο. καὶ οὓς μὲν, εἰς τὴν ῥώμην ἀπέπεμψε, τινὰς δὲ, ἐπὶ προφάσει διοικήσεως ἀπεσείσατο, μόνος εἶναι βουλόμενος ἐν τῷ στρατῷ, καὶ μηδένα αὐτῷ παρεῖναι ἐκ συνειδήσεως εὐγενοῦς κρείττονα. ἀλλ' ἵν' ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως μηδενὸς αὐτῷ παρόντος, ᾧ νέμειν αἰδῶ ἀνάγκην ἔχοι, τοῖς τυ-

ραντίδος ἔργοις χολάζοι· τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἣ συγγεγόνει τῷ Ἀλεξάνδρῳ τοσούτων ἐτῶν, τῆς βασιλείου αὐλῆς ἀπέπεμψε. τοὺς δὲ πλείστους, αὐτῶν καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλὰς ὑποπτεύων· ᾔδει γὰρ ἀλγοῦντας ἐπὶ τῇ ἐκείνου ἀναιρέσει. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν εἰς ὠμότητα, καὶ τὴν πρὸς ἅπαντας ὀργὴν προὐκαλέσατο, συνωμοσία τις διαβληθεῖσα, κατ' αὐτοῦ συγκροτουμένη. πολλῶν τε ἑκατοντάρχων συμπνεόντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἁπάντων. μάγνος τὶς ὄνομα ἦν, τῶν εὐπατριδῶν τε, καὶ ὑπατευκότων. οὗτος διεβλήθη συνάγειν κατ' αὐτοῦ χεῖρα, καὶ στρατιώτας τινὰς πείθειν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν μετάγειν. ἡ δὲ συσκευὴ τοιαύτη τὶς ἐλέγετο ἔσεσθαι. γεφυρώσας τὸν ποταμὸν ὁ μαξιμῖνος, ἔμελλεν ἐπὶ γερμανοὺς διαβήσεσθαι· ἅμα γὰρ τῷ τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, εὐθέως πολεμικῶν ἔργων ἤρξατο. καὶ διὰ σώματος μέγεθος, καὶ ἰσχὺν στρατιωτικὴν, καὶ ἐμπειρίαν πολεμικὴν δοκῶν ἐπιλελέχθαι, ἔργοις τὴν δόξαν, καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὑπόληψιν ἐπιστοῦτο· τήν τε Ἀλεξάνδρου μέλλησιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ πολεμικὰ ἔργα δειλίαν, ἐλέγχειν ἐπειρᾶτο, εἰκότως κατεγνωσμένην. ἀσκῶν τε οὖν, καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας, οὐ διέλιπεν αὐτός τε ἐν ὅπλοις ὢν, καὶ τὸν στρατὸν ἀεὶ παρορμῶν. τότε τοίνυν τὴν γέφυραν ζεύξας, ἔμελλεν ἐπὶ γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ὁ δὲ μάγνος, ἐλέγετο στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους, ἀλλὰ τοὺς ἐξοχωτάτους, καὶ μάλιστα τοὺς τὴν φρουρὰν τῆς γεφύρας, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένους, ἀναπεῖσαι μετὰ τὸ διαβῆναι τὸν μαξιμῖνον λύσαντας τὴν γέφυραν, προδοῦναι τοῖς βαρβάροις, οὐχ ὑπαρχούσης αὐτῷ ἐπανόδου· πλάτει γὰρ, καὶ βάθει μέγιστος ὁ ποταμὸς ῥέων ἄβατος αὐτῷ ἐγίνετο, οὔτε νεῶν οὐσῶν ἐν ταῖς πολεμίαις ὄχθαις, τῆς γεφύρας λυθείσης. ἡ μὲν τῆς διαβολῆς φήμη, τοιαύτη ἐγένετο, εἴτε ἀληθὴς ὑπάρξασα, εἴτε ὑπὸ τοῦ μαξιμίνου συσκευασθεῖσα· ἀκριβὲς δὲ εἰπεῖν, οὐ ῥᾴδιον, ἐπεὶ ἔμεινεν ἀνεξέλεγκτος. μήτε γὰρ κρίσει τινὶ μεταδοὺς, μήτε

ἀπολογίᾳ,

ἀπολογίᾳ, πάντας ἐς ὑποψίαν αἰφνιδίως συναρπασθέντας, ἀφειδῶς ἐφόνευσεν. ἐγένετο δέ τις καὶ ὀσροηνῶν τοξοτῶν ἀπόστασις. οἳ πάνυ ἀλγοῦντες ἐπὶ τῇ Ἀλεξάνδρου τελευτῇ, περιτυχόντες τῶν ἀπὸ ὑπατείας, καὶ φίλων Ἀλεξάνδρου τινὶ, κουαρτῖνος δὲ ἦν ὄνομα, ὃν μαξιμῖνος ἐκπέμψας ἦν τοῦ στρατοῦ, ἁρπάσαντες ἄκοντα, καὶ οὐδὲν προειδότα, στρατηγὸν ἑαυτῶν κατέστησαν. πορφύρᾳ τε, καὶ πυρὶ πομπεύοντα. ὀλεθρίοις τιμαῖς ἐκόσμησαν. ἐπί τε τὴν ἀρχὴν ἦγον. οὔτι βουλόμενον· ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων, ἐπιβουλευθεὶς νύκτωρ, αἰφνιδίως ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ συνόντος αὐτῷ, καὶ δοκοῦντος φίλου, τῶν τε ὀσροηνῶν πρότερον ἡγουμένου. Μακεδὼν ἦν ὄνομα αὐτῷ. καίτοι τῆς ἁρπαγῆς, καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀρχηγοῦ, καὶ ὁμογνώμονος, τοῖς ὀσροηνοῖς γενομένου. ὃς οὐδὲ μίαν αἰτίαν ἔχθρας, οὔτε μίσους ἔχων, ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ὃν ἥρπασέ τε, καὶ ἀνέπεισεν. οἰόμενός τε μεγάλα χαριεῖσθαι τῷ μαξιμίνῳ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν, ἐκόμισεν. ὁ δὲ, ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, στερηθεὶς πολεμίου ὡς ᾤετο. ἐκεῖνον μὲν, καίτοι μεγάλα ἐλπίζοντα, καὶ δοκοῦντα ἀμοιβῆς ἐξαιρέτου τεύξεσθαι, ἀπέκτεινεν, ὡς καὶ τῆς ἀποστάσεως γεγονότα ἀρχηγὸν, καὶ ἀποκτείναντα, ὃν αὐτὸς ἄκοντα ἀνέπεισεν, ἄπιστόν τε γενόμενον περὶ τὸν φίλον. τοιαῦται μὲν δή τινες αἰτίαι, ἔτι μᾶλλον εἰς τραχύτητα, καὶ ὠμότητα ἠκόνησαν τὴν τοῦ μαξιμίνου ψυχὴν, καὶ πρότερον οὕτω πεφυκυῖαν. ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν φοβερώτατος, καὶ μέγιστος τὸ σῶμα, ὡς μὴ ῥᾳδίως αὐτῷ τινα μήτε ἑλλήνων τῶν σωμασκούντων, μήτε βαρβάρων τῶν μαχιμωτάτων ἐξισοῦσθαι. διοικήσας δὲ τὰ προειρημένα, πάντα τε τὸν στρατὸν ἀναλαβὼν, καὶ διαβὰς ἀφόβως τὴν γέφυραν, εἴχετο τῆς πρὸς γερμανοὺς μάχης, μέγα δέ τι πλῆθος, καὶ σχεδὸν ἅπασαν τὴν ῥωμαίων δύναμιν σὺν ἑαυτῷ εἰσήγαγε. μαυρουσίων τε ἀκοντιστῶν ἀριθμὸν πάμπλειστον, καὶ τοξοτῶν, ὀσροηνῶν τε, καὶ ἀρμενίων· ὧν ἦσαν, οἱ μὲν, ὑπήκοοι. οἱ δὲ, φίλοι, καὶ σύμ-

μαχοι. καὶ εἴτινες παρθυαίων ἢ χρήμασι πεισθέντες, καὶ αὐτομολήσαντες, ἢ ληφθέντες αἰχμάλωτοι, ῥωμαίοις ἐδούλευον. τὰ δὲ πλήθη ταῦτα τοῦ στρατοῦ, καὶ πρότερον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἤθροιστο. ηὐξήθη δὲ ὑπὸ τοῦ μαξιμίνου, καὶ εἰς πολεμικὴν ἄσκησιν συγκεκρότητο. μάλιστά τε οἱ ἀκοντισταὶ, καὶ οἱ τοξόται πρὸς τὰς γερμανῶν μάχας ἐπιτήδειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντές τε αὐτοῖς κούφως οὐ προσδοκῶσι, καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳδίως. γενόμενος δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ μαξιμῖνος, πολλὴν γῆν ἐπῆλθεν, οὐδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων ἀνακεχωρηκότων. ἐδῄου τε οὖν πᾶσαν τὴν χώραν, μάλιστα τῶν ληίων ἀκμαζόντων. τάς τε κώμας ἐμπιπρὰς, διαρπάζειν ἐδίδου τῷ στρατῷ. εὐμαρέστατα γὰρ τὸ πῦρ ἐπινέμεται. τάς τε πόλεις αὐτῶν, ἃς ἔχουσι, καὶ τὰς οἰκήσεις ἁπάσας. λίθων μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἢ πλίνθων ὀπτῶν, σπάνις. ὗλαι δ' εὔδενδροι. ὅθεν ξύλων οὔσης εὐπορίας, συμπηγνύντες αὐτὰ καὶ ἁρμόζοντες, σκηνοποιοῦνται. ὁ δὲ μαξιμῖνος, ἐπὶ πλεῖστον μὲν προεχώρησε, πράττων τε τὰ προειρημένα, καὶ λείας ἀπελαύνων διδούς τε τὰς ἀγέλας τῷ στρατῷ, αἷς περιετύγχανον. οἱ δὲ γερμανοὶ ἀπὸ μὲν τῶν πεδίων, καὶ εἴτινες ἦσαν χῶραι ἄδενδροι, ἀνακεχωρήκεσαν. ἐν δὲ ταῖς ὕλαις, ἐκρύπτοντο. περὶ δὲ τὰ ἕλη διέτριβον, ὡς ἐκεῖ τὰς μάχας, καὶ τὰς ἐφόδους ποιοῖντο, τῆς συνεχείας τῶν φυτῶν ἀπασχολούσης εἰς ἑαυτὴν τὰ βέλη, καὶ τὰ ἀκόντια τῶν πολεμίων. τοῦ τε ἀγχιβαθοῦς τῶν ἑλῶν, ῥωμαίοις μὲν δι' ἄγνοιαν τῶν τόπων ἐπισφαλοῦς ἐσομένου, ἑαυτοῖς δὲ δι' ἐμπειρίαν τῆς χώρας ἐγνωκόσιν, ἄβατα καὶ ἀντίτυπα τῶν τόπων, ἐς γόνυ τε βρεχομένοις, διαπορεύεσθαι ῥᾳδίου. εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ νήχεσθαι ἐγγεγυμνασμένοι, ἅτε μόνῳ λουτρῷ τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι. περὶ ἐκεῖνα οὖν μάλιστα τὰ χωρία, αἱ συμβολαὶ ἐγίνοντο. ἔνθα καὶ γενναιότατα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς μάχης ἦρξεν. ἐπὶ γάρ τινι ἕλει μεγίστῳ, τῶν μὲν γερμανῶν ἐς αὐ-

τῶν ἀναχωρούντων εἰς φυγήν, εἰς δίωξιν δὲ ῥωμαίων ἐπεισελθεῖν ὀκνούντων, πρῶτος ὁ μαξιμῖνος ἅμα τῷ ἵππῳ ἐμβαλὼν εἰς τὸ ἕλος, καίτοι ὑπὲρ γαστέρα τοῦ ἵππου βρεχομένου, τοὺς ἀνθεστῶτας ἐφόνευσε βαρβάρους, ὡς τὸν λοιπὸν στρατὸν αἰδεσθέντα προδοῦναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν βασιλέα τολμῆσαί τε καὶ τοῖς ἕλεσιν ἐπεισελθεῖν. πολὺ δέ τι πλῆθος ἑκατέρωθεν πεσεῖν, καὶ ῥωμαίων μὲν, τῶν δὲ βαρβάρων σχεδὸν τὴν τότε παροῦσαν δύναμιν, ἀριστεύοντος αὐτοῦ, ὡς τό, τε ἕλος σωμάτων πληρωθῆναι, τήν τε λίμνην αἵματι κραθεῖσαν, πεζομαχοῦντι στρατῷ ναυμαχίας ὄψιν παρασχεῖν. ταύτην τὴν μάχην, καὶ τὴν ἀριστείαν αὐτοῦ, οὐ μόνον διὰ γραμμάτων τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ δήμῳ ἐδήλωσεν, ἀλλὰ καὶ γραφῆναι κελεύσας, μεγίσταις εἰκόσιν ἀνέθηκε πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, ἵνα μὴ μόνον ἀκούειν τὰ γενόμενα, ἀλλὰ καὶ βλέπειν ἔχωσι ῥωμαῖοι. τὴν δ' εἰκόνα ὕστερον καθεῖλεν ἡ σύγκλητος, μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ τιμῶν. γεγόνασι δὲ καὶ ἕτεραι συμβολαὶ, ἐν αἷς ὡς αὐτουργός τε, καὶ αὐτόχειρ τῆς μάχης, ἀριστεύων τε πανταχοῦ ἐπῃνεῖτο. πολλοὺς δὲ χειρωσάμενος αὐτῶν αἰχμαλώτους, καὶ λείαν ἀπελάσας, χειμῶνος ἤδη καταλαμβάνοντος, ἐπανῆλθεν εἰς παίονας. ἔν τε σιρμίῳ διατρίβων, τῇ μεγίστῃ ἐκεῖ πόλει δοκούσῃ, τὰ πρὸς τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἔαρ παρεσκευάζετο. ἠπείλει γὰρ, καὶ ποιήσειν ἔμελλεν, ἐκκόψειν τε, καὶ ὑποτάξειν τὰ μέχρι ὠκεανοῦ γερμανῶν ἔθνη βάρβαρα. τὰ μὲν οὖν πολεμικὰ, τοιοῦτος ἦν, καὶ εἰς δόξαν ἤρθη ἂν ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς ὑπηκόοις βαρύτερος ἐγεγόνει, καὶ φοβερώτερος. τί γὰρ ἦν ὄφελος, βαρβάρων ἀναιρουμένων, πλειόνων γενομένων φόνων ἐν αὐτῇ, τῇ τε ῥώμῃ, καὶ τοῖς ὑπηκόοις ἔθνεσιν, ἢ λείας αἰχμαλώτους ἀπάγειν τῶν ἐχθρῶν, γυμνοῦντα, καὶ τὰς οὐσίας ἀφαιρούμενον τῶν οἰκείων; ἄνεσίς τε γὰρ πᾶσα, μᾶλλον δὲ καὶ πρόκλησις δέδοτο συ-

κοφάνταις, διὰ τὸ ἐπηρεάζειν, καὶ κινεῖν πράγματα προγονικὰ εἰ τύχοι, καὶ ἄγνωστα, καὶ ἀνεξέλεγκτα. μόνον τέ τις κληθεὶς εἰς δικαστήριον ὑπὸ συκοφάντου, εὐθέως ἡττημένος ἀπῄει, καὶ τῶν ὑπαρχόντων πάντων στερηθείς. ἑκάστης γοῦν ἡμέρας ἦν ἰδεῖν τοὺς ἐχθὲς πλουσιωτάτους, τῆς ἐπιούσης μεταιτοῦντας. τοσαύτη τις ἦν τῆς τυραννίδος ἡ φιλοχρηματία ἐπὶ προφάσει τῆς περὶ τοὺς στρατιώτας χρημάτων συνεχοῦς χορηγίας. ἦν δὲ καὶ τὰς ὦσὶ κοῦφος ἐς διαβολάς, ἡλικίας τε, καὶ ἀξιώματος ἀφειδῶς ἔχων. πλείστους γοῦν τῶν ἔθνη, καὶ στρατόπεδα πεπιστευμένων μετὰ ὑπατείας τιμὴν, ἢ δόξαν ἐπὶ τροπαίοις προσγενομένην ἐκ μικρᾶς, καὶ εὐτελοῦς διαβολῆς ἀναρπάστους ἐποίει. καὶ ἐκέλευσέ τε ἄνευ ὑπηρεσίας μόνους ὀχήμασιν ἐπιτιθέντας, ἄγεσθαι νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν, ἢ δύσεως εἰ τύχοι. ἀπό τε μεσημβρίας εἰς παίονας, ἔνθα διέτριβε. σκύλας δὲ, καὶ ὑβρίσας, φυγαῖς, ἢ θανάτοις ἐζημίου. ἕως ὅσον μὲν οὖν τοὺς καθ' ἕνα ταῦτα ἐπράττετο, καὶ μέχρις οἰκείων ἔμενεν ἡ συμφορὰ, οὐ πάνυ τι
„ τοῖς δήμοις τῶν πόλεων, ἢ τοῖς ἔθνεσι διέφερε. τὰ γὰρ τῶν εὐ-
„ δαιμονεῖν δοκούντων, ἢ πλουσίων πταίσματα, πρὸς τῶν ὄχλων
„ οὐ μόνον ἀμελεῖται, ἀλλὰ τινὰς τῶν κακοήθων, καὶ φαύλων ἔσθ'
„ ὅτε καὶ εὐφραίνει, φθόνῳ τῶν κρειττόνων, καὶ εὐτυχούντων. ἐπεὶ δὲ ὁ μαξιμῖνος τοὺς πλείστους τῶν ἐνδόξων οἴκων ἐς πενίαν περιστήσας, ἃ δὴ μικρὰ, καὶ ὀλίγα, οὐδ' αὐτάρκη τῇ αὐτοῦ βουλήσει ᾤετο, μετῆλθεν ἐπὶ τὰ δημόσια. καὶ εἴ τινα ἦν χρήματα πολιτικὰ εἰς εὐθυνίας, ἢ νομὰς τῶν πολιτῶν ἀθροιζόμενα, εἴτε θεάτροις, ἢ πανηγύρεσιν ἀνακείμενα, εἰς ἑαυτὸν μετῆγε, ναῶν τε ἀναθήματα, θεῶν τε ἀγάλματα, καὶ ἡρώων τιμὰς, καὶ εἴ τις ἦν κόσμος δημοσίων ἔργων, ἢ καλλωπίσματος πόλεως, ἢ ὕλης νόμισμα ποιῆσαι δυναμένης, πᾶν ἐχωνεύετο. ὅπερ καὶ μάλιστα τοὺς δήμους ἐλύπησε. πένθος τε δημόσιον ἐποίει δίχα μάχης, καὶ ἄνευ ὅπλων, ὄψις πολιορκίας, ὥς τινὰς τῶν

δημοτῶν

δημοτῶν καὶ χεῖρας ἀνατιθέναι, καὶ τοὺς νεὼς φρουρεῖν. ἑτοίμως τε εἶχον πρότερον ἀναιρεθέντας πρὸ τῶν βωμῶν πεσεῖν, ἢ σκῦλα τῶν πατρίδων ἰδεῖν. ἐντεῦθεν δὴ καὶ μάλιστα κατά τε πόλεις, καὶ κατὰ ἔθνη διῴδαινον τῶν ὄχλων αἱ ψυχαί. ἀπηρέσκοντό τε καὶ οἱ στρατιῶται τοῖς πραττομένοις, ὀνειδιζόντων αὐτοῖς ἐπιφθόνως συγγενῶν τε, καὶ οἰκείων, ὡς δὴ δι' αὐτοὺς ταῦτα πράττοντος τοῦ μαξιμίνου. αἰτίαι μὲν δὴ τοιαῦται οὔτι γε ἄλογοι, εἰς μῖσος, καὶ ἀπόστασιν τοὺς ὄχλους παρώξυνον, καὶ πάντες μὲν ηὔχοντο, καὶ θεοὺς τοὺς ἀδικουμένους ἐπεκάλουν. ἄρξασθαι δ' οὐδεὶς ἐτόλμα. ἔστε συμπληρουμένης αὐτῷ τριετοῦς βασιλείας. ἐκ μικρᾶς, καὶ εὐτελοῦς προφάσεως, οἷα τυραννίδος σφάλματα, πρῶτοι ὅπλα ἐκίνησαν. ἔς τε ἀπόστασιν ἀσφαλῶς ὥρμησαν λίβυες, ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε.

Ἐπιτροπεύων τις τῆς καρχηδονίας χώρας τραχύτατα, καὶ μετὰ πάσης ὠμότητος, καταδίκας τε ἐποιεῖτο, καὶ χρημάτων εἰσπράξεις, βουλόμενος εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ μαξιμίνῳ. ἐκεῖνός τε γὰρ οὓς ᾔδει ἁρμόζοντας τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἐπελέγετο. οἵ τε προεστῶτες τοῦ ταμείου τότε, εἰ καὶ σπανίως χρηστοὶ ἐμπεπτώκεσαν, τόν τε κίνδυνον προὖπτον ἔχοντες, καὶ τὴν ἐκείνου φιλοχρηματίαν εἰδότες, ἄκοντες ὅμως τοὺς λοιποὺς ἐμιμοῦντο. ὁ τοίνυν κατὰ τὴν λιβύην ἐπίτροπος, τοῖς τε ἄλλοις βιαίως προσεφέρετο, καὶ νεανίσκους τινὰς τῶν παρ' ἐκείνοις εὖ γεγονότων, καὶ πλουσίων, καταδίκαις περιβαλὼν, εἰσπράττειν τὰ χρήματα εὐθέως ἐπειρᾶτο, πατρῴων τε, καὶ προγονικῶν οὐσιῶν αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι. ἐφ' οἷς ἀλγήσαντες οἱ νεανίσκοι, τὰ μὲν χρήματα, αὐτῷ ἀποδώσειν ὑπέσχοντο, τριῶν ἡμερῶν αἰτήσαντες ἄνεσιν. συνωμοσίαν δὲ ποιησάμενοι, πάντας τε, οὓς ᾔδεσαν ἢ πεπονθότας τι δεινὸν, ἢ παθεῖν δεδοικότας, ἀναπείσαντες, κελεύουσι νύκτωρ κατελθεῖν τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν νεανίσκους, ξύλα τε, καὶ πελέκεις ἐπιφέρεσθαι. οἱ δὲ, πεισθέντες κελεύουσι τοῖς δεσπόταις, πρὸ τῆς ἕω συνῆλθον εἰς τὴν πόλιν·

κρύπτοντες ὑπὸ ταῖς ἐσθῆσιν, ἃ ἑτέρων αὐτοσχεδίου πολέμου
ὅπλα. μέγα δέ τι πλῆθος ἠθροίσθη. φύσει γὰρ πολυάνθρωπος
οὖσα ἡ λιβύη, πολλοὺς εἶχε τοὺς τὴν γῆν γεωργοῦντας. ἅμα
δὲ τῷ παρχσοαμένῳ τὸ περιόρθριον προσελθόντες οἱ νεανί-
σκοι, τὸ μὲν πλῆθος τῶν οἰκετῶν κελεύουσιν αὐτοῖς ἕπεσθαι, ὡς
ὄντας μέρος τοῦ λοιποῦ ὄχλου, προστάξαντες τό τε ἀποκεκαλυ-
μμένα ἕτερον ὅπλα, καὶ γενναίως ἀνθεστάναι, εἴτινες ἢ στρα-
τιωτῶν, ἢ δημοτῶν αὐτοῖς ἐπίοιεν ἔκδικοι τοῦ γενησομένου ἔργου.
αὐτοὶ δὲ λαβόντες ἐγχειρίδια ὑποκόλπια, προσίασι τῷ ἐπι-
τρόπῳ, ὡς δὴ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν χρημάτων διαλεξό-
μενοι. προσπεσόντες τε αἰφνιδίως οὐ προσδοκῶντα, παί-
σαντες, φονεύουσι. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν γυμνω-
σάντων τὰ ξίφη, τῷ τε φόνῳ ἐπεξελθεῖν θελόντων, οἱ ἐκ τῶν
ἀγρῶν κατεληλυθότες, προβαλλόμενοι τά τε ξύλα, καὶ τοὺς πε-
λέκεις ὑπερμαχόμενοι τῶν δεσποτῶν, τοὺς ἀνθεστῶτας ῥᾳ-
δίως ἐτρέψαντο. οὕτω δὴ προχωρήσαντος τοῦ ἔργου, οἱ νεανίσκοι
ἅπαξ ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι, μόνην ᾔδεσαν ἑαυτοῖς σωτη-
ρίαν ὑπάρχουσαν, εἰ τὰ τολμηθέντα αὐτοῖς αὐξήσαιεν ἔρ-
γοις μείζοσι, καὶ κοινωνὸν τοῦ κινδύνου τὸν ἡγούμενον τοῦ ἔθνους
παραλάβοιεν, πᾶν τε τὸ ἔθνος ἀναπείσαιεν εἰς ἀπόστασιν, ὅπερ
ᾔδεσαν πάλαι μὲν εὔχεσθαι μίσει μαξιμίνου, φόβῳ δὲ κωλύε-
σθαι. σὺν παντὶ τοίνυν τῷ πλήθει ἤδη μεσαζούσης ἡμέρας,
ἐπίασιν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνθυπατεύοντος οἰκίαν. γορδιανὸς μὲν
ἦν ὄνομα, κλήρῳ μὲν τὴν ἀνθυπατείαν λαχὼν, πρεσβύτης
δὲ εἰς ἔτος ἤδη περί που ὀγδοηκοστὸν ἐληλακώς, πολλῶν δὲ
πρότερον ἄρξας ἐθνῶν, ἔν τε πράξεσι μεγίσταις ἐξετασθείς. ὅ-
θεν αὐτόν τε ἡδέως ὑποδέξασθαι τὴν ἀρχὴν ᾤοντο, ὥσπερ κο-
ρυφαῖον τέλος τῶν προγενομένων πράξεων, τήν τε σύγκλητον,
καὶ τὸν ῥωμαίων δῆμον ἀσμένως δέξασθαι ἄνδρα εὖ γεγονό-
τα, καὶ ἐκ πολλῶν ἡγεμονιῶν, ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῦ-
το ἐλθόντα. συνέβαινε δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἧς ταῦτα ἐ-

ἐπράττετο, οἴκοι τὸν γορδιανὸν διατρίβειν ἡσυχάζοντα δεδωκότα τοῖς χρήμασιν ἀνάπαυλαν, ἀργίαν τε ταῖς πράξεσιν. οἱ δὲ νεανίσκοι ξιφήρεις σὺν παντὶ τῷ πλήθει βιασάμενοι τοὺς ταῖς αὐλίαις ἐφεστῶτας, εἰσπηδήσαντες, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐπί τινος σκιμποδίου ἀναπαυόμενον. περιστάντες δὲ, χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσι, σεβασμίαις τε τιμαῖς προσαγορεύουσιν. ὁ δὲ, τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος ἐκπλαγεὶς, ἐνέδραν, καὶ συσκευὴν ἐπιβουλῆς καθ᾽ ἑαυτοῦ νομίζων, ῥίψας ἀπὸ τοῦ σκίμποδος εἰς γῆν ἑαυτὸν, ἐδεῖτο φείσασθαι γέροντος, μηδὲν αὐτοὺς ἀδικήσαντος. σώζειν δὲ τὴν πίστιν, καὶ τὴν εὔνοιαν τῷ βασιλεύοντι. ἐπεὶ δ᾽ οἱ μὲν ξιφήρεις ἐνέκειντο, ἐκεῖνος δ᾽ ὑπὸ δέους, καὶ ἀγνοίας οὐκ ᾔδει τὸ πεπραγμένον, οὐδὲ τὸ τῆς παρούσης τύχης αἴτιον, εἷς τῶν νεανίσκων, ὃς ἦν αὐτῶν γένει, καὶ δυνάμει λόγων προὔχων, τοὺς λοιποὺς κατασιγάσας, ἡσυχάζειν τε προστάξας, ἔχων πρόκωπον τὴν δεξιὰν, ἔλεξε πρὸς αὐτὸν τοιάδε,

Δύο κινδύνων προκειμένων, τοῦ μὲν, παρόντος, τοῦ δὲ, μέλλοντος, καὶ τοῦ μὲν, ἤδη προδήλου, τοῦ δὲ, ἐν ἀμφιβόλῳ τύχῃ, ἑλέσθαι σε δεῖ σήμερον σώζεσθαι μεθ᾽ ἡμῶν, καὶ πιστεῦσαι σεαυτὸν ἐλπίδι κρείττονι, ἣν πάντες πεπιστεύκαμεν, ἢ τεθνάναι ἤδη πρὸς ἡμῶν. εἰ μὲν οὖν τὰ παρόντα ἕλοιο, πολλὰ τὰ ἐφόδια εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. τό, τε μαξιμίνου παρὰ πᾶσι μῖσος, πάθος τε τυραννίδος ὠμῆς ἀπαλλάξεις, καὶ ἐν ταῖς προγενομέναις πράξεσιν εὐδοκιμήσεις. ἔν τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ ῥωμαίων δήμῳ γνῶσις οὐκ ἄσημος, καὶ τιμῆς ἔνδοξος ἀεί. ἀντειπόντι δέ σοι, καὶ μὴ συμπνεύσαντι ἡμῖν τήμερον, τέλος ἐπικείσεται. ἀπολούμεθα δὲ καὶ αὐτοὶ εἰ δέοι, προαπολέσαντες. ἔργον γὰρ ἡμῖν τετόλμηται, μείζονος ἀπογνώσεως δεόμενον. κεῖται γὰρ ὁ τῆς τυραννίδος ὑπηρέτης καὶ δίκας ὠμότητος παρέσχε, φονευθεὶς ὑφ᾽ ἡμῶν. ἐφ᾽ οἷς ἢν μὲν ἡμῖν συναρῇ, καὶ κοινωνὸς τῶν κινδύνων γένῃ, αὐτός τε τῆς ἐν βασιλείᾳ τιμῆς ἀπολαύσεις, τό τε ἡμῖν προκείμενον ἔργον, ἐπαινεθήσεται, καὶ οὐ κολασθήσεται. Τοιαῦτά τινα

λέγοντος τοῦ νεανίσκου, οὐκ ἀνασχόμενον τὸ λοιπὸν πλῆθος, συνδραμόντων ἤδη καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη. σεβαστὸν γορδιανὸν ἀναγορεύουσι. παραιτούμενος δὲ, καὶ γῆρας προϊσχόμενος ἐκεῖνος, ἄλλως δὲ φιλόδοξος ὤν, οὐ δὲ ἀηδῶς ὑπέστη, ἑλόμενος μᾶλλον τὸν μέλλοντα κίνδυνον, ἢ τὸν παρόντα. ἔν τε γήρᾳ ἐσχάτῳ, οὐ πάνυ τι δεινὸν νομίζων εἰ δέοι, ἐν βασιλικαῖς τιμαῖς καὶ τελευτῆσαι. πᾶν δὴ τὸ λιβύων ἔθνος εὐθέως ἐκεκίνητο. καὶ τὰς μὲν τοῦ μαξιμίνου τιμὰς, καθῄρουν. εἰκόσι δὲ, καὶ ἀνδριᾶσι γορδιανοῦ τὰς πόλεις ἐκόσμουν. τῷ τε κυρίῳ αὐτοῦ ὀνόματι προσθέντες, ἀφρικανὸν ἐκάλεσαν ἀφ' ἑαυτῶν. οὕτω γὰρ λίβυες ὑπὸ μεσημβρίαν τῇ ῥωμαίων φωνῇ καλοῦνται. ὁ δὲ γορδιανὸς ἐνδιατρίψας τῇ θύσδρῳ, ἔνθα ταῦτα ἐπράχθη ἡμερῶν τινων, ἤδη φέρων βασιλέως ὄνομα, καὶ σχῆμα, ἀπάρας τε τῆς θύσδρου, εἰς τὴν καρχηδόνα ἠπείγετο, ἣν ᾔδει μεγίστην τε οὖσαν, καὶ πολυάνθρωπον, ἵν' ὥσπερ ἐν ῥώμῃ, πάντα πράττῃ. ἡ γὰρ πόλις ἐκείνη, καὶ δυνάμει χρημάτων, καὶ πλήθει τῶν κατοικούντων, καὶ μεγέθει μόνης ῥώμης ἀπολείπεται, φιλονεικοῦσα πρὸς τὴν ἐν αἰγύπτῳ Ἀλεξάνδρου πόλιν περὶ δευτερείων. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπή. τῶν μὲν στρατιωτῶν, οἵτινες ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμηκεστέρων νεανίσκων ἐν σχήματι τῶν κατὰ ῥώμην προϊόντων δορυφόρων, αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. τὸ δὲ πῦρ προεπόμπευεν, ὡς ὄψιν, καὶ τύχην ἔχειν πρὸς ὀλίγον, ὥσπερ ἐν εἰκόνι τῆς ῥώμης τὴν καρχηδονίων πόλιν. ὅ, τε γορδιανὸς γράμματά τε πάμπλειστα ἐκπέμπει πρὸς ἕκαστον τῶν κατὰ τὴν ῥώμην πρωτεύειν δοκούντων. τοῖς τε τῆς συγκλήτου δοκιμωτάτοις ἐπιστολάς, ὧν ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι τε, καὶ συγγενεῖς. ἐποίησε δὲ καὶ δημόσια γράμματα πρός τε τὸν ῥωμαίων δῆμον, καὶ τὴν σύγκλητον. δι' ὧν τήν τε λιβύων ἐδήλου εἰς ἑαυτὸν σύμπνοιαν, τοῦ τε μαξιμίνου ὠμότητας κατηγόρει, σφοδρότατα εἰδὼς μισουμένην. αὐτός τε

πᾶσαν πρᾳότητα ὑπισχεῖτο, συκοφάντας τε πάντας φυγαδεύων, καὶ παλινδικίαν διδοὺς τοῖς ἀδίκως κατακριθεῖσι, τοὺς δὲ φυγάδας εἰς τὰς πατρίδας ἐπανάγων. τοὺς δὲ στρατιώτας ὑπέσχετο ἐπίδοσιν χρημάτων, ὅσην οὐδεὶς πρότερον. τῷ τε δήμῳ νομὰς ἐπήγγελλε. προὐνοήσατο δὲ τοῦ πρότερον ἀναιρεθῆναι τὸν κατὰ τὴν ῥώμην τῶν στρατοπέδων προεστῶτα. βιταλιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον ᾔδει τραχύτατα, καὶ ὠμότατα πράττοντα, φίλτατόν τε ὄντα, καὶ καθωσιωμένον τῷ μαξιμίνῳ. ὑποπτεύων οὖν μὴ τοῖς πραττομένοις γενναίως ἀντιστῇ, καὶ τῷ ἐκείνου φόβῳ μηδεὶς αὐτῷ συνάρηται, πέμπει τὸν ταμίαν τοῦ ἔθνους νεανίσκον, φύσει εὔτολμον, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀγεννῆ, καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντα, πρόθυμόν τε ὄντα τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κίνδυνον, παραδοὺς αὐτῷ ἑκατοντάρχας, καὶ στρατιώτας τινάς, οἷς ἔδωκε κατασεσημασμένα γράμματα ἐν πτυκτοῖς πίναξι. δι' ὧν τὰ ἀπόρρητα, καὶ κρυπτὰ ἀγγέλματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιστέλλεται. κελεύει δὲ αὐτοῖς πρὸ τῆς ἕω εἰς τὴν ῥώμην κατελθοῦσιν, ἐπιστῆναι ἔτι δικάζοντι. καὶ ἀνακεχωρηκότι τῷ βιταλιανῷ ἐν τῷ τοῦ δικαστηρίου οἰκίσκῳ, ἔνθα μόνος τὰ ἀπόρρητα, καὶ κρυπτὰ δοκοῦντα ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως, ἠρεύνα τε, καὶ ἐξήταζε, δηλῶσαί τε ὅτι φέρουσι γράμματα πρὸς μαξιμῖνον ἀπόρρητα. ἐπὶ τοῦτό τε παρ' αὐτοῦ πεμφθῆναι ὑπὲρ ἀσφαλείας τοῦ βασιλέως. προσποιήσασθαι δὲ βούλεσθαι, καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ἰδιαίτερον, ἀπαγγεῖλαί τε τὰ ἐντεταλμένα. διασχολουμένῳ δὲ ἐκείνῳ περὶ τὴν τῶν σφραγίδων ἐπίγνωσιν, προσποιουμένους ὡς δὴ ἐροῦντάς τι, οἷς εἶχον ὑποκολπιδίοις ξίφεσι, φονεῦσαι. ἅπερ πάντα προὐχώρησεν, ὡς ἐκέλευσεν. ἔτι γὰρ νυκτὸς οὔσης, ὥσπερ ἐκεῖνος εἰώθει, πρὸ ἡμέρας προϊέναι ὑπέστησαν αὐτῷ ἰδιάζοντι, μὴ δὲ πολλοῦ πλήθους παρόντος. οἱ μὲν, γὰρ οὐ δὲ προεληλύθεισαν. οἱ δὲ, προσαγορεύσαντες, πρὸ ἡμέρας ἀνακεχωρήκεσαν. ἡσυχίας δὲ οὔσης, ὀλίγον τε πρὸ τοῦ οἰκίσκου, δηλώσαντες αὐτῷ τὰ προειρημένα, ῥᾳδίως εἰσεδέχθη-

σαν. ἐπιδόντων δὲ τὰ γράμματα, ἐκείνου ταῖς σφραγῖσι τὰς ὄψεις ἐπιβάλλοντος, προσβαλόντες τὰ ξιφίδια, καὶ παίσαντες, φονεύουσιν. ἔχοντές τε αὐτὰ πρόκοπα, ἐκπηδῶσιν· οἱ δὲ παρόντες ἐκπλαγέντες, ἀνεχώρησαν, οἰόμενοι μαξιμίνου κελεύσει εἶναι. καὶ γὰρ ἐποίει τοῦτο πολλάκις, καὶ περὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι φιλτάτους. κατελθόντες δὲ διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, προτιθέασι τὰ πρὸς τὸν δῆμον τοῦ γορδιανοῦ γράμματα. τοῖς τε ὑπάτοις, καὶ τοῖς λοιποῖς, τὰ ἐπεσταλμένα δεδόασι. διασκεδάννυταί τε ὑπ' αὐτῶν φήμη, ὡς ἄρα καὶ μαξιμῖνος εἴη ἀνῃρημένος. ὡς δὲ διεφοίτησε ταῦτα, εὐθέως πᾶς ὁ δῆμος, ὥσπερ ἐνθουσιῶν διέθει πανταχοῦ. καὶ πάντων μὲν οἱ ὄχλοι, κοῦφοι πρὸς τὰ καινοτομούμενα. ὁ δὲ ῥωμαίων δῆμος, ἐν πλήθει μεγίστῳ καὶ ποικίλῳ, συγκλύδων τε ἀνθρώπων πολὺ καὶ ῥᾴδιον ἔχει τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον. ἀνδριάντες ὅσαι καὶ εἰκόνες, τιμαί τε πᾶσαι τοῦ μαξιμίνου, κατεσπῶντο. καὶ τὸ κρυπτὸν πρότερον διὰ φόβον μῖσος ἀδεὲς, καὶ αὐτεξούσιον γενόμενον ἀκωλύτως ἐξεχεῖτο. ἥ τε σύγκλητος συνελθοῦσα πρὶν τὸ ἀκριβὲς εἰδέναι περὶ τοῦ μαξιμίνου, ἐκ τῆς παρούσης τύχης, τὰ μέλλοντα πιστεύσαντες, τὸν γορδιανὸν ἅμα τῷ υἱῷ, σεβαστοὺς ἀναγορεύουσι· τὰς δὲ τοῦ μαξιμίνου τιμὰς, ἀνατρέπουσι. συκοφάνται τε ὅσοι, καὶ οἱ γενόμενοι τινῶν κατήγοροι, ἢ ἔφευγον, ἢ ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων ἀνῃροῦντο. ἐπίτροποί τε, καὶ δικασταὶ, οἱ τῆς ἐκείνου ὠμότητος ὑπηρέται, συρρέντες ὑπὸ τοῦ ὄχλου, εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἐρριπτοῦντο. φόνος τε οὐκ ὀλίγος ἐγένετο, καὶ μηδὲν ἀδικησάντων ἀνθρώπων. δανειστὰς γὰρ ἑαυτῶν, ἢ καὶ ἀντιδίκους, ἐν πράγμασιν ἀγοραίοις. καὶ εἴ τις πρός τινα βραχεῖαν αἰτίαν εἶχε μίσους, ἐπαναβαίνοντές τε οἰκήσεσιν ἀπροσδοκήτως ἐπηρεάζοντες, ὡς συκοφάντας ἐσύλησάν τε, καὶ ἐφόνευσαν. ἐν προσχήματι ἐλευθερίας, ἀδείας τε εἰρηνικῆς, ἔργα πολέμου ἐμφυλίου ἐγένετο, ὡς καὶ τὸν τῆς πόλεως ἐπάρχοντα μετὰ πράξεις πολλὰς ὑπατικὰς, σαβῖνος

δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ, βουλόμενον κωλῦσαι τὰ γινόμενα, ξύλῳ παισθέντα κατὰ τοῦ κρανίου, τελευτῆσαι. καὶ ὁ μὲν δῆμος, ἐν τούτοις ἦν. ἡ δὲ σύγκλητος, ἅπαξ ἀναρριφθέντος κινδύνου, φόβῳ τοῦ μαξιμίνου πάντα ἔπραττεν, εἰς τὸ ἀποστῆσαι αὐτοῦ τὰ ἔθνη. πρεσβεῖαι τοίνυν πανταχοῦ πρὸς πάντας ἡγουμένους ἐξεπέμφθησαν, ἐπιλεχθέντων ἀνδρῶν ἔκ τε τῆς συγκλήτου αὐτῆς, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος οὐκ ἀδοκίμων. γράμματά τε πρὸς πάντας τὴν ῥωμαίων, καὶ τῆς συγκλήτου γνώμην δηλοῦντα, προτρέποντά τε τοὺς ἡγουμένους, συναίρεσθαι τῇ κοινῇ πατρίδι, καὶ συνεδρίῳ βουλεύουσι. τὰ δ' ἔθνη πείθεσθαι ῥωμαίοις, ὧν δημόσιον ἄνωθεν τὸ κράτος ἐστίν. αὐτά τε φίλα, καὶ ὑπήκοα ἐκ προγόνων. οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν προσήκαντο τὴν πρεσβείαν. καὶ τὰ ἔθνη ἀποστήσαντες, ῥᾳδίως μίσει τῆς μαξιμίνου τυραννίδος, τούς τε ἐκεῖσε πράττοντας, εἴ τα μαξιμίνου φρονοῖεν, ἀποκτείναντες, προσέθεντο ῥωμαίοις. ὀλίγοι δέ τινες, ἢ διεχειρίσαντο τοὺς ἐλθόντας πρέσβεις, ἢ μετὰ φρουρᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρέπεμψαν. οὓς συλλαμβάνων, ὠμῶς ἐκόλαζε. τὰ μὲν κατὰ τὴν ῥωμαίων πόλιν τε, καὶ γνώμην, τοιαῦτα ἦν. ὡς δ' ἀπηγγέλη τῷ μαξιμίνῳ τὰ πεπραγμένα, σκυθρωπός τε ἦν, καὶ ἐν μεγάλαις φροντίσι, προσεποιεῖτό τε αὐτῶν καταφρονεῖν. τῆς μὲν οὖν πρώτης, καὶ δευτέρας ἡμέρας, ἔνδον ἔμεινεν ἡσυχάζων, καὶ τοῖς φίλοις περὶ τοῦ πρακτέου κοινούμενος. τὸ δὲ στρατόπεδον πᾶν τὸ σὺν αὐτῷ, οἵ τε ἐπέκεινα πάντες ἄνθρωποι, ἔγνωσαν μὲν τὰ διαγγελθέντα, καὶ διοίδαινον πᾶσιν αἱ ψυχαὶ, τηλικούτων ἔργων εὐτόλμων καινοτομίᾳ. οὐδέ τις πρός τινα ἔλεγέ τι, οὔτ' εἰδέναι τι προσεποιεῖτο. τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ μαξιμίνου φόβος, ὡς μηδὲν αὐτὸν λανθάνειν, παραφυλάττεσθαι δὲ πάντων, οὐ μόνον τὰ διὰ φωνῆς, καὶ γλώττης προσφερόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὄψεως νεύματα. ὁ μέντοι μαξιμῖνος συγκαλέσας πάντα τὸν στρατὸν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον, προσελθών τε τῆς τρίτης ἡμέρας, ἀνελθών τε

ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐπιφερόμενος τὸ βιβλίον, ὅπερ αὐτῷ ἦσαν συντάξαντές τινες τῶν φίλων, ἐξ ἀναγνώσεως ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΜΑΞΙΜΙΝΟΥ.

» Ἄπιστα μὲν οἶδα, καὶ παράδοξα, λέξων πρὸς ὑμᾶς· ὡς δὲ
» ἐγὼ οἴομαι, οὐ θαύματος, ἀλλὰ χλεύης καὶ γέλωτος ἄξια. ὅπλα
» ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν οὐ γερμανοὶ αἴρονται, οὓς
» πολλάκις ἐνικήσαμεν, οὐ σαυρομάται, οἳ περὶ εἰρήνης ἑκάστοτε
» ἱκετεύοντες, πέρσαι τε, οἱ πάλαι μεσοποταμίαν κατατρέχον-
» τες, νῦν ἡσυχάζουσιν, ἀγαπητῶς ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν, δόξης
» τε τῆς ὑμετέρας ἐν τοῖς ὅπλοις, δέει τῆς τε πείρας τῶν ἐμῶν
» πράξεων, ἃς ἔγνωσαν ὅτε τῶν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατοπέδων
» ἡγούμην ἀνεχούσης αὐτῆς. ἀλλὰ γὰρ μή τι ἄρα καὶ καταγέλα-
» στον εἰπεῖν, καρχηδόνιοι μεμήνασι. καὶ πρεσβύτην. ἄθλιον ἐν
» ἐσχάτῳ γήρᾳ παραφρονοῦντα πείσαντες, ἢ βιασάμενοι, ὥσπερ
» ἐν πομπαῖς παίζουσι βασιλείαν. τίνι θαρροῦντες στρατῷ, καὶ
» παρ' οἷς εἰς τὴν τοῦ ἡγουμένου ὑπηρεσίαν ἀρκοῦσι ῥαβδοῦχοι;
» ποῖα φέροντες ὅπλα, παρ' οἷς οὐδὲν πλέον δορατίων, οἷς πρὸς
» θηρία μονομαχοῦσι; τὰ πολεμικὰ αὐτοῖς γυμνάσια χοροί, καὶ
» σκώμματα, καὶ ῥυθμοί. μηδένα ὑμῶν ἐκπληττέτω τὰ κα-
» τὰ ῥώμην ἀγγελθέντα. βιταλιανὸς μὲν ἀνῃρέθη δόλῳ, καὶ ἀ-
» πάτῃ ληφθείς. τὸ δὲ ῥωμαίων δήμου τὸ κοῦφον, καὶ εὐμετάβο-
» λον, οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ μέχρι βοῆς θρασύ· εἰ δύο, ἢ τρεῖς ὁπλίτας
» ἴδοιεν μόνον, ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοί τε, καὶ πατούμενοι, φυ-
» γὼν ἕκαστος τὸν ἴδιον κίνδυνον, τοῦ κοινοῦ ἀμελῶς ἔχειν. εἰ δὲ καὶ
» τὰ τῆς συγκλήτου τις ἡμῖν διήγγειλε, μὴ θαυμάζετε, εἰ τὸ
» μὲν ἡμέτερον σῶφρον τραχὺ αὐτοῖς δοκεῖ. τὸ δ' ὁμότροπον, ἐν
» ἀκολάστῳ βίῳ ἐκείνου προτιμᾶται. καὶ τὰ μὲν ἀνδρεῖα, καὶ
» σεμνὰ τῶν ἔργων, φοβερὰ προσορῶσι. τὰ δ' ἀνειμένα, καὶ
» ἐκβεβακχευμένα, ὡς ἔμφασιν ἡδονῆς ἔχει. διόπερ πρὸς τὴν

ἐμὴν

» ἐμὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐπιστρεφῆ, καὶ κόσμιον, ἀνοήτως διά-
» κεινται. ἥσθησαν δὲ τῷ γορδιανοῦ ὀνόματι· τὸν διαβεβλη-
» μένον βίον οὐκ ἀγνοεῖτε. πρὸς τούτους, καὶ τοιούτους ἡμῖν
» ὁ πόλεμος, εἴ τις οὕτως αὐτὸν καλεῖν βούλοιτο. ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦ-
» μαι ὡς οἱ πλεῖστοι, καὶ σχεδὸν πάντες, εἰ μόνον ἰταλίας ἐπι-
» βαίημεν, ἱκετηρίας θαλλοὺς, καὶ τέκνα προτείναντας, ὑποστρώ-
» σειν αὐτοὺς τοῖς ἡμετέροις ποσίν. οἱ δὲ λοιποὶ διὰ δειλίαν καὶ
» φαυλότητα φεύξονται, ὡς ὑπάρξαι ἐμοί τε, καὶ ὑμῖν τὰ ἐκεί-
» νων πάντα δοῦναι, ὑμῖν τε ἀδεῶς λαβοῦσι, καρποῦσθαι.

Τοιαῦτά τινα εἰπὼν βλασφημά τε πολλὰ εἰς τὴν ῥώμην, καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν παρεφθέγγετο ἀπορρίψας, ταῖς τε διὰ χειρὸς ἀπειλαῖς καὶ ταχέσι προσώπου νεύμασιν ὡς πρὸς παρόντας ὀργισθεὶς, ἐπαγγέλλει τὴν ἐπ' ἰταλίαν ἔξοδον. διανείμας τε αὐτοῖς πάμπλειστα χρήματα μιᾶς ἡμέρας δισχιλίων, τῆς ὁδοῦ εἴχετο, πολύ τι πλῆθος ἐπαγόμενος στρατοῦ. τήν τε ὑπὸ ῥωμαίοις δύναμιν. εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ γερμανῶν οὐκ εὐκαταφρόνητος ἀριθμὸς, οὓς τοῖς ὅπλοις κεχείρωτο, ἢ πείσας εἰς φιλίαν, καὶ συμμαχίαν, ἐπῆκτο. μηχαναί τε, καὶ πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ὅσα πρὸς τοὺς βαρβάρους ὦν ἐπεφέρετο, αὐτοὺς μὲν σχολαιτέραν τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο διὰ τὴν τῶν ὀχημάτων, καὶ ἐπιτηδείων πανταχόθεν συγκομιδὴν αἰφνιδίου γὰρ γενομένης τῆς ἐπ' ἰταλίαν ὁδοῦ, οὐκ ἐκ προνοίας ὥσπερ εἰώθει, ἀλλ' ἐξ αὐτοσχεδίου, καὶ ἐπειγούσης ὑπηρεσίας, τὰ χρειώδη τῷ στρατῷ ἠθροίζετο. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ προπέμψαι τὰς τῶν παιόνων φάλαγγας. ἐκείνοις γὰρ μάλιστα ἐπίστευεν, οἵπερ αὐτὸν καὶ πρῶτοι ἀνεῖπον βασιλέα, ἐθελονταί τε ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν ὑπισχνοῦντο. ἐκέλευσεν οὖν αὐτοῖς φθάσαι τὴν λοιπὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἐν ἰταλίᾳ χωρία προκαταλαβεῖν. καὶ οἱ μὲν, περὶ μαξιμῖνον ὡδοιπόρουν. ἐν δὲ τῇ καρχηδόνι, οὐχ ὡς ἤλπισαν τὰ πράγματα προὐχώρει. καπελλιανὸς γάρ τις ὄνομα τῶν ἀπὸ συγκλήτου, ἡγεῖτο δὲ μαυρουσίων τῶν ὑπὸ ῥωμαίοις, νομάδων δὲ

καλουμένων. τὸ δὲ ἔθνος, στρατοπέδοις πέφρακτο, διὰ τὸ περικείμενον πλῆθος μαυρουσίων τῶν βαρβάρων, ὡς ἂν ἐπέχοι αὐτῶν τὰς ἐξ ἐπιδρομῆς ἁρπαγάς. εἶχεν οὖν ὑφ' ἑαυτῷ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον στρατιωτικήν. πρὸς δὴ τὸν καπελλιανὸν τοῦτον, καὶ ὁ γορδιανὸς ἀπεχθῶς προσέκειτο ἄνωθεν, ἔκ τινος ἀγοραίου διαφορᾶς. τότε τοίνυν ἐν τῷ τῆς βασιλείας γενόμενος ὀνόματι, διάδοχόν τε αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τοῦ ἔθνους ἐξελθεῖν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ, πρός τε ταῦτα ἀγανακτήσας, τῷ τε μαξιμίνῳ καθοσιούμενος, ὑφ' οὗ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευτο, πάντα τὸν στρατὸν ἀθροίσας, ἀναπείσας τε μαξιμίνῳ τηρεῖν τὴν πίστιν, καὶ τὸν ὅρκον, κατῆλθεν ἐπὶ τὴν καρχηδόνα, δύναμιν ἄγων μεγίστην τε, καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἡλικίαις ἀκμάζουσαν, καὶ παντοδαπῇ ὅπλων παρασκευῇ ἐξηρτυμένην, ἐμπειρίᾳ τε πολεμικῇ, καὶ τῇ πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης συνηθείᾳ ἑτοίμην πρὸς μάχας. ὡς δὲ ἀπηγγέλη, τῷ γορδιανῷ ὁ στρατὸς προσιὼν τῇ πόλει, αὐτός τε ἐν ἐσχάτῳ δέει ἦν. οἵ τε καρχηδόνιοι ταραχθέντες, οἰόμενοι ἐν πλήθει ὄχλου. οὐκ ἐν εὐταξίᾳ στρατοῦ τὸ εὔελπι τῆς νίκης εἶναι, πανδημεὶ πάντες ἐξίασιν, ὡς δὴ τῷ καπελλιανῷ ἀντιταξόμενοι. γορδιανὸς μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης, ὥς τινές φασιν, ἅμα τῷ τῆς καρχηδόνος ἐπιβῆναι, ἐν ἀπογνώσει γενόμενος, ἐννοῶν τὴν δύναμιν μαξιμίνου, οὐδὲν δὲ ὁρῶν ἐν λιβύῃ ἀξιόμαχον ἰσόρροπον, ἀνήρτησεν ἑαυτὸν βρόχῳ. κρυπτομένης δὲ αὐτοῦ τῆς τελευτῆς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ στρατηγήσοντα δὴ τοῦ πλήθους εἵλοντο. γενομένης δὲ συμβολῆς, οἱ μὲν καρχηδόνιοι ὄχλῳ πλείους ἦσαν. ἄτακτοι δὲ, καὶ πολεμικῶν ἔργων ἀπαίδευτοι, ἅτε ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ τεθραμμένοι, ἑορταῖς τε, καὶ τρυφαῖς σχολάζοντες ἀεὶ, γυμνοί τε ὅπλων ἢ ὀργάνων πολεμικῶν. ἕκαστος δὲ ἐπεφέρετο οἴκοθεν ἢ ξιφίδιον, ἢ πέλεκυν, δοράτιά τε ἐκ κυνηγεσίων. βαρέας τε τὰς ἐμπεσούσας περιτέμνοντες, καὶ ξύλα καταπρίσαντες εἰς τὰ παρατυχόντα

χήματα,

χήμματα, ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, πρόβλημα τοῦ σώματος ἐποιεῖτο. οἱ δὲ νομάδες, ἀκοντισταί τε εὔστοχοι, καὶ ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ, ῥάβδῳ, μόνῃ τὸν δρόμον τῶν ἵππων κυβερνᾶν ῥᾷστα ὅσω ἐτρέψαντο τῶν καρχηδονίων τὸ πλῆθος. οἵπερ οὐχ ὑπομείναντες αὐτῶν τὴν ἐμβολὴν, πάντα ῥίψαντες, ἔφυγον. ὠθούμενοι δὲ ὑπ' ἀλλήλων, καὶ πατούμενοι, πλείους ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους ἐφθάρησαν, ἢ πρὸς τῶν πολεμίων. ἔνθα καὶ ὁ τοῦ γορδιανοῦ υἱὸς ἀπώλετο, οἵ τε περὶ αὐτὸν πάντες, ὡς διὰ πλῆθος πτωμάτων μήτε νεκρῶν ἀναίρεσιν πρὸς ταφὴν γενέσθαι δυνηθῆναι, μήτε τοῦ νέου γορδιανοῦ σῶμα εὑρεθῆναι. οἱ μὲν, γὰρ φεύγοντες, ὅσοι τε ἦσαν εἰσρυέντες εἰς τὴν καρχηδόνα, ὅσοι τε λαθεῖν ἠδυνήθησαν, σκεδασθέντες εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν οὖσαν μεγίστην τε, καὶ πολλὴν, ὀλίγοι ἐκ πολλῶν ἐσώθησαν. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος περὶ ταῖς πύλαις στενοχωρούμενον, παρεισδῦναι σπουδάζοντος ἑκάστου, βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν, διεφθείρετο. πολλὴ δὲ οἰμωγὴ κατὰ τὴν πόλιν γυναικῶν τε, καὶ παιδίων, ὧν ἐν ὄψει οἱ φίλτατοι ἀπώλοντο. ἕτεροι δέ φασιν ὡς δὴ ταῦτα οἴκοι μεμενηκότι διὰ γῆρας τῷ πρεσβύτῃ γορδιανῷ ἀπηγγέλη, ὅτε καπελλιανὸς εἰσελαύνων εἰς τὴν καρχηδόνα ἐδηλώθη. ἐν ἀπογνώσει δὲ πάντων γενόμενος, εἰσελθὼν μόνος εἰς τὸν οἰκίσκον ὡς δὴ καθευδήσων, ἐξαρτήσας ἧς ἐπεφέρετο ζώνης τὸν τράχηλον ἐν βρόχῳ, τοῦ βίου ἀνεπαύσατο. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ὁ γορδιανὸς ἐχρήσατο, βιώσας τὰ πρῶτα εὐδαιμόνως, ἐν εἰκόνι τε βασιλείας τελευτήσας. Ὁ δὲ καπελλιανὸς εἰς καρχηδόνα εἰσελθὼν, πάντας τε τοὺς πρωτεύοντας ἀπέκτεινεν, εἴ τινες καὶ ἐσώθησαν ἐκ τῆς μάχης. ἐφείσατό τε οὔτε ἱερῶν συλήσεως, οὔτε χρημάτων ἰδιωτικῶν, καὶ δημοσίων ἁρπαγῆς. ἐπιών τε τὰς λοιπὰς πόλεις, ὅσαι τὰς μαξιμίνου τιμὰς καθῃρήκεσαν, τοὺς

μὲν ἐξέχοντας, ἐφόνευσε· τοὺς δὲ δημότας, ἐφυγάδευσεν· ἀ-
γρούς τε, καὶ κώμας ἐμπιπράναι, λεηλατεῖν τε τοῖς στρατιώ-
ταις ἐπέτρεπε, προσποιούμενος μὲν τιμωρίαν εἰσπράττειν ἐφ'
οἷς εἰς μαξιμῖνον ἡμαρτήκεισαν. λανθανόντως δὲ, εὔνοιαν
ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μνώμενος, ἵν' εἴ τι πταίσειεν τὰ μα-
ξιμίνου πράγματα, αὐτὸς ἔχων δύναμιν εὐνοοῦσαν, τῆς ἀρ-
χῆς ἀντιποιήσαιτο. τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν λιβύην, ἐν τούτοις ἦν. Ὡς
δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτου τελευτὴ, ἐν πολ-
λῇ ταραχῇ, καὶ ἀπορίᾳ, ὅ, τε δῆμος ἦν, ἥ τε σύγκλητος,
μάλιστα γορδιανοῦ τετελευτηκότος, εἰς ὃν ἠλπίκεισαν. ᾔδε-
σαν γὰρ αὐτὸν οὔτε φεισόμενόν τινος. ὡς γὰρ καὶ φύσει ἀγρο-
ποίως, καὶ ἀπεχθῶς πρὸς αὐτοὺς διέκειτο τότε, καὶ ἐξ εὐλό-
γοις αἰτίαις, ὡς ὁμολογουμένοις ἐχθροῖς εἰκότως ὠργίζετο.
ἔδοξεν οὖν συνελθεῖν, καὶ περὶ τῶν πρακτέων σκέψασθαι.
ἅπαξ τε ἀναρρίψαντας κίνδυνον, πόλεμον ἄρασθαι, προστη-
σαμένους ἑαυτῶν χειροτονηθέντας βασιλέας. οὓς ἠθέλη-
σαν μερίσαι τὴν ἀρχὴν, ὡς μὴ πάλιν ἰοῦσαν ἐξουσίαν, εἰς
τυραννίδα πάλιν ἐξοκείλῃ. συνῆλθον οὖν οὐκ εἰς τὸ συνή-
θες συνέδριον, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ διὸς νεὼν καπετωλίου, ὃν σέ-
βουσι ῥωμαῖοι ἐν ἀκροπόλει. συγκλείσαντες οὖν αὐτοὺς ἐν
τῷ σηκῷ μόνους, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυρι τῷ διὶ, καὶ συνέδρῳ,
ἐπισκόπῳ τε τῶν πραττομένων, ἐπιλεξάμενοι τῶν ἐν ἡλικίᾳ
καὶ ἀξιώματι προυχόντων, οὓς ἐδοκίμαζον κατὰ τὴν ψηφο-
φορίαν ἐχόντων καὶ ἄλλων ψήφους, διακριθεισῶν τε καὶ τοῦ πλεί-
στου τῆς γνώμης. μάξιμόν τε καὶ βαλβῖνον ἀνειπόντες, αὐτο-
κράτορας ἐποίησαν. τούτων δ' ἦν ὁ μὲν μάξιμος, ἔν τε πολλαῖς
στρατοπέδων ἀρχαῖς γενόμενος, τῆς τε ῥωμαίων πόλεως ἔπαρ
χος καταστὰς, ἀνεπιστρόφως τε ἄρξας, καὶ ἐν ὑπολήψει παρὰ
τοῖς ὄχλοις φρενῶν τε, καὶ ἀγχινοίας, καὶ βίου σώφρονος. ὁ δὲ
βαλβῖνος, γενόμενος μὲν εὐπατρίδης, εἰς δευτέραν τε ὑπα-
τείαν εἰληχὼς, ἐθνῶν τε ἡγησάμενος ἀμέμπτως, τὸ δ' ἦθος
ἁπλούστερος.

ἁπλοῦ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐκείνης ἀνιστούσης, σεβαστοί τε ἀνηγορεύθησαν, καὶ πάσαις ταῖς βασιλικαῖς τιμαῖς ἡ σύγκλητος διὰ δόγματος αὐτοὺς ἐκόσμησεν. ὁ δὲ δῆμος, τούτων ἐν τῷ καπετωλίῳ πραττομένων, εἴτε ὑποβαλόντων τινῶν γορδιανοῦ φίλων, καὶ οἰκείων, εἴτε γνόντες ὑπὸ φήμης, παρεστήκεσαν ταῖς πύλαις, φράξαντες πᾶσαν τὴν εἰς τὸ καπετώλιον ἄνοδον τῷ πλήθει τῶν ὄχλων. λίθους τε καὶ ξύλα ἐπεφέροντο, ἀντιπράττοντες τοῖς ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐψηφισμένοις, καὶ μάλιστα τὸν μάξιμον παραιτούμενοι πρότερον τῆς πόλεως. πολύ τε τὸ ἐπιστρεφὲς εἶχε πρὸς τοὺς φαύλους, καὶ κούφους τῶν ὄχλων. ὅθεν δεδιότες, ἀπηρέσκοντο αὐτῷ, ἐβόων τε, καὶ ἠπείλουν ἀποκτενεῖν αὐτούς. ἠξίουν γὰρ τοῦ γορδιανοῦ γένους βασιλέα αἱρεθῆναι, τό, τε τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς ὄνομα ἐκείνῳ τῷ οἴκῳ, καὶ ὀνόματι μεῖναι. ὁ δὲ βαλβῖνος, καὶ μάξιμος, ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος τοὺς νεανίας, πάλαι στρατιώτας τε, οἳ ἐν ῥώμῃ διέτριβον, περιστήσαντες αὐτοῖς ξιφοφόρους, προελθεῖν τε τοῦ καπετωλίου ἐβιάζοντο. ὑπὸ δὲ πλήθους ξύλων, καὶ λίθων, ἐκωλύθησαν. ἔστε δὴ ὑποβάλλοντός τινος, αὐτοὶ τὸν δῆμον ἐσοφίσαντο. Ἦν τι παιδίον νήπιον τῆς γορδιανοῦ θυγατρὸς τέκνον, τῷ πάππῳ ὁμώνυμον. πέμψαντες τοίνυν τῶν σὺν αὐτοῖς τινας, κελεύουσι τὸ παιδίον κομισθῆναι. οἱ δ' εὑρόντες αὐτὸ ἀθύρον οἴκοι, ἀράμενοι ἐπὶ τῶν ὤμων, διὰ μέσου τοῦ πλήθους δεικνύντες τοῖς ὄχλοις, γορδιανοῦ τε ἔκγονον λέγοντες, καὶ τῇ αὐτοῦ προσηγορίᾳ ἀποκαλοῦντες, ἀνάγουσιν εἰς τὸ καπετώλιον εὐφημούμενον ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ φυλλοβολούμενον. τῆς τε συγκλήτου καίσαρα αὐτὸ ἀποδειξάσης, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡλικίαν οὐχ οἷός τε ἦν προΐστασθαι τῶν πραγμάτων, τῆς τε ὀργῆς ὁ δῆμος ἐπαύσατο. ἠνέσχοντό τε προελθεῖν εἰς τὴν βασίλειον αὐλήν. Συνέβη δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πταῖσμα ὀλέθριον τῇ ῥωμαίων πόλει, ἀρχὴν, καὶ πρόφασιν λαβὸν ἐξ εὐτόλμου θράσους δύο ἀνδρῶν τῶν ἀπὸ συγκλήτου. συνεληλύθεισαν γὰρ εἰς τὸ

βουλευτήριον πάντες, σκεψόμενοι περὶ τῶν καθεστώτων· μαθόντες δὲ οἱ στρατιῶται, οὓς ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαξιμῖνος καταλελοίπει, ἤδη γὰρ πρὸς ἄφιξιν τῆς στρατείας ὄντες, καὶ δι' ἡλικίαν οἴκοι μεμενηκότες, ἦλθον μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς συγκλήτου, βουλόμενοι τὸ πραττόμενον μαθεῖν, ὅπλων μὲν γυμνοί, ἐν λιταῖς δὲ ἐσθῆσι, καὶ ἐφεστρίσιν. εἱστήκεσαν δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ δήμου. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι, πρὸ τῶν θυρῶν ἔμενον. δύο δὲ ἢ τρεῖς, περιεργότερον ἐπακοῦσαι τῶν βουλομένων θελήσαντες, εἰς τὸ συνέδριον εἰσῆλθον, ὡς τὸν ἱδρυμένον βωμὸν τῆς νίκης ὑπερβῆναι τούτους. τῆς δὲ συγκλήτου ἀνὴρ ὑπὸ ὑπατείας μὲν νεωστὶ γαλλικανὸς ὄνομα, καρχηδόνιος δὲ τὸ γένος, καὶ ἕτερος στρατηγικὸς τὸ ἀξίωμα, μαικήνας καλούμενος, οὐδέν τι προσδοκῶντας τοὺς στρατιώτας, ἔχοντας δὲ τὰς χεῖρας ὑποκαθειμένας ταῖς ἐφεστρίσι, παίουσι πληγαῖς καταικαρδίας ξίφεσιν, οἷς ἐπεφέροντο ὑποκολπίοις. πάντες γὰρ διὰ τὴν οὖσαν στάσιν τε, καὶ ταραχὴν, οἱ μὲν, φανερῶς, οἱ δὲ, καὶ κρύβδην ἐξιφηφόρουν, ἀμυντήρια δῆθεν φέροντες ἑαυτῶν, διὰ τὰς αἰφνιδίως ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν. τότε δὴ οἱ στρατιῶται πληγέντες καὶ πως ἀπροσδοκήτως προβαλεῖν οὐ δυνηθέντες, πρὸ τοῦ βωμοῦ ἔκειντο. οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται τοῦτο θεασάμενοι, ἐκπλαγέντες τῷ πάθει τῶν συστρατιωτῶν, φοβηθέντες τοῦ δήμου τὸ πλῆθος, ἄνευ τε ὅπλων ὄντες, ἔφυγον. ὁ δὲ γαλλικανὸς ἐκδραμὼν τῆς συγκλήτου εἰς τὸν δῆμον μέσον, δεικνύς τε τὸ ξίφος, καὶ τὴν χεῖρα ᾑμαγμένην, διεκελεύετο διώκειν, καὶ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς μὲν συγκλήτου, καὶ ῥωμαίων, φίλους δὲ, καὶ συμμάχους μαξιμίνου. ὁ δὲ δῆμος ῥᾷστα πεισθεὶς, τὸν μὲν γαλλικανὸν εὐφήμει. τοὺς δὲ στρατιώτας ὡς δυνατὸν ἦν διώκοντες, ἔβαλλον λίθοις. οἱ δὲ, φθάσαντες ὀλίγων τινῶν καὶ τρωθέντων, εἰς τὸ στρατόπεδον καταφυγόντες, καὶ τὰς πύλας κλείσαντες, ὅπλα δὲ ἀναλαβόντες, ἐφρούρουν τὸ τεῖχος στρατοπέδου. ὁ δὲ γαλλικανὸς ἅπαξ τολμήσας ἔργον τηλικοῦτον, ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ ὄλεθρον μέ-

γὰρ ἦν ἐν τῇ πόλει· τάς τε γὰρ δημοσίας ἀποθήκας τῶν ὅπλων,
εἴ τινες ἦσαν πρὸς πομπὴν μᾶλλον, ἢ μάχην ἐπιτήδειοι,
ἀναρρῆξαι τοὺς ὄχλους ἔπεισε. τό, τε σῶμα ἕκαστος φράττεσθαι, ὡς οἷός τε ἦν· τά τε τῶν μονομάχων καταγώγια ἀνοίξας, ἐξήγαγε τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἕκαστον ἐξηρτυμένον· ὅσα τε ἦν οἰκίαις, ἢ ἐργαστηρίοις δόρατα, ἢ ξίφη, πελέκεις τε, πάντα, διηρπάζετο. ὅ, τε δῆμος ἐνθουσιῶν, πᾶν τὸ ἐμπίπτον ὕλης ἀξιομάχου ἐργαλεῖον, ὅπλον ἐποιεῖτο. ἀθροισθέντες οὖν, ἐπῆλθον τῷ στρατοπέδῳ· καὶ ὡς πολιορκήσοντες αὐτὸ δῆθεν, προσέβαλλόν τε ταῖς πύλαις, καὶ τοῖς τείχεσιν. οἱ δὲ στρατιῶται μετὰ πολλῆς ἐμπειρίας ὡπλισμένοι τε τὰς ἐπάλξεις, καὶ τὰς ἀσπίδας, τόξοις τε αὐτοὺς βάλλοντες, καὶ δόρασι μακροῖς ἀπείργοντες, τοῦ τείχους ἀπεδίωκον. ὡς δὲ ἐκάμνον ὁ δῆμος, οἵ τε μονομάχοι τιτρωσκόμενοι, ἤδη καὶ ἑσπέρας προσιούσης, ἐπελθεῖν ἠθέλησαν θεασάμενοι αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἐπεστραμμένους, καὶ τὰ νῶτα δεδωκότας, ἀπιόντας τε ἀμελέστερον, οἰομένους μὴ τολμήσειν ἐπεξελθεῖν ὀλίγους πλήθει τοσούτῳ, ἀνοίξαντες αἰφνιδίως τὰς πύλας, ἐπέδραμον τῷ δήμῳ. καὶ τούς τε μονομάχους ἀπέκτειναν, τοῦ τε δήμου μέγα τι πλῆθος ἀπώλετο ὠθούμενον· οἱ δὲ, τοσοῦτον διώξαντες, ὅσον μὴ πολύ τι τοῦ στρατοπέδου ἀποστῆναι, πάλιν ἐπανῆλθον, ἐντός τε τοῦ τείχους ἔμενον. ἐντεῦθεν μείζων ἡ ὀργὴ τοῦ τε δήμου, καὶ τῆς συγκλήτου ἐγένετο. στρατηγοί τε οὖν κατελέγοντο ἐκ τε πάσης Ἰταλίας λογάδες, ἥ τε νεολαία πᾶσα ἠθροίζετο. ὅπλοις τε αὐτοσχεδίοις, καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ὡπλίζετο. τούτων δὴ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος ὁ Μάξιμος σὺν αὐτῷ ἀπήγαγεν, ὡς δὴ Μαξιμίνῳ πολεμήσων· οἱ δὲ λοιποὶ, ἔμειναν, ὡς τὴν πόλιν φρουροῖέν τε, καὶ προασπίζοιεν αὐτῆς· ἑκάστοτε οὖν τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ἐγίνοντο προσβολαί· ἔπραττον δὲ οὐδὲν, προμαχομένων ἄνωθεν τῶν στρατιωτῶν. οἱ δὲ, βαλλόμενοι, καὶ τιτρωσκόμενοι κακῶς

ἀπηλλάγησαν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων, διατάγματι προθεὶς, ἱκέτευε τὸν δῆμον εἰς διαλλαγὰς χωρῆσαι. τοῖς τε στρατιώταις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν, ἄνεσίν τε πάντων ἐδίδου ἁμαρτημάτων. ἀλλ' οὐδ' ἑτέρους ἔπειθε. τὸ δὲ δεινὸν, ἑκάστοτε ηὔξετο, τοῦ μὲν τοσούτου δήμου ἀπαξιοῦντος ὑπ' ὀλίγων καταφρονηθῆναι, τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀγανακτούντων, ὅτι δὴ ταῦτα ὑπὸ ῥωμαίων ὡς ὑπὸ βαρβάρων πάσχουσι. τὸ δὴ τελευταῖον, ἐπειδὴ τειχομαχοῦντες οὐδὲν ἔπραττον, ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς ἐκκόψαι πάντας τοὺς εἰσρέοντας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀγωγοὺς ὕδατος, σπάνει τε ποτοῦ, καὶ ἐνδείᾳ ῥεέθρων αὐτοὺς παραστήσαντες. προσπεσόντες οὖν, πᾶν τὸ ὕδωρ τοῦ στρατοπέδου εἰς ἕτερα ῥεῖθρα μετοχετεύοντες, ἐκκόπτοντες, καὶ εἰσφράττοντες τὰς εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσόδους αὐτοῦ. οἱ δὲ στρατιῶται ὁρῶντες τὸν κίνδυνον, ἐν ἀπογνώσει δὲ γενόμενοι, τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἐπεξῆλθον. μάχης τε καρτερᾶς γενομένης, καὶ φυγῆς τῶν δημοτῶν, ἐπὶ πολὺ τῆς πόλεως διώκοντες οἱ στρατιῶται, πρύβισαν. ἐπεὶ δὲ οἱ ὄχλοι ταῖς συσταδὸν μάχαις ἡττώμενοι, ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς, καὶ λίθων βολαῖς, τῶν τε ἄλλων ὀστράκων, ἐλυμαίνοντο, ἐπαναβῆναι μὲν αὐτοῖς δι' ἄγνοιαν τῶν οἰκήσεων, οὐκ ἐτόλμησαν οἱ στρατιῶται. κεκλεισμένων δὲ τῶν οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐργαστηρίων ταῖς θύραις, καὶ εἴ τινες ἦσαν ξύλων ἐξοχαὶ, πολλαὶ δὲ αὗται κατὰ τὴν πόλιν, πῦρ προσετίθεσαν. ῥᾷστα δὲ διὰ πυκνότητα τῶν συνοικιῶν, ξυλείας τε πλῆθος ἐπάλληλον, μέγιστον μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐνεμήθη, ὡς πολλοὺς μὲν ἐκ πλουσίων ποιῆσαι πένητας, ἀποβαλόντας θαυμαστὰ, καὶ ἀμφιλαφῆ κτήματα. ἔν τε προσόδοις πλουσίαις, καὶ ἐν ποικίλῃ πολυτελείᾳ, τίμια. πλῆθός τε ἀνθρώπων συγκατεφλέχθη, φυγεῖν μὴ δυνηθέντων, διὰ τὸ τὰς ἐξόδους ὑπὸ τοῦ πυρὸς προκατειλῆφθαι. οὐσίαι τε ὅλαι πλουσίων ἀνδρῶν διηρπάγησαν, ἐγκαταμιξάντων ἑαυτοὺς τοῖς στρατιώταις πρὸς τὸ ἁρπάζειν

κακούργων,

χειρούργων, καὶ ἀτελῶν δημοτῶν. τοσοῦτον δὲ μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐλυμήνατο, ὡς μηδὲ μίαν τῶν μεγίστων πόλεων ὁλόκληρον δύνασθαι τῷ μέρει ἐξισωθῆναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ῥώμην, τοιαῦτα ἦν. ὁ δὲ μαξιμῖνος ἀνύσας τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπέστη τοῖς τῆς ἰταλίας ὅροις. θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν, τῆς ἐπ' ἰταλίαν εἰσβολῆς εἴχετο. ἐκέλευσέ τε πάντα τὸν στρατὸν ἐν ὅπλοις εἶναι, καὶ μετ' εὐταξίας προχωρεῖν. τὴν μὲν οὖν λιβύης ἀπόστασιν, καὶ τὸν κατὰ τὴν ῥώμην ἐμφύλιον πόλεμον, τά τε μαξιμίνῳ πραχθέντα, καὶ τὴν εἰς ἰταλίαν ἄφιξιν αὐτοῦ, ἐδηλώσαμεν. τὰ δὲ ἑπόμενα, ἐν τοῖς ἑξῆς λεχθήσεται.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Α' μὲν δὴ μαξιμίνῳ πραχθέντα μετὰ τὴν γορδιανοῦ τελευτὴν, ἥ τε εἰς ἰταλίαν ἄφιξις αὐτοῦ, λιβύης τε ἀπόστασις, καὶ ἡ ἐν ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν δῆμον διαφορὰ, ἐν τοῖς πρὸ τούτων λέλεκται. Ὁ δὲ μαξιμῖνος ἐπιστὰς τοῖς ὅροις, προὔπεμψε σκοποὺς τοὺς ἐρευνήσοντας, μή τινες ἐνέδραι ἐν κοιλάσιν ὀρῶν, ἢ λόχμαις, ὕλαις τε κρύφιοι εἶεν. αὐτός τε καταγαγὼν εἰς τὸ πεδίον τὸν στρατὸν, τὰς μὲν τῶν ὁπλιτῶν φάλαγγας, ἐς τετράγωνα ἔταξε σχήματα, ἐπιμήκεις μᾶλλον, ἢ βαθείας, ὡς ἂν πλεῖστον τοῦ πεδίου διαλάβοιεν· τὰ δὲ σκευοφόρα πάντα, κτήνη τε, καὶ ὀχήματα, ἐν μέσῃ τάξας, αὐτὸς ἅμα τοῖς δορυφόροις ὀπισθοφυλακῶν, εἵπετο. ἑκατέρωθεν δὲ παρέθεον οἵ τε τῶν καταφράκ-

κτοὶ ἱππέων ἶλαι, καὶ μαυρούσιοι ἀκοντισταί, τοξόται τε οἱ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς. καὶ γερμανῶν ἱππέων μέγα τι πλῆθος ἐπήγετο συμμάχους. ἐκείνους γὰρ μάλιστα προὐβάλλετο, ἵν' ἐκδέχωνται τῶν πολεμίων τὰς πρώτας ἐμβολάς, θυμοειδεῖς ὄντας, καὶ εὐτόλμους ἐν ἀρχομένῃ μάχῃ. εἰ δ' ἄρα καὶ κινδυνεύειν δέοι, εὐκαταφρονήτους ὡς βαρβάρους. ὡς δὲ πᾶν τὸ πεδίον διῆλθεν ὁ στρατὸς μετ' εὐκοσμίας τε, καὶ εὐταξίας, ἐπέστησαν πρώτῃ ἰταλίας πόλει, ἣν καλοῦσιν ἧμαν οἱ ἐπιχώριοι. πρόκειται δὲ αὕτη ἐπ' ἀκροτάτῳ πεδίῳ, ἱδρυμένη πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν ἄλπεων. ἔνθα ὑπαντώμενοι τῷ μαξιμίνῳ οἱ προφύλακες, καὶ σκοποὶ τοῦ στρατοῦ, ἤγγειλαν κενὴν ἀνθρώπων εἶναι τὴν πόλιν, πανδημεί τε πεφευγέναι, ἐμπρήσαντας τὰς θύρας ἱερῶν τε, καὶ οἰκιῶν, πάντα τε ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει, ἢ τοῖς ἀγροῖς, τὰ μὲν ἐκφορήσαντας, τὰ δὲ καταπρήσαντας, καὶ μήτε ὑποζυγίοις μήτε ἀνθρώποις καταλελεῖφθαι φοράς. ὁ δὲ μαξιμῖνος ἥσθη μὲν ἐπὶ τῇ τῶν ἰταλιωτῶν εὐθὺς φυγῇ, ἐλπίζων πάντας τοὺς δήμους τοῦτο ποιήσειν, οὐχ ὑπομένοντας τὴν ἔφοδον αὐτοῦ. ὁ δὲ στρατὸς, ἤχθετο εὐθὺς ἐν ἀρχῇ λιμοῦ πειρώμενος. διανυκτερεύσαντες οὖν οἱ μὲν, ἐν τῇ πόλει ἐν ἀθύροις, καὶ κεναῖς πάντων οἰκίαις, οἱ δ' ἐν τῷ πεδίῳ, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, ἐπὶ τὰς ἄλπεις ἠπείγοντο. ἅπερ ὄρη ὑπερμήκη ὥσπερ τεῖχος ἰταλίας, ἡ φύσις ἤγειρεν, ὑπερνεφῆ μὲν τὸ ὕψος, ἐπιμηκέστατα δέ, ὡς πᾶσαν ἰταλίαν διειληφότα καθήκειν. ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς ἰταλίας μέρεσιν εἰς τὸ τυρρηνικὸν πέλαγος. ἐν δὲ τοῖς λαιοῖς εἰς τὸν ἰόνιον κόλπον. σκέπεται δὲ ὕλαις δασείαις, καὶ πυκναῖς. τὰς δὲ διεξόδους ἐστένωται, ἢ διὰ κρημνοὺς εἰς βάθος μέγιστον ἀπορρωγότας, ἢ διὰ πετρῶν τραχύτητα. στενωποὶ γάρ εἰσι χειροποίητοι μετὰ πολλοῦ καμάτου τοῖς πάλαι ἰταλιώταις εἰργασμένοι. μετὰ δέους οὖν πολλοῦ, διῄει ὁ στρατὸς, ἐλπίζοντες τάς τε ἄκρας κατειλῆφθαι, πεφράχθαι τε τὰς διόδους τῶν κωλυόντων τῆς αὐτῶν διαβάσεως. ἤλπιζον δέ, καὶ ἐδεδοίκεσαν εἰκότα, τὸ

χωρίων τεκμαιρόμενοι τὴν φύσιν. ὡς δὲ διέβησαν ἀκωλύ-
τως, μηδενὸς ἐμποδὼν γενομένου, καταβαίνοντες εἰς τὸ στρα-
τόπεδον, ἤδη ἀνεθάῤῥησάν τε, καὶ ἐπαιάνισαν. ῥᾶστά τε αὐτῷ
πάντα προχωρήσειν ὁ μαξιμῖνος ἤλπισεν, ἰταλῶν μὴ δὲ
ταῖς δυσχωρίαις τεθαῤῥηκότων ἔνθα ἢ κρύπτειν αὐτοὺς, καὶ σώ-
ζειν ἠδύναντο, ἢ δι' ἐνέδρας ἐπιβουλεῦσαι, μάχεσθαί τε ἄνω-
θεν, ἐξ ὑπερκειμένων χωρίων. γενομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ πε-
δίῳ, οἱ σκοποὶ ἀπήγγειλαν πόλιν ἰταλίας τὴν μεγίστην, ἀ-
κυληΐαν δὲ καλουμένην, κεκλεῖσθαι. τὰς δὲ προπεμφθείσας
φάλαγγας τῶν παιόνων, προθύμως μὲν τειχομαχῆσαι, πο-
λάκις δὲ προσβαλούσας, ἀνύειν οὐδέν. ἀπαγορεύειν δὲ, καὶ ἀνα-
χωρεῖν βαλλομένους, λίθοις τε, καὶ δόρασι, τόξων τε πλήθει.
ὁ δὲ μαξιμῖνος ἀγανακτήσας πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν παιό-
νων, ὡς ἀμελέστερον μαχομένους, αὐτὸς σὺν τῷ στρατῷ ἠπεί-
γετο, ἐλπίζων ῥᾷστα αἱρήσειν τὴν πόλιν. ἡ δὲ ἀκυληΐα καὶ πρό-
τερον μὲν ἅτε μεγίστη πόλις ἰδίου δήμου πολυάνθρωπος ἦν, καὶ
ὥσπερ τι ἐμπόριον ἰταλίας ἐπὶ θαλάττῃ προκειμένη, καὶ
πρὸ τῶν ἰλλυρικῶν ἐθνῶν πάντων ἱδρυμένη. τά τε ἀπὸ τῆς
ἠπείρου διὰ γῆς, ἢ ποταμῶν κατακομιζόμενα, παρεῖχεν ἐμ-
πορεύεσθαι τοῖς πλέουσι. τά τε ἀπὸ θαλάττης τοῖς ἠπειρώταις
ἀναγκαῖα, ὧν ἡ παρ' ἐκείνοις χώρα διὰ χειμῶνος οὐκ ἦν εὔφο-
ρος, ἀνέπεμπεν εἰς τὴν ἄνω γῆν, πρὸς οἶνόν τε μάλιστα πολύγονον
χώραν γεωργούντων, ἀφθονίαν ποτοῦ παρεῖχε τοῖς ἄμπελον μὴ
γεωργοῦσιν. ἔνθεν πολύ τι πλῆθος ἐπεδήμει οὐ πολιτῶν μόνον,
ἀλλὰ ξένων τε, καὶ ἐμπόρων. τότε δὴ μᾶλλον ἐπολυπλασιά-
σθη τὸ πλῆθος τῶν ὄχλων πάντων, ἐξ ἀγρῶν ἐκεῖσε συῤῥεόντων,
πολίχνας τε, καὶ κώμας τὰς περικειμένας καταλιπόντων. πι-
στευσάντων δὲ αὐτοὺς τῷ τε μεγέθει τῆς πόλεως, καὶ τῷ προβε-
βλημένῳ τείχει, ὃ παλαιότατον, ἐκ τοῦ πλείστου μέρους πρότερον
μὲν κατερήρειπτο, ἅτε μετὰ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν μηκέτι τῶν ἐν
ἰταλίᾳ πόλεων, ἢ τειχῶν, ἢ ὅπλων δεηθεισῶν, μετειληφυιῶν

δὲ ἀντὶ πολέμων εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ τῆς παρὰ ῥωμαίοις πολιτείας κοινωνίαν. πλὴν ὅτε ἡ χρεία κατήπειξε τό τε τεῖχος ἀνανεώσασθαι, τά τ' ἐρείπια ἀνοικοδομῆσαι, πύργους τε, καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. τάχιστα οὖν φράξαντες τῷ τείχει τὴν πόλιν, τάς τε πύλας κλείσαντες, πανδημεὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν νύκτωρ τε, καὶ μεθ' ἡμέραν ἱδρυμένοι, τοῖς προσιοῦσιν ἀπεμάχοντο. ἐστρατήγουν δὲ αὐτῶν, καὶ πάντα εἶχον διὰ φροντίδος ἄνδρες δύο, ἀπὸ ὑπατείας μὲν, ἐπιλεχθέντες δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου. ὧν ὁ μὲν, κρισπῖνος. ὁ δὲ, μηνόφιλος ἐκαλεῖτο. καὶ μετὰ πολλῆς προνοίας τά τε ἐπιτήδεια παμπληθῆ εἰσεκομίσαντο, ὡς ἐκτένειαν εἶναι, εἰ καὶ ἐπιμηκεστέρα γένοιτο πολιορκία. ἦν δὲ καὶ ὕδατος ἀφθονία φρεατιαίου. πολλὰ γὰρ τὰ ὀρύγματα ἐν τῇ πόλει. ποταμός τε περιρρεῖ τὸ τεῖχος, ὁμοῦ παρέχων τε προβολὴν τάφρου, καὶ χορηγίαν ὕδατος. τὰ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει, οὕτω παρεσκεύαστο. τῷ δὲ μαξιμίνῳ, ἐπειδὴ ἀπηγγέλη φρουρουμένη, καὶ κεκλεισμένη γενναίως ἡ πόλις, ἔδοξε πέμψαι ἐν σχήματι πρεσβείας τοὺς κάτωθεν διαλεξομένους, εἰ ἄρα πείσαιεν αὐτοὺς ἀνοῖξαι τὰς πύλας. ἦν δὲ ἐν τῷ στρατῷ χιλίαρχος, ᾧ πατρὶς μὲν ἡ ἀκυληΐα ἦν. τέκνα τε, καὶ γυνὴ, οἰκεῖοί τε, πάντες ἔνδον ἀπεκέκλειντο. τοῦτον οὖν ἔπεμψε σὺν ἑτέροις ἑκατοντάρχαις, ἐλπίσας ῥᾷστα πείσειν ὡς πολίτην. ἀφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις, ἔλεγον ὅτι ἄρα κελεύει μαξιμῖνος ὁ κοινὸς βασιλεὺς, ὅπλα μὲν αὐτοὺς καταθέσθαι ἐν εἰρήνῃ, φίλον δὲ ἀντὶ πολεμίου δέχεσθαι. σπονδαῖς δὲ μᾶλλον, καὶ θυσίαις σχολάζειν, ἢ φόνοις, μὴ δὲ περιορᾶν πατρίδα μέλλουσαν ἄρδην, καὶ ἐκ θεμελίων ἀπόλλυσθαι, ἐξὸν αὐτοῖς τε σώζεσθαι, καὶ τὴν πατρίδα σώζειν, διδόντος αὐτοῖς χρηστοῦ βασιλέως ἀμνηστίαν, συγγνώμην τε τῶν ἁμαρτηθέντων. οὐ γὰρ αὐτοὺς αἰτίους γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἄλλους. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις, τοιαῦτά τινα κάτω παρεστῶτες ἐβόων, ὥστ' ἐξάκουστα εἴη. ὁ δὲ πλεῖστος δῆμος, τῷ τείχει, καὶ τοῖς πύργοις ἐφεστὼς, πλὴν τῶν τὰ λοιπὰ μέρη

φρουρούντων, ἐπήκουεν, ἡσυχάζων, τῶν λεγομένων. ὁ δὲ κρι-
σπῖνος φοβηθεὶς μή πως ἅτε ὄχλος ταῖς ὑποσχέσεσιν ἀναπει-
σθεὶς, εἰρήνην τε ἀντὶ πολέμου ἑλόμενος, ἀνοίξῃ τὰς πύλας,
περιθέων τὸ τεῖχος ἐδεῖτο, καὶ ἐλιπάρει μένειν τε θαρραλέως,
καὶ ἀντέχειν γενναίως, μηδὲ προδιδόναι τὴν πρὸς τὴν σύγ-
κλητον, καὶ ῥωμαίων δῆμον πίστιν. σωτῆρας δὲ, καὶ προμά-
χους ἰταλίας πάσης ἀναγραφῆναι, μηδὲ πιστεύειν δὲ ὑποσχέσεσι
τυράννου ἐπιόρκου τε, καὶ ἀπατεῶνος, μηδὲ δὲ χρηστοῖς λόγοις δε-
λεασθέντας ὀλέθρῳ προύπτῳ παραδοθῆναι, ἐνὸν πιστεῦσαι πο-
» λέμου ἀμφιβόλῳ τύχῃ. Πολλάκις γὰρ καὶ ὀλίγοι πλειόνων
» περιεγένοντο, καὶ δοκοῦντες ἀσθενέστεροι καθεῖλον τοὺς ἐν ὑπο-
» λήψει ἀνδρείας μείζονος, μηδ᾽ ἐκπλήττεσθαι τῷ πλήθει τοῦ
στρατοῦ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ ἄλλου μαχόμενοι, καὶ τῆς παρ᾽ ἑτέρων
ἐσομένης εὐδαιμονίας εἴπερ γένοιτο, μετριάζουσιν ἐν τῷ προ-
θύμῳ τῆς μάχης, εἰδότες ὡς τῶν μὲν κινδύνων, αὐτοὶ μεθέ-
ξουσι. τὰ δὲ μέγιστα, καὶ κορυφαῖα τῆς νίκης, ἄλλος καρπώσε-
ται. τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχομένοις, καὶ παρὰ τῶν θε-
ῶν ἐλπίδες κρείττους, ἐπειδὴ οὐ τὰ ἄλλων λαβεῖν, ἀλλὰ τὰ
αὐτῶν σώζειν εὔχονται. τό, τε ἐς τὰς μάχας πρόθυμον, οὐκ
ἐξ ἄλλου κελεύσεως, ἀλλ᾽ ἐξ οἰκείας ἀνάγκης ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ
ὁ τῆς νίκης πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῖς περιγίνεται. τοιαῦτά τινα λέ-
γων ὁ κρισπῖνος, καὶ πρὸς ἑκάστους, καὶ κοινῇ, φύσει μὲν καὶ ἄλ-
λως αἰδέσιμος ὢν, ἔν τε τῇ ῥωμαίων φωνῇ, εὐπρόσφορος ἐν
λόγοις, ἐπιεικῶς τε αὐτῶν προεστὼς, ἔπεισε μένειν ἐν τοῖς προκει-
μένοις. τούς τε πρέσβεις ἀπράκτους ἀπιέναι ἐκέλευσεν. ἐλέγε-
το δὲ τῇ ἐνστάσει τοῦ πολέμου ἐμμενηκέναι, πολλῶν ἔνδον ὄν-
των περὶ θυτικήν τε, καὶ ὑπατοσκοπίαν ἐμπείρων, τά τε ἱε-
ρὰ αἴσια ἀπαγγελλόντων. μάλιστα γὰρ τῇ σκέψει ταύτῃ πι-
στεύουσιν ἰταλιῶται. καὶ χρησμοὶ δέ τινες ἐδίδοντο, ὡς δὴ
τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ νίκην ὑπισχνουμένου. βέλιν δὲ καλοῦ-
σι τοῦτον. σέβουσί τε ὑπερφυῶς, ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέ-

λοντος· οὗ καὶ τὴν εἰκόνα ἔλεγόν τινες τῶν μαξιμίνου στρατιωτῶν φανῆναι πολλάκις ἐν ἀέρι ὑπὲρ τῆς πόλεως μαχομένην. ὅπερ εἴτε ἀληθῶς ἐφαντάσθη τισὶν, ἢ καὶ βουλομένοις μὴ ἀσχημονεῖν, τοσοῦτον στρατὸν πρὸς ὄχλον δημοτῶν πολὺ ἐλάττονα μὴ ἀντισχόντα, δοκεῖν δὲ ὑπὸ θεῶν, ἀλλὰ μὴ ὑπὸ ἀνθρώπων νενικῆσθαι, εἰπεῖν οὐκ ἔχω· τὸ δὲ παράδοξον τῆς ἀποβάσεως, ποιεῖ πάντα πιστεῦσαι. πλὴν τῶν πρέσβεων ἀπράκτων πρὸς μαξιμῖνον ἐπανελθόντων, ὀργῇ, καὶ θυμῷ, χρώμενος πλείονι, μᾶλλον ἠπείγετο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο πρός τινι ποταμῷ μεγίστῳ, ἀπέχοντι τῆς πόλεως σημεῖα ἑκκαίδεκα, τὸ ῥεῖθρον εὗρε διά τε μεγίστου βάθους, καὶ πλάτους φερόμενον· τῶν γὰρ ὑπερκειμένων ὀρῶν τὰς δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος παγείσας χιόνας λύουσα ἡ τοῦ ἔτους ὥρα, παμμεγέθη τὸν χειμάρρουν εἰργάζετο. ἄπορος οὖν ἦν ἡ διάβασις τῷ στρατῷ· τὴν γὰρ γέφυραν ἔργον μέγα, καὶ κάλλιστον ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων γεγενημένον, ἐκ τετραπέδων λίθων, πυλίσι κατ' ὀλίγον αὐξανομέναις ὑπειλημμένον, διῃρήκεσαν, καὶ καταλελύκεσαν οἱ ἀκυλήσιοι. οὔτε γοῦν γεφύρας οὔσης, οὔτε νεῶν, ὁ στρατὸς ἐν ἀδιασίᾳ καθειστήκει. γερμανοὶ δέ τινες οὐκ εἰδότες τῶν ἰταλιωτῶν ποταμῶν τὰ σφοδρὰ, καὶ καταρρηγνύμενα ῥεύματα, οἰόμενοι δὲ σχολαίτερα ἐπινήχεσθαι τοῖς πεδίοις, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς, διὸ καὶ πήγνυνται ῥᾳδίως, μὴ σφοδρῶς κινουμένου τοῦ ῥεύματος, ἐπιτολμήσαντες ἅμα τοῖς ἵπποις διανήχεσθαι εἰθισμένοις, παρενεχθέντες, ἀπώλοντο. δύο μὲν οὖν, ἢ τριῶν ἡμερῶν σκηνοποιησάμενος ὁ μαξιμῖνος, τάφρου τῷ στρατῷ περιβληθείσης, μή τινες ἐπέλθοιεν, ἔμεινεν ἐπὶ τῇ καθ' αὑτῶν ὄχθῃ, σκεψάμενος ὅπως τὸν ποταμὸν γεφυρώσῃ. ἐπεὶ δὲ ξύλων ἦν ἀπορία, καὶ νεῶν, ἃς ἔδει ζευχθείσας γεφυρῶσαι τὸ ῥεῖθρον, ἐπέβαλόν τινες τῶν τεχνιτῶν πολλὰ εἶναι κενὰ οἰνοφόρα σκεύη περιφεροῦς ξύλου ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀγροῖς, οἷς ἐχρῶντο μὲν πρότερον οἱ κατοικοῦντες εἰς ὑπηρεσίαν ἑαυτῶν, καὶ παραπέμπειν τὸν οἶνον ἀσφαλῶς τοῖς δεομένοις.

ἅπερ ὄντα κοῖλα δίκην νεῶν, ἀλλήλοις συνδεθέντα, ἐπινήξεσθαι τῷ ἔμελλεν ὥσπερ σκάφη, μὴ παρενεχθήσεσθαι δὲ, διά τε τοῦ δεσμοῦ τὸ ἐπάλληλον, φρυγάνων τε ἄνωθεν ἐπιβληθέντων, χοῦ τε τῆς γῆς μετρίως ἐπ' αὐτὰ σωρευθέντος· χειρὶ πολλῇ καὶ σπουδῇ. ἐφεστῶτος οὖν αὐτοῦ, διαβὰς ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐχώρει. τὰ μὲν οἰκοδομήματα τῶν προαστείων ἔρημα εὕρισκον· ἀμπέλους μέντοι, καὶ δένδρα πάντα ἐξέκοπτον. ἃ δὲ ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὴν πρότερον τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσαν ὥραν κατήσχυνον. δένδρων γὰρ στοίχοις ἴσοις, ἀμπέλων τε πρὸς ἀλλήλας δέσεις πανταχόθεν ἠρτημένων ἐν ἑορτῆς σχήματι στεφάνων ἄν τις τὴν χώραν κεκοσμῆσθαι ἐτεκμήρατο. ἅπερ πάντα ῥιζόθεν ἐκκόψας ὁ στρατὸς, ἐπὶ τὰ τείχη ἠπείγετο. κεκμηκότι δὲ αὐτῷ, προσβαλεῖν εὐθέως οὐκ ἔδοξε. μείναντες δὲ ἔξω τοξεύματος, καὶ διαιρεθέντες κατὰ λόχους, καὶ φάλαγγας, περὶ πᾶν τὸ τεῖχος ὡς ἑκάστοις κατὰ μέρος προστέτακτο, μιᾶς ἡμέρας ἀναπαυσάμενοι, τοῦ λοιποῦ εἴχοντο τῆς πολιορκίας. μηχανάς τε οὖν παντοίας προσέφερον. καὶ τειχομαχοῦντες παντὶ σθένει οὐδὲν παρέλειπον εἶδος πολιορκίας. πολλῶν δὲ, καὶ σχεδὸν ἑκάστης ἡμέρας γινομένων προσβολῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὥσπερ σαγηνεύσαντος τὴν πόλιν μετὰ πολλῆς βίας, καὶ προθύμου μάχης τειχομαχοῦντες, ἀντεῖχον οἱ ἀκυλήσιοι. νεὼς μὲν, καὶ οἰκίας ἀποκλείσαντες, πανδημεὶ δὲ ἅμα παισὶ, καὶ γυναιξὶν ἄνωθεν ἐπάλξεών τε, καὶ πύργων ἀπομαχόμενοι, οὐδέ τις ἦν οὕτως ἄχρηστος ἡλικίᾳ, ὡς μὴ μετέχειν τῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχης. τὰ μὲν γὰρ προάστεια, καὶ εἴ τι τῶν πυλῶν ἔξωθεν ἦν, ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου στρατοῦ κατέστραπτο. τῇ τε ξυλείᾳ τῶν οἰκοδομημάτων εἰς τὰς μηχανὰς κατεκέχρηντο. ἐβιάζοντο δὲ τοῦ τείχους κἂν μέρος τι καθελεῖν. ἵν' ἐπεισελθὼν ὁ στρατὸς, πάντα τε διαρπάσῃ, καὶ κατασκάψας τὴν πόλιν, μηλόβοτον, καὶ ἔρημον τὴν χώραν καταλείπῃ. οὐδὲ γὰρ ἄλλως αὐτῷ τὴν ἐπὶ ῥώμην

ὅλον εὐπρεπῆ, καὶ ἔνδοξον ἔσεσθαι. μὴ τῆς πρώτης ἐν ἰταλίᾳ πόλεως ἀντισάσης, καθαιρεθείσης. ὑποσχέσεσί τε δῶν δωρεῶν, καὶ δεήσεσιν αὐτός τε, καὶ ὁ ὑὸς αὐτοῦ, ὃν πεποιήκει καίσαρα, περιθέοντες ἵπποις ἐποχούμενοι, στρατὸν ἀνέπειθον λιπαροῦντες, εἰς προθυμίαν τε ἐγείροντες. οἱ δὲ ἀκυλήσιοι λίθοις τε ἔβαλλον ἄνωθεν. καὶ κιρνῶντες θείῳ τε, καὶ ἀσφάλτῳ, πίσσαν ἐλαίου τε, κοίλοις σκεύεσιν ἐμβαλόντες λαβὰς ἐπιμήκεις ἔχουσι, καὶ πυρώσαντες, ἅμα τῷ προσπελάζειν τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν κατεσκεδάννυσαν, καταχέοντες ὄμβρου δίκην ὁμοθυμαδόν. φερομένη δὲ ἡ πίσσα σὺν τοῖς προειρηταῖς, δυομένη τε, διὰ τῶν γεγυμνωμένων μερῶν τοῦ σώματος εἰς πᾶν ἐχεῖτο, ὥς τε τοὺς θώρακας αὐτοὺς πεπυρωμένους ἀπορρίπτειν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅπλα, ὧν ὁ σίδηρος ἐθερμαίνετο. τά τε ἐκ βυρσῶν τε καὶ ξύλων, ἐφλέγετο καὶ συνείλκετο. ἦν γοῦν ἰδεῖν γυμνουμένους τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτῶν. καὶ σκύλων ὄψιν ὅπλα παρεῖχεν ἐρριμμένα σοφίᾳ τέχνης, ἀλλ' οὐκ ἀνδρείᾳ μάχης περιῃρημένα, ἔκ τε τοῦ τοιούτου, πάμπλειστον πλῆθος τοῦ στρατοῦ, τὰς τε ὄψεις ἐπηροῦντο, καὶ τὸ πρόσωπον, ἠκρωτηριάζετο τὰς χεῖρας, καὶ εἴ τι γυμνὸν ἦν, τοῦ σώματος. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῖς μηχαναῖς προσαγομέναις δᾷδας ἐπέβαλλον ὁμοίως πίσσῃ, καὶ ῥιτίνῃ δεδευμένας, ἐπί τε τῷ ἄκρῳ βελῶν ἀκίδας ἐχούσας. αἱ ἀναφθεῖσαι φερόμεναι, ἐμπαγεῖσαι ταῖς μηχαναῖς, καὶ προσπετυκῖαι, ῥᾳδίως αὐτὰς κατέφλεγον. τῶν μὲν οὖν πρώτων ἡμερῶν, ἀντίπαλός πως, καὶ ἰσόρροπος ἔμενεν ἡ τύχη τῆς μάχης. χρόνου δὲ ἐγγινομένου, ὅ, τε στρατὸς τοῦ μαξιμίνου ὀκνηρὸς ἐγίνετο. καὶ πταίων τῆς ἐλπίδος, ἀθύμως διέκειτο. οὓς γὰρ ἠλπίκεσαν μηδὲ μίαν ὑπομενεῖν προσβολὴν, τούτους εὕρισκον οὐκ ἀντέχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθεστῶτας. οἱ δὲ ἀκυλήσιοι ἐπερρώννυντό τε, καὶ προθυμίας πάσης ἀνεπίμπλαντο. τῇ τε συνεχείᾳ τῆς μάχης, πεῖραν, καὶ θάρσος ὁμοῦ προσλαμβάνοντες, κατεφρόνουν τῶν στρατιωτῶν, ὡς

τῶν, ὡς καὶ ἀποσκώπτειν δὲ αὐτοὺς, ἐνυβρίζειν τε τῷ Μαξιμίνῳ περινοστοῦντι. εἴς τε αὐτὸν, καὶ τὸν παῖδα ἀπορρίπτειν δυσφήμους, καὶ αἰσχρὰς βλασφημίας. ἐφ' αἷς ἐκεῖνος κινούμενος, ὀργῆς μᾶλλον ἐνεπίμπλατο. χρῆσθαι δὲ κατὰ τῶν πολεμίων οὐ δυνάμενος, ἐκόλαζε τοὺς πλείστους τῶν ἡγουμένων τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, ὡς ἀνάνδρως, καὶ ῥαθύμως προσφερομένους τῇ τειχομαχίᾳ. ὅθεν αὐτῷ περιεγένετο, πρὸς μὲν τῶν οἰκείων, μῖσός τε, καὶ ὀργή. παρὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων, πλείων ἡ καταφρόνησις. συνέβαινε δὲ τοῖς ἀκυλησίοις πάντα ὑπάρχειν ἔκπλεα, καὶ ἐπιτηδείων ἀρθονίαν ἐκ πολλῆς παρασκευῆς, εἰς τὴν πόλιν πάντων σεσωρευμένων, ὅσα ἦν ἀνθρώποις, καὶ κτήνεσιν, εἰς τροφὰς, καὶ ποτὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ στρατὸς, πάντων ἐν σπάνει τῶν τε καρποφόρων δένδρων ἐκκεκομμένων, τῆς τε γῆς ὑπ' αὐτοῦ δεδῃωμένης, μένοντες δὲ ὑπὸ σκηναῖς αὐτοσχεδίοις, οἱ δὲ πλεῖστοι, ὑπὸ γυμνῷ τῷ αἰθέρι, ὄμβρων τε, καὶ ἡλίου ἠνείχοντο, λιμῷ τε διεφθείροντο, μὴ δὲ ἐπεισάκτου τροφῆς αὐτοῖς τε, καὶ ὑποζυγίοις, εἰσκομιζομένης. πανταχόθεν γὰρ τὰς τῆς ἰταλίας ὁδοὺς παραφράξαντες ἦσαν οἱ ῥωμαῖοι, τειχίων τε ἐγέρσεσι, καὶ πυλίδων ἀσκήσεσιν. ἄνδρας τε ὑπατευκότας ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος σὺν ἐπιλέκτοις, καὶ λογάσιν ἀπ' ἰταλίας πάσης ἀνδράσιν, ἵν' αἰγιαλοί τε πάντες, καὶ λιμένες φρουρῶνται, καὶ μηδενὶ ἔκπλους συγχωρῆται, ὡς ἄπυστα, καὶ ἄγνωστα εἶναι Μαξιμίνῳ τὰ ἐν ῥώμῃ πραττόμενα. αἵ τε λεωφόροι ὁδοὶ, καὶ ἀτραποὶ, πᾶσαι ἐφυλάττοντο, ὡς μηδένα διαβαίνειν. συνέβαινε δὲ τὸν στρατὸν δοκοῦντα πολιορκεῖν, αὐτὸν πολιορκεῖσθαι, ἐπεὶ μήτε τὴν ἀκυληΐαν ἑλεῖν ἐδύνατο, μήτε ἀποστὰς ἐκεῖθεν, ἐπὶ τὴν ῥώμην χωρῆσαι, διά τε νηῶν, καὶ ὀχημάτων ἀπορίαν. ἅπαντα γὰρ προκατείληπτο, καὶ συγκέκλειστο. φῆμαι δὲ μείζους ἐξ ὑποψίας ἀληθείας ἐδίδοντο, ὅτι πᾶς ὁ δῆμος ὁ ῥωμαίων ἐν ὅπλοις εἴη, ἰταλία τε πᾶσα συμπεπνεύκοι, πάντα τὰ

ἔθνη ἰλλυρικὰ, καὶ βάρβαρα, τά τε ὑπ' ἀνατολὰς, καὶ μεσημβρίας, στρατὸν ἀγείροι, μιᾷ τε γνώμῃ, καὶ ψυχῇ ὁμοίως μαξιμῖνος μεμίσηται. ὅθεν ἐν ἀπογνώσει ἦσαν καὶ πάντων σπάνει οἱ στρατιῶται, σχεδὸν καὶ ὕδατος αὐτοῦ. ὃ γὰρ ἦν μόνον ἐκ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ τὸ πρὶν, αἵματι, καὶ φόνοις μεμιασμένον ἐπίνετο. οἵ τε γὰρ ἀκυλήσιοι, τοὺς ἐν τῇ πόλει τελευτῶντας οὐκ ἔχοντες ὅπως θάψωσιν, ἐς τὸν ποταμὸν ἀπεῤῥίπτουν. οἵ τε ἐν τῷ στρατῷ φονευόμενοι, ἢ διαφθειρόμενοι νόσῳ, ἐδίδοντο τῷ ῥεύματι, οὐκ ἐχόντων αὐτῶν τὰ πρὸς ταφὰς ἐπιτήδεια. παντοδαπῆς οὖν ἀπορίας, καὶ δυσθυμίας τὸν στρατὸν κατεχούσης, αἰφνιδίως ἀναπαυομένου τοῦ μαξιμίνου ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν ἀνέσει τοῦ πολέμου οὔσης, τῶν τε πλείστων ἐς τὰς σκηνὰς, καὶ τὰ ἐγκεχειρισμένα τῆς φρουρᾶς χωρία ἀνακεχωρηκότων, ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, οἳ πρὸς τῇ ῥωμαίων πόλει στρατόπεδον εἶχον ὑπὸ τὸ καλούμενον ὄρος ἀλβανὸν ἔνθα παῖδας, καὶ γυναῖκας καταλελοίπεσαν, φονεῦσαι τὸν μαξιμῖνον, ὡς παύσαιντο μὲν χρονίου, καὶ ἀπεράντου πολιορκίας, μηκέτι δὲ πορθοῖεν ἰταλίαν ὑπὲρ τυράννου κατεγνωσμένου, καὶ μεμισημένου. τολμήσαντες οὖν, ἐπίασι τῇ σκηνῇ αὐτοῦ περὶ μέσην ἡμέραν. συναραμένων δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρούντων δορυφόρων, τάς τε εἰκόνας ἐκ τῶν σημείων κατασπῶσι, καὶ αὐτὸν σὺν τῷ παιδὶ προελθόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἄρα διαλέξαιτο αὐτοῖς, οὐκ ἀνασχόμενοι, ἀναιροῦσι. φονεύουσι δὲ καὶ τὸν ἔπαρχον τοῦ στρατοῦ, πάντας τε τοὺς ἐκείνῳ θυμήρεις φίλους. ῥίψαντές τε τὰ σώματα τοῖς βουλομένοις ἐνυβρίζειν, καὶ πατεῖν, εἴασαν κυσί τε, καὶ ὄρνισι βοράν. τοῦ δὲ μαξιμίνου, καὶ τοῦ παιδὸς τὰς κεφαλὰς, εἰς τὴν ῥώμην ἔπεμψαν. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει μαξιμῖνος, καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ ἐχρήσαντο, δίκας πονηρᾶς ἀρχῆς ὑποσχόντες. ὁ δὲ στρατὸς πᾶς ὡς ἐπύθετο τὰ γενόμενα, ἔν τε ἀφασίᾳ ἦσαν, καὶ οὐ πάνυ τι τῷ πραχθέντι πάντες ἠρέσκοντο.

ἠρέσκοντο. καὶ μάλιστά γε οἱ παίονες, καὶ ὅσοι βάρβαροι θρᾷκες, οἳ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐγκεχειρίκεισαν. πλὴν τοῦ ἔργου ἅπαξ γεγονότος, ἄκοντες μὲν, ἔργον δέ. ἀνάγκη τε ἦν συνήδεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν ὑποκρινομένοις. καταθέμενοί τε τὰ ὅπλα, ἐν εἰρηνικῷ σχήματι προσῄεσαν τοῖς τείχεσι τοῖς ἀκυλησίων, ἀγγέλλοντες τὸν φόνον τοῦ μαξιμίνου. τὰς δὲ πύλας ἀνοίγειν ἠξίουν, δέχεσθαί τε φίλους τοὺς χθὲς ἐχθρούς. οἱ δὲ τῶν ἀκυλησίων στρατηγοὶ, τὰς μὲν πύλας ἀνοῖξαι οὐκ ἐπέτρεψαν. προθέντες δὲ τὰς εἰκόνας μαξιμίνου, καὶ βαλβίνου, γορδιανοῦ τε καίσαρος, στεφάνοις, καὶ δάφναις κεκοσμημένας, αὐτοί τε εὐφήμουν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἠξίουν γνωρίσαι, καὶ ἀνειπεῖν, εὐφημῆσαί τε τοὺς ὑπὸ ῥωμαίων συγκλήτου ἀναδειχθέντας αὐτοκράτορας. γορδιανοὺς δὲ ἔλεγον ἐκείνους εἰς οὐρανὸν, καὶ θεὸν ἀνακεχωρηκέναι. προὔθεσάν τε ὑπὲρ τῶν τειχῶν ἀγορὰν, ὤνιον παρέχοντες πάντων τῶν ἐπιτηδείων, τροφῶν τε παντοδαπῶν, καὶ ποτῶν ἀφθονίαν. ἐσθῆτός τε, καὶ ὑποδημάτων, καὶ ὅσα ἐδύνατο παρέχειν εἰς χρῆσιν ἀνθρώποις πόλις εὐδαιμονοῦσα, καὶ ἀκμάζουσα. ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐξεπλάγη ὁ στρατὸς, συνεὶς ὅτι τοῖς μὲν, πάντα αὐτάρκη ἦν, εἰ καὶ ἐπὶ πλεῖον πολιορκοῖντο. αὐτοὶ δὲ ἐν σπάνει πάντων τῶν ἐπιτηδείων θᾶττον διεφθάρησαν, ἢ εἷλον πάντα ἔχουσαν πόλιν. ὁ δὲ στρατὸς ἔμενε παρὰ τοῖς τείχεσιν, ἔχων τὰ χρειώδη, ἅπερ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐλάμβανον, ὅσα ἕκαστος ἐβούλετο. διελέγοντό τε ἀλλήλοις. καὶ ἦν εἰρήνης μὲν, καὶ φιλίας, διάθεσις. σχῆμα δὲ ἔτι πολιορκίας τῶν τειχῶν κεκλεισμένων, καὶ τοῦ στρατοῦ περὶ αὐτὰ διαιτωμένου. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἀκυληΐαν, ἐν τούτοις ἦν. οἱ δ᾽ ἱππεῖς οἱ τὴν μαξιμίνου κεφαλὴν κομίζοντες ἀπὸ τῆς ἀκυληΐας, ὁδοιπορήσαντες μετὰ πάσης ἐπείξεως, οἷς ἐπιφοιτῶσιν αὐτοῖς τὰς λοιπὰς πόλεις, πύλαι ἀνοίγνυντο. καὶ δαφνηφοροῦντες αὐτοὺς οἱ δῆμοι, ὑπεδέχοντο. ὡς δὲ διέπλευσαν τὰς τελίμνας, καὶ τενάγη, με-

ταξὺ ἀλτίνου, καὶ ῥαβέννης, περιέτυχον μαξίμῳ αὐτοκράτορι διατρίβοντι ἐν ῥαβέννῃ, ἔνθα τούς τε ἀπὸ ῥώμης ἐπιλέκτους, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς ἰταλίας λογάδας ἤθροιζεν. ἀφῖκτο δὲ αὐτῷ καὶ γερμανῶν οὐκ ὀλίγη συμμαχία πεμφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν, κατ' εὔνοιαν ἣν εἶχον πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, ἐξ ὅτου ἦν αὐτῶν ἐπιμελῶς ἄρξας. παρασκευάζοντι δὲ αὐτῷ τὴν δύναμιν ὡς πολεμήσουσαν τῷ μαξιμίνου στρατῷ, προσίασιν οἱ ἱππεῖς, τὴν κεφαλὴν τοῦ τε μαξιμίνου, καὶ τοῦ παιδὸς φέροντες, νίκην τε, καὶ εὐπραγίαν ἀγγέλλοντες, ὅτι τε ἄρα ὁ στρατὸς τὰ ῥωμαίων φρονεῖ, καὶ σέβει αὐτοκράτορας, οὓς ἡ σύγκλητος ἐποίησε. τούτων δὲ παρ' ἐλπίδα ἀγγελθέντων, θυσίαι τε βωμοῖς εὐθὺς προσήγοντο, καὶ νίκην ἐπαιάνιζον πάντες, ἣν ἀκονιτὶ ἐνίκησαν. ὁ δὲ μάξιμος καλλιερήσας, ἐκπέμπει τοὺς ἱππεῖς εἰς τὴν ῥώμην ἀγγελοῦντάς τε τὰ πραχθέντα τῷ δήμῳ, καὶ τὴν κεφαλὴν κομίζοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, εἰσέπεσόν τε εἰς τὴν πόλιν, δεικνύντες τὴν κεφαλὴν τοῦ πολεμίου ἀνεσκολοπισμένην, ὡς πᾶσι περίοπτος εἴη. οὐδ' εἰπεῖν ἐστι λόγῳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὴν ἑορτήν. οὔτε γὰρ ἡλικία τις ἦν, ἣ μὴ πρὸς τοὺς βωμούς τε, καὶ τὰ ἱερὰ ἠπείγετο, οὔτε τις ἔμενεν οἴκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἐνθουσιῶντες ἐφέροντο, συνηδόμενοί τε ἀλλήλοις, καὶ εἰς τὸν ἱππόδρομον συνθέοντες, ὥσπερ ἐκκλησιάζοντες χωρίῳ. ὁ δὲ βαλβῖνος καὶ αὐτὸς ἑκατόμβας ἔθυε. ἀρχαί τε πᾶσαι, καὶ σύγκλητος, ἕκαστός τε, ὥσπερ ἀποσεισάμενος πέλεκυν τοῖς αὐχέσιν ἐπικείμενον, ὑπερευφραίνετο. ἔς τε τὰ ἔθνη ἄγγελοι, καὶ κήρυκες δαφνηφόροι διεπέμποντο. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ῥώμην, ἑορτῆς εἶχεν οὕτως. ὁ δὲ μάξιμος ἀπὸ τῆς ῥαβέννης ἄρας, ἐπέστη ἀκυληΐᾳ, διαβὰς τὰ τενάγη, ἅτε ὑπὸ ἠριδανοῦ ποταμοῦ πληρούμενα, καὶ τῶν περικειμένων ἑλῶν ἑπτὰ στόμασιν, ἐς θάλατταν ἐκχεῖται. ἔνθεν καὶ τῇ φωνῇ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι ἑπτὰ πελάγη τὴν λίμνην ἐκείνην. εὐθὺς δὲ οἱ ἀκυλήσιοι τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ὑπεδέχοντο. αἵ τε ἀπὸ ἰτα-

λίας πόλεις, πρεσβείας ἔπεμπον ἀπὸ τῶν πρωτευόντων παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν· οἳ λευχειμονοῦντες, καὶ δαφνηφόροι, θεῶν πατρίων ἕκαστοι προσεκόμιζον ἀγάλματα. καὶ εἴ τινες ἦσαν στέφανοι χρυσοῦ ἐξ ἀναθημάτων, εὐφήμουν τε, καὶ ἐφυλλοβόλουν τὸν μάξιμον. ὁ δὲ στρατὸς τὴν ἀκυληΐαν πολιορκήσας, προσῄει καὶ αὐτὸς ἐν εἰρηνικῷ σχήματι δαφνηφόρος. οὐκ ἐξ ἀληθοῦς μὲν διαθέσεως πᾶς, προσποιήτῳ δὲ εὐνοίᾳ, καὶ τιμῇ διὰ τὴν παροῦσαν ἐξ ἀνάγκης τῆς βασιλείας τύχην. οἱ πλεῖστοι γὰρ αὐτῶν ἠγανάκτουν, καὶ λανθανόντως ἤλγουν, τὸν μὲν ὑπ' αὐτῶν ἐπιλεχθέντα βασιλέα, καθῃρημένον, κρατοῦντας δὲ τοὺς ὑπὸ συγκλήτου ᾑρημένους. ὁ δὲ μάξιμος ἐν τῇ ἀκυληΐᾳ γενόμενος πρώτης μὲν, καὶ δευτέρας, ἱερουργίαις ἐσχόλαζε. τῇ δὲ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν συγκαλέσας ἐς τὸ πεδίον πάντα τὸν στρατὸν, βήματός τε αὐτῷ κατασκευασθέντος, ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΜΑΞΙΜΟΥ.

» Ὅσον μὲν ἡμᾶς ὤνησε μεταγνῶντάς τε, καὶ τὰ ῥωμαίων
» φρονήσαντας, πείρᾳ μεμαθήκατε, ἀντὶ πολέμου μὲν, εἰρήνην
» ἔχοντες πρὸς θεοὺς, οὓς ὀμωμόκατε. καὶ νῦν φυλάσσοντες τὸν
» στρατιωτικὸν ὅρκον, ὅς ἐστι τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυ-
» στήριον. χρὴ δὲ ὑμᾶς καὶ τοῦ λοιποῦ διὰ παντὸς τούτων ἀπο-
» λαύειν, τὰ πιστὰ τηροῦντας ῥωμαίοις τε, καὶ συγκλήτῳ, καὶ αὐ-
» τοκράτορσιν ἡμῖν. οὓς ἐξ εὐγενείας, καὶ πολλῶν πράξεων, καὶ
» μακρᾶς διαδοχῆς, ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῦτο ἀναβάν-
» τας, κρίναντες ὁ δῆμος, καὶ ἡ σύγκλητος, ἐπελέξατο. οὐ γὰρ
» ἑνὸς ἀνδρὸς ἴδιον κτῆμα ἡ ἀρχὴ, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ ῥωμαίων
» δήμου ἄνωθεν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἡ τῆς βασιλείας ἵδρυ-
» ται τύχη. ἡμεῖς δὲ διοικεῖν, καὶ διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς, σὺν
» ὑμῖν ἐγκεχειρίσμεθα. ταῦτα δὲ μετ' εὐταξίας τε, καὶ κό-
» σμου τοῦ πρέποντος, αἰδοῦς τε, καὶ τιμῆς πρὸς τοὺς ἄρχον-

» τας, ὑμῖν μὲν εὐδαίμονα, καὶ πάντων ἀνενδεῆ παρέξει βίον.
» τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις, κατά τε ἔθνη, καὶ κατὰ πόλεις,
» εἰρήνην, καὶ πρὸς τοὺς ἡγουμένους πειθώ. βιώσεσθέ τε καὶ κα-
» τὰ γνώμην ἐν τοῖς οἰκείοις, οὐκ ἐν ἀλλοδαπῇ κακοπαθοῦντες.
» ὑπὲρ δὲ τοῦ καὶ τὰ βάρβαρα ἡσυχάζειν ἔθνη, διαφροντίδος
» ἡμεῖς ἕξομεν. δύο μὲν γὰρ ὄντων βασιλέων, εὐμαρέστερον καὶ
» τὰ ἐν τῇ ῥώμῃ διοικήσεται, καὶ εἴ τι ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπεί-
» γοι πρὸς τὴν χρείαν ἀεὶ τοῦ πρὸς τὰ καλοῦντα ῥᾳδίως πα-
» ρόντος. μὴ δέ τις ὑμῶν οἰέσθω τῶν πεπραγμένων εἶναι τινὰ
» μνήμην, εἴ τε ὑφ' ἡμῶν, ἐκελεύεσθε γάρ, εἴ τε ὑπὸ ῥωμαίων, ἢ
» τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἳ ἀδικούμενοι ἀπέστησαν. ἀλλὰ γὰρ ἔστω πάν-
» των ἀμνηστία, καὶ σπονδαὶ φιλίας βεβαίου. εὐνοίας τε, καὶ
» εὐκοσμίας πίστις αἰώνιος. Τοιαῦτά τινα εἰπὼν ὁ μάξιμος,

νομάς τε χρημάτων μεγαλοφρόνως αὐτοῖς ἐπαγγείλας, ὀλίγων ἡμερῶν ἐνδιατρίψας ἐν τῇ ἀκυληΐᾳ, τὴν ἐς ῥώμην ἐπάνοδον συγκροτεῖ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο στρατιωτικὸν ἀπέπεμψεν ἔς τε τὰ ἔθνη, καὶ τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα. αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθεν ἐς τὴν ῥώμην, σύν τε τοῖς δορυφόροις, οἳ τὴν βασίλειον φρουροῦσιν αὐλήν, σύν τε τοῖς ὑπὸ βαλβίνῳ στρατευομένοις. ἐπανῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀπὸ γερμανίας ἐληλυθότες σύμμαχοι. ἐθάρσει γὰρ αὐτῶν τῇ εὐνοίᾳ, ἅτε καὶ τοῦ ἔθνους ἐπιεικῶς πρότερον ἄρξας, ὅτε ἰδιώτευεν. εἰσιόντι δὲ αὐτῷ ἐς τὴν ῥώμην, ὅ, τε βαλβῖνος ὑπήντετο ἐπαγόμενος γορδιανὸν καίσαρα. ἡ δὲ σύγκλητος, καὶ ὁ δῆμος, εὐφημοῦντες, ὥσπερ θριαμβεύοντας ὑπεδέχοντο. ἦρχον δὲ τοῦ λοιποῦ τῆς πόλεως μετὰ πάσης εὐταξίας, καὶ εὐκοσμίας, ἰδίᾳ τε, καὶ δημοσίᾳ πανταχοῦ εὐφημούμενοι. ἔχαιρέ τε ὁ δῆμος αὐτοῖς σεμνυνόμενος εὐπατρίδαις, καὶ ἀξίοις τῆς βασιλείας αὐτοκράτορσιν. οἱ μέντοι στρατιῶται, διοίδαινον τὰς ψυχάς. καὶ οὔτε ταῖς εὐφημίαις τοῦ δήμου ἠρέσκοντο, ἐβαροῦντό τε αὐτῶν αὐτὴν τὴν εὐγένειαν, καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι ἄρα ἔχοιεν ἐκ συγκλήτου βασιλέας. ἐλύ-

ποιου δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ γερμανοὶ παρόντες τῷ μαξίμῳ, ἔν τε τῇ ῥώμῃ διατρίβοντες. ἀντιπάλους γὰρ ἕξειν ἤλπιζον, εἴ τι τολμῷεν. καὶ ἐφεδρεύειν αὐτοῖς ὕποπτον, εἴ τινι δόλῳ ἀποζωθεῖεν ἐκεῖνο, καὶ ἅτε παρόντες, ῥᾳδίως ὑποκαταστήσαιεν. τό, τε σεβήρου ὑπόδειγμα, ὃς τοὺς περτίνακα ἀποκτείναντας ἀπέζωσεν, εἰσῄει αὐτούς. ἐπιτελουμένου δὲ ἀγῶνος τοῦ τῶν καπετωλίων, πάντων τε περὶ τὴν πανήγυριν, καὶ τὰς θέας ἀσχολουμένων, αἰφνιδίως ἣν εἶχον γνώμην λανθάνουσαν, ἐξέρρηξαν. καὶ τοῦ θυμοῦ μὴ κρατήσαντες, ὁρμῇ δὲ ἀλόγῳ χρησάμενοι, ἀνῆλθον ὁμοθυμαδὸν εἰς τὰ βασίλεια. τοῖς τε πρεσβύταις βασιλεῦσιν ἐπεισῆλθον. συνέβαινε δὲ καὶ ἐκείνους μὴ πάνυ τι ἀλλήλοις ὁμονοεῖν, ἀλλ' οἷα περὶ μοναρχίας ἐπιθυμία, καὶ τὸ ἀκοινώνητον ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἕκαστος πρὸς αὐτὸν τὴν δύναμιν ἀνθεῖλκεν, ὁ μὲν βαλβῖνος, κατ' εὐγένειαν, καὶ διπλῆν προάγουσαν ὑπατείαν πρωτεύειν ἀξιῶν, ὁ δὲ μάξιμος διά τε τὸ ἔπαρχον τῆς πόλεως γεγονέναι, καὶ ἔχειν ὑπόληψιν ἐμπειρίας πραγμάτων. ἑκατέρωθέν τε εὐγενεῖς εὐπατρίδαι, καὶ γένους πλῆθος αὐταρκὲς εἰς ἐπιθυμίαν μοναρχίας, ἔπειθεν. ὅπερ αὐτοῖς καὶ μάλιστα γέγονεν ἀπωλείας αἴτιον. ὡς γὰρ ἐπύθετο ὁ μάξιμος ἀφικνεῖσθαι ἐπ' ὀλέθρῳ αὐτῶν τοὺς πραιτωριανοὺς καλουμένους, ἐβούλετο μεταπέμψασθαι τοὺς γερμανούς, συμμάχους ὄντας ἐν ῥώμῃ, αὐτάρκεις ἐσομένους ἀντιστῆναι τοῖς ἐπιβουλεύουσιν. ὁ δὲ βαλβῖνος οἰόμενος δόλον τινὰ εἶναι κατ' αὐτοῦ, καὶ σόφισμα, ᾔδει γὰρ τοὺς γερμανοὺς τῷ μαξίμῳ εὐνοοῦντας, ἐκώλυε, φάσκων οὐκ ἐς κωλύμην, οὐδ' ἐς ἀντίστασιν αὐτοὺς τῶν πραιτωριανῶν ἀφίξεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ περιποιῆσαι τῷ μαξίμῳ τὴν μοναρχίαν. ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτων διαφέρονται, εἰσδραμόντες οἱ στρατιῶται ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, ἐκστάντων αὐτοῖς τῶν περὶ τὰς αὐλείας εἰσόδους φυλαττόντων, ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας. περιρρήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτάς, ἅτ' οἴκοι

διαφθείροντες, γυμνοὺς τῆς βασιλείου αὐλῆς ἐξέλκουσι μετὰ πάσης αἰσχύνης, καὶ ὕβρεως, παίοντές τε, καὶ ἀποσκώπτοντες τοὺς ἀπὸ συγκλήτου βασιλέας· γενείων τε, καὶ ὀφρύων σπαραγμοῖς, καὶ πάσαις ταῖς τοῦ σώματος λώβαις ἐμπαροινοῦντες, διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆγον, οὐ θελήσαντες οὐδ᾽ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ ζῶσιν ἐνυβρίσαι, ἵν᾽ ἐπιπλέον ὧν πάσχουσιν, αἴσθοιντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα πυθόμενοι οἱ γερμανοὶ, λαβόντες ὅπλα, ἠπείγοντο ὡς ἀμυνοῦντες αὐτοῖς, μαθόντες οἱ πραιτωριανοὶ ἀφικνουμένους, φονεύουσιν ἤδη πᾶν τὸ σῶμα λελωβημένους τοὺς βασιλέας. καὶ καταλιπόντες τὰ σώματα ἐρριμμένα ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἀράμενοι δὲ τὸν γορδιανὸν καίσαρα ὄντα, αὐτοκράτορά τε ἀναγορεύσαντες, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν ἄλλον οὐχ εὗρον, βοῶντές τε πρὸς δῆμον, ὅτι ἄρα εἴησαν ἀπεκτονότες, οὓς ὁ δῆμος οὐκ ἐβούλετο ἐν ἀρχῇ ἄρξαι, γορδιανόν τε ἐπελέξαντο, ἐκείνου τε ἀπόγονον, καὶ ὃν αὐτοὶ ῥωμαῖοι ἐξεβιάσαντο, ἔχοντες αὐτὸν, ἀπελθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, συγκλείσαντες τὰς πύλας, ἡσύχαζον. οἱ δὲ γερμανοὶ μαθόντες ἀνῃρημένους τε, καὶ ἐρριμμένους, ὧν χάριν ἠπείγοντο, οὐχ ἑλόμενοι πόλεμον μάταιον ὑπὲρ ἀνδρῶν τεθνηκότων, ἐπανῆλθον εἰς τὸ ἑαυτῶν καταγώγιον. Τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ἐχρήσαντο ἀναξίῳ τε ἅμα, καὶ ἀνοσίῳ, σεμνοὶ, καὶ λόγου ἄξιοι πρεσβῦται, εὐγενεῖς τε, καὶ κατ᾽ ἀξίαν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐληλυθότες. ὁ δὲ γορδιανὸς περὶ ἔτη που γεγονὼς τρισκαίδεκα, αὐτοκράτωρ τε ἀνεδείχθη, καὶ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνεδέξατο. Τέλος.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ.

Omnes quaterniones excepto Μ *duernione.*

Venetijs in ædibus Aldi mense Septembri
Μ. D. X X I I I I.

HERODIANI HISTORIARVM LIBRI VIII.

FRANCISCVS ASVL. LECTORI. S.

Q Voniam sæpe accidit, ut alius alio codex melior sit: & par est arbitrari eum, qui in alienum idioma quippiam transferre instituat, ueteres prius codices complures, atq; adeo diligenter conferat, q̃ uelit de suo iudicio periclitari: iccirco latinam Herodiani interpretationem, nulla maioris sumptus habita ratione, addendam uolumini græco censui. tu igitur lector optime, siquid ea te iuuerit: id si lubet, nostri amoris adde cumulo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO. S.

e Fflagitari scribis istic ab ijs, qui libros excudunt formis, Herodianum meum, meum enim iure appello, quem quasi latinitate donauerim: tum rogas codicem tibi ipsum tuum remittam aliquando nostra, q illos cupere ais, manu emendatum: remitto: sed, ut uerum fatear, leniter potius, quàm seuere castigatum: sic autem, ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. crediderim tamen stylo ipsi certe meo, hoc est interpretis, plus aliquanto ueniæ deberi, quàm authoris: quoniam meliuscule respondent ferè, quæ scribas, ubi sit liber quasi cursus: quàm quæ uertas, ubi nihil extra præscriptum. Accedit & illud, q hoc mihi munus interpretandi quasi leuioris operæ fuit: ut pote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulans. Itaq; tantum abest, ut mihi inde laudem petam: ut etiam abunde pulchrum fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cum amicis reliquis, tum tibi in primis, omnem huius operis defensionem non remitto solum, sed etiam propè interdico: uosq; integros ad alia reseruo, quæ post edentur. Sed quanquam plurimi sunt apud uos, qui mihi etiam plus nimio fauent: unus tamen es tu Andrea Magnanime cognomento isto tuo gentilicio dignissime, quem equidem faciam plurimi: cum q ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus: tum uel maxime, q ingenio es elegantissimo: moribus suauissimis: gratia pene quadam, quicquid agis, quicquid loqueris, immo etiam, si nihil agis, nihilq; loqueris, singulari: ac

uultu deniq; ipsò, quod dicitur, homines deuincis. Itaq; nihil quenquam metuo, ubi tu mihi studeas: nunquam enim male de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelleget. Vnum tantum est, quod à te nunc contendo: cures pro reliqua in nostris rebus diligentia, ut quamminimum quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabuntur: ut quia ne illæ ipsæ quidem adnotatiunculæ omittantur, quas marginibus adscripsimus. inter eas uero, etiam locos puto treis, quatuor'ue ad summum reperies, ubi fuit excusatione utendum, corrupti apud Græcos exemplaris. ad hæc uero facile procuranda, obeundáq; magis idoneum habere, magísq; ex usu tuo neminem possis, quàm Alexandrum Sartium ciuem tuum literatum hominem, nostriq; studiosum: tum, ꝙ ego in hac re primum puto, neutiquam in amici negotio dormitantem. Vale in Rusculo Fesulano. Pridie Nonas Maias. Anno Salutis. M. CCCCXCIII.

ANGELI POLITIANI AD INNOCENTIUM·VIII·Pontificem Maximum praefatio in Herodiani historiam è graeco in latinum conuersam.

CVM Romae abhinc triénium fermè in comitatu essem Florẽtinae legatiõis, quae tibi Sancte Pater Innocenti Pon. Max. ad supremae istius dignitatis fastigiũ nuper euecto gratulatum aduenerat: memini abs te mihi magna celebritate curã delegari, uertẽdi in latinã orationẽ Romanorũ principũ res gestas, si quae adhuc inter graecorũ monumẽta nostris intactae hoibus reperirẽtur. quare cũ coelestis animi tui iudicio, nõ plus mihi honoris additũ, q̃ oneris iniunctũ animaduerterẽ: ut primũ Florentiã sum reuersus, altissima sollicitudine circumspicere coepi, quem potissimum ex omni Graecorũ copia interpretandũ susciperẽ. Occurrit autẽ in primis Herodianus hic excellẽs rerũ scriptor: & qui diu in palatina uersatus aula, affectaeq; iam aetatis, historiam de suis tẽporibus cõponere aggressus, neq; eloquentiae caruerit laudibus: & fidẽ tamen in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio neq; inuita, ut arbitror, Minerua elucubratum est: ea mox tempora inciderunt: quibus & nostra impedirentur studia, &, quae plurimũ ualet in scribendo: omnis propemodũ alacritas excuteretur. Postea uero q̃ pro tua prouidẽtia, & pacẽ Italiae cupienti reddidisti: & cũ patrono meo Laurentio Medice amplissimae quidẽ fortunae, sed amplioris ingenij, prudẽtiaeq; uiro, priuatim affinitatẽ contraxisti: cessit uidelicet ille quasi nimbus: suaq; mundo reddita serenitas est: sic, ut nos iã

ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; deciduí ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicū, & noua procudere iam libet: unde aliqua modo uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel nostris tēporibus claritas, uel studiosis ēt hoībus utilitas pariatur. Cæterū Herodianū hunc nostrū, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus: uti præludiū aliquod ueri, iustiq; laboris, læta rogamus fronte excipias summe Pontifex: magnā in eo negotiorū, personarūq; uarietatē, multā rerū nouitatē deprehensurus: crebráq; in utrāq; partē fortunæ ceu uacillātis exēpla, consiliáq; admirabilia, et cōsiliorum inopinatos euētus, grauesq; pro tēpore sententias, et plenā ubiq; dignitatis, plenā suauitatis orationem, copiosam uidelicet quandā ad instruēdos mores supellectilē, et ceu speculū humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde ea capere, atq; haurire documēta queat, per quæ uel publicis, uel priuatis rōibus cōsulatur. Quæ sanè nostræ fuerūt partes, tentauimus profecto: utinamq; ēt effecerimus, uti oīa ex fide respōderēt: ne inepta peregrinitas, ne græculæ usq̄ figuræ, nisi si quæ iā pro receptis habētur: latinā quasi pollueret castitatē: ut eadem propemodū esset linguæ utriusq; pspicuitas: eædēq; mundítiæ: idē utrobiq; sensus, atq; indoles: nulla uocū morositas: nulla anxietas. Tu quādo nobis aliquod ceu signum ex arce ista tui Pōtificatus ad bene sperandū sustulisti, perge obsecro Sanctissime Pater: perge inq̄, fouere atq; illustrare bonas artes, quæ sese pedibus istis sanctissimis aduoluūt supplices: numēq; tuū aduersus rudē inscitiā, tetrāq; barbariā implorant: ut à quo pax Italiæ, atq; adeo terrarū orbi restituta est: etiā ab eodē pacis alumnæ literæ, ab iniuria scilicet, atq; indignitate uindicentur.

HERODIANI HISTORIAE DE IMPE-
rio poſt Marcum, uel de ſuis temporibus liber primus è græco tralatus, Angelo Politiano interprete, ad Innocentium. VIII. Pon. Max.

PROOEMIVM.

q VI RES Antiquas poſteris prodi-
derunt, ueteremq́; hiſtoriæ memoriā
renouare literis ſtuduerunt: ei ma-
gna ex parte, dum famam eruditio-
nis affectant, nomenq́; ſuum conan-
tur ab iniuria obliuionis aſſerere: mi-
nus ſanè multam in ueri peruestigatione, q̄ in exornan-
da, componendaq́; oratione, induſtriam poſuerunt: rati
ſ. neq;, ſiquid in rebus à ſuo ſeculo remotiſſimis falſi
proderetur, poſſe refelli: & ſe tamen ſuauitate narratio-
nis ampliſſimum laboris, ingenijq́; ſui fructum perce-
pturos: alij uero priuatis inimicitijs, tyrannorumq́; odio
prouecti, aut in laudes principum, ciuitatum, priuatorūq;
hominum immodicis aſſentationibus effuſi, tenues per ſe
res, atq; humiles, ſcribendi tamen artificio, longe ſupra
ueri fidem ſuſtulerunt: ego uero contra, non quidem ac
ceptam ab alijs, aut incognitam, aut teſtibus egentem hiſto
riam: ſed eorum, qui legent ſenſibus adhuc, memoriæq;
inhærentem, ſumma uel fide, uel diligentia collectam,
conſcribendam ſuſcepi: ſperans haud iniucundam fore
poſteritati earum rerum notitiam, quæ multæ ſanè, atq;

magnæ, haud ita longo tẽpore acciderunt. nam siquis ab Augusto usq; principe omnem ætatem complectatur animo: cum. s. Romanorum potentia ad unius est arbitrium deuoluta: ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim fermè ad Marci tempora numerantur:) aut imperiorũ tam diuersas successiones reperiet, aut bellorum uel ciuilium, uel externorum tam uarios casus, atq; euentus: in tot excitas gentes, tot urbes nostras, barbarasq́; expugnatas. præterea terræmotus, & pestilentias, uitas quoq; principum, & tyrannorum adeo nouas, atq; inauditas: ut nulla ijs apud ueteres consimilia exempla, aut certe q̃ paucissima inueniantur: quorum alij diuturnam, alij breuem potentiam obtinuerunt: nonnulli autem uix dum inito honore, imperatoresq́; dũtaxat appellati, eodem illo, quo susceperant die, imperiũ amiserunt. nam cum sexaginta annis plures, q̃ pro tempore principes urbs Roma pertulerit: factum ex eo est, uti multæ sanè, uariæq́; res, atq; admiratione dignæ exorirẽtur. q̃ppe ætate prouecti principes, ut pote rerum, negotiorumq́; periti, diligentius sese, suosq́; regebant: contra adolescentes molliter, atq; indulgenter habiti, noua. s. permulta designabant: quo factum est, ut dispari ætate, atq; licentia, disparia quoq; studia moresq́; sequerentur. Hæc quemadmodũ gesta sint tẽporum ipsorũ, atq; principum seruato ordine perscribemus.

Imperator Marcus filias quidẽ suscepit cõplures, mares autem duos: horum alter natu minor adolescentulus admodum fato est functus: Verissimo nomen fuit: alterum uero Commodum nomine, magna diligentia, curaq́; pater educauit: accitis undiq; uiris doctrina claris, maximaq; proposita mercede, uti mores pro se quisq; filij, in-

geniumq; excolerent. Filias porro cum adoleuissent, optimis ex ordine senatorio uiris collocauit: neq; enim qui longam generis seriem praeferrent, aut qui opes nimias ostentarent: sed qui morum probitate atq; modestia, uitaéq; innocentia praecellerent, eos sibi generos deligendos putabat: haec enim sola animi bona certa esse, stabiliáq; ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiquitatis studiosus, ut nemini sit in eo genere Graecorum, Romanorumq; secundus. argumento sunt permulta, quae ab illo dicta, atq; conscripta, ad nos usq; peruenerunt. Adeo uero ciuilem sese, & commodũ omnibus principem praestabat: ut adeuntium cuiuis dextram placide daret: neminemq; à suis custodibus prohiberi aditu pateretur: solusq; imperatorum sapientiae studium non uerbis, aut decretorum scientia, sed grauitate morũ, uitaéq; continentia usurpauit: quo factum est, ut magnum sapientum uirorũ prouentum aetas illa extulerit: solent enim plerunq; homines uitam principis aemulari. Quaecunq; igitur ab illo modeste, atq; fortiter domi, forisq; sunt gesta: qualemq; porro se aduersus barbaras nationes septentrioni subiectas, soliq; orienti gesserit: ea sunt multorum, doctissimorumq; hoĩum cõprehensa monimẽtis: quae uero post Marci obitum per uniuersam aetatẽ uisa mihi, auditáq; sunt: nõnulla item in experiundo cognita, ut pote ĩ publicis officijs, principalibusq; uersato: ea nunc cõscribenda suscepi. Senem iã Marcum, neq; aetate solum, sed laboribus multis, curisq; confectum, dum in Pãnonijs agret: grauissimus repente perculit morbus. quare cum deploratã planè salutem suã sentiret: anxius uidelicet agebat, ne filius, qui tum primã inierat adole-

scentiam: siue ætatis feruore nimio, siue licentia quadam summa, quã in orbitate esset habiturus: bonis artibus, studijs'q; relictis, ebrietati sese, & crapulæ dederet: quippe facile ingenia adolescentiũ à recta, honesta'q; disciplina ad luxũ, uoluptates'q; delabuntur. Terrebat insuper hominẽ minime imperitũ, multorũ memoria principũ, qui iuuenes imperiũ suscepissent: ut Dionysij Siciliæ tyranni, cuius tanta fuit intẽperantia uictus: ut nouarũ uoluptatum inuentores summis afficeret præmijs: ut itẽ eorũ, qui Alexandro successerũt: ita.n. cõtumeliose, uiolẽter'q; domi nati sunt: ut illius imperio graue dedecus cõciliarint. si quidẽ Ptolemæus eò turpitudinis prolapsus est: ut contra Macedonũ, atq; adeo græcorũ oĩum leges, ẽt sororijs amoribus implicaretur. Antigonus autẽ quo liberum patrem representaret, pro causia et diademate Macedonico, hederam capiti circũdare, thyrsum'q; pro sceptro gestare est solitus. Solicitabãt aĩum senis recentia quoq; exempla: ut Neronis ipsius, q̃ ne à materna qdẽ cæde abstinuerit, & se ridiculũ populo spectaculũ præbuerit: ut itẽ Domitiani, q̃ nihil sibi ad extremã crudelitatẽ reliq̃ fecerit. Has igitur tyrannidũ imagines cũ aĩo uolutans, inter spẽ, metum'q; agitabatur. Terrebat præterea illũ Germaniæ uicina gens: quã nõdum plane subiecerat: sed partim in societatẽ adsciuerat: alios armis, bello'q; edomuerat: nonnulli ẽt ex ijs effugerãt, metu'q; principis in præsens continebãtur. quare dubitabat, ne despecta mox filij ætate, arma resumerẽt: qppe barbaris mos, q̃libet leuibus momentis, aut causis ĩpelli. His igitur curarum fluctibus æstuans, amicos, propinquos'q; oẽs, quotquot aderãt, cõuocari iubet: q̃ postq̃ cõuenerũt: cõstituto in eorũ conspectu

adoleſcente filio, paulumq́; ſe è grabato ſubleuans, huiuſcemodi habuit orationē. Dolere uos, atq; angi, cum ita me affectum cõtemplamini, minime mirandũ: quippe humanũ eſt humanis caſibus ingemiſcere: multoq́; magis miſericordiã prouocant, quæ oculis uſurpamus. cæterũ peculiaris uobiſcũ noſtra ratio eſt: nã de mei erga uos animi cõſcientia mutuã ſpero à uobis quaſi meo iure beneuolentiam. Nunc aũt illud incidit, cũ & mihi ſit iudiciũ faciundũ, fruſtrá ne uobis honorē tãdiu habuerim, ſtudiumq́; omne meum lubēs detulerim: et uobis referenda gratia oſtendēdum, nõ eſſe eorum, quæ acceperitis immemores. Videtis filium quē ipſimet educaſtis, primas nunc adoleſcētiæ metas ingredientē, quaſiq; in ſalo atq; in fluctu uitæ gubernatoribus indigentē, ne rerum imperitia de recto quaſi curſu ablatus, malis artibus impingat. Eſte igitur uos illi pro me uno multi parētes, excolēdo. ſ. atq; optima ſuggerendo: neq;. n. aut pecuniæ uis tyrannidis luxuriã explere, aut ſtipantia ſatellitum agmina tueri principem poſſunt: niſi illi ipſi, quos regas, animum imperãti, beneuolētiamq́; accõmodent. quippe ij demum diu, tutoq́; imperant: qui nõ metum ex crudelitate, ſed amorē ex bonitate ciuium ſuorum animis inſtillant. neq;. n. quos ſeruire neceſſitas coëgit: ſed quos obtēperare ſua quenq; uoluntas adegit, ij ſunt in agendo, patiēdoq́; à ſuſpicione oĩ, aſſentationeq́; uacui: nunq̃q; imperia detrectant, niſi uiolenter, cõtumclioſéq; ſint habiti. Eſt autē difficile in maxima licentia moderari ſibi: quaſiq; frenos imponere cupiditatibus. quod ſi bene uiuendi authores illi fueritis: & quæ nunc corã audit, idētidem admonueritis: una opera & ipſum uobis, reliquisq́; omnibus optimum principem

reddetis, & memoriam nostram demerebimini: quam. s. immortalem hac una rone poteritis efficere. Talia dicentem Marcum ita repente animus defecit: ut statim conticesceret, ac langore nimio supinus in lectulum relaberetur. Tanta autem quicunq; aderāt miseratio inuasit: ut ex ijs nōnulli præ dolore parum animi cōpotes, clamorem extollerent. Sed ille cum diem unum duntaxat, noctemq; superuixisset: fato est functus: sic, ut magnum sui desyderium eius ætatis mortalibus, posteris uero etiā uirtutis memoriā reliquerit sempiternā. Postq̄ uero illius mortem fama uulgauit: incredibilis repente exercitum ipsum, plebemq; adeo omnem luctus occupauit: neq; ulli sane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qui nō eiuscemodi nuntiū multis lachrymis exceperint: omnesq; eum uelut una uoce alij parentem probū, alij bonum īperatorē: quidā fortissimum ducem, nōnulli ēt continentem, moderatumq; principē uocitabant: neq; sane quisq̄ falsus habebatur. Paucis autem post diebus, celebrato iam funere, uisum amicis est, adolescentem adducere ad exercitum, ut & milites alloqueretur, & (qui nouis imperatoribus mos est:) pecunijs elargiendis, uelut authoramento quodā illorum sibi animos adiungeret. Edictum itaq; omnibus, ut in campū de more adessent frequentes. Cum itaq; processisset Commodus, ac rem diuinam fecisset: erectumq; ad hoc ipsum medijs castris tribunal conscendisset: paternis amicis, qui multi sane, doctissimiq; uiri aderant, circunstantibus, ad hūc ferme modum uerba fecit. Communem mihi esse uobiscum huius mœrorem calamitatis: neq; uos aliter quàm meipsum affectos esse planissime persuasum habeo. neq; enim ego superstite parente ipso

meo, superiorem me uobis unquam gessi: nam ille ita nos uniuersos, ut unum aliquem diligebat: lubentiusq́; me cō-militonem, q̃ filium uocitabat: quippe hanc naturæ appellationem, illam uero uirtutis communicationem existimabat. Quin infantem sæpe me in ulnis gestans, uobis dabat in manus: quasiq́; uestræ mandabat fidei: quapropter minime dubito, quin mihi omnem sitis beneuolentiam exhibituri: cum pro alumno me maiores natu habere debeant: ipsos autem æquales cōdiscipulos armorū iure appellauerim: siquidem ita nos uniuersos, ut unum aliquem pater diligebat: omniq́; uirtutum studio, ac bonis artibus curabat instituendos. Nunc me post illum uobis fortuna principem dedit: non quidem ascititium, quales ante me fuerunt: neq; uelut acquisito imperio glorianti m: quippe unus ego uobis natus, educatusq́; in aula, priuatisq́; intactum cunabulis, statim me ut ex aluo prodieram imperatoria purpura suscepit: simulq́; sol hominem me uidit & principem. Hæc cum animis uestris reputantes, iure principem colite, non datum uobis, sed natum. nam pater quidem iam in cælum euectus, consors est, consessorq́; deorum: nobis autem orbis terrarum gubernacula, rerumq́; humanarū cura incumbit: quæ quos successus, quantasq́; habituræ sint uires, in uestra manu est. si enim belli reliquias fortiter deleueritis, & imperij romani terminos ad oceanum usq; promoueritis: cū ipsi uobis ingentem gloriam comparabitis: tum communis parentis memoriæ debitam gratiam referetis. atq; eum quidem exaudire, quæ dicimus, & intueri præsentem quæ gerimus, credite. nos autem fœlicissimos, qui benefactorum nostrorum testem eiuscemodi simus habituri.

Quæ igitur ad hanc diem fortissime prosperrimeq; gessistis: illius .s. sapientiæ, gubernationiq; tribuuntur: quæ autem mecum, hoc est cum iuuene imperatore uestro præclare feceritis: ea sunt uobisipsis quasi peculiarem cum fidei, tum uirtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati meæ rebus strenue gerendis authoritatem conciliabitis: & barbara gens initio noui principatus repressa, neq; in præsens contemptu ætatis nostræ se efferet audacius, & suis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo coherecebitur. His dictis pecuniā magna copia elargitus, ut sibi animos militum fidos faceret: in aulam reuersus est. Igitur breue sane ad tēpus oīa paternis amicis authoribus gerebantur: qui assiduitate, prudentiq; consilio nullo loco deerant: tantum ei tribuētes laxamenti, q̄tum satis esse ad tuendā corporis ualetudinē arbitrabantur. Paulatim deinceps irrepsere nōnulli ex aulico famulitio: qui sibi ad corrumpendā iuuenis īperatoris indolē nihil facerent reliqui. Quippe mensarij adulatores, qui uentre, atq; obscenis uoluptatibus fœlicitatē metiebantur: idētidē illum urbis delitiarum admonebāt: et nunc quæ illic uisu, audituq; iucunda forēt, commemorabāt: nunc rerum oīum copiā, atq; affluētiam ferebāt laudibus. adhæc ripas Histri ut omni tēpore incōmodas uituperabāt: quæ neq; pomiferos haberēt frutices, et perpetuis rigoribus, nubibusq; obtinerētur. Nunq̄ ne īperator, aiebant, cōcretā gelu, atq; effossam potare aquam desines? alij calidis fontibus, riuorumq; fluentium frigore, aurisq; & cœlo illo fruentur Italiæ peculiari. Tali .s. illecebrarum mentione, facile adolescentis animum uoluptatum cupidinibus incenderunt. Itaq; statim cōuocatis amicis, teneri se patriæ desyderio

desiderio non dissimulauit, causas tamen tam repetinae mutationis fateri ueritus, solicitum se aiebat esse, ne quis opulens ex nobilitate domum occuparet principis. Dein collectis uiribus, quasi ex munitissima arce summam sibi rerũ uindicaret, posse ex populo satis magnam uim delectorum iuuenum conflari. Talia causante illo, reliquis metu defixis terramq; tacito uultu, mœstoq; intuentibus, surgens Pompeianus, qui & aetate reliquos anteibat, & Cõmodi sororem natu maximã in matrimonium habebat: Teneri te inquit o fili & domine, patriae desiderio minime mirãdum. Quippe eadem nos quoq; rerũ domesticarum cupido solicitat, sed ei tamen resistimus, quoniam priores partes agunt, magisq; incumbunt nobis, quae hic expedienda supersunt. Nam illis quidẽ uel in posterum diutius perfrueris. Roma aũt illic est, ubi imperator est. Caeterũ bellum relinquere inchoatum praeterq̃ ꝗ indecorũ uidetur, etiam periculosum est. Quippe audaciam barbaris iniÿcimus, neq; enim remeandi cupiditate decessisse nos, sed aufugisse metu perculsos arbitrabũtur. Tibi autem q̃ fuerit pulchrũ deuictis hostibus, atq; imperÿ finibus ad oceanũ usq; propagatis, redire in urbem triumphanti? uinctosq; & captiuos praeter agenti reges Satrapasq; barbaros? his.n. artibus prioribus saeculis Romani hoĩes magni atq; illustres euaserunt. Nihil est aũt quod uereare, ne qua illic res tuae periclitentur. Nam & optimus quisq; senator tecũ hic est, & exercitus uniuersus tuum corãm propugnat imperium. quin aerariũ quoq; principalis pecuniae nobiscum est omne. Ad haec patris tui memoria aeternam tibi apud potestates quaslibet fidem, atq; beniuolentiam roborauit. Cum ad hunc modum potiora suadens Pompeianus lo-

citus esset, paulũ modo in præsens conatus adolescentis repressit: qui reueritus senis dicta, cum nihil haberet, quod saltem honestum specie responderet: concilium dimisit, diligentius affirmans consideraturum. Dein uero ministris illius magis, magisq; instantibus, nihil iam ad amicos retulit: sed datis Romam literis, ac præpositis, quos uisum esset tuendæ Histri ripæ, & barbarorũ insultibus coercendis: profectionem continuo edicit. Illi igitur demandata sibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis barbaros subegerunt: quosdã aũt ex ijs magnis præmijs in amicitiam sibi adiunxerunt. Quod quidẽ haud difficile factu fuit: quippe barbari suapte natura pecuniæ auidi, periculorum despicientes, aut incursibus populationibusq; uictum parant: aut proposita mercede, uenalem pacẽ habent. Quod intelligens Cõmodus, ut pecunia, qua maxime abundabat, securitatem redimeret: nihil uidelicet petentibus denegabat. Vbi aũt dedita profectionis fama per exercitum est: ingens repente totis castris motus extitit, nullo non redire Romã cupiente, relictoq; hostili solo urbanas affectante delitias. Postea uero q̃ fama, ac nuncijs uulgatum est, reuerti in urbem principem: incredibilis uniuersam plebem lætitia peruagatur, spem sibi unoquoq; optimam de iuuenis imperatoris præsentia proponente: credentibusq; uniuersis paternis eum uestigijs perrecturum. Sed ille festinato iter faciens, & iuuenili quodam ardore omneis in medio urbes curriculo pertrãsiens, regioq; cultu, lætisq; populorum celebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus, atq; optatus adueniebat. Sed ubi Romam appropinquauit, senatus statim uniuersus, populusq; Romanus, magno pro se quisq; anteuertendi

studio effusi,

studio effusi, laureatiq́; , ac flores omnifariam, quos dabat anni tempus cōferentes, q̄ quisq; ab urbe longissime poterat occurrebant: uisuri principē ætate atq; nobilitate conspicuum. Quippe amabant illum, & quidē uerissimis affectibus: natum apud ipsos educatumq́; , tertioq́; iam gradu imperiū nobilitatemq́; Romanā cōplectentem: nam paternum ei genus à primoribus senatorij ordinis: mater autem Faustina principis uxor, Antonij Pij filia, Hadriani etiā per matrē neptis, seriem ipsam generis ad Traianum proauū referebat. Hoc editus genere Cōmodus est: cui quidem præter ætatis florem, ēt formæ dignitas suffragabatur: congruens corporis modus: pulchra, uirilisq́; facies: tranquillæ faces oculis, atq; micantes: flaua & crispa cæsaries, ut in Sole ambulanti uelut igne quodam rutilaret: sicut euntem quidam scobe aurea putarent conspergi: quidam etiam pro argumento diuinitatis acciperent, ac radios esse illos circa uerticem genitiuos opinarentur. Ad hæc lanugo malis proserpebat, easq́; quasi floribus conuestiebat. Talem igitur imperatorem faustis ominibus acclamationibusq́; , & coronarū, florumq́; sparsionibus exceperunt. Sed postq̄ urbem ingressus est: Iouisq́; primum, dein cæterorum deorum templa consalutauit: gratiasq́; senatui uniuerso, & pretorianis militibus egit seruatæ sibi fidei: in aulam palatinā se recepit. Pauculis igitur annis nihil nō honoris paternis amicis exhibebat: oībusq́; eos negocijs in cōsilio habebat. Cura dein totius imperij alijs demādata, Perennium Italicum hoīem militaris disciplinæ peritissimū prætorianis præfecit. Is adolescētis ætate abutens, delitijs illum, ganeisq́; corrūpi sinebat, curáq; omni laboribusq́; susceptis, totum plane imperiū administrabat. Erat in ho-

mine inexhausta diuitiarũ sitis, sic ut nihili, quæ acquisierat pẽdens, nouis semper lucris insatiabilis inhiaret. Hic & paternos Cõmodi amicos calumnijs premere, & locupletissimum quẽq;, nobilissimũq; in suspicionẽ adducere instituit. s. ut perterrefacto adulescẽte, atq; illis supplicio affectis, cãm ptãtemq; ipse haberet in eorũ bona, & fortunas inuadẽdi. Cæterũ aliquãdiu cũ patris memoria, tum amicorum reuerentia cõtinuit adulescentẽ. Dein uelut maligna quædã, atq; inuida fortuna, rectũ adhuc moderatũq; illius ingeniũ subuertit. Nam ita res accidit. Lucilla erat Cõmodo maxima natu soror. Ea prius. L. Vero imperatori nupserat, quẽ consortẽ sibi impij Marcus adsciuerat: locatãq; in matrimoniũ sorore, firmissimo affinitatis uinculo adstrinxerat: sed postq̃ L. Fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principatus insignibus: Põpeiano eam pater despõdit: nihilo tamen secius pristinũ illi honorẽ Cõmodus reliquit usurpandũ: nã & sella impatoria sessitare in theatro, & ignẽ de more præferri patiebatur. Postea uero q̃ Cõmodus uxorẽ duxit Crispinam, ac necesse fuit principis uxori primo loco cedere: iniquo. s. hoc animo Lucilla ferẽs, atq; illius honorẽ in suã cõtumeliã uertens: cũ sciret à uiro suo Põpeiano Cõmodũ diligi: minime ausa est, quippiã ad ipsum sup occupãdo impio referre, sed animũ Quadrati nobilissimi locupletissimiq; adulescẽtis periclitata, cũ quo ẽt stupri cõsuetudinẽ habere existimabatur, grauissimeq; apud eum de accepta iniuria cõquesta, paulatim adulescentẽ eo perpulit, ut in semet, uniuersumq; Senatum perniciosissime consuleret. Quippe inter cæteros senatorij ordinis, qui secũ in id facinus cõspirarent, etiam adulescentẽ quendã Quintianum nomine, prompti atq;

audacis

audacis animi sibi adiunxit, persuasitq; uti pugionem in sinu celans tempus locumq; caperet, factoq; repēte impetu Cōmodum occideret: reliqua se pecunijs largiēdis curaturum. Ille in aditu Amphitheatri subsistens (quippe obscuro loco facile se occultum sperabat fore) nudato confestim pugione, ac magna uoce proclamans, hunc tibi senatus mittit, dum loquitur, nudumq; ostentat pugionem, cōprehensus à militibus, pœnas amentiæ dedit, suoq; indicio author à se cauēdi fuit, aperto magis, q̄ impleto cōsilio. Hæc igitur prima, maximaq; odij cā adulescēti aduersus Senatum extitit. ita nāq; animū uerba illa sauciarant: ut oēs hostiū loco haberet, semperq; eius memoriæ uox illa irruentis in se iuuenis inhæreret. Neq; uero tantam hanc occasionē Perēnius omisit, sed ei ꝑsuasit, ut præcipuū quenq; succideret, neq; eminere quēpiam pateretur: quorū ipse in bona impetū faciēs, facile omniū eius ætatis hominū locupletissimus euasit. Quæstiones aūt Perennio diligēter exercente soror ipsa Cōmodi coniuratiq; oēs, cæteriq; præterea quātulacunq; suspicione attracti, supplicio affecti sunt. Igitur Perennius, sublatis è medio quos imperator uerebatur, quiq; illū paterno quodam affectu cōplectebantur: atq; ipse illius tuendæ salutis cura suscepta, nihilq; nō authoritatis adeptus, imperiū iam ipsum aīo inuaserat: ꝑsuasoq; Cōmodo, ut suos liberos adulescētes adhuc, illiricis præficeret exercitibus, ipse pecuniæ uim ingentem cōtrahebat, ut .s. prætorianos ab ipso amplissimis largitionibus abalienaret. Filijq; item eius clanculum copias colligebant, eo consilio, ut cū primū Perēnius Cōmodum occidisset: ipsi principatū arriperent. Proditæ autem sunt insidiæ incredibili quodā modo. Ludos Romani Io-

ui capitolino faciunt: tanta hominũ confluente multitudine, quantam par est cõfluere ad tantæ urbis celebritatem. Spectare aũt, ac præsidere in theatro unà cum sacerdotibus, quos ordo singulis annis postulat etiã imperator solitus. Cum itaq; nobilissimus scænicis operam daret, sedens imperatoria sella Cõmodus: pleno spectatoribus theatro, suis q; cuiq; locis ad sedẽdũ pro dignitate attributis, priusq̃ quicq̃ diceretur, ageretur'q; in scæna repente quidã philosophi habitu, manu baculum gestans, peram'q; seminudus ab humero suspensus, curriculo prodijt: media'q; in scæna consistens, manu'q; silentium imperans, Non hoc inqt ludorum tempus ò Cõmode: neq; spectaculis, celebritati'q; uacandum. Imminet ceruicibus tuis Perẽnij gladius: ac nisi caueris, non quidẽ impẽdens, sed iam præsens periculum peristi: nam & ipse hic aduersus te copias, pecuniam'q; colligit, & nati exercitus Illyricos sollicitant: quos nisi statim præuenias, occidisti. His dictis siue forte quadam diuinitus huc impellente, siue id auso homine, ut gloriam sibi ignarus, atq; obscurus acquireret: seu quia speraret ingens aliquod præmiũ ab imperatore consecuturum: sanè illum derepente obstupefecerat. Cæteri aũt & si nõ de nihilo ea dicta suspicabãtur: tamẽ fidẽ habere dissimulabãt. At Perẽnius cõprehendi hoĩem iubet: ac pro furioso, & uaniloquo, igne cõburi. Ita. s. pœnas dedit intẽpestiuæ libertatis. Cæterũ qui se Cõmodi studiosos uideri uolebãt: perosi antea quoq; Perennium, utpote intolerãdæ hominẽ superbiæ, cõtumeliæ'q;: nacti'q; opportunũ tempus, calũnijs eũ premere aggrediuntur. Sed scilicet ita futurum erat: ut & Cõmodus insidias euitaret, & Perennius una cum liberis penderet pœnas. Quippe haud multo post milites quidam

tes quidam clàm Perēnij filio nūmos quosdā attulerunt illius imagine percussos: eosq; ignaro etiā Perennio, quāq; erat præfectus, Cōmodo ostēderunt: totoq; insidiarū ordine patefacto, maximis sunt muneribus affecti. Quocirca, inscio negocij totius Perennio, actum nihil minus expectanti, submissi noctu à Cōmodo quidā, caput absciderunt: iussiq; statim ad illius filium pgere, cū nihil ad celeritatē sibi reliqui fecissent: ēt rumores famamq; eorū, quæ Romæ facta essent præuenerunt. Ii amicas ei literas ab imperatore reddiderunt, quæ magna proposita spe, Romam reuerti iubebant. Ergo & consiliorum, & oīs eius paratus, postremo paterni casus ignarus, cum quidā nuncij dictitarent, ēt paternis ipsum uerbis acciri: qui ne ipse quidem scribere supersedisset: nisi satis momenti habituras imperatorias litteras existimasset. Credidit uidelicet adolescens: & quāuis iniquo aīo ferret interpellari sua consilia: tamen paterna fretus potētia, quā esse adhuc incolumem putabat: ad reditū se cōparat. Tum deinde ut attigit Italiā, per eos, quibus negocium datum fuerat, occiditur. hunc illi exitum habuerunt. Post hæc, Cōmodus duos constituit præfectos: tutius fore ratus, tantā illam potestatē non uni duntaxat credere: sed dissectā in partes, imbecilliorē eo pacto contra principē reddere. Verum haud longe post, aliæ in illum huiuscemodi insidiæ intenduntur. Maternus erat quidā miles multa ausus nefaria: is repēte desertis castris, atq; aliquot in societatem commilitonibus ascitis: magnā perditorum manum breui collegerat: uicosq; primo, & agros populabatur. Magna dein pecuniæ ui collecta, plures quotidie sibi ex facinorosis copulabat: pollicensq; ingentia cuiq; operæpretia, & in prædæ

communionẽ inuitans, eò rẽ adduxit, ut non iam latronũ, sed iustorũ hostiũ haberent authoritatem. Quippe magnas ẽt urbes occupabant: effractisq; per uim carceribus, captiuos sine discrimine oẽs uinculis eximebant: eosq; sibi impunitate, ac beneficijs adiungebant. Igitur Galliã oẽm, atq; Hispaniam incursibus uastabant: & ut quanq; ex magnis urbibus ui cœperant, incensa, direptaq;, protinus abibãt. Quæ ubi Cõmodus cognouit: rectoribus gentium plenas iræ atq; minarum mittit epistolas, castigans & ignauiam exprobrans, simul cõparare aduersus illos exercitum imperans. Quod ubi latrones acceperunt: decedendũ sibi ex illis regionibus rati, clàm per auia quedam cõpendia, seorsum alij ab alijs in Italiã peruenerunt: ac iam de regno maioribusq; rebus Maternus cum suis deliberabat: nã quando hactenus oĩa illi spe ulterius processerant: aut aliqd magnum inuadendum sibi existimabat: aut certe quando in id discriminis inciderat, nõ obscure neq; ignaue moriendũ. Sed quoniã se nõ tantis esse uiribus intelligebat, quãtæ ad resistendũ Cõmodo collata acie satis essent: quippe & Romanæ plebis & prætorianorum militum propensa in Cõmodum uoluntas credebatur, arte sibi cõsilioq; grassandum statuebat. Quo circa tale quiddam cõminiscitur. Veris initio stato solẽniq; die, pompam matri deũ Romani celebrant. In ea quæ apud queq; sunt diuitiarũ præcipua, suppellexq; pleraq; Imp. patria, materiæ aut artis spectandæ, præferri ante deã solent: passimq; oĩbus ludendi licentia permissa, sic ut personas induant, quas cuiq; libitum: nullamq; non magistratuum quoq; imaginem, prout cuiusq; studiũ, repræsentent. Sic ut non temere à falsis ueros dignoscas. Putauit hoc Mater-

nus

nus idoneũ cælandis insidijs tempus: ratus fore, ut si personam stipatoris alicuius indueret, suosq; ad eandẽ similitudinẽ armis ornaret, ac se hastatis immiscerẽt, sic ut pars esse comitatus Imperatorij crederentur: nullo uidelicet præcauente: repente impetu facto, Cõmodũ obtruncarent. Sed proditus imperatori à socijs quibusdã, qui unà cũ ipso uenerant in urbẽ: indignantibus. s. siquidẽ eum non pro latrone iam, sed pro principe habituri forent: anteq̃ festus dies adesset, & ipse cõprehensus, ac mulctatus capite, & qui eiusdem factionis erant, meritis supplicijs affecti. At Cõmodus facta re diuina, gratulatusq;, deæ festum agitabat, põpamq; gaudens frequentabat. Sed & populus oĩs pro imperatoris salute diẽ lætabundus celebrabat. Quæ autẽ ratio sit, cur huic Deæ tantum honorẽ Romani habeant: non alienum uidetur, quantum ex historia accepimus, cõmemorare: præsertim cum ea res plerisq; græcorũ ignota esse uideatur. Ipsum igitur simulachrũ cœlitus (ut aiunt) demissum: neq; qua sit materia, nec à quo fabricatum artifice, satis cõstat: neq; planè hoĩum manibus creditur factum. Hoc igitur decidisse cœlitus ferunt in quendam phrygiæ agrũ, cui nomẽ Pesinunti, à casu eius simulachri factũ putãt: ibi. n. à prĩcipio cõparuisse, licet apud alios cõperiã, pugnã illic Ilum phryga, Tantalumq; Lydum inter se cõseruisse, siue de uia ortã, siue potius ob raptum Ganymedis. cumq; diu æqs uiribus decertatum foret, ac pmulti utrinq; cecidissent: nomen ex ea clade loco esse impositũ. hic ẽt fama fert Ganymedẽ ipsum trahẽtibus in diuersa, germani atq; amatoris manibus uita esse orbatũ, sublatumq; è medio pro calamitatis solatio relatam ad Iouẽ raptorẽ fabula, diuinis fuisse honoribus affe-

ctum. In hoc quẽ diximus Pesinunte phryges olim orgia colebãt ad ipsum fluuiũ Gallum, à quo ẽt euirati Deæ sacerdotes cognominantur. Sed ubi res Romana creuit: responso accepto mansurũ imperiũ, atq; ad summã auctum iri, si pesinuntiã deã ad se trãsferrent: missi in Phrygiã legati sunt petitũ Deæ simulachrũ: qđ quidẽ facile cõcessum est, cõsanguineos se dictãtibus, atq; oriũdos ab Aenea phryge. Cum itaq; nauigio deuectũ simulachrũ ad ipsas Tiberis fauces appulisset, quibus tum Romani uice portuũ utebantur: confestim diuina quadã ui nauigiũ substitit: neq; ullis Romani populi certatim trahẽtis moueri uiribus potuit, donec uestalis sacerdos adesset. Ea cum uirginitatem perpetuo seruandã polluisse falsò argueretur: damnationẽ metuens, supplex petijt à populo, ut iudicium de se Deæ pesinuntiæ cõmitterent: quo impetrato Zonam recinxit: clare precata, ut si intemeratam se esse, ac uirginem dea sciret: nauim progredi iuberet. Quæ ubi dixit: statim alligatam Zonam manu ducta nauis sequi cœpit. Ita sunt pariter Romani manifestam numinis diuinitatem, atq; innocentiam uirginis admirati Sed hæc hactenus de pesinuntia Dea: prolixius ẽt fortasse, q̃ decuit: haud insuauẽ tamen sciam allatura ijs, qui res Romanas minus cognitas habeant. Cõmodus aũt euitatis maternis insidijs, maiore se custodia muniebat: rarus prodire in publicũ: plerunq; tẽporis in suburbanis, aut in principalibus prædijs procul ab urbe cõsumere: abstinere prorsus ab iurisdictione, omniq; actu imperatorio. Per idẽ tempus accidit, ut ingens Italiã quidẽ uniuersam pestilentia occuparet: sed in ciuitatem Romanã uehemẽtius tamen sæuiret: utpote quæ & per se populo abundaret, & aduenas toto or-

be confluētes exciperet. Quare magna iumentorum atq; hominum strages consecuta, tum Cōmodus (ita scilicet quidā medicinæ periti persuaserant) Laurentum secessit: q frigidior ea regio sit: syluis'q; e lauru permultis opaca, quo etiam regioni inditum nomen. Valere. n. plurimum aiebant ad aeris euitandā contagionē, cum odores laurorum, tum ipsarum amœnitatem umbrarum. Quocirca in ipsa quoq; urbe de medicorū sententia pleriq; unguentis suauissimis nares, atq; aures opplebant: suffitu'q; & odoramentis assidue utebantur: q meatus sensuū (ut quidam dicunt) odoribus illis occupati, neq; admittant aera tabificum, & si maxime admiserint: tamen eū maiore quasi ui longe superari. Cæterū nihilo secius morbus ingrauescere: homines'q; passim & pecora inter homines agitantia interire. sed & fames eodē tpe ciuitatē oppresserat: hac de causa. Clander erat quidam phryx genere: ex ea nota hominum, qui publice per præconem ueneunt: hic cum in domum imperatoriam seruitio esset traditus, & cum ipso Commodo accreuisset: eo scilicet honoris, atq; authoritatis prouectus est: ut & corporis custodiam, & cubiculi curam, præterea militum præfecturam, solus obtineret. Cæterum diuitiæ ac luxus, etiam illum ad imperij spem instigabant. Quocirca grandi coacta pecunia, plurimū frumenti coemit. Id aūt occlusum habebat: sperans sibi Ro. populi, atq; exercitus uoluntates adiuncturum: si prius rerū necessariarū penuria laborātes, magnis repente largitionibus demereretur. Idē gymnasiū quoq; maximū exædificauerat, publicatis ēt balneis: ut eo mō populū inescaret. At Romani infensi iampridē, ac totius causam pestilentiæ in eū conferētes, simul perosi hoīem di-

uitijs inexplebilem, prius quidē cōfertim per theatra identidē traducebant. Dein agente in ſuburbanis Cōmodo, repente uniuerſi magnis clamoribus cōcurrerunt, Cleandrū ad necem depoſcentes. Cum autem ſuburbanum omne tumultu cōpleretur: & Cōmodus ipſe in alto ſeceſſu uoluptatibus indulgeret, inſcius, quę gererētur: (nam id Cleāder cauerat) repente extra omniū expectationem armati equites principis eruperunt: Cleandri iuſſu proruentes obuium quenq; ac uulnerantes: neq; ſcilicet populus excipere illorum impetum ualebat inermis armatorū: pedeſter equitum. quare fuga facta, in urbem reijciuntur: ibiq; permulti, neq; modo quos ferro milites conficiebant: neci dediti: ſed quos etiā ipſi proculcauerunt equites: quiq; aut conferta turba, aut equitum incurſu conflictabātur. Igitur ad urbis portas ſine ullo impedimento perſecuti, magnam populi partem interfecerunt: qui autem in urbe remanſerant, calamitate ſuorum intellecta, clauſis domibus, cum in tecta, & culmina euaſiſſent: lapidibus tegulisq; equites deſuper inceſſebant. Itaq; ſtatim conuerſa fortuna eſt: nullo in manibus decertare auſo, ſed omni multitudine deſuper quaſi ex tuto dimicante. Quocirca ſaucij magna pars, cū tolerare iam ulterius nequirent: terga fugæ mandarunt. Multi itaq; cadebant crebro telorum iactu: multi equis excutiebantur, inter deuolutos lapides fallente ueſtigio lapſantibus. ſed & pedites, qui in urbe ſtationes habebant: populo ſuppetias aduerſus inuiſos ſibi equites raptim tulerunt. Itaq; cum ciuile bellū eſſet: nemo tamen quæ gererentur nunciare Commodo audebat, metu Cleandri potentiæ: donec maxima natu ſoror, Fadilla nomine, accurrens ad imperatorem, quippe facilis aditus ſorori, cri-

nibus solutis proiecta humi: ac planè in lugubrem habitum deformata: Tu quidem, inquit, o princeps ocium agitans, & omnium, quae gerantur ignarus: extremo in periculo uersaris: nos autem sanguis tuus propemodũ occidimus. actum de po. RO. actum magna ex parte etiam de exercitu est: & quae ne à barbaris quidẽ nos passuros expectabamus: ea nobis domestici faciunt: & in quos maxima contulisti beneficia, eos primos inimicos habes. Cleander aduersus te populum, & exercitum armauit: quorũq; alteris inuisus est, alteris charus, utriq; tamen in armis sunt: caedemq; inter se patrant, & ciuili sanguine Romã replent. Sed in nos uidelicet utriusq; multitudinis recidet calamitas: nisi tu q̃primũ neci dederis sceleratissimum famulũ, qui tantae cladis illis iam fuit: nobis mox futurus est author. Haec loquẽs uestem scidit, multiq; item, qui aderant sumpta de uerbis mulieris audacia, Cõmodum territabant. Is expauefactus, cũ iam non ut impendens, sed ut praesens periculũ formidaret: acciri ad se Cleandrũ propere iubet: nihil dum certi scientẽ, sed tamen aliq̃d suspectantem impatori renunciatũ: accedentemq; ad se imperat cõprehendi: & caput eius amputatũ, contoq; praefixũ circunferri: uoluptuosum scilicet, atq; optatũ populo spectaculum praebiturus. Ita id malum sedatũ, atq; utrinq; dimicatio dirempta: siquidẽ milites cum occisum uiderent, pro quo decertabant: iram quoq; imperatoris formidabant, cui uerba data: nihilq; non factũ contra illius sententiam cõpererant. Populus contra satisfactum sibi authoris supplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos .n. uirilis sexus habebat) & quotquot illius amici fuerãt: ad unum omnes contrucidati, tractaq; per urbem cadauera,

& contumeliosissime habita, postremo in cloacas abiecta. Hæc finis Cleandri fatorum fuit: quasi in uno illo uelut ambitiosius ostentaret natura (ut sic dixerim) humana: posse ex infimo loco ad supremũ fastigium euehi hominem: atq; euectum dein rursum deturbari quãlibet exiguo, atq; insperato fortunæ momento. Cæterum Commodus tametsi uerebatur, nequid fortasse populus etiã contra se noui moliretur: tamen suadentibus amicis, in urbẽ reuersus est: ac lætis acclamationibus, magnoq; comitatu exceptus, in aulam principalem se contulit. Enimuero ex illo, tot aditis iam periculis, cœpit nulli satis confidere: sed occidere hunc, atq; illum, nulli non calumniæ fidem accommodans. Ad hæc neminem, cui uirtus ulla esset, amicũ sibi adiungebat: sed à cunctis æque rectis studijs animũ auocauerat. Quippe quem die, nocteq; aliæ ex alijs effrenæ corporis uoluptates grauissimo seruitio premebant: neminemq; nõ ab limine uelut insidiatorem submouebat: quencunq; aut probitas, aut disciplina ulla etiã mediocris illustraret. Scurræ uero, & qui turpissima quæq; repræsentabant, quasi addictum sibi habebant: aurigando etiã, bestijsq; conficiendis, supra modũ exercebatur: ob quæ studia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabant. quare illa minus decore tractabat, q̃ modesto principi conueniebat. Extitere ea tempestate ẽt quædam in cœlo prodigia: stellæ enim per diẽ perpetuo apparuerũt, quædamq; ex ijs in longum productæ, medio quasi aere suspensæ uidebantur. Præterea animalia omne genus minime suam naturam seruantia, cum figura corporis prodigiosa, tum membris haudquaq̃ congruentibus edebantur. Maximũ autem nefas cum in præsens dolorẽ attulit: tum in futu-

rum pessimo augurio uniuersos conterruit. Nam cum neq; imbres ulli, neq; nubes, tantumq́; exiguus terræmotus antecessisset: seu nocturni casu fulminis, siue igni aliquo in ipso terrarum motu uelut exirito: totum de improuiso pacis templum consumptum incendio est: quod unum scilicet opus cunctorũ tota urbe maximũ fuit, atq; pulcherrimũ. Idem templorum omnium opulentissimũ, egregieq́; munitum, multoq́; ornatum auro, & argento. Quippe uniuersi fermè suas illuc diuitias, quasi in thesaurum congerebant: ideoq́; per noctem debacchatus ignis, multos ex opulentis egenos reddidit. Quapropter cõem quidem iacturã publicæ oẽs, suam autem quisq; priuatim deplorabant. Sed ubi templum omne consumptum ignibus est: plurima quoq;, & pulcherrima urbis ædificia conflagrarunt: inter quæ, ēt uestæ templum: sic ut palladium quoq; conspiceretur, quod in primis colunt, atq; in arcano habent Romani: Troia (ut perhibent) aduectum, ac tum primum postq̃ in Italiam deuenit conspectum ab hominibus. Quippe raptum id uestales uirgines media sacra uia in aulam Imperatoris transtulerunt: multæ præterea pulcherrimæq; urbis partes cõbustæ: plurimosq́; dies peruagatum incendiũ non prius sedatum est, q̃ repentinis imbribus extingueretur. Itaq; totam rem Dijs imputabant eius ætatis mortales, quorum scilicet uoluntate & inchoasse incendium, & desisse arbitrabãtur: ac portendi bella, quæ sunt deinceps insecuta consumpto pacis templo interpretabãtur. quam deinceps famã rerum euentus cõprobauit. Enimuero plurimis maximisq́; incommoditatibus laborante ciuitate, non iam ut antea multitudo beniuole Cõmodum aspicere: sed referre oẽs eius calamitatis cãm in illius iniustos actus,

& reliqua uitæ crimina. Siquidẽ neq; latebant populum scelera hominis, neq; latere ipse uolebat: sed quæ domi non sine infamia patrabantur: ea etiã in publicum ostentare haud uerebatur: eoq́; uecordiæ, petulantiæq; processit: ut paternum primo cognomen repudiaret, ac pro Cõmodo Marci filio, Herculem se Iouis filiũ iusserit appellari: depositoq́; principũ Ro. cultu, leonis pellem substerneret, manuq́; clauam gestaret: simul purpureas sibi, atq; auro intextas uestes circundaret, non sine omniũ irrisione: quippe eodem schemate & fœminarũ luxum, & heroum uirtutẽ representabat. Talẽ se uidelicet quotidie præstabat. Idẽq; mensium nomina demutauit, ac pro uetustis appellationibus, nouas de suis cognominibus imposuit: quorum ad Herculẽ pleraq;, tanq̃ scilicet ad fortissimũ referebantur. Quin statuas quoq; sibi tota urbe poni iussit: inq; ijs unam pro curia, quæ arcũ contenderet: ut etiã imagines ipsæ terrores, atq; minas præseferrẽt, quã dein tamen senatus post illius obitum substulit: proq́; ea, libertatis imaginẽ reposuit. Cõmodus aũt cum temperare iam sibi ultra nõ posset: publice spectacula edere professus: omnis se sua manu feras occisurũ pollicebatur: & cũ fortissimis quibusq; iuuenum singulari certamine depugnaturum. Ea cum rumoribus celebrarentur: concurrebant ex Italia omni, ac finitimis gentibus uniuersi ad id spectaculũ, quod nec antea oculis usurpauerant, neq; unq̃ fando audiuerant. Siquidem ita esse certa manus illius dicebatur: ut quodcunq; destinaret, iaculo sagittaue cõtingeret. Erantq́; cum illo assidue parthorum lectissimi sagittarij, ac Numidæ iaculatores: quos ille tamen omneis longe artificio supabat. Vbi autẽ spectaculi dies adfuit: pleno amphitheatro exædificatus

catus Commodo peridromus fuerat, per quem decurrere in orbem posset, ne cominus cum bestijs pugnans periclitaretur: sed superne, ac de tuto loco tela iaciendo, iaculandi potius scientiam, quàm fortitudinem ostentaret. Ceruos igitur & damas, item cornigera alia præter tauros, currens pariter ipse, atq; insequens impetebat: ac præuenta fuga, certissimis ictibus prosternebat. leones uero & pantheras, aliáq; id genus nobilissima animalia, currens in orbem superne iaculis confodiebat: sic ut nec telum quisq̃ secundum, nec uulnus uiderit nisi letiferum. Nam ut primum se fera concitauerat: statim illam uel in fronte uel in corde sauciabat: nullo præterea usus scopo, neq; ad aliã corporis partem telo destinato: sic ut pariter cũ uulnere ipso conficeretur. Cæterum bestiæ conquirebantur undiq; ac tum primum uidimus, quæ antea in picturis mirabamur. Quippe ex India, Aethiopiáq;, itemq; à meridie & à septentrionibus, quicquid incognitũ prioribus sæculis fuerat: confecit ille pariter, atq; ostendit, nullo non obstupefacto, tam certa illa manu, tamq; nusq̃ telis oberrantibus. Idẽ aliquando sagittas lunatæ cuspidis in Maurusias struthos intorquebat, quæ & pedũ celeritate & alarum quasi uelis ocyssime ferebantur: sic ut summũ contingeret collum, atq; ita capita amputaret, ut ex sectis ceruicibus (qui teli impetus fuerat) aliquãdiu tamen uiuentibus similem cursum cõtinuarent. Quin & pantheram, quæ scilicet eductum quendam in arenam cursu acerrimo comprehenderat: sic ut iamiam laniatura uideretur: ita opportuno uulnere consecutus est: ut interfecta belua hominem seruauerit, ac dentium quoq; aciem cuspide ipsa iaculi præueniret. Leones item ca-

uea centum eductos totidem missilibus uniuersos occidit: ita suo ordine iacentibus corporibus, ut numerari facillime singula possent: nullo scilicet superuacuo incidente telo. Hactenus igitur quae gerebantur, quamuis à principe aliena uiderentur: tamen quoniã fortitudinem, scientiamq; prae se ferrent, popularem quandam gratiam emerebantur. Verum ubi iam nudus ingressus amphitheatrum est: sumptisq; armis numeros gladiatorios implebat: tum uero triste Romano populo spectaculum id uisum: nobilissimum Imperatorem post tam multos parentis sui, maiorumq; triumphos, non quidem aduersus beluas arma capere militaria, uel Romanorum imperio congruentia, sed amplissimam dignitatem turpissimo, foedissimoq; cultu contaminare. Facile autem dimicans suos compares superabat: neq; tamen ultra uulnera procedebat: dante unoquoq; manus, atq; imperatorem potius, quàm gladiatorem agnoscente. eoq; uesaniae prouectus est: ut deserere principalem aulam, atq; in ludum gladiatorium migrare institueret: neq; se amplius Herculem appellari patiebatur: adoptato nobilissimi gladiatoris nomine, qui iam uita excessisset: quin simulachro illo colosseo, quod Romanis uenerabile est, solis effigiem gerens: capite dempto, suum imposuit: atq; in basi subscripsit, non quos consuesset imperatorios paternosq; titulos, sed pro germanico mille gladiatorum uictorem. Caeterum ipsum quoq; desinere aliquando ab sua uecordia, & ciuitatem tyrannide liberari oportebat: idq; anno ineunte: quem diem Romani festum agunt: ad Ianum uetustissimum Italiae deum referentes: cuius etiam Saturnum ipsum ab Ioue filio pulsum fuisse hospitem praedicant: & quod

ibi

ibi latuisset, nomen latio inditum. Quo circa etiam nunc Romani Saturnalia prius, dein uero initium anni more suo concelebrant: estq; eius dei biceps imago: ut a quo incipit, & in quem desinit annus. Cum igitur hunc diem festum ciuitas agitaret: in quo Romani inuicem se colunt, salutantq;: & nomismata alter alteri, cæteraq; omnifariam munera missitant: summiq; magistratus conspicuam sibi, & solemnem purpuram induunt: uniuersis diem concelebrantibus, statuit Commodus, non quidem ex imperatorijs (ut mos erat) ædibus, sed ex ipso gladiatorio ludo prodire in publicum: ac pro eleganti uestitu, purpuraq; imperatoria, procedere armatus deducente gladiatorum agmine, in conspectum Romani populi. Quod ubi consilium suum ad Martiam rettulit: unam è suis concubinis, cui scilicet plurimum deferebat: ac propè uxoris eam loco habebat: sic, ut præter ignem omnes honores uelut Augustæ tribuerentur: intellecto mulier tam absurdo turpiq; consilio, orare multis lachrymis, supplexq; ad genua accedere: ne aut Romanum imperium pollui pateretur: aut ipse uitam suam perditis, ac deploratis hominibus tam periculose committeret. sed cum nihil profecisset: lachrymans discessit. Ille præfectum exercitibus, Lætum nomine, & Electum cubiculi custodem ad se accitos, parare iubet in ludo ipso gladiatorio, quo se dormitum recipiat: ut illinc ad sacrificandum mane procederet: ac se armatum R. populo ostentaret. Illi multis precibus persuadere tentabant, nequid indignum principe conaretur. quibus Commodus ira percitus, facessere ab se iussis, statim in cubiculũ reuersus, ut, quẽadmodũ consueuerat, meridiaretur: sumpto in

manus libello, quales de philyra tenuissimi, atq; in utrãq; partem replicabiles fiunt: conscribit in eo quoscunq; illa nocte interficere destinauerat. ex quibus prima erat Martia: mox Lætus, atq; Electus: post hos ingens eorum numerus, qui plurimum authoritatis in senatu obtinebãt: siquidem senes uniuersos paternos amicos, tollere è medio, ne censura illorum sua interpellarentur flagitia: bonáq; ipsa diuitum dilargiri partim militibus, partim gladiatoribus decreuerat: ut alteri se defenderent, alteri oblectarent. Eum igitur libellũ ita conscriptum supra lectulum deposuit: neminem ad se introiturum suspectans. Erat autem pusio quidam infans adhuc ex ea nota, qui uestitu cætero nudi, sed auro gemmisq; ornati, solent delicatissimo cuiq; Romanorum esse oblectamento: is ita Commodo charus erat: ut cum illo sæpe etiam cubaret, ac philocommodus appellaretur: ipso indicante nomine amorem principis. Hic itaq; puer forte ludibundus, occupato inter balnea & crapulas Commodo, cubiculum ut consueuerat ingressus, sumpto in manus libello, qui cum lusitaret, foras processit: ac forte quadam in Martiam incidit: quæ cum puerum etiam ipsa diligeret: complexa prius, atq; deosculata, libellum manu aufert: uerita nequid ob infantiam inscius puer rerum fortasse grauiorum labefaceret. agnita dein Commodi manu, ac legendi cupidine illecta, ubi funesta contineri, ac se primam peti intellexit: Lætumq;, & Electum subsequi: tantamq; deinceps reliquorum futuram cædem: hæc secum ingemiscens consusurrabat. Euge Commode: hæccine præmia beneuolentiæ, amorisq; sunt? ita scilicet de te merui: cũ tam multos annos contumelias, ebrietatemq; tuam pertuli? Sed nequaquam

quaquam tibi hæc ita successerint uiro temulento, aduersus sobriam mulierem. His dictis, Electum ad se arcessit: quem etiam ipsa aliquando per se conuuenire utpote cubiculi custodé solita: & cum eo quoq; stupri habuisse con suetudinem credebatur: traditoq; in manus libello, uide, inquit, Electe cuiusmodi sumus hac nocte festum celebraturi. Is eo lecto expauefactus, (erat autem ægyptius genere audax homo, ac promptus & irasci facilis:) statim signatum libellum per hominem sibi fidum Læto legendum mittit: qui item exterritus, ad Martiam contendit: simulans de ijs ire se consultatum, quæ ad concinnandum ex iussu principis ludum gladiatorium pertinerent. Hoc igitur usi prætextu, constituunt aut faciendũ sibi q̃primũ, aut patiendum aliquid: nullũ moræ locum, nullum procrastinationi esse. Placitum aũt est, rem ueneno agi: quod se facile daturam Martia recepit: quippe solita primum illi miscere, atq; offerre poculum, ut ab amica porrectum suauius biberetur. Igitur redeunti ex balneis, cõmixtum uino odoratissimo uenenum in calice obtulit. ille diu lauando, uenandoq; collecta siti, ueluti de more propinatum sibi, temere interbibit. quare statim capitis grauedine occupatus, atq; in soporem prolapsus, cum id ex labore accidisse opinaretur: quieti se tradidit. Electus autem, & Martia recedere omnes confestim, & suam quenq; domũ reuerti iubent: ne somni indigum Commodum expergefacerent. Id autem alias quoq; ex ebrietate nimia facere consueuerat: nam cum uel balneis, uel epulis operam daret: nullum scilicet habebat præstitutum quieti tempus. Etenim aliæ ex alijs uoluptates, eæq; inter se maxime diuersæ, seruire sibi hominem etiam inuitum quocunq;

tempore subigebant. Pauxillum igitur cum requiesset: ac iam se ad stomachum, & aluum ueneni uis insinuasset: oborta uertigine, uomitus, & quidem affatim, consecutus est: siue ipso cibo, quē largiter ante sumpsisset: multáq; meri potione uirus expellente: seu quoniam principibus mos est, antequam cibum capiant, medicamento uti, quo uenena prohibeantur. Cæterū cum multa euomuisset: ueriti illi ne ueneno quoq; omni eiecto colligeret sese, atq; una omnes cædi imperaret: persuaserunt magna mercede Narcisso cuidam, audaci strenuóq; adolescenti, ut ipsum in cubiculo strangularet. Hunc finem uitæ Cōmodus habuit. xiij. annos post parentis obitum imperio administrato: unus omnium ante se imperatorū nobilissimus, omniumq; eius ætatis hominum formosissimus. Quod si dicendū de fortitudine quoq; est: ne in hoc quidē cuiq̄, præsertim destinandis ictibus, concessurus. Sed tamen totam uitæ rationem studijs, ut dictum est: fœdissimus contaminauit.

HERODIANI A MARCI PRINCIPATU HISTORIAE LIBER SECUNDUS.

Occiso Cōmodo, quēadmodum superiore uolumine demonstrauimus: cum cælare factum interfectores, & aulicas excubias fallere uellent: uili quodam stragulo inuolutum, constrictumq; corpusculum, ac duobus exploratæ fidei famulis impositum, ædibus exportandum, uelut aliquid superuacuum ex cubiculi supellectile,

pellectile, curauerunt. Qui autem exportabant, per medios euasere custodes, partim ebrios, dormitantesq;, ac manu languida tenentes hastilia: partim etiam socordes eorum, quæ ad se parum pertinere arbitrabantur. ita corpus principis furtim elatum, ac per noctem uehiculo impositum, in Aristeum miserunt. Lætus autem, & Electus, Martiaq; quid agendum foret diu deliberato: tandem decernunt: ita de eius morte rumores serere: quasi repente in apoplexiam incidisset: quod facile de illo creditum iri existimabant, quē constabat identidem solitum immoderatis epulis sagnari. Sed ante omnia tamen uisum est: aliquē prouectum ætate, ac modestum hominem deligere ad imperium, per quē & ipsi incolumes forent: & omnes à sæua immoderataq; tyrannide respirarent. Igitur diu consultato, neminem sic idoneū inuenerunt, ut Pertinacem. Erat autem Pertinax genere italus: domi, belliq; rebus gestis clarus: multisq; insignis tropæis, que aduersum Germanos, atque orientales barbaros erexerat: unusq; erat reliquus è grauissimis illis, quos pater Cōmodo amicos reliquisset: cuiq; plurimū ex oībus socijs ducibusq; detulerat: tutus hactenus, uel grauitatem ipsam uerito: uel ob paupertatem hominis dissimulante Cōmodo. siquidem id quoq; illius laudibus accedebat: ꝙ cum plurima omnium administrasset: tamen erat omnium pauperrimus. Hunc igitur Pertinacem nocte intempesta sopitis omnibus, Lætus, atq; Electus cum paucis eiusdem factionis adeunt: & cum ianuam occlusam offendissent, ianitorem excitarunt: qui ubi adaperuit, militesq;, & Lætum præfectum adesse uidit: perterritus, atq; expauefactus Pertinaci renunciat. Is admitti illico iubet:

euentura mox inquiens, quæ sibi ad eam diem mala præsagierat. Tanta porrò fuit animi constantia: ut ne lecto quidem se mouerit, aut habitum oris demutauerit: sed ingressis Læto, atq; Electo, quis ad se occidendum missos crederet: pleno audaciæ uultu, minimeq; pallenti, iampridem inquit, hunc exitum uitæ singulis etiam noctibus sperabam: qui ex omnibus paternis amicis unus adhuc essem reliquus: itaq; demirabar, quonam tamdiu rē differret Commodus. proinde quid statis? quin facitis imperata? meq; à tristi aliquando, ac perpetua formidine liberatis? Ad hæc Lætus, desine, inquit, indigna te, & superiore uita fabulari: neq; nos mortem tuam, sed salutem, cum nostram, tum Romani imperij petitum uenimus. Iacet enim Tyrannus, debitasq; luit pœnas: ea passus à nobis, quæ in nos facere moliebatur. Quare huc adsumus, imperiū tibi tradituri: quē unum ex omni senatu uel temperantia uitæ, uel authoritate, uel ætate etiam, & grauitate morū scimus esse præstantissimum, charumq; populo, & uenerabilem: sperantes, quod agimus, & optabile illis, & nobis salubre futurum. Ad hæc Pertinax, desinite, inquit, senem ludere hominem: atq; ita timiditates arguere: ut prius decipere, dein occidere studeatis. Atqui inquit Electus, quando nobis parum credis: cape libellum hunc, (nam manū certe agnoscis Cōmodi) ac tute lege: cognosces proculdubio, quantum effugerimus periculi: neq; tentamentū aliquod in nostris uerbis, sed ueri fidem deprehendes. Quod ubi Pertinax fecit: iam profecto uiris antea quoq; sibi amicissimis credendum ratus, intellecta omni re, totum se illorum potestati permisit. Placuit igitur primo exercitum adiri: ac militum tentari animos: quos

tamen

tamen Lætus in sententiam suam facile se adducturum pollicetur: quippe cuius aliqua, utpote præfecti futura esset apud illos authoritas. Quocirca omnes, quotquot aderant: ad exercitum festinant: cum iam multum noctis processisset, instante Cal. Ianuariarum die. Mittunt preterea fidos homines, qui passim rumorem disseminent: uita defunctum Commodum, Pertinacemq; iam imperaturum contendere ad exercitum. Qui ubi rumor euagatus: repente populus uniuersus lymphato simillis, ebacchari, & discurrere per uias, ac lætabundi omnes renunciare pro se quisq; amicis, quibus aut dignitas, aut diuitiæ superabant: nanq; illis potissimum discrimen impendebat à Cōmodo. Ibant igitur ad templa & aras, Dijs gratulatum: alij alia uociferantes. Quidam iacere Tyrannum: pars gladiatorem: nonnulli etiam multo his fœdiora. quæq; hactenus metus represserat: ea nunc, licentia ac libertate oborta, impune iactabātur. Sed & pleraq; pars populi cursu concitato, ad exercitum contendebat: ueritis omnibus, ut satis libenter imperatorē Pertinacem milites acciperent. quippe moderatum principem, non sanè nimis ex sententia futurum sperabant militibus: qui scilicet tyrannidi seruire, uimq; omnem, ac rapinas exercere consueuissent. Itaq; uelut ad obsequium impulsuri, confluxere ad castra frequentes: quo ubi peruentum: ingressi Lætus, & Electus una cum Pertinace sunt: ibi conuocatis militibus ad hunc modum Lætus uerba facit. Commodus imperator uester apoplexiæ morbo interijt: causa mortis nemo alius, sed est ipsemet sibi. Nam cum frustra nos optima, atq; salubria subijceremus: gerens ille se quemadmodum omnes nostis: cibo, potuq; nimio suffoca-

tus est: atq; is quidem suo sibi fato extinctus, perijt. quippe non una eademq; cunctis hominibus mortis causa: sed aliæ alijs: cunctæq; tamen ad eundem tendentes uitæ finem. Verum pro illo adducimus uobis ipsi, ac Ro. populus uirum ætate grauem: uita moderatum: militaris disciplinæ peritissimum: cuius bellicam uirtutem, uos quidē ueterani sæpenumero experti: cæteri tot annos urbi præfectum, nō honore solum, sed etiā admiratione dignissimum iudicastis. Igitur fortuna non principē solum uobis dat, sed parentem quoq; optimū: cuius principatus nō uobis modo, q eum præsentes tuemini: sed ijs etiam iucūdissimus futurus est: qui ripas fluuiorum, ac Romani terminos imperij defensant, uidelicet res eius præclare gestas memoria retinētibus. Neq; uero iam barbaros nobis pretio conciliabimus: sed eorum memores, quæ hoc duce perpessi sunt: metu potius subigentur. Hæc dicente Læto, minime iam se cohibuit populus: quin cessante adhuc, & dubitabundo milite, Augustum illum declararet: patremq; appellaret: & faustis omnibus acclamationibus prosequeretur. Idem etiam milites factitabant: quanquam non pari alacritate: sed circunfusa undiq;, inermibus, festumq; agitantibus diem, populi turba, facile illos acclamare, ac Pertinacem uocare Augustum coëgit. mox iurati de more in illius nomen, factaq; re diuina, laureati omnes populus; atq; exercitus prosequebantur. Sed postq̄ in aulam imperatoriam per noctem (ut diximus) à milite populoq; deductus: magnis curarum motibus æstuabat. & q̄uis animo esse forti constantiq; uideretur: tamen illum uehementer præsentia territabant: non de salute sua magnopere solicitum, quippe aliàs grauiora pericula contempserat:

sed repentinæ tyrannidis mutationem animo uersantem, nobilitatemq́; nonnullorum senatorum reputantem: quos minime passuros arbitrabatur, post imperatorem generosissimum recidisse principatum ad hominem priuatæ stirpis, atq; obscuræ. Nam si uita ipsius plane temperans, ac frugalis bene audiebat: maximamq́; in bellicis negocijs gloriam fuerat adeptus: attamen claritate generis impar habebatur. Igitur postquam diluxit, in curiam se contulit: neq; ignem sibi præferri, neq; ulla principatus insignia passus attolli: donec senatus sententiam scitaretur. Sed eum omnes simulatq; uiderunt: lætis acclamationibus unanimiter exceperunt: Augustumq́;, & imperatorem consalutarunt. At ille recusare instituit, tanquam rem inuidiosam, nomen imperij: excusare senectutem, ueniamq́; orare: multos esse dictitans patritios uiros, quibus magis imperium conueniret: simul Glabrionem manu comprehensum protrahens, sessitare imperatoria sella iubebat. Erat enim ille omnium patritiorum nobilissimus: ad Aeneam Veneris, & Anchisæ filium seriem generis referens: idemq́; iterum consul: qui tamen ita tum locutus est. Equidem egomet, quem tu omnium putas dignissimum: cedo tibi imperio, atq; una mecum senatus omnis summam tibi potestatem decernimus. Ibi uero ille uim pœnæ afferentibus, atq; impense rogantibus uniuersis, uix tandem dubitandus sellam imperatoriam conscendit: atq; orationem huiusmodi habuit. Consensus hic uester, studiumq́; eximium uni mihi plurimum in tanta ista nobilitate deferendi, cum omni adulationis suspicione uacet: argumentumq́; beneuolentiæ fidemq́; præferat: alium fortassis audaciorem, atq;

alacriorem redderet ad ea, quæ traderentur suscipienda: sperantem facili se gubernatione usurum: qui tantam in uobis beneuolentiam animaduerteret. Me autem contra, magna ista scilicet, atq; egregia, sicut honoris sensu obstupefaciunt: ita metu quodam, curáq; solicitant. siquidem ardum in primis est, magnis acceptis beneficijs, paria referre. Nam in beneficiorum uicissitudine, si magnam gratiam referat, qui paruam debuerit: non tam facilitas remunerãdi expẽditur, quàm in ipso argumentum grati animi commendatur. Sed cum prior quispiam eximia in te quædã contulerit: tum si illũ parũ ample demerearis, non tam deesse, quod reponas: quàm ipse inops sensuum, ac planè ingratissimus uideare. Cerno igitur iam animo, quàm mihi arduum sit propositum certamen: ne tanto à uobis accepto honore, parum me fortasse dignum exhibeam. quippe non in sella ipsa fastigium dignitatis: sed in operibus situm, quæ illam minime dedecorent. nam quantum præterita odimus: tantum de futuris bene speramus. & ut tenax est iniuriarum memoria (quod enim offendit, nunquam obliteratur:) sic beneficia in ipso excidunt usu: siquidem non tam delectat libertas, quàm seruitus offendit. neq; habendam quisq̃ gratiam putat, ꝙ rebus suis pro arbitrio utatur: quippe id sibi deberi iure autumat. Qui uero suis exuitur bonis, nunquam sanè iniuriarum obliuiscitur. neq; quisq̃ lucro apponit, ꝙ utilitatem in commune pariat. quæ enim publicæ prosunt: parum cuiq; curæ sunt. Sin quæ propria cuiusq; sunt, minus ex sententia ceciderint: tum nemo satis secum benigne agi putat. Ad hæc quicunq; enormibus tyrannorum, atq; immensis largitionibus insuerunt: ij, si frugalius paulo, aut con-

tinentius ex pecuniæ inopia agere instituas: non tam id moderatæ cuidam dispensationi, prudentiq; attribuunt: quàm auaritiam continuo tibi, & sordes exprobrant. neq; autem cogitant neminem posse magna cuiuis dilargiri: qui se à ui, atq; à rapinis abstineat. Qui autem recte, ac pro cuiusq; dignitate dispensat: non modo nihil cuiquam iniuste eripit: sed & cæteros frugi esse docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis uestris reputantes, adnitimini uos quoq; mecum patres: communemq; hanc imperij administrationem existimate. quippe in repu. optimatium, non autem sub tyrannide uicturi, cum sibi optimam habere spem, tum reliquis etiam debetis polliceri. Hæc locutus Pertinax, senatui animum addidit: uotisq; exceptus, & acclamationibus: habitusq; honorificentissime, Iouis, aliorumq; Deorum templis consalutatis, sacrificioq; de more facto, in aulam palatinam se contulit. Postea uero quàm fama uulgauit, quæ ille uel in senatu dixisset: uel ad populum scripsisset: læti omnes agitare: sperantes serium se & clementem principem, parentemq; adeo magis, quàm imperatorem habituros. Nam & militibus edixit, ne cui ex populo contumeliam facerent, ne'ue quem uiatorem pulsarent: cunctaq; denique ad honesti cultum, modestiamq; referebat. Ipse cum aut ingrederetur, aut ius diceret, comem scilicet ac mansuetam indolem ostendebat. & cum Marcum in primis referre uideretur, seniores quidem admonitu delectabat, reliquos autem à crudeli contumeliosaq; tyrannide ad modestam uitam tranquillamq; uindicatos, facile ad se amandum impulerat. Quæ cum fama latius euagare-

tur nationes omnes, atq; exercitus subiectos Romanis, aut amicos: ad deferendos ei diuinos honores incitauit. Quin Barbari quoq;, siqui aut frenos depulerant: aut seditiones moliebantur: metu uirtutis, quàm praestitisse eum superioribus bellis meminissent: iustitiaéq; fide, cum neminem ab illo scirent ultro offendi: sed gratiam cuiq; pro meritis referri: uiḿq; abesse & crudelitatem: sponte illi se dediderunt. Legationes praeterea undiq; confluebant: gratulatum Romano populo, q Pertinacis imperio gubernarentur. sed, quod plerisq; omnibus publice, priuatiḿq; gratum fuit: modestum, mansuetuḿq; principem Popu. Romano contigisse. Id uero urbanae cohortes imperatorum custodiae adhibitae, grauiter, molestéq; ferebant: siquidem à rapinis, iniurijsq; ad temperatum uitae cultum reuocatae, ac mitem illam ciuileḿq; gubernandi rationem in contumeliam suam, ac dedecus accipientes, ut ex qua licentiam sibi ademptam intelligerent: nullo iam pacto rectorem huiuscemodi tolerandum statuebant. Igitur principio contumaciores se gerere, minusq; dicto audientes esse: postremo nondum bimestri imperio expleto, cum quidem ille iam non dubium suae probitatis specimen dedisset: uniuersis in optimam spem erectis, inuidit repente mala sors, quae omnia funditus euertit: sic, ut egregij illi conatus uehementer omnibus profuturi, in medio quasi cursu prolaberentur. Nam primum quidem quicquid in Italia aut alibi gentium inculti, soli etiamq; sub regibus uacaret: id totum occupantibus & colentibus adiudicauit: deceḿq; annorum immunitatem, ac perpetuam libertatem agricolis concessit. Imperatorijs autem possessionibus nomen suum inscribi prohibuit: non esse

illas dictitans imperantium proprias, sed communes Romanorum, & publicas. Vectigalia quoq; omnia, quæ ad contrahendas pecunias tyranni excogitauerant: in fluuiorum ripis, in urbium portibus, perq; uias, & itinera, penitus remisit: atq; in antiquam libertatem reuocauit. multaq; item ad id exemplum facturus uidebatur: nam & delatores urbe exegerat: & ubiubi inuenirentur puniri imperauerat: cauens, ne cui de uanis criminibus periculum conflaretur. Ergo in maxima tranquillitate sese, beatissimoq; rerum statu uicturos, senatus, cæteriq; arbitrabantur: siquidem adeo se æquabilem, paremq; cæteris præstabat: ut filium quoq; iam adolescentem in aulam palatinam nunquam adduxerit, sed intra priuatos parietes continuerit: sic ut in ludum quoq; literarium, atq; gymnasia de more itaret nihil priuatis absimilis: erudireturq;: & omnia perinde, ut quiuis medio agitaret: neq; ullam aut tyrannicam, aut omnino imperatoriam pompam ostentaret. Cum in hac morum uitæq; modestia ageret: soli scilicet prætoriani milites præsentem rerum conditionem haud satis æquo animo ferentes, ueterem illam licentiam uiolenter se gerendi, raptandiq; omnia affectabant: interq; uina, & epulas consilia inierunt, Pertinacem è medio tollendi, grauem ipsis atq; onerosum: alterumq; eius loco imponendi rebus Romanis indulgentem, atq; intemperantem: nihilq; deniq; non licentiæ præbiturum. Igitur confestim haud opinato cunctis ocium agitantibus, turbidi, ac fruentes, militari cursu meridie ipso, protentis hastis, nudis gladijs, frequentes ad imperatoris ædes feruntur. re autem subita, insperataq; perterriti cubicularij palatini, pauci plurimis, et

inermes armatis minime ausi resistere: relicta sua quisque statione, diuersi alij alio defugerunt. Pauci tamen ex amicissimis, nunciato militum concursu persuadere pertinaci conabantur, uti fuga sibi consuleret: populiq; auxilium imploraret. Ille autem tametsi utilia in præsens audiebat: tamen indecorum existimans, atq; illiberale, minimeq; dignũ imperatoria maiestate, atq; anteacta uita fugæ aut latebris salutem debere: occurrere periculo, ac procedere in medium decreuit: sperans persuasurum quæ uellet, & furentes in præsens animos placaturũ. Igitur cubiculo egressus, factusq; irruẽtibus obuiam, quærere causas instititi tam subiti motus, & à fœdissimo illo tumultu absterrere: non attonitus periculo, sed habitum oris grauem moderatumq; retinens, paremq; imperatoriæ dignitati: ac nihil humile, nihil pauidum, aut obnoxium, nihil deniq; supplice dignum præse ferens, ita ad eos uerba fecit. Me quidem ó milites inquit, si occiditis, neq; ipsi rem magnam facitis: neq; mihi sanè grauem, homini uidelicet huius ætatis & gloriæ: siquidem humanæ uitæ finis certe est aliquis necessarius. uos autem principis curæ, custodiæq; & propulsandis aliunde periculis adhibitos, cædem ipsos facere primos: neq; ciuili tantum, sed imperatorio quoq; sanguine polluere dextras: id uero uidete: ne uel in præsens flagitiosum sit uobis, uel in posterum periculosum. neq; enim ego ulla uos iniuria affeci. si enim Commodi doletis interitu: nihil profecto nouum fuit mori, qui homo natus fuerat: sin dolo necatum putatis: non meum sanè id crimen: quippe quem ipsi scitis ab omni etiam suspitione procul abesse. quæ enim tunc acta sunt, uos primi cognita habuistis: ut etiam siquid

obortum

obortum suspicionis est, id utiq; alios attigerit. Cæterum ne illo quidem extincto quicquã nobis desieri patiemur: quod modeste atq; ex dignitate uestra, nõ autem per uim & rapinas concupiueritis. Ita loquente eo, iam quidam ex his permotum iri uidebantur: neq; sanè pauci abire iam cœperant, ueriti sanctimoniam principis, ac senectutem: sed à cæteris facto impetu, obtruncatur. Qui statim eo perpetrato scelere, multitudinem declinantes indignissime laturam id facinus, occupant in castra abire: muroq; continent se: dispositis pro turribus armatis, qui populum à mœnibus arcerent. Hunc finem Pertinax sortitus est uitæ, morumq; (ut supra diximus) laudandus. sed ubi cædis illius fama per populum dedita: tumultu. s. luctuq; omnia compleri: discurrere uniuersi furentibus similes: neq; certi quid agerent, quærere ipsos authores, quos neq; inuenire tum poterant, neq; ulcisci. Præcipue uero senatus indigne id ferre: communemq; eam calamitatem existimare: desyderans parentem optimum, ac principem indulgentissimum: rursumq; tyrannidem metuens, quam cordi esse militibus intelligebat. Sed cum dies unus, itemq; alter abijsset: plebsq; uniuersa suo quisq; metu quietem ageret: & qui dignitate authoritateq; pollebant, in sua prædia, q̃longissime poterant, ab urbe secessissent: nequid in eligendo successore grauius obijceretur: cognito milites & quietum esse populum, & existere neminem, qui principem interfectum uindicaret: ipsi quidem castris se continebant. constituto autem supra murum uocalissimo quoq;, edicunt uenale imperium: tradituros q; se ei, qui plurimum pecuniæ polliceretur: tutoq; in aulam deducturos. Id auditum

neminem è senatu grauitate, atq; authoritate præditum, neminem è nobilitate, aut ex his deniq; permouit: quicunq; adhuc opulenti superabant, tenues reliquiæ Commodi Tyrannidis: neq; ausus quisq̃ aut muro succedere: aut turpem contumeliosumq́; dominatum pecunia pacisci. Sed enim Iuliano cuidam consulari uiro, qui grandem habere pecuniam credebatur: uespere supra cœnam nunciatur inter uinum, atq; epulas militum edictum: quippe homo alioqui parum uitæ continentis habebatur. Persuadent igitur uxor, atq; filia, & parasitorum turba, ut relicta mensa acceleret: & quid agatur intelligat: ac subinde inter eundum adhortantur, occupet proiectum imperium: superaturum largitione omnes, qui tantum diuitiarum possideat. Igitur ubi ad muros accessit: clamare occœpit, daturum quæ uellent: habere se magnas opes, plenos auri thesauros atq; argenti. Eodemq; tempore Sulpitianus & ipse uir consularis, ac præfectus urbi, socerq; Pertinacis, imperium licitabatur: uerum in eo milites suspectam habuerunt Pertinacis propinquitatem: subesse aliquid fraudis suspectantes, quo illius cædes uindicaretur. Ergo Iulianum scalis demissis supra muros attollunt: non prius ausi reserare portas, quàm conueniret de numero dãdæ pecuniæ. Ille ingressus in castra, primum quidem honores Commodi, & statuas, quas tulerat senatus, instauraturum pollicebatur: concessurumq́; ipsis, quam quondam sub illo licentiam obtinuissent. præterea militibus singulis plus multo argenti daturum, quàm aut petere auderent, aut accepturos expectauerant: neq; in dando moram futuram: nam domi eã pecuniã adseruari. quibus adducti rebus milites, atq; in tantam spẽ erecti,
Iulianum

Iulianum declarant principem: simul ei Cōmodi cognomen imponunt. Tum signis sublatis, impositisq; illius imaginibus deducere hominem tendunt. Igitur de more sacrificio in castris peracto, exijt maiore militum comitatu, quàm cæteri consueuerant: siquidem per uim contráq; populi uoluntatem, pérq; turpitudinem, & dedecus, imperium emercatus, iure impetum multitudinis uerebatur: sed induti armaturas milites, circunseptíq; undiq;, testudine facta, ut etiam si res posceret, dimicarent: receptóq; in medium imperatore suo, clypeis, hastísq; supra capita elatis, ut tutiores forent, si forte lapides è tectis mitterentur: deducunt eum in aulam: neq; auso resistere populo, neq; (ut mos est) faustis acclamationibus prosequente, sed diras procul imprecantibus uniuersis, grauiterq; exprobrantibus, q̄ ære sibi imperium parauisset. Tunc primum uidelicet corrupti militum mores: fœdáq; & insatiabilis pecuniæ cupiditas, & contemptus imperatoriæ maiestatis inoleuit. Nam cum neq; uindex existeret ullus tam crudeliter interfecti principis: neq; promercale factum imperium, fœdéq; nundinatum quisq̄ prohibuisset: id uero initium, causáq; militibus fuit: ut etiam imposterum turpissimi, contumacissíq; euaderent: sic, ut auaritia indies, ac principum contemptus etiam usq; ad sanguinem proueheretur. Enimuero Iulianus imperium adeptus, delitijs continuo, crapulǽq; se dedere: circa rem publicam indiligens, uitamq; mollissimam luxúq; circunfluentem traducere. sed & spem militum fefellerat: neq; implere fidem promissorum potuerat: siquidem nec opes domi, quantas iactabat: & publicum ærarium sumptibus illis insanis iam-

pridem à Commodo exhaustum. Quare cum milites habebat infensos: tum à populo totius rei conscio facile contemnebatur. Itaq; & prætereuntem maledictis insectabantur: & turpes ambiguasq; uoluptates exprobrabant: sic, ut propalàm etiam in circo, quo maxima uis hominum confluit: Iulianum incesserent: ac uindicem Romani imperij, præsulemq; principatus Nigrum uocitarent: orantes ut q̃primum adesset, ipsosq; à tantis contumelijs assereret. Is Niger consulatum gesserat, ac tum Syriæ præerat uniuersæ: qui honos ea tempestate multo maximus erat: quippe etiam Phœnices, omnisq; ad Euphratem regio Nigri suberat imperio. Ipse ætatis erat iam ad senectutem spectantis: multisq; & magnis in rebus uersatus, famam obtinuerat mansuetudinis, ac dexteritatis: sic, ut etiam Pertinacis uitam putaretur æmulari: quibus maxime rebus populi fauorem adeptus uidebatur. Hunc igitur assidue frequentis populi clamores implorabant: ac præsentem Iulianum conuitio lacerantes, illum etiam absentem uniuersi principalibus acclamationibus, faustisq; uocibus prosequebantur. Quibus intellectis, Niger putans omnia sibi ex sententia successura: & q̃ à militibus negligebatur Iulianus, ut qui fidem minime impleuerat: & contemnebatur à populo, ut parum dignus empto principatu: spem cepit imperij uindicandi. ac primo quidem ex ducibus, tribunisq;, cæterisq; militibus, qui plurimum haberent authoritatis: diuersos aliũ alio tempore domum dimittebat: edoctos rerum omniũ, quæ sibi Roma afferebantur. Id hoc consilio faciebat, ut quamlatissime toto oriente rumores disseminarentur: ita enim sibi adiuncturũ q̃plurimos existimabat: si non imperium ex

perium ex insidijs occupaturus, sed opem uocantibus, atque implorantibus allaturus uideretur. Proinde uniuersi confestim adesse: obsecrare pro se quisque, obtestarique: uti quamprimum Remp. capesseret. Est autem Syrorum gens natura leuis, pronaque ad res nouandas. amabant autem uehementer Nigrum, quod & imperium apud illos humanissime gesserat: & ludis multitudinem, ac celebritatibus detinuerat. Sunt autem Syri suapte natura huiuscemodi oblectamentorum cupidiores: è quibus Antiocheni maximam fœlicissimamque urbem inhabitantes, totum fermè annum uel in urbe ipsa, uel in suburbanis ludos, & festa concelebrant. Quocirca edendis assidue spectaculis, ac remittendis exhilarandisque ocio animis, ita sibi uulgus adiunxerat: ut ab omnibus magnopere coleretur. quæ cum ita se habere intelligeret: iussis adesse dicta die militibus, reliqua etiam confluente multitudine: ita pro suggestu ad id ipsum extructo uerba fecit.

Quã mire ingenium quantaque in rebus maioribus aggrediendis nostra cautio sit: forsitan ipsi quoque iampridem cognouistis. neque ego nunc apud uos processissem uerba facturus: si uel priuato consilio, uel incerta spe, aut spem superante cupiditate adducerer. sed me uocant Romani: & assidue clamantes fatigant: ut eis manum porrigam salutarem: neque patiar tam excellens, tamque gloriosum relictum à maioribus imperiũ iacere abiectum turpiter. Vt autem citra occasionem aliquam res aggredi tantas, audax sanè, temerariumque sit: ita si implorantibus, ac rogantibus opem deneges: timiditatis, & proditionis crimine labores. quapropter eo consilio ad uos huc prodij: ut scitarer, quid facto opus esse duceretis: uobisque

uterer, quasi totius negotij huius consultoribus. quod si ex sententia successerit: communis mihi inde uobiscũ erit utilitas. Neq; n. tenues opes, aut leues sunt, quæ nos solicitant: sed ipse Ro. Po. cui rerum omnium potestatem superi tribuerunt: ipsum Romanum imperium fluctuans adhuc, neq; apud quenq̃ certa sede residens. Sed neq; parũ tuta inimus consilia: his implorantiũ animis, nullo ad prohibẽdum resistendumq; parato. Nã qui illinc ueniunt: ne ipsos quidẽ milites, unde imperiũ emptitauerit, satis ei fidos fore affirmant, quoniam promissa non soluerit. quæ sit igitur uestra mens ostendite. Talia loquentem continuo exercitus omnis, cæterumq; uulgus imperatorẽ, atq; Augustum consalutant. Tum amictũ purpura, reliquoq; exornatum aulico paratu, ibidẽ ex tempore cõquisito, præcedente ẽt igni, in Antiochiæ primũ templa, mox ad suas ædes deduxerunt: quas ẽt seu non iam priuatas omnibus extra insignibus imperatorijs adornauerũt. His lætus Niger, cum s. & Romanorum animos, & cæterorum studia hominum animaduerteret: iam haud dubie rem omnem sibi esse in uado arbitrabatur. qui postq̃ rumor ĩcrebruit: statim quæcunq; aduersum Europæ continentem nationes incolunt: festinare pro se quæq;, ut præsto illi essent: legatiq; undiq; Antiochiã confluere, uelut ad legitimum principẽ: Reges quoq; & Satrapæ trans Euphraten, Tygrimq; habitantes, gratulatũ miserunt: suamq; operã in omnem euentum pollicebãtur. quos ille amplissimis affectos muneribus, gratijsq; actis dimittebat: nullis sibi in præsens opus esse auxilijs affirmans: satis munitum imperiũ, idq; gesturum se incruentũ. Quare tanta spe sublatis animis, supinius iam, negligentiusq; agitabat: seq; populumq; Antiochenum,

chenum, otio delitijsq; oblectans, ludosq; edens, & spectacula. Neq; uero aut Romam, quod res maxime postulabat: proficisci studuit: aut illyricos exercitus, qui .s. in primis adeundi conciliãdiq; fuerant: ullis de rebus certiores fecit: sperans statim intellectare, cũ Romanis eos pariter, cumq; orientis totius excercitibus consensuros. Hæc dum agitaret leui, incertaq; spe subnixus: fama iam per Pãnonios, Illyricosq; increbruerat: perq; exercitus omnes, q. pro ripis Danubij, Rheniq; excubantes cohercendis barbaris Romanum tuentur imperium. Præerat autem Pannonijs uniuersis, (nam unius regebantur imperio:) Seuerus quidam genere afer: uehemens homo negotijs gerendis, ac ferox, uitæq; insuetus duræ, & asperæ, promptus excogitandis, acer exequendis rebus: qui postq̃ Romanum principatum pendere sublimem, quasiq; direptui expositum uidit: alterum quidem, ut desidem: alterum ut parũ efficacem contemptui habuit. Addebant præterea spẽ somnia quædam, & oracula, cæteraq; futurorum præsagia: tum deniq; fidem ueri impetrantia, cum sunt euentum sortita: quorum pleraq; ipse in libris de uita sua conscripsit: ac publice in tabulis picta dedicauit: sed quod illi extremum, maximiq; momenti somnium spem propemodũ oẽm conciliauit: id ne nobis quidem silentio prætereundũ. quo enim tempore nuntiatum est, Pertinacem ad imperiũ ascitum: peracto Seuerus sacrificio, iuratusq; fidem principi, ubi primum domum rediit: somno cõprehensus, uidet per quietem magnum quendam, ac generosum equum ornatum phaleris imperialibus, qui Pertinacem ipsum per urbem ueheret media sacra uia. Sed ubi ad ipsum fori peruenit ingressum: in quem olim liber popu-

lus frequens conueniebat: uisus est excussisse Pertinacem equus, atq; abiecisse humi: proximeq; astanti Seuero tergum substernere: eumq; perferre sublimem tuto in forum medium, conspicuũ uenerabundæ multitudini. Manet autem adhuc huius imago somnij eodem ipso loco, ingens ex ære conflata. Ad hunc igitur modũ sublatis animis Seuerus, ac se diuina prouidentia sollicitari ad imperium ratus, decreuit animos periclitari militum. quare primum quidẽ præfectos, tribunosq;, & primos militum sibi adiungens, cumq; ijs de Romano imperio sermones serens, abiectum id esse dictitabat: existente nullo, per quẽ fortiter, atq; ex dignitate gubernaretur. inuehẽs præterea in prætorianas cohortes, quæ sacramentum militare ciuili, imperatorioq; sanguine polluissent: uindicãdam esse aiebat, ac persequẽdã Pertinacis cædẽ: minime ignarus, excubare adhuc memoriã Pertinacis apud Illyricos exercitus: quoniam sub imperatore Marco multa illius ductu aduersus Germanos tropæa excitauerant: & cum præfectus Illyrico foret: nullum non exemplũ uirtutis in prælio ostentauerat: beneuolentiã porrò, ac probitatem ad hæc, ciuile, moderatumq; imperiũ socijs præstiterat. quocirca memoriam eius principis colentes, tantam in illum editam crudelitatem indignissime ferebant. Hanc igitur Seuerus occasionem arripiẽs, facile eos, quo uellet adducebat: simulans non se quidem imperium quærere: aut summam potestatem affectare: sed ire ultum sanguinem tanti principis. Nam ut eius regionis homines corporibus utuntur prænalidis, atq; proceris: & in pugnam, cædemq; paratissimis: ita pingui sunt ingenio: quare haud facile sentiunt, siquid agas dicis'ue astute,

cas'ue astute, ac subdole. Quocirca cum fidem fecisset Seuerus, cædem se Pertinacis persequi uelle: ita sibi uniuersos conciliauit: ut imperator diceretur: summamq; ab eis acciperet potestatem. Sed ubi Pannoniorum animos explorauit: statim uicinarum quoq; gentium præsides, quæcunq; Romano subiacent imperio: magnis illexit præmijs. Erat autem Seuerus unus omniū mortalium ad amorem simulandum maxime factus: sic, ut ne iusiurandum quidem fallere dubitaret, si ita usus posceret: longéq; aliud in lingua promptum, quàm in animo reconditum gerebat. Igitur Illyrico omni, rectoribusq; prouinciarum per literas insinuatus, collectisq; undecunq; militibus, ac suscepto Pertinacis cognomine, quod non Illyricis modo, sed Romano etiam populo gratissimum fore suspicabatur: conuocatis omnibus in campum, ita pro suggestu locutus dicitur. Quantum uel fidei, uel religionis erga deos, per quos iurati estis: quantumq; honoris imperatoribus exhibeatis, quos adeo ueneramini: facile ostenditis milites: cum tantopere indignamini, cohortes urbanas, pompæ magis, quàm uirtutis administras, adeo fœdum facinus perpetrasse. Ac mihi quidem in uotis est, nunc primum tantam spem auspicanti, (nam profecto scitis, quàm semper audiens dicto principibus fuerim:) perducere ad exitum, atq; explicare, quæ uobis cordi sunt: neq; Romanum imperium abiectum pati: quod quidem apud maiores summa semper authoritate gestum, uenerandum omnibus uidebatur. Postea uero quàm ad Commodum recidit: & si ob illius adolescentiam sæpenumero impegit: attamen omne uitiū, cum ipsius principis nobili-

tate, tum ſanctiſſimi parentis memoria obumbrabatur: neq; tam errata illius, odium, q̃ miſericordiam emerebantur. Quippe non tam ipſi, quæ gerebantur: q̃ aſſentatoribus imputabamus, cæteriſq; malarum artium conſultoribus, atq; miniſtris: donec ad ſanctiſſimum illum ſenem, cuius adhuc uirtutis, & probitatis, noſtris mentibus memoria reſidet: delatum fuit imperium. quem tamen tantum abeſt, ut tolerare illi potuerint: ut cæde etiam nefaria talem uirum è medio ſubſtulerint. Poſt hunc autem terræ, mariſq; imperium, neſcio quis turpiſſime auctionatus, & populo quẽadmodũ auditis, inuiſus eſt: & milites ipſos, quibus impoſuit: parũ fidos habet. qui tamen ſi etiam defenſuri illũ forent, attamen neq; numero uniuerſi, neq; uirtute ſinguli conferendi ſunt uobis. Ad hæc bellica uos negotia exercuerũt: nam & cum barbaris pedẽ conferre, & labores omneis perferre, & algores, æſtuſq; deſpicere, & concreta gelu calcare flumina, & potare effoſſos latices, non hauſtos, & uenatu inuigilare conſueuiſtis: omnia deniq; ad uirtutẽ adepti uiatica: ſic, ut nemini facile ſit, ueſtris obſiſtere uiribus. Etenim labore miles probatur, non mollitudine: qua illi exſaturati, atq; enutriti, ne uocẽ quidẽ ueſtram, nedum pugnã poterunt ſuſtinere. Quod ſicui Syriæ res formidabiles uidentur: is uel ex eo cogitet, q̃ imbecillæ ſint: quãq; tenui ſpe nitantur: quod neq; adhuc progredi quoq̃, neq; de urbe petenda deliberare auſi: ſedeſq; illas boni conſulentes, delitias in diẽ quæſitas, lucrũ eſſe ambiguæ poteſtatis arbitrantur. Eſt autẽ ad ioca & cauilla in primis factum Syrorum genus: tum qui Antiochiam colunt: ij ſtudere Nigro potiſſimum creduntur: nam gentes reliquæ, & ciuitates, cum adhuc neminem

imperio dignum aspiciant: quiq; sit rempu. fortiter, moderateq; gesturus: ei. s. obedire se tandem simulant. Quod si ab illyrico exercitu ducem creatum cognouerint: simulq; nostrum nomen inaudierint: non obscurum sane apud ipsos, neq; ignoratum: quippe illic etiam cum imperio praefuimus: neq; me profecto desidiae, aut torporis arguerint: neq; uestrum exceptare impetum, aut bellicam uirtutem uolent experiri: praesertim cum & corporum proceritatibus, & armorum exercitationibus, & conferenda manu, longe uobis impares habeantur. Quare occupemus q̃primum Romam, larem ipsum imperij: reliqua dein facile expedituri, cum deorum oraculis, tum armorum, corporumq; uestrorum uiribus confidentes. Haec locutum Seuerum faustis acclamationibus milites exceperunt: Augustum, Pertinacemq; appellantes, studiumq; in eum propensum, atq; egregiam uoluntatem pollicebantur. At Seuerus nihil procrastinandum ratus, armari quamexpeditissime iubet: iterq; ad urbem edicit: distributisq; uiritim cibarijs, omniq; uiatico, nihil sibi ad celeritatem facit reliqui: nullis interquiescens locis, ac uix residere tantisper milites passus, donec a nimia itineris contentione respirarent. Ipse inter primos laborans, uiliq; tabernaculo utens, cibum potumq; eundem, quem etiam caeteri milites capiebat: nihil unquam imperatoriae luxuriae, nihil delitiarum ostentans: sic, ut acceptior indies militibus fieret. Nam cum laborum omnium, non modo particeps, sed princeps etiam, authorq; foret: adeo cunctis uenerabilis erat: ut nihil non pro illo cupidissime facturi uiderentur. Postea uero q̃ emensa Pannonia ipsos Italiae montes insedit: famamq; sui prae-

uenlens prius coràm conspectus est, quàm aduentare auditum fuerat: magnus scilicet omnes Italiæ ciuitates, tanto conspecto exercitu, metus inuasit. Quippe homines in Italia iampridem ab armis, belloq; remotissimi, agros, pacemq; colebant: etenim quandiu libera ciuitas egit: atq; à senatu belli duces eligebantur: fuere in armis semper Italiæ nationes: Græcisq; & barbaris subactis, terræ sibi, marisq; imperium pepererunt. neq; ulla orbis terrarum pars, aut cœli tractus fuit: quo non uires suas Romanorum arma protulerint. Postea uero quàm Augustus rerum potitus est: & laborem italis ademit, & arma detraxit: milites tantum quosdam certis authoramentis habuit mercenarios, qui Romanum tuerentur imperiū: tum fluuiorum magnitudine, atq; fossarum, montibusq; asperrimis, desertisq; locis, atq; imperuijs, circunseptos imperij limites cōmuniuit. Quocirca merito omnes, postq̄ aduentare Seuerum cum tanto milite audiuerunt: insueta re perterriti, cum neq; stare contra, neq; prohibere auderent: ibant obuiam laureati, portisq; eum patentibus excipiebant. Ille tandiu locis singulis immoratus, quādiu aut sacra faceret, aut populos alloqueretur: Romam è uestigio pergebat. Quæ ubi Iuliano nunciata sunt: actum de se prorsus existimauit: nam & exercitus Illyrici potentiam, multitudinemq; audiebat: & populo parum fidebat, cui se cernebat inuisum. neq; sat magnam spem in militibus habebat: quos uidelicet fefellisset. Itaq; collectas undiq; pecunias partim suas, partim ab amicis acceptas: tum quascunq; in templis, alijsq; locis publicæ inuenisset: diuidere militibus instituit: ut eo pacto illorum beneuolentiam redimeret. Sed ei, tametsi multa, magnaq; ac-

cœperant: nullam tamen habebant gratiam, persolui debitum sibi, non dari munus aliquod interpretantes. Cæterum suadentibus amicis Iuliano, ut exercitum educeret, atq; alpium angustias occuparet: (sunt autem alpes altissimi montes, quales in his regionibus nulli: porrecti ad muri formam, circundatiq; Italiæ, quasi ad reliquam regionis eius fœlicitatem: hunc etiam quasi cumulum natura addiderit, ut munitionem haberet inexpugnabilem: pertinentem scilicet à septentrionali, ad id mare, quod ad meridiem spectat.) non ausus tamen ille urbe egredi, supplicatum militibus mittebat: uti arma caperent, exercerentq; se: ac fossas ante urbem ducerent: omnemq; belli apparatum in ipsa denuum urbe expediebat. siquidem elephantos quoq;, quos ad pompam institutos habebat: insuefacere conabatur sessorem pati: ratus Illyricos milites, equosq; eorum perterritum iri facie, magnitudineq; belluarum, quales antea nullas aspexissent. totaq; ciuitas armis fabricandis, bellicisq; instrumentis conficiendis erat intenta. Sed cunctantibus adhuc Iuliani militibus, ac se comparantibus ad bellum, nunciatur adesse iam Seuerus. Is multos è militibus suis sparsim dimiserat, qui clàm Romam proficiscerentur: quare alij alijs itineribus noctu ingressi urbem, protectis armis, habitu paganorum operiebantur: iamq; intus hostis erat, supino adhuc Iuliano, & quod ageret ignaro. quæ ubi populus intellexit: cunctis metu perculsis, ac Seueri potentiam formidantibus, sentire iam se cum illo simulabat: & Iulianum quidẽ, quod imbellis, Nigrũ, quod lentus, atq; iners, uituperantes, Seuerũ ipsum iam aduentantẽ, magnopere admirabãtur. Enimuero Iulianus hæsitabundus, atq;

inops consilij, conuocato prius senatu, literas ad Seuerum mittit: quibus foedus pacisceretur, eumq; in communionem acciperet imperij. Caeterum senatus, & si illa omnia decernebat: tamen ut eum pauitare desperata salute animaduertit: totus iam ad Seuerum incubuerat. Biduo uero post, triduóue audito Seuerũ iam planè adesse: omnes contempto Iuliano in curiam conuenere iussu consulum: (quippe ijs curae Romana res est, quoties de imperio ambigitur:) qui postq̃ frequentes affuerunt: quod facto opus esset, inter se deliberabant: manente adhuc in aula Iuliano, ac fortunam suam miserante: suppliciterq; rogante, ut sibi eiurare imperiũ liceret: omnemq; eam potestatem Seuero transcribere. Sed ubi intellexit senatus pauidum Iulianum, perterritos corporis custodes, ipsum penè ab omnibus destitutum: decreta illius nece, Seuerum imperatorẽ declarant. Tum legatos ad eum mittunt: partim qui magistratum obtinerent: partim q maximam haberent in senatu authoritatem: ut omnes illi honores Augustorũ deferrent. Occidendi aũt Iuliani datur uni è tribunis negociũ: is imbellem miserumq; senem, qui sibi ipse tam infoelicem exitum propria pecunia emisset: desertũ iam, destitutumq; ab omnibus, inter foedissimas complorationes trucidauit. Quae ubi Seuerus audiuit: maiora iã moliens animo, consiliũ inijt capiendorũ militum omniũ, quicunq; Pertinacem interemissent. Datis itaq; clàm ad tribunos centurionesq; literis, hortatur, multa pollicens, persuadeant militibus urbanis, ut sibi dicto audientes sint: ipse edictum proponit, ut relictis intra castra armis, exeant pacatorum habitu, quales procedere in pompam, aut ludos celebrare consueuissent: iurentq; in Seueri nomen:

ac spem sibi optimam proponentes, præsto sint, ut nouum imperatorem comitentur. His creditis milites suasu quoq; tribunorum, relictis armis, pomparum habitu laureati processerunt. sed ubi ad exercitum Seueri peruenerunt: nuntiato iam adesse, iubet in campum conuenire frequentes, quasi salutaturus, ac perbenigne accepturus uniuersos. Enimuero cum ad tribunal principis accessissent, unanimiter acclamantes: dato repente signo comprehenduntur. ita enim præceperat Seuerus: ut cum stare pendentes eos ab ore principis uidissent: circumirent uniuersos milites sui, more hostium, neminemq; uulnerantes, aut pulsantes, tantum orbe facto, clausos in medio continerent: pila duntaxat intendentes, & hastas: ut scilicet metu uulnerum nudi resistere armatis, paucíq; plurimis minime auderent. Quos ubi uelut indagine armorum conclusos, captiuosq; habuit: magna uoce, ac turbido spiritu, ita ad eos uerba fecit. Superari uos à nobis, uel sapientia, uel uiribus, uel etiã numero, re ipsa uidetis: capti estis q̃ facillime: ac nullo ferme negotio tenemini: quid futurũ de uobis sit, in ea manu est. iam scilicet uictimæ hic statis obnoxiæ nostro imperio, si sceleri uestro debitum quæratis supplicium: nunq̃ sane inuenietis sanctissimum illum senem, imperatoremq; optimum seruandum, tuẽdumq; uobis: ipsi occidistis: Romanum imperium perpetua clarum gloria, quod maiores nostri, aut uirtutis, aut nobilitatis nomine suscipiebant: hoc uos turpiter, fœdeq;, uelut aliquid ex priuatorum instrumento, quasi sectores uendidistis: ac ne eum quidem ipsum, quem sic ad imperium produxeratis: seruare saltem, aut defensare ausi, homines timidissimi prodidistis. Ob hæc igi-

tur crimina, ac facinora uestra, mille uobis debētur mortes, siquis par noxæ supplicium studeat petere. Proinde, quid uos æquum pati sit: sanè uidetis: ego tamen sanguine abstinebo, neq; uestras imitabor manus. Sed quoniam ius, fasq; negat, stipari à uobis iam principem: uiolato iureiurando, ac manibus ciuili, & imperatorio sanguine pollutis, proditaq; fide, custodiaq;: animas quidem, & corpora uobis nostra largietur humanitas. Porrò militibus meis ita præcipio: recingant uos, ac uestimentis exutos militaribus, nudosq; dimittant. uobis autem, sic impero, discedatis quàm longissime. edico item, iuroq;, ac denuncio: capite pœnas daturum, siquis uestrum posthac intra centesimum ab urbe lapidem conspicietur. His imperatis, è uestigio milites illyrici concurrunt: breuesq; illos gladiolos detrahunt: quos auro argentoq; ornatos in usum pompæ suspensos habebant. tum Zonis, uestituq;, & cæteris militiæ insignibus per uim ablatis, nudos ad unum exauthoratosq; dimiserunt. Enimuero illi proditos se uidentes, atq; astu captos, patientiam scilicet præstabant. nam quid agerent nudi aduersus armatos, pauci aduersus plurimos? Discessere igitur complorantes sese, concessamq; salutem locô muneris interpretantes. pertæsi tamen, ac dolentes, ꝙ inermes egressi, capiendos se turpiter, ignominioseq; obtulerant. Vsus item alio consilio Seuerus est: quippe metuens, ne recincti, exauthoratiq; deploratis rebus, rursus castra repeterent, resumerentq; arma: præmissos alijs itineribus, ac semitis electissimos quosque, & exploratissimos suorum militum, iubet clanculum uacua castra irrumpere: armisq; ipsorum occupatis, excludere redeuntes. hanc

tes. hanc igitur pœnam Pertinacis interfectores dederunt. Post hæc Seuerus cum reliquo exercitu instructo armis, Romam petijt: attonitis metuentibusq́; pariter primo conspectu Romanis, audaciamq́; uiri, ac fortunam repetentibus animo: quem quidem senatus populusq́; uniuersus laureati exceperunt: primum scilicet ex omnibus hominibus, atq; imperatoribus citra sanguinem, atq; adeo citra puluerem tanti effectorem operis. Omnia porrò mirabilia in illo: præcipueq́; ingenij acumen: laborum tolerantia: rebusq́; maximis aggrediendis, bonam sibi spem proponens audacia. Postea uero quàm eum populus faustis acclamationibus suscepit: & senatus uniuersus ad portas urbis consalutauit: inito Iouis templo, factaq́; re diuina, reliquisq́; item sacris ædibus de more consalutatis, nouissime ad domum imperatoriam se recepit. Postridie uero curiam inijt: ibiq; placidus orationem habuit plenam optime spei: simul omnes publice priuatimq́; benigne complexus, uenisse in urbem aiebat, ut occisum Pertinacem ulcisceretur: daturumq́; operam, ut status optimatium fundamenta se principe iacerentur. Nullum nisi iudicio damnatum, capite, bonisúe mulctatum iri: non passurum delatores: æmulum se Marci futurum gerendo imperio: neq; solum Pertinacis cognomen, sed mentem quoq; habiturum. In hāc sententiam uerba faciens, fauorem sibi, fidemq́; conciliabat. quidam tamen è maioribus natu, qui consuetum ipsius haberent ingenium: iam tum clanculum reliquis prædicabant, uersipellem hunc esse hominem: nihil non astu, & arte tractantem: simulatorem, dissimulatoremq́; idoneum: nihil pensi habentem, dum id efficeret, qđ usui sibi, aut emolumento cre-

deret fore: quod seniorum iudicium, haud ita multo post euentus comprobauit. Igitur Seuerus paucos in urbe dies moratus, dato plebi uberrimo congiario, donatisq; abunde militibus, & ex his robustissimo quoq; in locum exauthoratorum delecto ad imperij custodiam, statim ipse in orientem profectionem parat: cunctante Nigro adhuc, & supino, atq; antiochenis delitijs uacante: ratus properandum sibi: ut inexpectatus imparatum opprimeret. Edicto igitur militibus, ut ad iter se accingerent: contractisq; undiq; copijs, ac delectu iuniorum tota Italia habito, simul reliquijs illyrici exercitus, quae in Thracia remanserant: occurrere iussis, neq; secius ingenti classe coacta, completisq; armato milite totius Italiae triremibus, ingentes sibi omnis generis copias incredibili celeritate comparauit. siquidem haud exiguis uiribus esse opus intelligebat, aduersus nationes partem orbis Europae oppositam incolentes: quae scilicet uno ordine omnes Nigri sequebantur auspicia. Ad hunc igitur modum bellum Seuerus instruebat: caeterum prouidus homo, ac sobrius, nonnulla suspicione tenebatur de britanicis exercitibus, maximis uidelicet, pugnacissimisq;: quibus praeerat uniuersis Albinus senatorij, patritijq; generis: uir summis opibus, ac delitijs innutritus. Hunc sibi igitur Seuerus astu ratus adiungendum: ne scilicet diuitijs, genere, exercitibus, famaq; nominis magnis ad concupiscendum imperium facibus instinctus, summam sibi rerum posceret: Romamq; haud procul à Britania distantem, se bellis orientalibus implicito occuparet: statuit cum specie quadam honoris inescare leuem alioqui, & simplicem: tunc uero etiam iuranti per literas credentem. quare eum Caesarem appellans,

pellans, spē cupiditatemq; hominis anticipat potestate participanda. mittit item plenas humanitatis literas: obsecrās, ut ipse potissimum curam suscipiat imperij: opus esse uiro aliquo nobili, & ætatis integræ, qualis ille foret: se iam senem, morboq; articulari affectum: natos adhuc infantes. quibus creditis, Albinus honorem libenter suscepit: lætus citra pugnam, aut discrimen ullum compotem se uoti factum. Cæterum Seuerus, quo omnia credibiliora forent: ijsdem illis ad senatum relatis, numisq; imagine eius percuti iussis, statuisq; erectis, simul alijs collatis honoribus, fidem gratiæ suæ fecit. Quæ postquam sapienter ab illo prouisa sunt: nullo iam ex Britania impendente metu: collectis in unum circa se illyricis exercitibus, reliquisq; rebus ex usu comparatis, copias aduersus Nigrum educere instituit. Igitur quibus locis itinere illo remoratus sit: quæ apud quanq; ciuitatem uerba fecerit: quæ signa diuinitus apparuerint: regiones item peragratas, cōflictusq;, & utrinq; cæsorum numerum, cum plerique historiæ authores: tum maxime poëtæ uersibus suis uberrime sunt executi: materiam totius operis ipsam, deniq; Seueri uitam deligentes. mihi autem propositum est: septuaginta annorum res, quas habeā cognitissimas, sub diuersis prīncipibus gestas, in unum corpus comprehensas, literarum mandare monimentis. Quocirca excellentissima, & præcipua quæq; rerum à Seuero gestarum deinceps persequemur: neq; ad gratiam uero quippiā affingentes: quod fecisse uidemus, qui illa ætate scriptitarunt: neq; tacitum prætereuntes, siquid modo mentione dignum, memoriáq; uidebitur.

HERODIANI À MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER TERTIVS.

SVperiore libro Pertinacis interitũ, cædemq; Iuliani, simul profectionẽ Seueri ad urbẽ, susceptumq; mox aduersus Nigrũ expeditionem edocuimus. Enimuero Niger ubi Romam à Seuero occupatam: ipsum à Senatu appellatũ imperatorẽ, nihil tale expectans audiuit: præterea omnẽ illyricum exercitum contra se, pedestres, naualesq; copias educi: perturbato uehementer animo, monet prouinciarum præsides, aditus omneis, portusq; custodiant: mittitq; rogatum auxilia ad Parthorũ, Armeniorum, atq; Atrenorum reges. cui quidem Armenius, neutras se parteis suscepturũ respondit: tantum res suas defensurũ Seueri aduentu. Parthus aũt, Satrapis imperaturum per epistolas, uti copias congregarent: ita. n. facere consueuit bellum cõparaturus: siquidẽ mercenarios milites, atq; ordinarios exercitus Parthi nullos habent. ex Atrenis autem sagittarij auxiliares uenerunt missu regis Barsemij: qui tunc in eis regionibus imperitabat: reliquas omneis copias è militibus, qui aderant, potissimum conflauit: plurimis etiam è populo, maximeq; Antiochenis, cum ætatis leuitate, tum ipsius Nigri studio impulsis, audacius, quàm prudentius nomina dantibus. Sed & Tauri montis angustias, ac prærupta loca muro ualido Niger, munimentisq; obstruebat: ratus montem illum imperuium, magnum orienti propugnaculum

culum futurum: siquidem Taurus inter Cappadociam, Ciciliamq; dorsum erigens, nationes discriminat orienti ac septentrionibus subiectas. Idem Byzantium præsidio occupauit: urbem Thraciæ maximam, fœlicissimamq;, uiribusq; & opibus ea tempestate florentem: quippe quæ in angustissimo Propontidos constituta freto, uectigalia, piscatumq; à mari accipit: simul agros possidens amplissimos, uberrimosq;, utroq; uelut elemento, lucrum facit. Visum igitur Nigro talem hanc urbẽ præsidijs occupare: ut classes, nauigiaq; per eas angustias transgredi ex Europa in Asiam prohiberentur. erat enim munita urbs: ualido, ingentiq; muro: qui milesio quadrato lapide constructus, adeo tenui iunctura fuit: ut nemini compositum opus, sed ex uno tantum, perpetuoq; lapide uideretur: ac nunc quoq; ruinas ipsas, reliquiasq; cum uideris: mireris utiq; uel eorum artificium, qui primi extruxerunt: uel horum uires, qui deinceps sunt demoliti. Ad hunc igitur modum Niger suas res comprobat: prudentissimo scilicet, ut ipse putabat, tutissimoq; consilio. Cæterum Seuerus quantum maxime poterat, cum suis copijs festinare: nullum desidiæ quietiq; locum relinquere. Cognito autem præsidijs teneri Byzantium, q̃ sciebat munitissimam esse urbem: ad Cyzicum se conuertit. hoc intellecto, dux Asiæ Aemilianus, cui summam Niger totius belli, maximumq; imperium tradiderat: & ipse Cyzicum proficiscitur: & copias adducit uniuersas, quascunq; aut Niger miserat, aut ipse contraxerat. Sed ubi uentum ad manus: aliquot acerrime editis prælijs, uictoria tandem penès Seuerum stetit: fuso, fugatoq; Nigri exercitu. Itaq; confestim fracti orientalium animi: illyricianis autem spes ingens addita. Neq;

defuere qui crederent, Nigri res initio statim proditas ab Aemiliano: cuius consilij duplicem asserunt causam. alij Nigro inuidisse: ferentem scilicet haud aequo animo, si quem pauloante in Syria successorem habuisset, eundem superiorem mox, atq; adeo imperatorem, dominumq; esset habiturus. alij persuasum à liberis patri per epistolas: uitam salutemq; suam commendantibus, quos Romae inuentos Seuerus in custodia habebat: siquidem hoc quoq; usus est prouidentissimo consilio. Mos fuerat Commodo retinere apud se liberos eorum, qui ad regendas prouincias cum imperio proficiscerentur: quasi obsides quosdam beneuolentiae illorum, fideiq;. Igitur Seuerus cũ primum est imperator appellatus: superstite adhuc Iuliano, misit furtim, qui suos liberos ex urbe subducerent: ne in alterius essent potestate. Caeterum ipse cum primum Romam ingressus est: comprehensos omnes ducum liberos, caeterorumq; item, quicunq; munus Publ. in oriente, Asiaq; tota obirent: atq; in custodiam datos secum retinebat: quo per ea quasi pignora Nigri ducibus persuaderetur: uti illum desiderio salutis liberorum proderent: aut certe si in fide permansissent: liberum sibi relinquerent caede filiorum, quos uellet ulcisci. Victi autem ad Cyzicum Nigri milites, quàm quisq; maxime poterat, aufugerunt: partim praeter Armeniae montana: quidam per Asiam, Gallatiamq; superare: tantum festinantes, ut scilicet intra munimenta se reciperẽt. At uero Seueri exercitus Cyzicenum per agrum, in Bithyniam finitimam regionem contendebat: sed ut Seuerum uicisse fama diuulgauit: repens confestim in eis locis seditio, discordiaq; urbes inuasit: non tam quidem ipsorum imperatorum odio

rum odio aliquo, aut studio, quàm aemulatione quadã, & contentione, inuidiaq; inter eiusdem gentis homines funestissima. antiquum id uitium Graecorum: qui dum seditiones agitant, atq; eminentissimum quenq; tollere è medio conantur: totam iam consumpsere Graeciã. Caeterũ illi quidem inueterati iam, attritiq; inter se: captiui prius Macedonum, dein mancipia quoq; Romanorum facti sunt. ea uero labes aemulationis, atq; inuidiae, florentibus etiamnum aetatis nostrae ciuitatibus incubuit. Igitur in Bithynia, statim post res ad Cyzicum gestas, Nicomedenses ad Seuerum defecerunt: missis legationibus, quae se exercitum accepturos, omniaq; tradituros pollicerentur. Nicenses contra, illorum instigati odio, Nigri partibus studebant: eiusq; suscipiebant milites: siue qui se ex fuga receperant: siue qui ad tuendam Bithyniam mitterentur. Quocirca ex utrisq; urbibus, quasi è castris egressi, milites iterum concurrerunt: magnoq; commisso praelio, longe superior Seuerus fuit. inde etiam fuga facta, Nigri milites, qui praelio superfuerant: ad Tauri montis angustias euaserant: clausasq; munitiones tuebantur. at Niger relicto ibi, quantum satis fore praesidij putabat: profectus Antiochiã est: ut exercitus, pecuniamq; contraheret. Interea Seueri exercitus Bithyniam, Galatiamq; egressus, cum se mox in Cappadociam quoq; incitasset: oppugnare munitionem incepit. Ibi multis est laboribus conflictatus. quippe arta, asperaq; uia: lapidesq; superne iacientibus, ac fortissime dimicantibus, q summis insiterant moenibus: eoq; facile paucis arcentibus plurimos. etenim angustissima utiq; uia est: cuius pars altera mõte altissimo defenditur: altera p imane praeceps defluẽ-

te montibus aqua redundat. tum ualida munitione Niger obstruxerat: ut scilicet undiq; hostis aditu prohiberetur. Dum haec in Cappadocia geruntur: interim seditiones inter se quoq; agitabant pari aemulatione odioq; Laodicea quidem in Syria Antiochenorum odio: Tyros autem in Phoenicia Berythijs infensa: quae nunciata Nigri fuga, sublatis illius honoribus, Seuero prospere acclamarunt. At Niger audita re, cum quidem Antiochiae ageret: iure scilicet, homo alioqui benigni, mansuetiq; ingenij, defectione illorum, contumeliaq; irritatus, immittit utrisq; urbibus Mauros iaculatores, quoscunq; secum habuerat: simul partem sagittariorum iussos occidere obuium quenq; diripere urbes ipsas, atq; incendere. Sed enim Mauri (ut est genus hominum suapte natura caedis auidissimum: nihilq; non facile audens: ac desperatis simile: contemptu uidelicet mortis, ac periculorum:) Laodicenis de improuiso oppressis, populum ipsum omni genere crudelitatis, urbemq; uastarunt: inde Tyrum pergentes, direptis omnium bonis, ac patrata ingenti caede, totam incenderunt. Quae dum in Syria gerebantur: contrahente copias Nigro, interea Seueriani milites munitionem Tauri montis oppugnabant: tristes utiq;, ac citra spem uictoriae: quippe ualida inexpugnabilisq; per se, monte quoq; ipso, praecipitioq; defendebatur. Igitur iam defatigatis, alta aduersariorum securitate, ecce tibi noctu maximi repente ruere imbres: oppleri omnia niuibus: ut sunt difficiles in Cappadocia hyemes: maximeq; ad Taurum montem. quocirca subitus impetu magno erūpit torrens: cursuq; impedito, quod munitio exitum prohibebat, maior iam, uiolentiorq; factus: quando artem superante

natura,

natura, tantum impetum sustinere munitio non poterat: laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter sibi torrens patefecit. Quo animaduerso qui in præsidio erant: metu, ne ab hoste circumuenirentur: nullo mox futuro propugnaculo simul unda resedisset: prodita custodia, cuncti fuga dilabuntur. Igitur læti Seueriani, confirmatiq; animos, uelut dijs ipsis immortalibus manu ducentibus: cognito custodes aufugisse, facile scilicet nullis prohibentibus, Taurum supergressi, in Ciliciam mox impetum fecerunt. His nuntiatis, Niger, cum quidem ingentem exercitum, sed pugnæ, laborumq́; inscium collegisset: magnis itineribus accelerabat: quamplurimis eum mortalibus, omniq́; fermè Antiochenorum iuuentute sequentibus ducem: multa scilicet animorum alacritate: cæterum uirtute, ac peritia belli, nulla ex parte cum illyrico milite conferendis. Ita concurrerunt ad Issicum, quem appellant, sinum, longe lateq́; spatiosissima in planitie: quæ perpetuis subiecta collibus, in theatri speciem litus habet à mari longissime excurrens: quasi quoddam belli stadium fabricata natura. quin eodem quoq; loco Darium ab Alexandro ferunt maximo, extremoq́; illo prælio profligatum, captumq́;: Septentrionalibus etiam tum uiris, orientis nationes superantibus. Manet adhuc tropæum, & tantæ uictoriæ testimonium urbs in colle Alexandria: simul æneum ipsius simulachrum, unde loco impositum nomen. Euenit autem, ut Seueri, ac Nigri exercituum non congressus modo in eum locum, sed fortuna etiam fortunæ similis fuerit. utrinque enim sub uesperam parati ad pugnam constiterant: curis dein, pauoribusq́; totam noctem extraxerant insomnem: statimq́;

cum solis ortu ducibus utrinq; adhortantibus, incredibili alacritate utrinq; se incitarunt: tanquam de omni spe reliqua nouissimo illo congressu dimicaturi: disceptante illic super romano imperatore fortuna. Sed ubi diu pugnatum acerrime: tantaq; edita utrinq; strages, ut flumina per eam planitiem decurrentia maiore aliquanto ui sanguinis, quàm aquarum in mare se uoluerent: fusi tandem profligatiq; orientales, imminentibus à tergo illyricianis, partim in mare saucij potrudebantur: partim in colles summos fugitantes, à persequentibus obtruncabãtur: cumq; ijs unà uulgus ingens hominum, qui ex urbibus uicinis, agrisq; confluxerant: superne, quasiq; ex tuto loco prælium spectaturi. At Niger ualido euectus equo, paucis comitantibus Antiochiam peruenit: ubi fugiente passim multitudine, magnoq; ubiq; fletu, clamoribusq;, natos, fratresq; lugentium, deploratis & ipse rebus suis fugam capit: occultantiq; dein se in suburbano quodam, & ab equitibus reperto, caput amputatum. Hunc habuit exitum uitæ Niger, dato cunctationis, tarditatisq; supplicio: homo alioqui (ut perhibent) publice priuatimq; minime improbus. Sed occiso Nigro, Seuerus omnes statim illius amicos supplicio affecit: siue qui sponte, siue qui necessitate coacti, rebus illius studuissent: militibus tantum, qui effugerant, ac trans fluuium Tygrim metu Seueri ad barbaros abierant: impunitate proposita receptis: quippe magna uis hominum in ea loca concesserat. quo effectum est: ut ualidiores deinceps barbari aduersus Romanos conferenda manu euaserint: ignari antea pugnare, tantum arcu ex equis: neq; armatura muniti, neq; hasta, gladioue satis audaces, leui pendulaq; ueste plu-

rimam inter fugiendum auersi sagittas intendebant. Postea uero quàm Romani aliquot milites, fabriq; nonnulli in eas regiones confugerunt ibi ætatem acturi: non solum armis uti, sed ea quoq; fabricari barbari didicerunt. Rebus autem orientis ex sententia gestis, atque ut res poscere uidebatur ordinatis, cupido iam Seuerum habebat, regem quoq; Atrenorum bello tentandi: ac Parthorum regionem occupandi: quos utrosq; in societatem Niger adsciuerat. quibus tandem rebus in aliud tempus reiectis, cogitare instituit: quo pacto sibi romanum imperium, liberisq; suis bona fide adiudicaret. nam sublato Nigro reliquus erat Albinus, quem sibi parum ex sententia, parumq; usui fore arbitrabatur: uulgato rumore iam nimis illum impotenter, nimisq; moleste nomen Cæsaris usurpare: præterea multos esse è primoribus senatus, qui ad eum clam darent literas: hortantes ad reditum absente adhuc, occupatoq; Seuero: quippe nobilitas omnis Albinum malebat imperatorem, ortum illustri genere, ac bonæ indolis iuuenem. Quibus rebus cognitis, Seuerus minime utiq; apertis inimicitijs, ac manifesto bello agendum putans, nulla existente causa, quæ saltem specie honesta uideri posset: decreuit eum dolo insidijsq; tentare. Quare tabellarios aliquot ex ijs, qui literas imperatorias perferunt: fidissimos sibi homines, cum literis, mandatisq; ad eum mittit: præmonitos, uti redditis publicæ epistolis, quædam habere se dicerent, quæ apud illum remotis arbitris loquerētur: quare ut primum seorsum à custodibus nacti eum forent: facto impetu obtrūcarent. quin uenena quoq; dedit, quibus eum si possent per aliquem ab epulis, aut

à cyatho aggrederentur. Erat autem illius amicis suspecta Seueri fides: itaq; cauendum identidem admonebat hominem perfidiosum: plenum fraudis, & insidiarum. Nam uulgo etiam parum constanti fide habebatur: impulsis, ut dictum est, per ipsorum filios Nigri ducibus, ad res illius prodendas: dein postq̃ eorum opera abusus est: suáq; omnia ex sententia composuerat, ipsis, liberisq; enecatis. Igitur infidum, subdolumq; ingenium, res ipsæ declarabant: obq; id maiore se custodia Albinus circummunierat. neq; enim temere quisq̃ à Seuero missus ad illum introducebatur: nisi prius deposito militari gladio, sinúq; excusso. Postq̃ igitur à Seuero tabellarij ad eũ peruenerunt: redditisq; publicæ literis, habere se dixerunt, quædam secretius renuntianda: indulgens suspicionibus Albinus, comprehendi illico iubet: dein seorsum explorata re, insidijsq; ordine intellectis, ubi noxios supplicio affecit: iam ipse se, ut aduersus manifestissimum hostẽ comparabat. Quibus cognitis, Seuerus homo iracundo ingenio, non iam cælandas sibi inimicitias putauit: sed omni conuocato exercitu, huiuscemodi habuit orationem.

Neq; leuitatis me quisq̃ ob anteacta insimulet: neq; infidum, aut ingratum putet aduersus eum, quem pro amico habuerim. omnia nos quidem præstitimus, etiã in partem principatus, & quidem stabilissimi recepto: quod ne germanis quidem fratribus facile quisq̃ indulserit: quod enim uos mihi uni detulistis: id ego cum illo cõmunicaui. tantis autem beneficijs nostris pessimam uidelicet gratiã rettulit Albinus: contempta uirtute nostra, suæq; immemor fidei, ardensq; inexhausta cupiditate, id uniuersum periculose præripiendi, cuius particeps esse citra bellum,

ac dimicationem ullam potuisset. Neq; deos reueretur, per quos toties iuratus: neq; uestris parcit laboribus, quos tanta cum gloria, uirtuteq; pro nobis pertulistis. quippe successuum uestrorum, nec ipse fructu carebat: immo autem si fidem seruasset, maior illi portio contigisset. ut autem si ipse author malorum sis, iniustus uideare: ita si non ulciscare acceptas iniurias, ignauus. Nam cum bellum aduersus Nigrum gessimus: non ita sanè speciosas inimicitiarum causas habebamus: non enim quasi raptorem occupati à nobis principatus oderamus: sed positum eum in medio, atq; adhuc in disceptatione uersantẽ, pari uterq; ambitu ad se trahebat. Verum Albinus despecto foedere, ac iureiurando, cum sit nostro munere adeptus, quæ tantum legitimis liberis tribuuntur: hostis esse mauult nobis, quàm familiaris. Vt igitur pridẽ beneficio affectum, honore, gloriáq; cohonestauimus: ita nunc perfidiosum, atq; imbellẽ ipsius animum coarguamus armis. neq; enim sustinere ille exercitus poterit exiguus, atq; insularis, uires nostras. Nam cum uos propémodum soli alacritate quadam, & uirtute uestra tam multis prælijs peruiceritis: totúmq; uobis orientem subegeritis: quis dubitet, quin nunc quoq; tantarum accessione uirium (quippe hic totus penè Romanus exercitus) facile profligaturi paucos sitis, ne sub uiro quidem sobrio, nedum sub forti Duce militantes? Quis enim luxuriã illius ignorat? uitamq; hominis subulcorum potius gregibus, quàm militum legionibus congruentem? Proinde eamus audacter in illum, qua solemus alacritate animi, atq; uirtute: dijs freti authoribus ab eodem impie peieratis: simul memores excitatorum sæpe à nobis tropæorum, quæ scilicet ab ip-

so despecta sunt. Hæc locuto Seuero, confestim exercitus uniuersus Albinum hostem declarat: exceptóq; faustis acclamationibus ipso, nihil non alacritatis, & studij clamoribus ostendentes, magis, magísq; hominem spe addita succenderunt: qui amplissimo donatiuo milites prosecutus, statim uniuersos contra Albinum educit: missis item pariter, qui ByZantium expugnarent, clausam adhuc receptis Nigri ducibus: quæ deinde urbs fame capta: totáq; planè diruta: simul theatro, therimisq;, omniq; cultu, atq; honore detracto, & in uici formam redacta, Perinthijsq; adiudicata est: quemadmodum Antiochia quoq; Laodicenis. Tum pecuniæ magnam uim curauit ad reficiendas instaurandasq; urbes, quas Nigriani milites deuastauerant. Ipse iter faciebat sine intermissione, neq; festos dies, neq; labores ullos magnopere curans: algoris atq; æstus iuxta patiens. sæpe etiam per altissimos montes hyeme sæua, niuibus cælo ingruentibus, ibat aperto capite: ut milites ad alacritatem, patientiamq; laborum re ipsa cohortaretur. quocirca non metu quodam, ac lege, sed æmulatione magis, atq; exemplo principis ad proferenda omnia incitabantur. Misit etiam, qui angustias occuparent alpium: atq; aditus Italiæ obsiderent. Enimuero postq̃ nuntiatum Albino est, nihil cunctari Seuerum, sed adesse iam: supinus hactenus, ac delitias agitans, magno tum metu perculsus, statim è Britania transmittens, in aduerso Galliæ litore castra collocauit: literisq; ad uicinarum gentium præsides missis, pecunias, commeatumq; exercitibus iuuandis corrogabat. Qui igitur dicto audientes fuerunt: pessime illud in se consuluerunt: nullo non sup-

plicio dein post bellum affecti. qui uero imperium detrectauerunt: cum quidem fœlicius, quàm prudentius id egissent: euasere incolumes: euentu, ac fortuna rerum utraq; consilia discernentibus. Sed ubi iam in Galliã Seueri copiæ peruenerunt: leues quædam primo pugnæ, quasiq; uelitares fuerunt: donec postremo apud Lugdunum magnam urbem, atq; opulentam, prælium in manibus fuit. nam cum se mœnibus tenuisset Albinus: exercitus emisit in pugnam. Vt uero ad manus uentum: diu quidem utrinq; decertatum est æquis uiribus: sic, ut ambigua uictoriæ fortuna penderet: (neq; enim Britani, uel animi magnitudine, uel auiditate cædis Illyricis concesserint:) ita conflictu primo ualentissimorum exercituum neutrã in partem acies inclinabat: atq; ut nonnulli prodiderũt eius ætatis authores, qui non ad gratiam, sed ad fidem loquuntur: longe potior fuit Albini acies, qua in parte Seuerus curabat: sic, ut fugerit quoq;, & ab equo deciderit: abiectoq; paludamento delituerit. Sed insequentibus iam, uitulantibusq; Britanis, ceu planè uictoribus, apparuisse extemplo Lætum Seueri ducem, cum recenti adhuc exercitu: quippe male audijt, quasi euentum pugnæ expectauerit: cunctatus de industria retento milite, ut sibimet imperium uindicaret: siquidem non prius in pugnam protulit pedẽ, quàm ubi Seuerus cecidisse nunciatus: quàm suspicionem ẽt deinde euentus approbauit. quippe rebus omnibus ex sententia mox compositis, atq; in maxima securitate agitans Seuerus, cũ quidem cæteros belli duces magnis affecisset præmijs: Lætum ipsum tamen (ut par fuit) memor proditionis, morte mulctauit. sed ista quidem post fuere. Tunc autem conspecto (ut diximus) Læ-

to, spes addita Seuerianis est: ac sublatus in equum Seuerus, & paludamento purpureo circundatus. At albiniani iam se uictores rati: confusis ordinibus, incitante se in eos de improuiso ualida, recentiq; hostium manu, cum paulum primo restitissent: terga demum uerterunt. Fusos igitur, fugatosq; eos persecuti Seueriani, magna edita strage, ad urbem ipsam peruenerunt. occisorum utrinq;, aut captiuorum numerus, uarie, prout uisum eius ætatis scriptoribus, proditur. direpta mox incensáq; Londinum: & Albino caput abscisum, perlatumq; ad Seuerum est. Ita duo maxima excita tropæa ad orientem, ac septentriones: sic, ut nihil sit, quod cum Seueri contentionibus, aut uictorijs conferas: siue copiarum multitudinem, siue nationum motus, siue numerum pugnarum, siue itinerum longitudinem, celeritatemq; consyderes. Nam Cæsaris quidem aduersus Pompeium, Romano utrinq; milite, magnæ profecto fuerunt: item Augusti aduersus Antonium, aut Pompeij liberos: & quæ antea à Sylla, Marioq; ciuilibus, externisq; prælijs gesta sunt: sed qui unus uir tres imperatores rerum iam potitos sustulerit: qui urbanos exercitus, Romam ipsam, ac palatium obtinentes, astu circumuenerit: quiq; unum è principibus in ipsa palatina aula curauerit occidendum: alterumq; iterum in oriente rursus gubernacula rerum tenentem, appellatumq; à Romanis imperatorem: tertium porrò Cæsaris honore, atq; authoritate præditum, in potestatem redegerit: haud facile alter inuenietur. Hunc finem uitæ habuit Albinus breui sanè lætatus funesto honore. Cæterum Seuerus omnem statim iram, atq; atrocitatem animi sui, in illius necessarios Romæ effudit: ac primo quidem,

quidem, præmisso in urbem capite Albini abscisso, iussoq; publice patibulo præfigi: in ima epistola, qua de sua uictoria populum edocebat, hoc quoq; adscripsit: ideo se caput illud publice in patibulo spectandũ misisse: uti exemplum caperent, quid item ipsis patiendum foret. Rebus igitur Britaniæ ordinatis, cum totius insulæ administrationem bifariam dispertisset: itemq; omni Gallia, quemadmodum quidem uidebatur, composita ex sententia, supplicioq; de Albini amicis sumpto, siue quos ei sua queq; uoluntas, siue necessitas adiunxerat: continuo Romam proficiscitur: exercitum secum omnem adducens, quo terribilior uideretur: confectoq; magna uelocitate itinere, quemadmodum consueuerat: infestus adhuc superstitibus Albini amicis, Romam intrat occurrente laureato populo: ac magno honore, faustisq; acclamationibus excipiente: senatuq; uniuerso consalutante, tametsi plerosq; metus consternauerat: quod sibi haud quaquam parsurum rebantur immitem suapte natura, & sanguinarium, neq; sane magna causa indigentem ad inferendas iniurias, cæterum tunc probabiles odij rationes habiturum. Postea uero quàm in templum Iouis ingressus est: omniaq; sacrificia de more peregit: reuersus in palatium, magnoq; congiario populum romanum uictoriæ nomine prosecutus, ac numos militibus largitus est: simul alia permulta induxit, quæ nunquam antea acceperant. Nam & frumenti summam primus adauxit: & aureis anulis uti, & domi habere mulierem permisit: quæ omnia procul à militari disciplina succinctos eos, paratosq; ad bellum minime præstitura uidebantur. primusq; ipse duritiam atq; asperitatem uictus, toleran-

tiamq; laborum, disciplinamq; omnem, ac ducum reuerentiam subuertit, inhiare pecunijs, & munditias colere militibus insuefactis. His ergo optime pro suo iudicio constitutis, curiam deinde ingressus, sedensq; imperatoria sella, accusare infit truculenta oratione Albini amicos: prolatis etiam quorundam arcanis epistolis, quas apud illum sepositas deprehendisset: quibusdam autem exprobrans, q eum splendidioribus muneribus affecissent: alijs, quod amici orientalibus: alijs, quod Albino fuerunt notiores: eoq; pacto eximium quenq; è senatu tum, ut quisq; in prouincijs genere, aut opibus excelleret: omnes sine discrimine supplicio afficiebat: ulciscens (ut quidem præ se ferebat) inimicos, sed re uera subigente auaritia, qua supra omnes imperatores laborauit. Nam ut animi patientia, atq; in laboribus perseuerantia, simul rei militaris gloria nemini, etiam laudatissimo concesserit: ita quæstui supra quàm dici posset addictus, iniustis cædibus, atq; adeo cuiuscunmodi ex causa pecuniam colligebat: imperium metu magis, quàm beneuolentia retinens: quanquam popularis esse in primis uolebat, edendis omnifariam magnificentissimis spectaculis: centenis etiam sæpenumero occisis belluis, quas omnibus regionibus nostris, barbarisq; conquirebat. Sed & congiaria dedit uberrima: & certamen proposuit, undiq; accitis lusionibus, atq; athletis. Vidimus item sub illo quosdam omnis generis ludos, cunctis editos theatris: simulq; supplicationes, & peruigilia ad formam Cereris initiorum. seculares hi tunc appellabantur: celebratos, ut aiunt, decurso trium spatio ætatum: siquidem urbe tota, atq; Italia præcones itabant: conuocatum omnes ad ludos,

quos nec

quos nec uidissent hactenus, nec uisuri postmodo forent: ita scilicet interuallum præteritæ, futuræq; celebritatis, supra omnem esse hominum ætatem significantes. Igitur aliquandiu Romæ moratus, participato filijs imperio, cum se ciuili tantum uictoria, contráq; romanos exercitus habita, clarum hactenus intelligeret: ex qua etiam triumphum recusauerat: decreuit item barbarorum inclarescere tropæis. quocirca prætextu uindicandi Barsemij Atrenorum regis, qui Nigri partes fouerat: exercitum in orientem eduxit: iamq; in Armeniam facturus impetum, præuentus à rege Armeniorum est, mittente obsides ultro, & munera: ac suppliciter petente, ut sibi cum illo inire amicitiam, fœdusq; ferire liceret. quare Seuerus procedentibus ex sententia rebus, in Armeniam perrexit ad Atrenos. sed & rex Osrhoenorum Augarus ad eundem transfugit: traditisq; obsidio liberis, fidem suam authorauit, sagittariorumq; uim magnam misit auxilio. Cæterum Seuerus regionem interamnam, agrumq; Albenorum transgressus, etiam in Arabiam fœlicem excucurrit: illic enim herbæ proueniunt odoratæ: quæ nos aromata, suffimentáq; habemus. Ibi expugnatis uicis, urbibusq; permultis, omnemq; agrum depopulatus, in Atrenorũ regionem mox ingressus, Atras circunsedit urbem scilicet altissimo impositam monti: ac maximis, ualidissimisq; obseptam mœnibus: florentemq; ingenti sagittariorum copia. Igitur hãc urbem seuerianus exercitus quanta maxima ui poterat, oppugnabat: machinæq; omnifariam mœnibus admouebantur, nullo oppugnationis genere prætermisso. Contra aũt Atreni audacter urbem

defensare: sagittasq́; , ac lapides superne iacientes, pessime accipere seuerianos: etiamq́; uasa fictilia uolucribus quibusdam, uenenatisq́; bestiolis oppleta deuoluere: quæ cum aut oculis inuolitarent: aut in apertas corporis partes sensim obreperent: grauiter singulos consauciabant. inciderat q́; in morbos romanus miles, æstum illum cœli nimio sole præferuidi parum ferens: sic, ut longe plures ob hos casus, quàm hostili manu interierint. Proinde fatigatis iam, & contusis omnibus, procedente secus obsidione, ac plus iacturæ, quàm lucri Romano faciente: decreuit exercitum Seuerus prius q̃ uniuersus perierat, deportare ex eis locis, tristem uidelicet infecto negocio. quippe assuetus uincere prælijs omnibus, uictum se tunc putabat, quia non uicerat. Sed eum prospera fors, & fautrix, statim consolatur: neq; enim planè rebus infectis redijt: sed maiore quàm sperauerat successu. Nam impositus nauibus permultis exercitus uniuersus, nequaquam scilicet quo intenderat, Romanæ appulsus ripæ: sed undarum impetu, Parthorum ad agrum prouectus, haud procul Ctesiphonte, qua in urbe sedes regis est. Is tunc pacem agitans, ac nihil ad se pertinere Seueri pugnas autumans, quas gereret cum Atrenis: ociosus uidelicet nihil expectabat mali. Cæterum Seueri exercitus, cum ad eas ripas ui fluminis inuectus, moxq́; in terram esset expositus: omnem illico depopulari agrum cœpit: abactisq́; ut in quæq; inciderant, pecoribus ad uescendum, uicisq́; aliquot incensis, paulatim usq; ad Ctesiphontem perrexerunt: qua in ciuitate magnus rex Artabanus commorabatur. Igitur imparatos nacti barbaros, cæsis primo quicunq; restitissent: direptaq́; mox urbe, pueris fœminisq́;

in captiuitatem

in captiuitatem abductis, tantum ipso rege cum paucis equitibus elapso, thesauris illius, ornatúq; omni, & supellectile potiti, uictores regrediuntur. ita Seuerus fortuna magis, quàm consilio parthicam uictoriam adeptus est. Igitur prospere succedentibus rebus, literas ad senatum Popu.q; Ro. de se magnificas dedit: ac depictas in tabulis pugnas, uictoriasq; suas exposuit: nihil non honorum decernente senatu, & super his cognomina imponente deuictarum gentium. Ipse interea rebus ad orientem sic gestis, Romam reuertebatur: filios iam puberes secum adducens: confectóq; itinere, ac prouincijs, ut cuiq; usus foret, ordinatis, Mysorúmq; & Pannoniorum recognitis exercitibus, urbem dein triumphans inuectus est: multis acclamationibus, omniq; cærimonia populo excipiente. Cui quidem ipse festos dies, sacrificiáq;, & spectacula, ac celebritates indulsit: magnóq; dato congiario, & ludos pro uictoria celebrauit. Romæ deinde haud paucos moratus annos, ius dicebat: frequenter ciuilibus negotijs, & liberis erudiendis intentus. At illi iam tum adolescentes, delitijs, uictúq; urbano, nimióq; spectaculorum, aurigationisq;, & saltationis studio bonam indolẽ corruperant: interq; se fratres dissidebant: puerili primum certamine, edendis cothurnicum pugnis, gallinaceorúmq; conflictibus, ac puerorum colluctationibus exorta discordia. Nam seu qd in scena audirent, siue item spectarent: semper utiq; diuersis accedebant: nusquam eisdem studente utroq;, sed quod alteri earum foret, id alteri statim odiosum: committentibus etiam utrinq; ipsos adulatoribus, atq; ministris: nihilq; non ad gratiam suggerentibus, ut ad se quisq; pro uirili diuersos retraherent. His cognitis Seuerus

reducere in gratiam, atq; emendare conabatur. tum Bassiano, qui tunc honores imperatorios adeptus, Seuerus Antoninus accepto Marci cognomine uocabatur: ac maior natu erat: uxorem dedit, filiam Plautiani praefecti cohortibus urbanis. hic (ut perhibent) Plautianus ab initio aetatis tenui fortuna fuit: seditionisq;, & aliorum criminum reus, ac mulctatus exilio: sed erat Seueri municeps, afer natione, atq; (ut quidam putant) etiam consanguinitate propinquus: ut uero alij affirmant: flore magis aetatis per stuprum conciliatus. Hunc autem Seuerus ex parua, humiliq; fortuna, ad opes maximas prouexerat: ac damnatorum bonis adiudicatis, longe supra caeteros collocupletauerat: tantum non i[m]perio quoq; participato. quis ille opibus, licentiaq; abutens, nihil crudelitatis, aut uiolentiae, ut quidq; ageret, omittebat: cunctis etiam atrocior omnium aetatum principibus. ergo huius filiam Seuerus uxorem filio suo tradidit. Enimuero Antoninus ipse parum laetus eo matrimonio, ac necessitate, quàm uoluntate impulsus, puellam ipsam pariter, & puellae parentem pessime oderat: sic, ut ne thorum quidem, laremq; cum ea communem pateretur: adeoq; aduersabatur: ut minaretur quotidie occisurum ipsam, patremq;, simulatq; imperium solus obtinuisset. Quod cum illa identidem ad patrem referret: simulq; quātopere foret inuisa patefecisset: magnopere hominem irritauit. Igitur Plautianus senem iam Seuerum ipsum cernens, ac morbo saepe laborantem: contra uero Antoninum ferocem in primis, audacemq; iuuenem: pauidus ob illius minas, decreuit facinus inuadere aliquod, priusq̄ ipse opprimeretur. Suberāt praeterea multa, quae hominem ad imperij cupiditatē inflammarent:

flammarent: opes q̄tas nemo antea priuatus posséderat: militum præterea obediētia: & apud omnes romanæ ditionis homines maximi honores: ad hæc habitus, quo in publicum prodibat: siqdē latum clauum perpetuo habebat: atq; in secūdis cōsularibus numerabatur: ensem præterea gestabat: cæteráq; omnia supremæ dignitatis īsignia: adeo quacunq; incederet, trux, atq; horribilis: ut non modo non adiretur à quoq̄: sed etiā qui fortuito occurrebant, ab eo uerterent oculos. Quin anteambulones aliquot quacunq; iter faceret, denuntiabant: ne quis in proximo consisteret, ne'ue illū contueri auderet: sed auerterent uniuersi oculos, terramq; despectarent. Quæ cum cognouisset Seuerus, ne ipse quidem prorsus æqui boni facere, sed molestius iam, grauiusq; ferre: sic, ut nō nihil etiā de illius authoritate detraheret: ac persuadere homini conaretur, aliquid iam è tanta illa insolentia imminueret. Quorū impatiens Plautianus, nō dubitauit imperiū ipsum appetere insidijs. quocirca talia quædā machinatur. Saturninus erat quidā tribunus, qui Plautianū in primis obseruabat: & cū facerēt idem oēs: unus tamen ille maiore quadā uenerationis specie, magis, magisq; homini obrepserat. hūc sibi igitur fidissimum fore putans, ac solū deniq; cōmissa tacite habiturū, & imperata facturū: uocari ad se sub uesperā iubet: remotisq; arbitris, Nūc illud inquit est, cū summam imponere manum debeas amori, obseruantiæq; tuæ, cuius mihi hactenus dedisti specimē: cumq; ego remunerare te pro meritis, ac debitam referre gratiā possim. Datur optio tibi, uelis ne ille ipse euadere, quem me nunc esse cernis, atq; huic tantæ potentiæ succedere: an perire statim, dato contumacis animi supplicio. Neq; tu, uel ma-

gnitudinem rei pertimueris: uel nomina imperatorum expaueris: intrare tibi in cubiculum, ubi somnum capiunt soli nempe licet: redeunte uice nocturnæ custodiæ, clàm, nulloq; prohibente, facile quod uolueris transiges. Nihil est autem quod hic meum iam expectes imperium: abi modo in aulam principum, quasi aliqua à me mandata habeas arcana, & grauia: atq; ut uirum fortem decet: senem unum, ac puerum intra suum utrunq; cubiculum obtrũca. nam cum in partem ueneris periculi: etiam re confecta, in partem maximi honoris succedes. Hæc dicta, ut animum tribuni perterruerunt, ita minime consilium excusserunt: sed ut homo neutiquam mente captus, (erat enĩ genere Syrus, ac sunt fermè ad orientem mortales acerrimis ingenijs:) cognito furore, ac uecordia, quantumq; ei liceret minime ignarus, haudquaq̃ ausus detrectare: ne scilicet continuo daret pœnas: cum se optata, ac lubentia simularet audire, prius adorato illo, tanquam imperatore, iam libellum petebat demandatæ sibi cædis. Quippe mos tyrannis, cum aliquem indemnatum occidi iubent: per literas potissimum iniungere, ne dein cædis imperatæ nullum relinquatur argumentum. hic Plautianus cæcutiẽs nimia cupiditate, dat libellum tribuno: atq; ad cædem mittens, admonet diligenter, ut interfecto utroq; principe, priusq̃ diuulgetur facinus, se iubeat acciri: quo ante in palatio conspiciatur, quàm occupatum imperium quisq̃ audiat. Sub hac pactione tribunus digreditur: ac de more totam libere domum principis peruadit: cognitoq; quam difficile factu foret, duos ab uno homine principes, & quidem diuersis habitantes cubiculis obtruncari: adit ad Seuerum: & cum ianitoribus agit, ut se ad principem intromittant:

intromittant: afferre se, quæ ad illius salutem ptineant. Illi hæc Seuero renuntiant: qui tribunum continuo iubet acciri: ingressus, uenio inquit, tibi o' domine, ut sanè putat is, à quo sum missus: ad cædem tui, carnificinamq;: ut egomet opto, ac uolo, beneficij author tibi, & salutis. Plautianus imperium captans insidijs, cædem mihi tuam, filijq; tui mandauit: neq; uerbis modo, sed & literis: testimonio est hic libellus. Equidem ego recepi facturum, quæ imperaret: ne alter scilicet me detrectante, negotium susciperet: uerum ad indicandam rem tibi sum præstò, ne ignarum illius opprimat audacia. Dicenti hæc tribuno, atq; ubertim lachrymanti, non continuo tamen fidem Seuerus habebat: quippe adhuc in pectore multum ex Plautiani amatorio insederat: quin esse id totum negotium cõpositum, ac fabulosum suspectabat: ratus filium suũ Plautiano infestum, natamq; eius perosum, commentũ esse technam huiuscemodi, ac mortiferã calumniam. Quare accitum ad se grauiter increpare instituit: q in hoĩem amicum, atq; domesticum talia machinaretur. Antoninus autẽ primo quidem deierabat ignarum se totius negotij: dein instanti tribuno, & libellum ostendenti, animum, audaciamq; addebat ad crimen coarguendum. Sed ille cognito, quàm magnum in discrimen uenerat: tum præterea haud ignarus, quàm acceptus Seuero Plautianus foret: neq; non etiam intelligens, si latuissent insidiæ, parumq; indicium probaretur, exquisitissimum sibi impendere supplicium: & quodnam inquit, o' Domini argumentum amplius, quod'ue apertius quæritis indiciũ? sinite egrediar regia, perq; aliquem fidum mihi hominem significem Plautiano, facta esse iam quæ imperauerat: aderit ille statim re

credita: uacuam scilicet regiã occupaturus: ibi uestri muneris fuerit, rẽ totam deprehendere. iubete modo in ædibus quietem agitari, ne præcognita res omne consiliũ subuertat. Hæc locutus, fidissimum sibi hominem deligit, qui Plautianum suis hortetur uerbis: accceleret, atq; adsit quamprimum, dum uterq; princeps iacet: oportere anteq̃ res populo innotescat, intus esse eũ: ut scilicet occupata arce, constabilitóq; imperio, uelint, nolint, uniuersi, non scilicet principatum adeunti, sed iam planè principi obediant. His creditis, Plautianus (erat autem iam diei uesper) magnam in spem sublatus, loricã induitur sub uestem, tuendi corporis gratia: simul conscenso uehiculo properat in regiam paucis, modo qui aderant, deducentibus: ratiśq; eum magnis de rebus ab imperatoribus acciri. Vt autem in aulã nullo prohibente ingressus est: ignaris, quæ agitarentur custodibus, occurrens tribunus, cõposito dolo salutat imperatorem: dein manu prehensum deducit intra cubiculum, ubi proiecta esse imperatorum cadauera mentiebatur. iamq; aliquot è corporis sui custodibus Seuerus cõparauerat, qui statim ingresso manus iniicerent: at Plautianus, cum longe alias animo spes agitaret: ut ingressus cubiculum est: cernens utrunq; illic stantem principem, comprehensumq; se teneri sentiens, re tanta perterritus, rogare, supplicare, falsa illa omnia commentum id in se, fabulamq; excogitatam. Igitur exprobrante hinc Seuero beneficia, & honores, illinc Plautiano fidei beneuolentiæq; suæ ueteris testimonia repetente, paulatim labascere Seuerus, atq; adduci Plautiani uerbis, donec pars loricæ per scissum uestimenti apparuit. Qua Antoninus animaduersa, audax iuuenis, & iracundus, ac iam antea homini infe-

stus: atqui inquit, ad hæc certe duo quid respondeas expecto. Venisti ad imperatores sub uesperam minime accitus: dein quid sibi, rogo, hæc lorica uult? Quis ad cœnã commessationem'ue armatus accedit? Simul hæc dicens, iubet tribunum, cæterosq́; qui aderant: illico eum strictis gladijs obtruncare, ut hostem manifestarium. Nihil illi cunctati, iussa faciunt iuuenis imperatoris: occiduntq́; hominem: & cadauer in uiam proijciunt ad uulgi ludibrium. hunc finem habuit parem uitæ Plautianus, inexhaustæ homo cupiditatis. Cæterum Seuerus duobus præfectis militaribus constitutis, plurimum in suburbanis, aut circum maritimas Cãpaniæ oras agitabat: ius dicens, & ciuilibus negotijs intentus: cupiensq́; in primis, uti Romæ sui liberi bonis moribus instituerentur: nam ludis eos, spectaculisq́; uehementius studere animaduerterat, quàm principibus conueniebat. Quo fieret, uti studio certamineq́; semper in diuersum tendente, etiam animi iuuenum distraherentur: quibusdam quasi admotis contentionum, atq; inimicitiarum facibus. Maxime tamen Antoninus intolerandus, sublato iam è medio Plautiano, terribilisq́;, & formidolosus erat omnibus: tum illius natæ, coniugi scilicet suæ, quibus maxime artibus, aut machinis poterat exitium intendebat. At Seuerus ipsam pariter cum filiolo, quẽ pepererat, relegauit in Siciliam: datis opibus, quantæ ad uictum, atq; usum abũde sufficerent: imitatus in hoc Augustum, qui filios Antonij, posteaq̃ hostis iudicatus est: eodẽ modo tractauerit. Ipse ad pacem, concordiamq́; reuocare liberos, & reconciliare utrunq; alteri conabatur: admonens identidem ueterum fabularũ, in quibus pleræq; regum calami-

tates fraternis ortæ ſeditionibus memorantur. Huc addebat theſauros, templáq; pecunijs plena eſſe: diuitias foris ex uectigalibus accedere: poſſe in tanta opulentia militem largitione teneri: auctas in quadruplum copias urbanas: tantum ſedere exercitum ante urbem, ut nulla externa uis, ſeu multitudinem ipſam militum, ſeu corporum magnitudinem, ſeu pecuniæ abundantiam ſpectes: par inueniri tantis opibus poſſit. ſed ea in nihilum recaſura, ipſis inter ſe diſcordãtibus, atq; inteſtinum agitantibus bellum. Hæc ille quotidie ediſſerens, precésq; caſtigationibus admiſcens, reprimere illorum ſpiritus, ac reducere germanos in gratiam ſtudebat: cæterum omnia fruſtra erant. Quippe frenos ore depulerant, proni ſemper in peius: atq; illos adoleſcentes adhuc, in ipſo ætatis feruore, atq; in ſumma licentia uoluptatum omnium irritamentis incitatos, etiam adulatorum miniſteria diuerſos trahebant: ſcilicet qui nõ modo illorum obſequerentur cupidinibus, atq; flagitijs: ſed noua ſemper aliqua excogitarent, unde alteri gratum fieret, alter offenderetur: quorum etiam nonnullos Seuerus ipſe in huiuſcemodi miniſterijs deprehenſos ſupplicio affecit. Hanc liberorum ſuorum uitam, & indecora in ſpectaculis ſtudia ferens grauiter ſenex imperator, literas à Britaniæ præfecto accepit, quæ docebant barbaros illic ſeditiones agitare: regionémq; omnem incurſionibus, ac depopulationibus uaſtare: quare maiore manu ad reſiſtendum, uel etiã principis ipſius præſentia opus eſſe. Lætus ea Seuerus accepit: quippe homo ſuapte natura gloriæ appetentior, poſt uictorias ad orientem ſeptentrionémq;, & cognomina utrinq; parta, etiã tropæa contra Britanos excitare aliqua cupiebat. Ad hæc filios quoq;

abducere ex urbe: ut procul à munditijs urbanis, in castris militari uitæ, ac sobriæ iuuenes insuescerent. Ita expeditionem in Britaniam edicit senex, iam & morbo articulari laborãs: tanta autem animi uirtute, quanta nemo unq̃ uel iuuenum. Igitur iter ingressus, lectica plurimum uehebatur: nulloq; cessabat loco. quare confecto itinere, speq; omni, ac sermone celerius enauigato oceano, Britaniam ingressus est: collectisq; militibus, ac maximis conflatis uiribus bellum comparabat. Cæterum Britani repentino principis aduentu perculsi, auditoq; tantas contra se comparari copias: legatos ad eum de pace, ac seipsos expurgatum miserunt. At Seuerus moras de industria nectens, ne uacuo sibi Romam redeundum foret, cupidus uictoriæ, cognominisq; britanici, legatos quidem re infecta domum dimittit: ipse quæ bello usui forent, magna solertia comparabat: sed in primis tamen curæ habuit, pontibus occupare paludes: ut stare in tuto milites possent, atq; in solido præliari: siquidẽ Britaniæ pleraq; loca frequentibus oceani alluuionibus paludescunt. Per eas igitur paludes barbari ipsi natant: excursantq; ad ilia usq; demersi: ac pleraq; corporis nudi, cœnum contemnunt: neq; enim uestis usum cognorunt: sed uentrem, atq; ceruicem ferro incingunt: ornamentum id esse, ac diuitiarum argumentum existimantes, perinde ut aurum cæteri barbari. quin ipsa notant corpora pictura uaria, & omnifariam formis animalium: quocirca ne induuntur quidem, uidelicet picturam corporis ne adoperiant. Sunt autem bellicosissima gens, atq; auidissima cædis: tantum scuto angusto, lanceaq; contenti: præterea gladio nudis corporibus dependente: loricæ, ac galeæ penitus ignorant usum: im-

pedimentum id esse transgrediendis paludibus arbitrantes: quarum uaporibus, æstuq; cœlum ibi semper caliginosum. Ad hæc Seuerus nihil non comparabat, quod usui romano militi, quod detrimento barbaris, impedimentoq; foret. Vbi uero satis ex sententia prompta sibi esse, ac parata omnia intellexit: iuniorem filium, Getam nomine in parte insulæ Romanis subiecta reliquit, ut iuridicundo, rebusq; ciuilibus administrandis præesset: eiq; consiliarios ex amicis natu grandibus reliquit, Antonino secum aduersus barbaros educto. Transgresso igitur romano exercitu amnes, aggeresq; eos, qui obiecti barbaris Romanorum fines disterminant: pugnæ quædam tumultuariæ fiebant, & excursiones uictore ubiq; Romano. Cæterum facilis erat ex fuga receptus barbaris: quippe inter syluas, ac paludes, & loca ipsis notissima delitescentibus: quæ omnia Romanis aduersa, moram bello addebant. Interea Seuerum iam confectum senio longior inuasit morbus: sic, ut ipse domi residere, atq; Antoninum mittere in bellum, ad imperatoris obeunda munia cogeretur. Cæterum Antoninus haud magnopere de barbaris sollicitus, exercitum sibi adiungere, & confirmare uniuersos tendebat, uti se unum intuerentur: soli sibi imperium uindicans, ac germano identidem obtrectans. Quin longior quoq; patris ualetudo, ac mortis mora diuturnior, anxium uidelicet adolescentem habebant: sic, ut medicis, ministrisq; subinde conaretur persuadere, senem ut è medio quamprimum quoquo modo tollerent: donec tandem Seuerus mœrore magis, quàm morbo consumptus, uitaq; defunctus est, clarissimus omnium imperatorum bellicis operibus. Neq; enim aut ciuiles quisquam aduersus inimi-

cos, aut externas aduersus barbaros totidem alius uicto-rias reportauit: annisq; duodeuiginti gesto imperio decessit: successoribus liberis, tanta pecuniæ relicta copia, quantam antea nemo: tum ampliore exercitu, quàm cui obsistere ulla uis posset. Igitur Antoninus mortuo Seuero summam potestatem nactus, confestim uniuersos ab ipso (quod aiunt) lare interficere cœpit. nam & medicos supplicio afficit, ꝙ sibi parum obtemperauerant, iubenti senis maturare necem: nutritiosq; suos iuxta, & fratris, ꝙ de reconciliandis egissent: ne uno quidem reliquo suæ crudelitati facto ex eo ordine hominum, qui in honore aliquo fuerant, quiq; ipsius parentem obseruauerant. Duces porrò exercitus magnis muneribus, ac promissis adhortabatur, persuaderent militibus uti se unum imperatorem declararent: nullasq; non machinas aduersus germanum intendebat. neq; id tantum persuadere militibus potuit: quippe memores, utrunq; à Seuero iam inde à pueritia pari honore, cultuq; educatum: etiam ipsi parem utrinq; obedientiā, beneuolentiamq; exhibebant. Igitur Antoninus cognito parum sibi rem aduersus exercitum procedere, icto cum barbaris fœdere, dataq; pace, & obsidibus acceptis decedens illinc, ad matrem iam, germanumq; festinat: congressos reducere in gratiā mater conata, adnitentibus honestissimis quibusq; Seueri amicis, & consiliarijs. Igitur Antoninus, cū nemo .s. non eius libidini refragaretur: ui potius q̄ uolūtate ad concordiæ, amorisq; simulationem adducitur. Ita ambo pari honore imperiū gerentes, soluerunt ex Britania, Romamq; cū patris reliquijs contendebant. nā corpusculo ignibus tradito, cinerem ipsum cū odoribus in uasculū alabastri coniectū Romam

referebant: ut uidelicet in sacris principum monimentis componeretur. Ipsi exercitum deportantes, uictoresq; iam Britaniæ, in aduersam Galliam emenso oceano peruenerunt. Quo igitur pacto, & diem suum obierit Seuerus, & liberi eius imperium susceperint: in hoc uolumine demonstratum est.

HERODIANI A MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER QVARTVS.

ES gestas Seueri principis per annos duodeuiginti superiore libro sumus persecuti. porro autem ipsius liberi adolescentes iam, una cum matre Romam festinabant: seditiones etiam tum in itinere agitantes. quippe diuersorijs, mensáq; nunquam eisdem utebantur: multumq; suspicionis in cibo omni, potuq;, ne alteruter ante capto tempore, ipse clàm, aut per ministeria ueneno rem gereret. ob eamq; causam etiam iter properantius faciebant: tutius rati uicturos, ubi iam in urbem peruenissent: diuisáq; inter se regia, amplis, ac spatiosis ædibus, maioribus etiam reliqua urbe, pro suo uterq; arbitrio separatim agitarent. Postquam uero in urbem peruentum: populus eos uniuersus laureatus excepit: & senatus consalutauit. Præibant igitur principes ipsi cum purpura imperatoria: post sequebantur consules: urnam cum Seueri

ueri reliquijs gestantes: qui autem nouos imperatores consalutauerant, progressi deinde, urnam quoq; ipsam supplices adorabant. Ita comitati magna pompa, composuerunt ipsum in templo, ubi Marci, ac superiorum principum sacra uisuntur monimenta. Re igitur diuina, carimonijs'q; de more concelebratis, uterq; in regiam discedunt: partiti inter se domum, ianuis'q; secretioribus obstructis, publicis tantum, atq; atriensibus promiscue utentes. Quin & custodes corporis separatim sibi delegerunt: uix unquam congredientes, nisi pauxillum duntaxat, ut in publico à multitudine ipsa conspicerentur. Sed in primis tamen iusta parenti persoluerunt. mos est enim Romanis consecrare imperatores, qui superstitibus filijs, uel successoribus moriuntur: qui'q; eo sunt honore affecti, relati dicuntur inter diuos. Est autem tota urbe quasi luctus quidam, festæ celebritati promiscuus: quippe functum uitæ corpus, ritu hominum sumptuoso funere sepeliunt: sed ceram imaginem defuncto quàm simillimam fingunt: eam'q; in regiæ uestibulo proponunt supra eburneum lectum maximum, atq; sublimem, uestibus instratum aureis: & quidem imago illa ad ægroti speciem pallida recumbit. Circa lectum uero utrinq; magnam partem diei sedent: à læua quidem senatus omnis uestibus atris amictus, à dextra uero matronæ, quas uirorum, aut parentum dignitas honestat: harum'q; nulla, uel aurum gestans, uel ornata monilibus conspicitur: sed uestibus albis exilibus indutæ, mœrentium speciem præbent. Hæc ita per septem dies continuos faciunt, medicis ad lectum quotidie accedentibus, inspectum'q; uelut ægrum, deterius se habere subinde pronuntiantibus: dein ubi iam uisus obijsse

diem: lectum humeris attollunt equestris, senatoriijq; ordinis nobilissimi, ac lectissimi iuuenes: perq; uiam sacrã in uetus forum deferunt: ubi magistratus romani deponere imperium consueuerant. Vtrinq; autem gradus quidam sunt ad scalarum similitudinem extructi: in quibus altera ex parte puerorum chorus est è nobilissimis atq; patricijs: altera fœminarum illustrium hymnos in defunctum, pæanasq; canentium uerendo, ac lamentabili carmine emodulatos. quibus peractis tollunt iterum lectum, atq; extra urbem perferunt in Martiũ campum, ubi qua latissime campus patet suggestus quidam specie quadrangula, lateribus æquis assurgit: nulla præter, quàm lignorum ingentium materia compactus in tabernaculi formam. Id quidem interius totum est aridis fomitibus oppletum: extra autem intextis auro stragulis, atq; eboreis signis, uarijsq; picturis exornatum. infra uero alterũ minusculum quidem positum est: sed forma & ornatu persimile, portis, ianuisq; patentibus: tertiumq; item, & quartum semper superiore contractius: ac deinceps alia, donec ad extremum, quod est omniũ breuissimum perueniatur. Possis eius ædificij formam comparare turribus his, quæ portubus imminentes, noctu igne prælato, naues in tutas stationes dirigunt: Pharos uulgo appellant. Igitur lecto in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta omnis generis, fructus, herbasq;, succosq; omneis odoratos conquirunt, atq; aceruatim effundunt. Quippe neq; gens est, neq; ciuitas, neq; qui honore ullo, aut dignitate præcellat: quin certatim pro se quisq; suprema illa munera principis honori deferant. Vbi uero ingens aromatum aceruus aggestus est: ac locus omnis expletus: tum

circa ædificium illud adequitant: uniuersis equestris ordinis certa quadam lege, ac recursu, motuq; pyrrhichio, numeroq; in orbem decurrentibus. Currus item circũ aguntur insessi purpuratis rectoribus, qui personas ferant Ducum omniũ romanorum, principumq; illustrium. Quæ ubi celebrata sunt: facem capit imperij successor, eamq; tabernaculo admouet: tum cæteri omnes undiq; ignem subijciũt: unctaq; illico fomitibus illis aridis, odoramentisq; referta, igni ualido corripiuntur. Mox ab extremo, minimoq; tabernaculo, tanquam è fastigio quodam simul cum subiecto igni aquila dimittitur, quæ in cælum creditur ipsam principis animam deferre: ac iam ex illo unà cum cæteris numinibus imperator colitur. Ita consecrato parente, reuersi domum iuuenes, discordias quotidie, & simultates exercere: insidiari inter se: moliri: parare omnibus modis, atq; ea modo uterq; in animo habere, quibus alter dolo caperetur: postremo quacunq; uia grassari ad singulare imperium: ac nihil inuicem prætermittere, dum consortẽ potestatis expungerent. Sed & mentes, animiq; omnium urbanorũ, quicunq; honore aliquo, aut dignitate præstarent: diuersi trahebantur: utroq; seorsum literas clanculum missitante, magnisq; pollicitationibus sibi homines adiungente. Maior tandẽ pars ad Getam spectabat: q opinionem nonnullam ostenderet probitatis: moderatumq; se, & lenem in congressibus præstaret: studia porrò tractabat honestissima. Quippe & disciplinarum laude celebres circa se frequentes habebat: & in palæstra, ac reliquis ingenuis exercitationibus uersabatur: placidus præterea in omnes, atq; humanus: fama & gloria quadam optima, plurimos ad amicitiã beneuolen-

tiamq; alliciebat. Contra uero Antoninus cuncta asperius ferociusq; gerebat: atq; ab his rebus, quas supra diximus, alienus, militaris uitæ, ac bellicæ uideri amator affectabat: nihilq; non iracunde faciens, minitando, quàm suadendo, metu, quàm beneuolentia sibi amicitias quærebat. Sed cum diu frustra mater discordanteis inter se germanos redigere in gratiam studeret: uisum aliquando ambobus est, imperiū inter se diuidere: ne Romæ agitantes, alter alterius essent insidijs opportuni. Quare conuocatis paternis amicis, coràm ipsa matre de imperio diuidendo disceptabant: sic, ut Europa omnis Antonino, tellus autem aduersa, quæ omnis Asia nūcupatur: Getæ adiudicaretur: ita enim diuina quadā prouidentia utranq; continentem propontidos incursu disterminari. Placebat autem ut Antoninus castra ad Bizantiū haberet: Geta uero in Calchedone Bithyniæ urbe: quæ scilicet opposita inter se, utriusq; imperium tuerentur, atq; à trāsmittendo prohiberent: tum ut è senatorio ordine quotcunq; ex Europa forent, in urbe ipsa remanerent: reliqui Getam sequerentur. Sedes imperij sui Geta destinabat Antiochiā, uel Alexandriam urbes magnitudine haud longe infra Romam. Tum ex gentibus ad meridiē habentibus Mauros, Numidasq; Antonino concedens, reliquos ad orientem usq; Geta sibi asciscebat. Hæc dum illi agitarent: reliquis omnibus mœsto uultu terram intuentibus, ita Iulia mater locuta est. Terram quidē & mare o filij iam inuenistis, quo pacto diuidatis: & continentem utranq;, ut dicitis pontici discriminant fluctus: matrem uero quonam modo diuidetis? quonam modo infœlix ego distribuar inter utrunq; uestrum, aut dissecabor? Me primam igitur occidite: dimidiamq; uterq; apud se partem sepeliat,

ſepeliat, ut ego quoq; inter uos cum mari, terráq; ipſa diuidar. Hæc locuta multis cum lachrymis, eiulatúq; manus ambobus iniijciens, complexa utrunq; reconciliare inter ſe conabatur. quare cohorta miſeratione, cuncti diſceſſère improbato conſilio: ipſiq; in ædes ſuas reuerſi. Sed gliſcebat in dies odium atq; diſcordiæ. nam ſiue duces, ac magiſtratus aliqui eligerentur: uterq; amico ſuo potiſſimum ſuffragabatur: ſiue ius dicerent, ſemper diuerſa ſentiebãt: magno illorum periculo, cuia res agebatur. pluris enim ſtudium ſuum, quàm ius, aut æquum faciebant. etiã in ludis ipſis diuerſarum ſemper factionum: nihil prætereà inſidiarum omittebant: coquos identidẽ, & pincernas conati ad ueneficia impellere. Quæ ubi tardius procedebant: ꝙ ſcilicet uterq; magna diligentia, curáq; cibum capeſſerent: poſtremo impatiens Antoninus, atq; imperij totius cupidine inſtigatus, deliberat magnum aliquid, uel facere, uel pati: ferrumq; & cædem molitur. & quando ſecus non proceſſerant latentes inſidiæ: neceſſarium putabat, periculo omni, ac ſpe poſthabita, quouis modo inceptum patrare. Quare irrupto fratris cubiculo, nihil eum tale expectantem ſupra matris pectus multo undantem ſanguine ſæuus obtruncat: quo facto, exilit ſtatim: ac per totam regiam currens, clamitat magnum ſe periculũ effugiſſe, uixq; euaſiſſe incolumem: ſimul imperat militibus regiæ coſtodibus, raperent illico ſe, atq; in caſtra deducerent, ubi tutius aſſeruetur: periturum dictitans, ſi diutius in ædibus moram trahat. Illi pro ueris ea dicta accipientes, ſimul ignari quæ intus geſta: currentem eum, currentes & ipſi comitantur. fit ingens populi tumultus, raptim agente ſe ſub ueſperam principe mediam

per urbem. Vt autem castra attigit: ædiculamq; eam, intra quam signa, ac simulachra exercitus adorantur: procidens humi gratias agebat, uotis quasi pro salute susceptis. Ea re militibus nunciata, partim iam lauantibus, partim requiescentibus, statim illuc omnes exterriti feruntur. ille progressus in medium, non quidem continuo rem ipsam, prout erat gesta, fatebatur: sed effugisse periculum clamitabat, insidiasq; inimici hominis, atq; hostis: (nam ita fratrem appellabat:) uixq; tandem post longum certamen aduersarios superatos. quippe utrisq; periclitantibus, se postremo unicum imperatorem fortunæ relictum dono. Talia quædam obliquans, atq; inuoluens, intelligi quæ fecisset, quàm audiri malebat. Tum pro salute, imperioq; suo singulis militibus atticarum drachmarum duo millia supra quingentos pollicetur: prætereaq; annonæ supra quàm sueti accipere, dimidium: iubet item iam tum ex templis, thesaurisq; sibi ipsos pecuniam sumere largiter: effusis uno die, quæcunq; per duodeuiginti annos Seuerus collegerat, atq; recondiderat alienis calamitatibus. At milites tanta pecuniæ magnitudine illecti, totoq; iã negotio intellecto, uulgata passim cæde per eos, qui ædibus effugerant: unum illum declarant imperatorem, Geta hoste appellato. Igitur ea nocte moratus in templo Antoninus, ac fretus largitionibus, quibus sibi milites adiunxerat: contendit postridie in senatum, toto stipante exercitu, sed armis instructiore, quàm consueuit principem deducere. Ingressus deinde, ubi rem diuinam fecit: conscendit sellam imperatoriam, atq; ad hunc modum uerba facit. Non me quidem fugit, omnem domesticorum cædem, statim atq; auribus inciderit, odiosam uideri: nomenq;

nomenq́; ipsum ut primum audiatur, afferre grauem calumniam: quippe infoelices misericordia, potentes inuidia sequitur: ac uictus accepisse, uictor attulisse iniuriam uidetur: cæterum siquis uero magis iudicio, quàm studio erga defunctum aliquo, rem ipsam expendat, causamq́; eius, & consilium exquirat: facile scilicet inueniet, rectum esse, & necessarium uindicare magis, quàm accipere iniuriam. Quippe ad occisi calamitatem etiam infamia timiditatis accedit: uictor, præter quàm ꝙ incolumis est, etiam gloriam rettulit fortitudinis: ac cætera quidem, quæ sæpe in me, cum ueneficijs, tum omni genere insidiarum intendit, facile uobis est exquirere tormentis. quippe idcirco adesse omnes illius ministros imperaui, ut uerum deprehendatis. Sunt autem nonnulli quoq; ex his iam torti, quorum exaudire confessionem possitis. Postremo autem, cum ego apud matrem forem, uenit ille, in me quosdam secum adducens gladijs accinctos: sed ego re præcognita, ultus hostem sum. neq; enim iam, aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Vlasci autem illum, qui prior insidietur, ut iustum est: ita usu quoq; iam receptum. Quippe ne ipse quidem urbis huius conditor Romulus germanum pertulit, suis tantum operibus illudentem. Taceo Germanicum Neronis, ac Titum Domitiani fratres. Marcus ipse philosophiæ simulator, ac mansuetudinis, Lucij generi sui contumeliam non pertulit. Ego uero uenenis comparatis in me, gladioq́; impendente ultus hostem: quippe hoc illi sua opera nomen imponebant. Vos autem dijs gratias agite, ꝙ alterum uobis principem seruauerint: neq; mentes uestras in diuersa partiti, sed unum

tantum spectantes imperatorem, uitam securi traducite. Imperium autem Iuppiter sicut ipse inter deos solus possidet, ita uni tantum mortalium adiudicat. Hæc locutus magna uoce, irarumq́; plenus, ac truculento uultu illius amicos intuens, trementibus, pallentibusq́; plerisq;, in regiam reuertitur. Continuo igitur cœpti occidi domestici omnes fratris, atq; amici: quiq; in ædibus habitabant, quas ille incoluerat: ministriq́; item uniuersi: sic, ut ne ætati quidem infantium parceretur. porrò ipsa cadauera plaustris omnibus per contumeliam imposita, atq; extra urbem exportata aceruatim: aut temere iniecta rogis, comburebantur. nec quisquam superfuit ex ijs, qui leuem modo cum Geta notitiam habuisset. Athletæ etiam & aurigæ, atq; omnifariam histriones, & quicquid deniq;, uel oculis illius, uel auribus iucundum fuerat: passim occidebantur. Præterea senatorij ordinis, quicunq; aut nobilitate, aut opibus excellerent: minima quaq; de causa, uel planè nulla, quantumlibet leui delatione, pro illius amicis interimebantur. Quin & Commodi sororem iam anum, atq; omnibus imperatoribus, ut Marci filiā oportuit, magno in honore habitam, morte afficit: causatus, q Getæ necem apud ipsius matrē defleuisset: & coniugem quondam suam Plautiani filiam, quæ fuerat in Siciliā relegata: ac consobrinū Seuero cognominē, filiumq́; Pertinacis, & Lucillæ Commodi sororis. postremo quicquid ex cognatione imperatoria, aut in senatu ex patricia nobilitate supererat, planè quasi ab stirpe abscidit: ducesq́; prouinciarum uniuersos, ac procuratores ueluti Getæ amicos neci dedidit: totæq; noctes cædendis plurifariam mortalibus impendebantur. Sed & uestales uirgines uiuas

obruit

obruit terræ, quasi temerata uirginitate. Deniq; id, quod nunquam aliás factitatum: cum circenses spectante eo, po. Ro. in aurigam, cui studebat, nescio quid cauillatus esset: ratus sibi contumeliam illatam, repente omnem exercitum facere impetum iussit in popolum: ac raptare, & occidere quicunq; in aurigam dixissent. At milites accepta semel uiolandi, rapiendiq; potestate, cum discerni à reliquis nequirent, qui fuerant proteruius locuti: nullo scilicet in tanta multitudine uerum fatente: passim ut quenq; inciderant, aut occidebant, aut omnibus ereptis, quasi salute redempta uiuos ægre dimittebant. His actis, stimulante malorum facinorum conscientia, uitamq; perosus urbanam, statuit Roma secedere: ut & milites ordinaret, & prouincias inuiseret. Igitur Italia decedens, ad ripas Danubij peruenit: ac partes imperij romani septentrioni subiectas. Ibi aut corpus exercebat aurigando, cædendisq; comminus omne genus beluis, aut ius dicebat: rarius id tamen, statimq; sententiam ferens ac respondens, pauculis duntaxat auditis. Cæterum Germanos illic sibi omnes adiunxit, atq; in amicitiam conciliauit: sic, ut ex his socios bellorum, & custodes corporis ualidissimum quenq;, & pulcherrimum sibi adsciuerit. Sæpe etiam romano cultu deposito, uestem germanicam induebat, atq; in eorum sagulis argento uariegatis conspiciebatur: etiam flauam capiti cæsariem imponens, ad modum germanicæ tonsuræ, quibus læti barbari mirifice eum diligere, gaudere etiam romanus miles, quem scilicet ille amplissimis largitionibus prosequebatur: ipse nullum non militiæ munus prompte obire: & siue quid fodiendum foret, primus fodere: siue pons flumini imponendus, aut extruen-

dus agger: siue quod opus manuum faciendum, aut labor subeundus, primus omnia occupare: tenuiq; mensa, ac ligneolis poculis, uasisq; esculentorum contentus esse: panemq; etiam temere factum comesse. Quippe tritico quantum satis uni foret, sua manu molito, massáq; inde facta, atq; in carbonibus decocta uesci solitus. omnia deniq; elegantiora aspernari: & uilissimis quibusq;, ac uel pauperrimo, gregarióq; militi facillimis uti: tum commilitonem, quàm principem uocari se malle: ac plerunq; iter facere perinde, atq; ipsi, pedibus ambulans: raróq; uehiculum conscendere, aut equum: sibi ipse portare arma: nonnunquam etiam signa militaria longissima, & aureis ornamentis prægrauia, ac ne robustissimis quidem militibus facilia, ipse humeris subire. Ob hæc igitur, aliáq; huiuscemodi, ut hominem militarem diligere eum suus exercitus, & ut uirum fortem admirari: quippe instar miraculi uidebatur, tantulæ hominem staturæ, tantis esse laboribus parem. Sed ubi milites apud Danubium ordinauit, atq; in Thraciam Macedonibus conterminam discessit: continuo Alexander alter euasit: nam & memoriam regis eius omnibus modis renouauit: statuis imaginibusq; nulla non urbe poni iussis: Romamq; ipsam, capitoliumq;, & templa uniuersa refersit Alexandri simulachris. Vidimus item imagines nonnullas ridicule depictas, quæ uno corpore duas facies præferrent Alexandri, atq; Antonini. Ipse prodibat Macedonico habitu causiam gestans, & crepidas: ac lectissimam iuuenum manum in exercitu phalangem macedonicam appellabat: iussis ducibus nomina sibi ducum Alexandri imponere. Præterea iuuenes Sparta accitos, laconicam, & pitanitem centuriam uocabat. His igitur

actis, atq; urbibus prout quanq; potuerat ordinatis; Pergamum adit Asiæ ciuitatem: ut Aesculapij curationibus uteretur. quo postquam peruenit: somnijs quandiu uoluit captatis, Ilium mox petijt, & cunctis urbis reliquijs collustratis, ad Achillis tumulum processit: eoq; coronis, floribusq; magnifice exornato, rursus imitari Achillem cœpit. Sed Patroclum desiderante aliquem, libertorum omnium charissimus Festus, à memoria, dum ad Ilium moratur, uita defunctus est: ueneno (ut quidam aiebant) extinctus, quo scilicet Patrocli more sepeliretur: ut alij affirmant, morbo interceptus. Huius igitur cadauer efferri iussit: compluribusq; lignis rogum strui: dein imposito in medium, mactatisq; omne genus animalibus, subiecit ignem: phialamq; manu tenens, uinumq; libans, uentos precabatur: cumq; esset raro capillo, & crinem quæreret, ut imponeret ignibus, deridiculo erat omnibus: cæterũ quos habuit capillos, tamen totondit. Laudabat autem ex omnibus ducibus, præcipue Syllã romanum, & afrum Annibalem: quibus etiam statuas, atq; imagines excitauit. Decedens autem Ilio, Asiaq; omni, & Bithynia, gentibusq; reliqs pertrãsitis, atq; ubiq; rebus cõpositis, deuenit Antiochiã: ibiq; exceptus honorificentissime: atq; aliquãdiu moratus, Alexandriã contendit: prætexens huic itineri desideriũ uisendæ urbis ab Alexãdro constructæ: simul consulendi illorum numinis, quod egregie incolæ uenerãtur: ac simulans hæc duo in primis, religionem dei, & herois memoriam, iubet hecatombas comparari, ac parentationes omne genus. quod ut primum est alexandrinæ multitudini nuntiatum, leuissimæ suapte natura, & omnibus momentis expositæ: studium

beneuolentiamq́; principis omnes, quasi animorum impotes accipiebant. Igitur ad excipiendũ illum se comparabant, quanto nunquam antea honore consueuerant: quippe omnifariã musica instrumenta disposita, ubiq; uarium edebant sonitum: præterea aromatum, ac suffimentorum uapor omne genus additus, cunctos optimis replebat odoribus: tedis præterea, & florum sparsionibus honorabant. Sed ubi in urbem iam peruenit, primo quidem templum ingressus est: multisq́; uictimis immolatis, ac thure cumulatis altaribus, ad Alexandri monimentũ se contulit: paludamentumq́; purpureũ, & claris speciosisq́; gemmis anulos conspicuos, balteumq́;, & siqua alia gestabat elegantiora, dempta sibi, tum illius imposuit tumulo. Hæc cernentes Alexãdrini, læti supra modũ, noctibus totis, ac diebus festum celebrabãt: ignari, quid intra ulceratũ pectus imperator occuleret. hæc enim omnia per simulationẽ faciebat, ut uniuersam illorũ multitudinẽ contrucidaret. Latentis odij causa talis erat. Nuntiatũ ei fuerat Romæ agenti, uiuo adhuc patre, atq; itẽ post extincto, multa in ipsum dicere Alexandrinos: sunt enim homines suapte natura dicaces, atq; ad describẽdum illudendumq́; maxime facti: iactantes in optimũ quenq;, & potentissimũ dicteria quædam, ut quidem ipsi putant, festiua: ut autem uidentur ijs, in quos dicuntur longe grauissima: quippe huiuscemodi iocorum uel maxime illa permouent, quibus delicti ueritas arguitur. Quare cum multa in eum dixissent: ne dissimulata quidem fraterna cæde, matremq́; etiam Iocastam uulgo appellarent: irriderentq́; ipsum, ꝙ tantulæ homo staturæ Alexandrum, atq; Achillem maximos, ac fortissimos heroas æmularetur: dũ ludere se pu-

tant, eò impulerũt Antoninum hominem ſuapte natura iracundum, atq; ſanguinariũ, ut perniciem illis, inſidiaſq; moliretur. Igitur cœlebritate, ac feſto iam peracto, cum uideret maximam hominum multitudinẽ ex uicinis regionibus conſluxiſſe in urbem: monuit edicto, ut in planitiem quandã iuuentus uniuerſa conueniret: uelle affirmans, ſicuti macedonicam, ſpartanamq; habebat, ita etiam in Alexandri honorẽ ipſius herois cognomento phalangem conſtituere. Iubet igitur conſiſtere iuuenes uniuerſos, relicto interuallo, ut ſingulorum ætatem, ſtaturamq;, & corporis habitudinem militiæ idoneã conſideraret. His creditis iuuenes, ac ueriſimili ſpe ducti, ob inſignem honorẽ paulo ante exhibitum principi, conueniunt frequentes unà cum parentibus, atq; germanis, lætis, gratulantibuſq;. at uero Antoninus ſingulos inter ſe diſtantes circumiens, contrectanſq;, & aliud in alio laudans præteribat: donec illos, neq; id animaduertentes, neq; expectantes uniuerſus circumueniret exercitus. Vt uero coniecturam fecit, iam eſſe omnes militum ſuorum armis incluſos, quaſiq; retibus implicitos: ipſe ſtatim cum ſuo præſidio exceſſit, ac ſignum militibus dedit: qui ſtatim facto undiq; impetu, deprehenſam in medio inermem iuuentutem, cæteroſq; qui aderant magna cæde contrucidant: atq; è militibus, alij cædem tantum faciebant: alij foueis ingentibus cadauera obruebant, aggeſtaq; deſuper humo, immanem tumulum excitarunt. multi etiam in eas foueas ſemiuiui protrahebantur: multi adhuc integri detrudebantur. ſed & milites nonnulli ſimul perierunt: nam qui reliquias adhuc aliquas ſpiritus retinebant, neq; penitus defecti erant uiribus: impliciti proruentibus ſe mi-

litibus, eos quoq; secum trahebant in foueam. Tanta est autem facta cædes: ut riuis cruoris per planitiem decurrentibus, cum fauces ipse Nili ingentes, tum litus omne circa urbem purpurasceret. Sed affectans Parthici cognomen, famăq; deuictæ ad orientem Barbariæ, quanquam in altissima pace, tale quiddam machinatur. Dat literas ad regem Parthorũ Artabanum: simul'q; legatos cum muneribus mittit materiæ, & artis conspicuæ. In eis literis fuerat scriptum, uelle se regis filiam ducere in matrimonium: principem se esse, & principe natum: quare haud decorum priuati cuiusq̃, & tenuis fieri generum: sed Reginam ducere potius, filiam'q; magni regis. Duo maxima imperia esse Romanum, & Parthicum: quibus affinitate illa in unum coeuntibus, ac nullo iam discriminante fluuio, unam tantum potentiam factum iri, nullis expugnabilem uiribus: nam reliquas barbaras nationes, quæ nũc amborum imperijs subiectæ sunt: facile iugum toleraturas, si proprios gens quæq;, & conuentus sit habitura rectores. Esse Romanis pedestrem exercitum, qui hastis, & stataria pugna cæteros antecellat: Parthis uero equitatum plurimum, peritissimos'q; sagittarios. His igitur concurrentibus, & quæ usui ad bellum sunt: in unum conspirantibus, facile ipsos sub uno diademate totius orbis terrarum imperium retenturos: præterea odoramenta, quæ apud illos proueniant, telas'q; laudatissimas: contra'q; apud Romanos metalla ipsa, & quæcunq; arte aliqua conspicua uisuntur: non iam uix, raro'q;, & clanculum per mercatores importatum iri, sed in una duntaxat terra, uno'q; imperio: communem'q; fore utrisq; usum rerum omnium, minime'q; impeditum. His literis Parthus acceptis, primo

quidem abnuere: negare Romano conuenire barbarum matrimonium. Quam enim fore concordiam, neq; uoce satis congruentibus, & uictu, habituq; inter se distantibus? Esse Romae patricios permultos, quorum sibi ille optare liberos in matrimonium possit: sicut itidem apud se Arsacidas: neq; ullam sane extare causam, cur alterutrū genus adulteretur. Haec igitur à principio rescribens, conditionem aspernabatur: sed īstanti Antonino, donisq;, & iureiurando fidem studij sui, & charitatis uxoriae facienti, credidit barbarus: ac pollicitus daturum filiam, generum iam ipsum appellitabat. Cuius rei uulgata mox fama, barbari scilicet omnes ad romanum suscipiendum principem se comparabant: spe quadā sempiternae pacis exultantes. Caeterum Antoninus prohibēte nullo, fluuios transgressus, ac iam parthicam regionem quasi propriam peragrans, sacrificantibus passim uniuersis, supraq; coronata altaria odores incendentibus, laetum se honore illo barbarorum magnopere simulabat. Postea uero quā magno itinere facto, ad ipsam Artabani regiam appropinquabat: occurrit ei rex in quadam ante urbem planitie: nouum nuptum excepturus, generumq; suum. Sed barbarorum magna multitudo floribus indigenis coronati, atq; induti uestes auro, diuersisq; coloribus uarias, festum agitabant: ad tibiarum fistularumq;, & tympanorum sonitus saltantes numerose. Quippe huiuscemodi tripudijs supra modum delectantur: praesertim cum se temeto largius inuitarunt. sed ubi omnis multitudo confluxit: ac relictis equis, pharetrisq;, & arcubus depositis, inter libamina, & calices agitabant: collectiq; in unum barbarorum quamplurimi, te=

mere, inordinatíq; consiterant: nihil suspectantes mali, sed pro se quisq; studentes uidere nouum nuptum. Tum signo dato Antoninus, militibus imperat, impetum, cædemq; in barbaros faciant. Illi re subita perterriti, cædentibus, sauciantibusq; Romanis, terga obuertunt. ipse Artabanus à suis stipatoribus raptus, atq; equo impositus, uix, ægréq; cum paucis fugiens, elabitur: reliqua uero multitudo barbarorum passim cædebatur. Quippe neq; equos habebant, quibus maxime utuntur: descenderant enim ex ijs, pastumq; dimiserant: neq; ipsi euadere fuga poterant, impediente cursum fluxa ueste ad pedes usq; deducta. Porrò pharetras, aut arcus omnino non attulerant: nam quid illis opus ad nuptias? Ita ingenti cæde barbarorum facta Antoninus, prædáq;, & hominibus magna copia captis, discedit resistente nullo: uicisq;, & urbibus incensis, data potestate militibus rapiendi, quod quisq; posset, aut uellet. Hanc igitur calamitatem, haud opinato barbari acceperunt. Antoninus autem regionem parthicam penitus ingressus, defessis iam rapiendo, cædendóq; militibus, reuertit in Mesopotamiam: indéq; senatui, Populoq; Roma. per literas significat subactum à se orientem, cunctosq; illius regni mortales in suam ditionem concessisse. at senatus quanquam totius negotij gnarus: (quippe principum res latere nullo pacto possunt:) metu tamen atq; assentatione, cunctos illi honores uictoriæ decernunt. Subsistit autem post id Antoninus in Mesopotamia studio aurigandi, ac beluarum uenationibus intentus. Erant præfecti exercituum duo, Audentius, & Macrinus, quorum alter senex iam, rerumq; ciuilium planè rudis, haud tamen imperitus rei militaris.

taris habebatur: alter & in foro uersatus, & legum consultissimus. In hunc igitur, ut parum militarem, minimeq; fortem uirum, publice nonnunquã princeps cauillabatur: nec conuitijs quidem abstinens. Nam audito illum & uictum usurpare liberaliorẽ, & aspernari uilissima, abiectissimaq; cibaria, quibus Antoninus militariter delectabatur: chlamydemq;, & uestem cæteram ad urbanum modum gestare: quasi degenerem ipsum, morboq; muliebri laborantem calumniabatur: minitans etiam occisurum. quorum impatiens Macrinus uehementer exacerbatus est. Accidit autem res huiuscemodi: quippe habitura finem aliquando fuerat Antonini uita. Nam cum suapte natura curiosior esset, non hominum modo res cognoscere studebat: sed deorum, dæmonumq; etiã rimari arcana: metuq; semper insidiarum nullis non oraculis incubabat: accitis undiq; magis, astrologis, haruspicibus, ac nullo plane præterito, qui huiuscemodi fallacias profiteretur. Sed eos quoq; suspectans ut parum uera loquentes, omniaq; ad assentationem uaticinantes: scribit ad Maternianũ quendam, cui rerum suarum omnium curam in urbe crediderat: & quẽ sibi ex amicis omnibus fidissimũ putabat: consciumq; omnium secretorum habuerat: magos undiq; optimos conquirat: atq; euocatis manibus de fine ipsius uitæ consulat: & an quisq̃ imperio insidietur. At Maternianus nauata principi opera, siue id re uera manes significauerant: siue alioqui Macrinum perosus, rescribit Antonino, Macrinum esse, qui insidietur imperio: eumq; e medio tollendum. Has igitur literas, ut mos est, cum reliquis obsignatas dat ignaris, quid ferrent, tabellarijs: illi consuetæ usi itineris celeritate, ad Antoninum perueniunt: quo

ille potissimum tempore ad aurigandum se parabat, ac iam currum conscendebat. Ita ei reddunt integrum epistolarum fasciculum: in quibus erant etiam literæ, quæ ad Macrinum pertinebant. At uero Antoninus studio iã omni, atq; animo ad aurigandum intentus, imperat Macrino, uti ipse literas seorsum inspiciat: ac siquid maioris momenti sit, renuntiet: sin minus, ipse de more suum, hoc est præfecti, officium exequatur. (quippe talia identidem iniungere consueuerat:) ipse deinde ad suum studium perrexit. Macrinus seorsum epistolis omnibus solutis, etiam in eam incidit, quæ ipsi perniciem afferebat. Cognito igitur quantum periculi impenderet: ac gnarus Antonini iracundiæ, truculentiæq́;, præsertim tam specioso prætextu, subtrahit epistolam illam: cæterarũ uero (ut solebat) argumenta principi renuntiat. Sed metuẽs, ne iterum super eiusmodi rebus Maternianus rescriberet: malens facere ipse aliqd, quàm expectando pati: tale quiddam comminiscitur. Erat Martialis quidã centurio unus è custodibus corporis Antonini, semper illum assectari solitus: cuius fratrem paucis ante diebus princeps delatum tantum sed minime redargutum occiderat: ipsumq́; Martialem per contumeliam timidum, ac degenerem, & Macrini amicum appellauerat. Hunc uehementer dolentem fratris nece, proprijsq́; incitatum contumelijs, gnarus omnium Macrinus ad se uocat, studiosum iampridem sui, ac multis obstrictum beneficijs: cui persuadet, ut captato quamprimum tempore Antoninum obtruncet. Ille, cum promissis adductus, tum proprio odio, ac uindictæ fraternæ studio incitatus, libenter omnia se facturum pollicetur, cum primum occasio euenisset. Euenit

autem

autem haud multo post: quippe agens Carris, quæ est Mesopotamiæ urbs: Antoninus deæ Lunæ inuisit templum, quod in ea regione distans aliquantum ab urbe, præcipuo honore ab incolis colitur. eò secum paucos equitum eduxit: relicto exercitu cætero, ut sacrificio facto, in urbem reuerteretur. medio autem itinere uno tantum famulo comitatus, ac reliquis abstinere iussis, recessit ad requisita naturæ: quare auersis omnibus, & quamlongissime recedentibus honoris, ac reuerentiæ causa, Martialis, qui omnes temporum captabat articulos, ut eum solum esse animaduertit: ceu nutu principis ad uidendũ aliquid, aut audiendum uocatus, accurrit: auersumq́; & subligacula sibi deducentem pugione traiicit, quem cælatum manu attulerat: & cum in ipsam iuncturam ferrum incidisset, lætali scilicet uulnere, de improuiso Antoninus minime defensus occubuit. quo facto Martialis statim equum inscendit, ac fuga euadere conatur. Cæterũ germani equites, quibus & delectabatur Antoninus, & custodibus corporis utebatur: propiores cæteris, primiq́; facinus conspicati, Martialem consecuti, missilibus confodiunt: quod ubi exercitus reliquus cognouit, omnes subito concurrerunt: primusq́; Macrinus supra cadauer conqueri, ac delamentari per simulationem cœpit. Grauis ea res, & molesta militibus incidit: commilitonem, conuictoremq́; aliquem amisisse, non principem existimantibus. Neq; de Macrino quippiam illis adhuc suboluerat: putantibus Martialem proprias inimicitias persecutum. ita in sua quisq; tabernacula discessere. At Macrinus tradito igni corpusculo, reliquias intra urnam coniectas matri ad sepulturam remisit. Ea tunc Antiochiæ morabatur:

moxq; ob liberorum calamitates, incertum sponte, an imperio alicuius mortem sibi consciuit. Hunc finem habuerunt Antoninus, & Iulia mater: cum quidem ad eum, quem diximus modũ uixissent: ac sexennium tantum ille sine parente, germanoq; suo imperauisset. Extincto Antonino incerti, ignariq; quid agerent milites, biduo sine imperatore fuerunt: quærentes inter se, quem potissimum principem deligerent: siquidem aduentare magnis copijs Artabanus nuntiabatur: pœnas exacturus, & cæsis inter pacem, ac libationes missurus inferias. Igitur principem deligunt, primo quidem Audentium, militarem scilicet uirum, præfectumq; non improbum: sed ille senectutem excusans, abnuit imperium. dein uero Macrinum, suadentibus potissimum tribunis, quos etiam conscios insidiarũ Antonini, ac Macrino participes consilij fuisse post illius mortem suspicio extitit: quemadmodum in sequentibus dicemus. Suscepit autem Macrinus imperiũ, non tam fide militum fretus, quàm necessitate impulsus, usuq; præsenti. His actis, iam scilicet Artabanus multis copijs ac uiribus aderat: equitatum ingentem & sagittariorũ multitudinem adducens: præterea cataphractos chamelis insidentes, qui prælongis contis præliarentur. Quo cognito, Macrinus conuocato exercitu, ita locutus perhibetur. Dolere uos omnes principis huiuscemodi, uel ut uerius loquar commilitonis interitu minime mirandũ: sed calamitates, casusq; humanos modice ferre, id uero est prudentium. Cæterum illius memoria uestris æternum præcordijs insidebit, atq; ad posteritatem propagabitur, rerum fortiter, ac magnifice gestarum: præterea amoris, beneuolentiæq;, & communicatorum uobiscum laborum laudem secum

dem secum deferens sempiternam. Nunc autem postulat tempus, honore habito illius memoriæ, iustisq; omnibus persolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum instantem cum totius orientis multitudine: ac iustas (ut uidetur) belli causas præferentem: siquidem nos illum priores lacessiuimus, uiolato fœdere: atq; in altissima pace bellum excitauimus. Nunc omne romanum imperium in uirtutem uestram recumbit, & fidem: neq; enim de finibus imperij, aut de fluminibus dimicatio nobis aduersus magnum regem, sed de omnibus fortunis est: cum scilicet liberos, consanguineos suos ultum ueniat: quos iniuste à nobis, contráq; fœdera occisos arbitratur. Igitur arma capiamus: atq; (ut mos Romano est:) ordines in prælio seruemus: quippe in acie barbarorum incomposita multitudo, ac tumultuaria, ipsa se fortasse impediet: uester autem ordo, atq; consensus, pugnandiq; peritia, sicuti uobis salutem, ita hostibus perniciem attulerit. Quapropter sic uelim bene sperantes dimicetis, ut Romanos decet: utq; hactenus consuestis: ita enim & barbaros ipsos fuderitis: & gloriam insignem adepti, fidem Romanis, cæterisq; omnibus feceritis: non dolo aut fraude ulla, sed uirtute, & armis superiorem uictoriam à uobis partam. Quæ postquam locutus est: cognita necessitate, milites in ordines se recepere: atq; in armis agitabant. Sole autem oriente, conspiciunt Artabanum maximas secum copias adducentem. Vt autem solem Barbari de more propitiarunt, confestim edito ingenti clamore concurrunt in Romanos: ijsq; adequitantes sagittas ingerunt. At Romani acie instructa, Maurorumq; equitatu per latera disposito, ac receptis per internalla expeditis mi-

litibus, quibus facilis esset excursio, fortiter resistentes, impetum barbarorum sustinebant: qui scilicet & sagittarum multitudine, & praelongis contis, quibus cataphracti ex equis, aut chamelis depugnabant, pessime Romanos accipiebant: contra Romani quoties pedem conferebant, facile scilicet aduersarios superabant. Postea uero quàm ab equitatu, & chamelitarum multitudine premebantur: fuga simulata, tribolos, aliáq; machinamenta ferrea acuminata proijciebant: quae sub harenis latentia, neq; cuiquam conspecta perniciem equitibus, & chamelorum insessoribus afferebant. Quippe illis calcatis, equi, potissimum uero chameli, quoniam huic generi mollissimae sunt ungulae: succiduae claudicabant excussis tergo insessoribus. Caeterum Barbari illi quandiu equis, aut chamelis inuehuntur, acerrime scilicet confligunt: ubi autem, uel descendere iam, uel excidere, faciles sunt captu: neq; praelium in manibus gerere audent: & si fugiendus, aut insequendus sit hostis, crura scilicet fluxa ueste praepediuntur. Vno igitur, alteróq; die à mane ad uesperam pugnatum, nox praelium diremit: reuersiq; sunt in castra utriq; quasi uictores. Tertia die in planitiem pugnaturi conuenere: tentante autē Barbaro, utpote qui numero praestabat, circunuenire Romanum, quasiq; indagine concludere: contra non iam profundiorem, sed in frontem productam constituebant Romani aciem: ac se circumueniri prohibebant. Tanta autem uirorum, iumentorúmq; multitudo cecidit: ut omnis compleretur campus, maximiq; cadauerum acerui in altum attollerentur: praesertim uero chamelorum, quae aliae super alias procubuerunt. Ergo nec liber pugnantibus cursus erat, nec inter se cernendi copia: uelut ingenti quodam,

ti quodam, ac uix peruio aggere cadauerum in medium extructo: quo scilicet prohibente trãsitum ad reliquos, singuli se in sua castra receperunt. At Macrinus cognito nõ alia de causa tam acriter, ac pertinaciter pugnare Artabanum, nisi quia se pugnare contra Antoninum arbitrabatur: (solent enim barbari paulo negotio quasi fatiscere: uelutiq; oneri cedere, si modo primis congressibus parum ex sententia res gesserint: tunc autem perstabant, prælium integraturi, cum primum cadauera concremassent: ignari perijsse, qui has inimicitias concitauerat:) mittit Parthis legatos cum literis, quæ declararent occidisse imperatorem: ac debitum supplicium luisse, qui fœdera, & iusiurãdum temerauerat: sibi esse à Romanis, quorum ipsum tandem imperium sit: summam rerum traditam: non placere uero quæ acta forent. Itaq; captiuos quicunq; superessent, raptaq; omnia redditurũ: cupere se illum ex inimico amicum facere, pacemq; iureiurando, ac libaminibus sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusq; à legatis de Antonini cæde, satis dedisse supplicij uiolatorem fœderis arbitratus, contentusq; reddi sibi citra ullum cruorem captiuos, prædamq; omnem, fœdus cum Macrino ferit, atq; in proprias sedes reuertitur. sed & romanus imperator deducto ex Mesopotamia exercitu, Antiochiam profectus est.

HERODIANI A' MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER QVINTVS.

d

E Antonini imperio, cædeq́; , insidijs , ac successione item, superiore libro diximus. Cæterum Macrinus ubi Antiochiam peruenit, literas senatui, Populoq́; Roma. misit in hanc sententiam. Cum satis ipsi cognitum habeatis, quod nam fuerit meum iam inde à principio totius uitæ institutum: quamq́; ad benignitatem propensi mores: quæ mansuetudo in ea potestate explicata, quæ non multum abest à principatu: (siquidem ipse quoq; imperator fidei se præfecti cohortis credit:) superuacuum esse arbitror multis uerbis uti apud uos: nostis enim & ipsi parum me lætum fuisse ijs rebus, quæ ab illo gerebantur: ac sæpe uestra causa periclitatum, dum ille nulli non calumniæ fidem habens, uelut effrenus contra uos irrueret. Itaq; identidem mihi obtrectare solitus, etiam publicæ modestiam in me, atq; humanitatem uituperabat, segnem, & fluxis moribus uocitans. Quippe homo assentationibus gaudens, quicunq; ipsum ad crudelitatem exacuebant: rabiemq́; insitam, quasi signo dato prouocabant: & calumnijs iram excitabant: eos sibi deniq; beneuolos, fidosq́; in primis amicos arbitrabatur. mihi autem iam inde à principio nihil lenitate antiquius, modestiaq́; fuit. Igitur parthicum bellum longe maximum, & in quo omne romanum imperium fluctuauerit, ita

uerit, ita confecimus: ut nec in acie fortiter dimicando hostibus cesserimus: & regem maximas secum trahentem copias, icto fœdere ex inimico amicum reddiderimus. Porrò me principe liberi, incruentiq; omnes agitabunt: magisq; optimatium conspiratio hæc erit, quàm principatus. neq; tamen est, quod quisquam indignum imperio censeat, aut fortunæ crimen putet esse: ꝙ ex equestri ordine ad imperium peruenerim: nam quo obsecro nobilitas ipsa, nisi morum benignitas adsit, & humanitas? Siquidem fortunæ munera etiam parum dignos exornant: animi uirtus, propriam cuiq; gloriam conciliat: & claritas quidem generis, diuitiæq;, atq; id genus reliqua, & si beatorum propria putantur: minime in ipsis, ut pote ab alijs tradita laudantur. Lenitas autem, ac benignitas, & si ipsæ quoq; admirationi sunt: attamen habenti quoq;, laudem accumulant. Quid enim uobis profuit Commodi nobilitas? aut Antonini paterna successio? scilicet eiusmodi homines, quasi ipsis debitam hæreditatem adepti, ueluti proprio patrimonio per contumeliam abutuntur: qui autem à uobis imperium acceperunt: uelut in perpetuum obstricti, etiam referre gratiam pro meritis enituntur. Ad hæc patricia principũ nobilitas sæpenumero in superbiã uertit, despectis omnibus uelut inferioribus. at qui modestiæ experimento ad imperiũ asciscuntur: quasi patrũ labore tuentur semper, uerenturq;, & colunt, quos consueuerant. Mihi sanè decretum est, nihil sine authoritate uestra gerere: ac uos participes, consiliariosq; habere Reipub. gerendæ: uiuetisq; pro arbitrio uestro in libertate illa, quàm uobis antehac à patricijs imperatoribus ereptam, Marcus dein, Pertinaxq;

restituere conati sunt: ambo ad imperium priuatis cunabulis innutriti. quippe generis initia clara posteris relinquere ipsum præstat, quàm accepta à maioribus, fœdis moribus contaminare. Hac lecta epistola conclamatum à senatu uniuerso: nulliq; non honores Augustorum Macrino decreti. neq; uero tantopere lætus senatus Macrini successione fuit: quàm uulgo uniuersi gratulabantur extinctum Antoninum: nam ut quisq; authoritate aliqua, aut dignitate præcellebat: ita maxime imminentem suis ceruicibus depulisse gladiũ arbitrabatur. Delatores autem, & serui omnes, quicunq; dominos detulerant, patibulo suffixi: totaq; urbs, atq; adeo romanum imperium scleratis hominibus perpurgatum, partim supplicio affectis, partim exilio mulctatis: quod si qui tamen latuerũt: metu quiescentium & ipsi libertatis quandã imaginem præferebãt, anno duntaxat uno, quo Macrinus imperium obtinuit. Quippe hoc tantum peccauit, q̃ non exercitum illico dimisit: atq; unoquoq; domum reuerti iusso, ipse Romam sui cupidam statim non petijt: uocante populo quotidie se, ac Macrinum uociferante: sed Antiochiæ morabatur barbam nutriens, & incedens, quàm solebat lentius: tardissimeq;, ac uix adeuntibus se respondens: adeoq; interdum submissa uoce, ut ne exaudiri quidem posset. hæc enim demum sibi de Marci moribus imitanda proposuerat: cum ad illius reliquam uitam nullo pacto aspiraret. Quippe delitiosius in dies agitans, histrionibusq;, & saltatoribus intentus, & gubernandi negligens, incedebat cum fibulis, ac balteo auratis, gemmatisq;: qui luxus minime romano gratus exercitui: certe quem barbaris putant, fœmi=

nisq; congruentiorem, quàm principi. Talia igitur intuentes, magnopere improbare omnes: uitamq; planè hominis aspernari molliorem, quàm ut militari uiro conueniret: simul comparare inuicem Antonini uitæ exẽplum, solertis in primis, ac planè militaris uiri, & Macrini luxuriam. Præterea grauiter indignari, quod ipsi adhuc in tabernaculis agerent procul à patria: ac nonnunquam rerum quoq; necessariarum indigerẽt: neq; domum dimitterentur etiam pace facta: cum scilicet ille contra mollissime, ac delitiosissime uitam coleret. Igitur excussis uelut habenis quotidie in hominem cauillabãtur, ac leuissimam quanq; occidẽdi eius occasionem aucupabantur. Sed ita scilicet fato datum fuerat: ut nullo duntaxat anno princeps Macrinus in delitijs absumpto, simul cum uita imperium amitteret, exiguam, tenuemq; fortuna occasionem militibus ostentante ad ea, quæ concupierant patranda. Mæsa erat quædam nomine phœnissa mulier, ab Emæsa urbe Phœniciæ, cui soror Iulia fuerat Seueri coniux, ac mater Antonini: ea, uiuente sorore, multos annos in aula imperatoria uixerat, Seuero & Antonino principibus. hãc igitur Mæsam post sororis obitum, atq; Antonini cædem, iusserat Macrinus in patriã cum omnibus bonis reuerti: abundabat autem grandi pecunia, utpote longissimo tempore inter principalem potentiã enutrita. reuersa igitur anus, domi agitabat. Erant uero ei filiæ duæ: quarum natu maior Soænis, minor Mãmæa uocabatur: illi filius Bassianus, huic Alexianus: amboq; sub matribus, auiaq; educabantur: & quidem Bassianus annos natus erat circiter. xiiij. Alexianus autem decimum iam annum attigerat: sacerdotes ambo solis, quem maxime indigenæ

colunt: phœnicum lingua Heliogabalum uocitantes: templumq; illi maximum constructum habent auro, argentóq; plurimo, ac lapidum eleganti magnificentia exornatum. neq; solum indigenæ deum illum uenerantur: sed uicini quoq; Satrapæ, regesq; barbari, certatim quotannis splendida offerunt munera. Simulachrũ uero nullũ græco, aut Ro. more manu factum ad eius dei similitudinem: sed lapis est maximus ab imo rotundus, & sensim fastigatus, propémodum ad coni figuram. Niger lapidi color: quem etiam iactant cœlitus decidisse: eminent in lapide quædam, formæq; nonnullæ uisuntur: ac solis imaginem illam esse affirmant, minime humano artificio fabrefactam. Huic igitur deo sacer erat Bassianus: quippe natu maior, ipse potissimum sacerdotio fungebatur: incedens barbarico cultu: tunicas indutus intextas auro, ac manuleatas, & ad pedes usq; demissas: cruráq; tota conuelans ab unguibus ad femora uestibus similiter auro, purpuráq; uarijs: capite coronam gestans, preciosorum lapidum coloribus florentem: præterea integer æui, cunctorumq; eius ætatis adolescentium formosissimus. quare congruentibus in unum forma corporis, atq; ætatis flore, simul habitu illo mollissimo, facile eum Dionysij pulcherrimis imaginibus assimilabant. Hunc igitur sacra celebrantem, chorumq; circa altaria barbarum in morem ad tibias, fistulasq;, & omnifariam organa instaurantem, curiosius inspectabant cum mortales alij, tum in primis romani milites: uel ꝙ genere imperatorio editum sciebant: uel ꝙ formæ uiribus, omnium in se oculos conuertebat. quippe tum uicinus urbi illi exercitus erat, tuendæ Phœniciæ præpositus: deductus inde

mox, ut in sequentibus exponemus. Cum itaq; quotidie religionis nomine milites ad templum itarent: libenter scilicet adolescentem intuebantur. Erant autem ex ijs non nulli Roma profugi Mæsæ familiares: quibus illa formam pueri admirantibus, incertum mentita, an uerum professa, filium utiq; esse ait Antonini, quamuis alterius putaretur. quippe cum suis natabus adolescentulis adhuc, & formosis rem habuisse, quo tempore ipsa in palatio simul cum sorore agitabat. Ea res audita ab illis, ac sensim communicata reliquis commilitonibus, per uniuersum deniq; exercitum uulgata est. porrò etiam aceruos habere numorum Mæsa dicebatur: facileq; omnes militibus elargitura, si modo imperium suæ soboli restitueretur. Pollicētibus autem se eam cum suis, si noctu clanculum in castra uenisset, patentibus portis excepturos, atq; Antonini filium imperatorem declaraturos: nihil scilicet recusauit anus: decreta periculum quoduis adire, quàm uitam colere priuatam, atq; abiectam. Quapropter noctu clanculum urbe egressa, cum liberis, nepotibusq; suis deducente ipsos profugo tum militum agmine, facile in castra admittitur: ibiq; puerum confestim milites uniuersi Antoninum appellatum, atq; indutum purpura custodiebant. Tum commeatu omni simul cum suis natis, & coniugibus, cæterisq; adeo rebus importatis, quas in uicis, agrisq; propinquis habebant: ita se intus comparabant, ut etiam si opus foret, castrorum obsidionem exciperent. Quæ ubi nũtiata Macrino sunt Antiochiæ moranti: dedito per exercitus rumore, repertum Antonini filium, pecunias militibus elargiri Iuliæ sororem: cum omnia quæcunq; dicerentur, haud

esse ullo modo poterant, pro ueris acciperentur: pendebant animis omnes: atq; eos ad res nouas moliendas, cum proprium Macrini odium, tum Antonini memoriæ quædam quasi commiseratio subigebat: sed in primis pecuniarum spes: ut multi iam ex ijs ad nouum Antoninum transfugerent. At Macrinus rem totam quasi puerilem contemnens, consuetamq; obtinens animi alacritatem, domi ipse sedens, unum è ducibus mittit: traditis copijs, quantæ ad rebelles expugnandos uiderentur suffecturæ. Vt autem eò peruenit Iulianus, (id enim nomen præfecto fuit:) ac iam mœnibus succedebat: statim inclusi milites, puerum exercitui infesto de turribus pinnisq; ostentare: uociferari Antonini filium: sacculos quoq; nummorum plenos, escam scilicet proditionis attollere. At illi credito Antonini esse filium, & (quoniam sic uidere uolebant) facie quoq; & liniamentis quàm simillimum existimantes, caput amputant Iuliano, mittuntq; ad Macrinum: ipsi reseratis portis uniuersi in castra accipiuntur. Ita scilicet adauctæ copiæ, non modo ad excipiendũ obsidionem, sed ad conferendã quoq; manum, dimicandumq; instructa acie satis futuræ: transfugarũ etiam magna ui paulatim quotidie se aggregante. Quibus auditis, Macrinus cum omni exercitu ad castra illa oppugnanda contendit: Antoninus autem militibus oppugnationem haud expectantibus, sed congredi audentibus, copias omnes educit. Cócurrerunt autem inter se exercitus uterq; in Phœniciæ, Syriæq; finibus: acrius dimicante Antonini milite, conscientia, metuq; pœnæ, si uictus foret: contra autem Macrini exercitu languidius, remissiusq; prælium capessente: multisq; subinde ad Antoninum transfugientibus. Quo ani-

maduerso, Macrinus metu, ne planè omnibus exutus copijs captiuus ageretur, nihil non passurus contumeliæ: stante adhuc acie chlamydem sibi, cæterumq; imperatorium detrahit ornatum: paucisq; è fidissimis commilitonum comitatus, fugam occupat: detonsáq; barba, ne agnosceretur, itinerario uestimento, capiteq; semper conuelato, noctem diemq; accelerabat: famā quoq; suæ fortunæ præueniens. quippe ingenti studio commilitones uehicula urgebant, quasi Macrino adhuc rerum potente, magnis de rebus mitterentur. Ille igitur fuga euaserat, quēadmodum diximus. Interea milites utrinq; pugnabant: atq; à Macrino quidem corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos uocant: fortiter stantes, reliquum omnem exercitum soli sustinebant: uidelicet proceri homines, atq; ex omni numero delecti: cætera omnis multitudo pro Antonino præliabatur. Sed ubi diu, neq; Macrinum iam ipsum, neq; imperij signa conspiciebant: qui pro illo certamen subierant, ignari ubinam foret: iaceret, an aufugisset: haud satis constitutum habentes, quod sibi capiendum consilium foret: neq; periclitari diutius pro eo decreuerant, qui iam nusquam compareret: & se permittere hostium potestati, quasi deditios, captiuosq; uerebatur. Vt autem à captiuis audiuit Antoninus aufugisse è prælio Macrinum: mittit statim nuntios, qui doceant frustra illos pro homine pauidissimo, ac fugitiuo decertare: ueniamq;, & obliuionem omnium iureiurando pollicetur: stipatoresq; iam tum sibi illos adsciscit. Igitur omnes re credita cesserunt: at uero Antoninus mittit illico, qui Macrinum consequantur: cum iam plurimum uiæ præcepisset. Inuentus autem est in Cal-

chedone Bithyniæ urbe grauissime ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in suburbano quodam: ubi illi caput abscisum. Dicebatur autem Romam properare, fretus popularibus studijs: sed transgredientem in Europã angusto propontidos freto, iamq; Byzantio appropinquantem, uento aduerso usum perhibent: quasi flatu ipso ad supplicium retrudente. Tantum igitur abfuit Macrinus, quo minus persecutores effugerit, finem uitæ sortitus fœdissimum: qui Romam reuerti post uoluerit, quod statim à principio facere oportuerat. offendit autem consilio pariter, atq; fortuna. Ita scilicet occisus est Macrinus cum filio Diadumeno, quem iam Cæsarem fecerat. Postea uero quàm exercitus uniuersus Antoninum imperatorem consalutauit: atq; ille summam rerum suscepit: rebus iam in oriente (ut quæq; maxime urgebant) ordinatis, ab auia scilicet atq; amicis (nam ipse adolescens admodum, ac rerum erat imperitus:) haud diu moratus profectionem edicit: festinante in primis Mæsa ad Romanam aulam, cui tandiu insueuisset. Sed ut senatui populoq; roma. res innotuit: omnes eum nuntium grauiter accepere. sed parendũ necessitati fuit, electo à militibus principe. Cæterum incusantes Macrini negligens ingenium, fluxosq; mores, neminem utiq; aliũ, sed ipsum sibi fuisse mali causam dictitabant. At uero Antoninus è Syria profectus Nicomediæ hyemauit, ita postulante anni tempore. statim igitur debacchari supra modum cœpit: cultumq; patrij numinis, cui dicatus fuerat, celebrare superuacuis saltationibus: uestitum usurpans luxuriosum, purpura intextum, atq; auro: monilibusq;, & armillis redimitus: coronas etiam sustinens ad

tiaræ modũ, auro, lapillisq́; præciosis insignitas: forma habitus inter phœnissam stolam, ac Medorum amictum. Nam Romanam uestem, aut græcanicam planè aspernabatur: è lana (ut ipse aiebat) hoc est è re uilissima confectam: neq; nisi sericas telas dignabatur: procedens identidem ad tibias, & tympana, uelut orgia numinis concelebraret. Hæc cernens Mæsa, ac ferens iniquo animo, supplex illi persuadere conabatur, ut Romanum assumeret cultum: ne urbem mox, curiamq́; ingrediẽs peregrino illo barbaricoq́; habitu, spectantiũ oculos perstringeret: insolentes eiusmodi munditiarum, ac reputantes mulierculis, quàm uiris congruentiores. Sed ille uerbis aniculæ contemptis, nec cuiquam præterea credendum putans, (quippe neminem circa se nisi moribus consimilem, suisq́; obsecundantem uitijs habebat:) cum retinendum sibi quencunq; illũ cultum animo obstinasset: decreuit absens periculum facere, quonam animo S.P.Q.R. laturi forent. Quare imaginem propriam maximis liniamentis, qua ipse obire sacerdotis munia uidebatur: simulq́; figuram numinis, cuius sacerdotium gerebat: depictam in tabula præmisit Romam: iussis qui eam ferrent, in media curia loco edito supra Victoriæ caput collocare: ut cum senatus haberetur, thura unusquisq; adoleret, merumq́; libaret. Edixit item, ut omnes romani magistratus, quiq; publicæ sacra facerẽt ante alios deos, quorum meminisse inter sacrificandum solent: deum Heliogabalum nuncuparent. Quapropter, ut in urbem peruenit: nihil scilicet nouum Romani uiderũt insueti iam picturæ. Diuiso igitur congiario in populum (ut mos est imperium suscipientibus:) spectacula omnifariam edebat magnificentissima: templumq́; item maximũ

pulcherrimumq; deo erexit: plurimasq; circa templum constituit aras: ad quas quotidie mane taurorum hecatombas, & ouium magnam multitudinem immolabat: coaceruatisq; supra aras omne genus odoribus, etiam ueterrimi cuiusq;, optimiq; uini plurimas amphoras profundebat: sic, ut riui passim uini, sanguinisq; promiscue defluerent: chorosq; circum aras agitabat: nullis non organis consonantibus, unaq; mulieribus phœnissis cursitantibus in orbem: cymbalaq; inter manus habentibus, aut tympana, omni circunstante senatu, atq; equestri ordine ad theatri formam. Exta porro uictimarum, atq; aromata intra lances aureas, capitibus imposita gestabant: non quidem famuli aliqui, aut humiles personæ: sed præfecti exercitibus, & quicunq; maximas dignitates obtinebant: induti tunicas talares, ac manuleatas, unamq; in medio purpuram ferentes. sed & linteis calciamentis utebantur: quēadmodum uates in eis regionibus consueuerunt. Porro ingentem se honorem tribuere putabat, quibus eiuscemodi sacrificia participaret. sed quamuis instaurare choros, & sacra facere perpetuo uideretur: plurimos tamen ex illustribus uiris, atq; opulentis interfecit: delatos sibi, ꝙ parum læti illiusmodi uita, etiam in ipsum quandoq; cauillarentur. Duxit præterea uxorem illustrissimam romanam fœminam, quam etiam Augustam appellauit: cumq; ea tamen paulopost diuortium fecit: ademptisq; honoribus, priuatam colere uitam iussit. Post illam uero captum se amore simulans, ut aliquid uirile saltem facere uideretur: uestalem sacerdotem, quam leges castam esse, & uirginem perpetuo uolunt: abreptam è templo pro uxore habuit. ita mœstum tanto flagitio, ac piaculo

senatum

senatum per epistolam consolatus, humanum esse id peccatum: captum se illius amore: cæterum sacerdoti congruere sacerdoti nuptias: ob idq; etiam augustiores futuras. Sed eam quoq; paulopost dimisit: tertia uxore ducta, quæ referre suum genus ad Cömodum dicebatur. neq; uero humana tantum matrimonia ludebat: sed etiã deo suo quærebat uxorem. Itaq; Palladis simulachrum quod occultum Romani, nemini'q; uidendum colunt: in cubiculum suum transtulit: immotum'q; ad eam diẽ, ex quo Ilio auectum fuerat: præterquam cum templũ conflagrauit: ipse emouit sedibus: eamq; deam sui dei coniugem in aulam imperatoriam adduxit. dein cordi esse negans deo belligerã uxorem, atq; armatam, simulachrum Vraniæ iussit afferri: quod scilicet Carthaginensibus, omni'q; Africæ uenerabile, positum fuisse à phœnissa Didone creditur, quo tempore antiquam Carthaginem dissecto corio ædificauit. hanc Afri Vraniam uocant, Phœnices Astroarchem, lunam esse affirmantes. congruere igitur aiebat Antoninus matrimonium solis & lunæ. Itaq; & simulachrum afferri iussit: & auri quicquid in templo erat: pecuniam'q; deo suo dotis nomine dari præcipit. Quod ubi allatum est, ac prope Heliogabalum constitutum: iussit urbe tota, Italia'q; festos dies, celebres'q;, & lætitiæ plenos, publice, priuatim'q;, quasi dijs nubentibus agitari. Fecit & in suburbano templum maximum, ac magnificentissimum: in quo anno uertente, deum suum adulta iam æstate deducebat: ludis'q; curulibus, & scenicis, epulis'q;, & peruigilijs populum à se oblectari arbitrabatur. Ipsum porrò dei simulachrum impositum uehiculo, quod esset auro

preciosisq; lapidibus exornatum, deducebat ex urbe in suburbanum: trahentibus equis seiugibus, emaculato candore, ac magnitudine præcellentibus, aureoq; multo, & phalerarum uarietate conspiciēdis. neq; enim quisquam mortalium eum inscenderat currum: sed circunstabant omnes quasi aurigantem deum. Antoninus autem retrorsus currens, ac simulachrum ipsum aspectans, currum antecedebat: frenos manibus retinens, totumq; iter ita retrorsum currens, ac deum semper aspectans confecit. Ac ne caderet, labereturq; ignarus quo tenderet, aurosam substrauerant harenam: militesq; eum utrinq; retentabant, quo tutius retrocederet: discurrente etiam cum facibus utrinq; populo, & coronas, floresq; iaciente: tum deorum omnium simulachra, & quicquid conspicuum in templis, principatusq; insignia, & preciosissima supellex, equites item, & exercitus uniuersus pompam illiusmodi comitabātur. Vbi autem deduxerat, atq; in templo constituerat: sacris iam, celebritatibusq; peractis, maximas, altissimasq; turres ad id ipsum extructas conscendebat: inde scilicet in plebem missilia sparsurus, aurea uidelicet, argenteaq; pocula: uestesq; & lintea omne genus: bestias præterea cicures omnes, exceptis suibus, quibus ipse (ut mos est Phœnicibus:) abstinebat. Multi igitur inter rapiendum periere: partim inuicem proculcati, partim militum contis transfixi: sic, ut ea celebritas calamitatem quampluribus attulerit. Ipse identidem aurigans, aut saltans conspiciebatur: quippe ne latere quidem sua patiebatur flagitia: procedens etiam in publicum pictis oculis, genisq; purpurissatis, faciemq; suapte natura formosam, indecoris coloribus inficiens. Quod animaduertens Mæsa, ac

suspectans

suspectans militum indignationem, metuensq;, ne si illi quid accidisset, ipsa rursus in priuatam uitam relaberetur: persuadet leui alioqui, stolidoq; adolescenti, ut sibi consobrinum suum, nepotemq; ipsius ex altera filiarum Mammæa prognatum, adoptaret: ita ad gratiam locuta: oportere iam ipsum sacerdotio, religioniq; numinis uacantem bacchari, ac deûm celebrare orgia: sufficiendum autem alterum, qui res curaret humanas, quiq; illi principatum uacuum ab omni molestia, curáq; præstaret. neq; tamen peregrinum aliquem, aut alienum hominem requirendum: sed consobrino potissimum id honoris tribuendum. Is erat Alexianus, qui tum nuncupabatur Alexander: auito ipso nomine in macedonis regis nomen commutato: nam eum regem fama per se celebrem, etiam magnopere coluerat Antoninus Seueri filius, quem fuisse amborum parentem, persuadere anus conabatur: iactato filiarum incesto, quo illi magis, magisq; à militibus diligerentur. Quare Cæsar declaratus Alexander, consulq; factus cum Antonino est: senatu scilicet per ridiculum decernente, quod ille uoluerat: hoc est, uideri ipsum patrem, qui natus annos foret circiter quatuordecim: Alexandrum uero filium, qui tum duodecimum attigisset. Postea igitur quàm Alexander Cæsar est appellatus: uolebat eum statim Antoninus suis illis institutis imbuere: ut scilicet choros agitans, saltansq;, & sacerdotij particeps, uestitu eodem, atq; artibus uteretur: quem tamen mater Mammæa ab omni illa fœditate uindicabat summis clàm doctoribus omnium disciplinarum: modestiamq; edocens, ac palæstra, uirilibusq; gymnasijs in-

suefaciens: græcisq; eum pariter, & latinis literis instituens. quibus rebus magnopere Antoninus indignabatur: iamq; adoptionis, imperijq; participati pœnitebat. Quapropter omnes illius doctores aula exegit: quosdamq; illustriores partim morte, partim exilio afficit: ridiculas allegans causas q filium ipsius corrumperent: neq; agitare eum choros, atq; ebacchari sinerent: sed ad modestiam componerent, & uirilia officia edocerent. Eoq; uecordiæ prouectus est: ut omnes scenicos artifices, ac theatricos ad maximas imperij dignitates promoueret. Quippe exercitibus saltatorem quendam præfecit, qui olim iuuenis publice in theatro operas dederat: alium item è scena iuuentuti, alium senatui, alium etiam equestri ordini præposuit. Aurigis item, & comœdis, mimorumq; histrionibus, maxima imperij munia demandabat: seruisq; suis, aut libertis, ut quisq; turpitudine reliquos anteibat: procurationes tradebat prouinciarum. Ita rebus omnibus, quæ grauia olim, honestaq; censebantur: per omnem contumeliam, ac temulentiam debacchantibus, cum cæteri omnes, tum in primis romani milites indignabantur: contemnebantq; eum, utpote uultum componentem elegantius, quàm fœminam probam deceret: insuper aureis monilibus, mollissimoq; uestitu haudquaquam uiriliter ornatum: saltantemq; in conspectu omnium. Quare propensiores animos in Alexandrum habebant: spemq; meliorem in puero modeste, & continenter educato: seruabantq; eum diligenter omnes ab insidijs Antonini. Mater autem Mammæa neq; poculentum aliquod, neq; esculentum gustare puerum sinebat, quod ab illo mitteretur. coquis autem &

tem & pincernis utebatur puer, non quidem imperatorijs, aut communibus: sed quos mater tantum delegerat, ac spectatae fidei futuros arbitrabatur. Dabat item furtim pecunias mater: quas ille inter milites clanculum diuideret, ut eorum beneuolentiam etiam pecuniae pignore (hanc enim illi potissimum spectant:) haberet authoratam. Quae intellegens Antoninus, nihil non insidiarum Alexandro, matriq; intendebat: quas tamen omnes arcebat, prohibebatq; communis auia Maesa: mulier alioqui acerrima: multosq; annos in aula cum sorore sua Iulia Seueri coniuge commorata. Nihil itaq; eam latebat, quod Antoninus moliretur: homo suapte natura futilis, & qui omnia, quae placerent, propalàm loqueretur, atq; ageret. Postea uero quàm insidiae parum procedebant: detrahere puero Caesaris honorem decreuit. Itaq; neq; salutari, neq; iam foras procedere patiebatur: milites autem magnopere illum requirebant indignantes, siquidem imperium quoq; adimeretur. Sed Antoninus famam uulgauit, quasi iam obijsset Alexander: ut scilicet periclitaretur, quonam id animo laturi milites forẽt: at illi nusquam comparente puero, praeterea animis rumore illo exulceratis indignabundi, neq; solitam custodiã miserunt Antonino: & inclusi castris uidere Alexandrum uelle in ipso templo dictitabant. Eo metu ictus Antoninus Alexandro secum in uehiculo imperatorio considente, quod erat auro multo, gemmisq; exornatum: contendit in castra. caeterum portis reseratis accepere utrunq; milites, atq; in templum castrorum deduxerunt: salutantes supra modum, & laetis clamoribus prosequentes Alexandrum, spreto propèmodum An-

tonino. Quae ille aegre ferens, cum in templo castrorum pernoctasset: iratus militibus, notatos, qui Alexandro acclamauerant, quasi seditionis & tumultus authoribus, arripi omnes ad supplicium imperauit. quod illi aegre ferentes, atq; Antoninum iam antea quoq; perosi, cum tollere e medio principem foedissimum optarent, suisq; commilitonibus ferre suppetias: rati hoc esse tempus ipsum, statim Antoninum, matremq; Soaenidem, quae forte illic aderat, interfecerunt: cumq; eis seruos, ministrosq; omnes scelerum, quicunq; tum in ea castra conuenerant. Caeterum Antonini, & Soaenidis cadauera trahenda per contumeliam plebi tradiderunt: quae diu per totam urbem raptata, ac dilaniata, postremo in cloacas abiecta sunt: ut inde scilicet in Tyberim deferrentur. Sic Antoninus sexennium imperio occupato, uitaq; (ut diximus) acta simul cum matre occisus est. Milites autem Alexandrum imperatorem consalutatum in aulam palatinam deduxerunt: adolescentulum admodum, atq; adhuc auiae praeceptis obtemperantem.

HERODIANI A MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER SEXTVS.

Q Vem igitur habuerit finem uitæ maior Antoninus, in superioribus demonstratum est. Alexander autem post illum, nomen, insigniáq; gerebat imperij: cæterum negotiorum administratio, ac principatus gubernacula, mulieribus incumbebant: omnia transferre ad modestiam, grauitatemq; conantibus. Quippe iam primum sedecim ordinis senatorij uiros ætatis grauitate, uitæq; sanctimonia præcellentes assessores principis, & consiliarios delegerunt: nihilq; aut dicebatur, aut agebatur, nisi illorum accedente suffragio. Grata igitur populo, militibusq;, ac senatui præterea forma principatus erat: ex contumeliosissima tyrannide ad optimatium gubernationem redacta. Igitur primo deorum simulachra, quæ ille proprijs sedibus extulerat: suis quæq; templis, delubris, fanisq; restituerunt: dein quos ille temere, aut uitiorũ nomine ad honores, dignitatesq; extulerat: submotos inde ad pristinam uitam omnes, artificiumq; redegerunt. Res autem cunctas, atq; administrationes, ciuiles quidem, & forenses, insignibus doctrina uiris, legumq; peritissimis: militares autem claris bellica uirtute hominibus commendabant. cumq; diu ad hunc modum regeretur imperium: Mæsa iam extremæ senectutis diem suum obijt: honores adepta imperatorios, atq; (ut mos Ro-

manis est:) inter diuas relata. At Mammæa cernens iam solã se filio reliquã, præesse ad eundẽ modũ, moderariq; studebat. cumq; adolescentem summam habere iam cerneret authoritatem, metu ne uiuida ætas in summa potestate, licentiaq; rerum, in cognata aliqua impingeret uitia: undiq; aulam seruabat: neq; adiri à quoquam adolescentem patiebatur, cuius uita moresq; improbarentur: ne scilicet bona indoles corrumperetur, prouocantibus apetitum eius iam uigentem assentatoribus in extremas libidines. Persuaserat autem, ut actibus incubaret meliore diei parte: idq; faceret quamsæpissime: ne quod spatium superesset uacãdi malis artibus occupato rebus potioribus, ac necessarijs imperanti. Cæterum suapte natura suberat Alexãdro mite, mansuetumq; ingenium, propensumq; ad humanitatem: quod ipsum ætas etiam consequens declarauit. quippe annis. xiiij. anæmaton, hoc est citra sanguinem gessit imperium: ne uno quidem occiso. Licet enim permulti maximis criminibus impegerint: tamen ab illorum cæde semper abstinuit: quod utiq; non facile à quoquam omnium imperatorum, quiqui Marco successerint: factum, obseruatumq; inuenies. Neminem quisq̃ illo imperante cõmemorare potest, cui mors indemnato sit illata. Matrem uero etiam incusabat, eiq; grauiter succensebat: ꝙ esset pecuniæ auidior, & opum cumulandarũ studiosior uidebatur. Etenim cum simularet ideo se thesauros congerere Mammæa, ut suppeditare Alexandro posset: quod is facile, abundanterq; suis largiretur militibus: proprios domi thesauros extruebat. Quæ res imperatori notam infamiæ attulit: ꝙ illo scilicet inuito, atq; indignabundo etiam, mulier auida per fraudem bona quorundam, atq;

hæreditates suppilabat. Dedit item filio in matrimonium puellam patritij generis, quam etiam marito charam, gratamq; in primis, eadē paulopost aula per omnem contumeliam exegit. & cum ipsa tantum uocari Augusta uellet, eamq; appellationem puellæ inuideret: eo contumeliarum prouecta est: ut puellæ pater, quamuis magnæ apud Alexandrum generum authoritatis: impatiens Mammææ iniuriarum, quas ipsi, nateq; inferebat: confugerit in castra: gratiam se habere Alexandro dictitans habiti sibi honoris: cæterum Mammæam accusans, nihil non contumeliæ inferentem. Quare indignata mulier, interfici eum quidem iussit: puellam uero ædibus imperatorijs exactam, in Africam relegauit. Hæc aūt omnia fiebant inuito, coactoq; Alexandro: quippe illi mater supra modum imperitabat: ac dicto audientem semper habebat: ut hoc tantum reprehendi in Alexandro possit, q̄ mansuetudine nimia, & reuerentia maiore, quàm oportuit, etiam contra animi sui sententiam, matri obsequeretur. Igitur cum ad hunc modum ·xiij· annos (quod quidem ad se attineret:) sine querela cuiusquam imperiū gubernasset: ecce tibi haud opinato literæ è Syria, Mesopotamiaq; redditæ à ducibus: in quibus scriptum esset Artaxarem Persarum regem, Parthis iam deuictis, atq; Artabano, qui rex magnus primus appellatus est: duplicíq; diademate utebatur: non solum orientis regno, sed uita quoq; expulso, subigere uicinos barbaros, ac sibi uectigales facere. neq; iam intra fluuium Tigrim tenere se, sed superatis ripis, ac romani finibus imperij, excurrere per Mesopotamiā: Syriæq; minitari: omnemq; Europæ oppositam continentem, quæ mari Aegæo, fretoq; propon-

tidos terminatur: atq; Asiæ nomen habet: ceu ueterem Persarum possessionem sibi uindicare: quod iam inde à Cyro, qui primus imperium à Medis in Persas trãstulit: ad Darium usq; extremum Persarum regem, cui regnum Alexander abstulerit: cuncta olim Ionia, Cariáq; tenus à Persarum satrapis gubernarentur. quare sui muneris esse, curare nunc, ut uetus, atq; integrum imperium Persis restitueretur. Quibus intellectis Alexander motus, atq; haud mediocriter re subita, inopinatáq; perturbatus, (quippe in altissima pace educatus à puero, atq; urbanis delitijs innutritus:) conuocato prius amicorũ consilio, decreuit legatos cum literis mittere, qui spem barbaris, conatusq; inhiberent. Igitur literæ in hanc sententiam compositæ: oportere illum suis finibus contentum, nihil rerũ nouarum moliri: neq; sublatum uana spe, ingens excitare bellum. debere unumquenq; suis fortunis acquiescere: non perinde sibi pugnam processuram aduersus Romanos, ut aduersus uicinos, & eiusdem corporis barbaros. admonebat præterea uictoriarum, quas contra eos Augustus, ac Traianus, Luciusq; item, & Seuerus adepti fuissent. Huiuscemodi literis Alexander persuasurũ se barbaro, metu scilicet perterrito, pacẽ, quietemq; arbitrabatur. Quibus ille contemptis, remq; armis potius, quàm uerbis gerẽdam ratus, tum uero ferocissimus ingruere: decursáq;, ac perequitata Mesopotamia omni, prædas agere: atq; oppugnare Romanorum castra imposita fluminum ripis, quæ scilicet imperij limites tuerentur. Cumq; homo esset natura gloriosus, ac sublimes animos gereret: successu rerum inopinato subacturum se omnia uidelicet existimabat. neq; enim parua erant, quæ illius animum ad maius concu-

piscendum regnum inflammabant. Primus nanq; ipse Parthis bellum inferre ausus, Persarum recepit imperiú. siquidem post Darium illum, cui regnum macedo Alexāder abstulerat: permultis sanè annis, Macedones ipsi, quiq; Alexandro successerunt: diuisas inter se orientis, Asiæq; totius regiones gubernarunt: sed ortis inter ipsos discordijs, ac frequentibus bellis attrito Macedonum robore, primus Arsaces Parthus persuasisse earum regionū barbaris memoratur: ut à Macedonibus deficerent: impositóq; sibi diademate, Parthorum, barbarorumq; uicinorum consensu, & ipse regnum tenuit, & posteris reliquit ad Artabanum usq; regem: quo interfecto Artaxares, regnóq; Persis restituto, uicinaq; barbaria per uim subacta, facile iam romanam quoq; potentiam lacessebat. Quæ ubi Alexandro Romæ agenti nuntiata sunt: minime iam ferendam putans insolentiam barbari, uocantibus illuc se ducibus, ægre scilicet tandem, contráq; animi sui sententiam ad expeditionem se comparat. Igitur in Italia, prouincijsq; reliquis delectus habebantur cunctorum, qui uel habitudine corporis, uel ætatis uigore idonei fore ad pugnam uiderentur: motusq; ingens omnibus romani imperij regionibus extitit delectibus habendis, qui tantæ barbarorum multitudini pares forent. At uero Alexander urbanis omnibus militibus conuocatis in campum, conscensóq; tribunali, in hanc sententiam uerba fecit. Cuperem commilitones eiuscemodi habere orationem apud uos, quæ & dicenti mihi, ut consueuerat ornamentum, & uobis audientibus lætitiam conciliaret. Nam cum multos annos pacem agitauerimus: siquid noui nunc audieritis, fortasse quasi

præter spem acciderit, expauescetis. Decet autem uiros fortes, atq; moderatos optima quidem optare: sed ferre quæcunq; incidant. Vt enim, quæ cum uoluptate agimus dulcia: ita quæ cum uirtute, gloriosa sunt. atque ut is qui prior lacessit, ipse sibi iniurius uidetur: ita qui propulsat iniuriam, confidentior ex conscientia fit: atq; ex iustitia spem bonam mutuatur. Artaxares uir persa, posteaquam Artabanum dominum suum interfecit, atq; ad Persas imperium transtulit: etiam nostra arma lacessere despecta maiestate romana: etiam incursare, ac uastare nostras prouincias aggreditur. huic ego per literas à principio studui persuadere, ut inexplebilem illam uecordiã omitteret: ne'ue aliena concupisceret: at ille barbara insolentia prouectus, neq; se continere suis sedibus iam uult: & nos ad pugnam prouocat. Ne cunctemur igitur, ne'ue prælium detrectemus: sed quicunq; seniores hic adestis: admonete quamprimum illum tropæorum, quæ plurima aduersus barbaros Seuero, atq; Antonino parente meo ducibus excitastis. quibus autem ætas integra est: laudem hanc in primis, ac gloriam concupiscite: ut intelligant omnes, scire uos non solum pacem mansuete, ac reuerenter colere: uerum etiam, cum res postulat, fortissime præliari. Quippe barbari, ut cedentibus, detrectantibus'q; acriter instant: ita repugnantibus minime resistunt. neq; enim illis collata acies spem uictoriæ pollicetur: sed excursibus, fuga'q; utentes, lucrari se demum putant, quæ scilicet rapuerunt. at nos, cum omnia composita, ordinata'q; habeamus, tum illos uincere, ac profligare semper didicimus. Talia quædam locutum Alexandrum alacri uociferatione milites exceperunt: ac se promptissimos

ad bellandum ostenderunt. Ille diuiso largiter stipendio, iubet ad iter accingi: mox ad eam fermè sententiam locutus in senatu, diem discessui præstituit: quæ ubi aduenit: sacris de more peractis, deducente senatu, populoq; uniuerso, Roma proficiscitur, respectans identidem, ac lachrymans: sed neq; popularium quisquam fuit, qui siccis oculis aspexerit abeuntem. Quippe omnem multitudinem sui cupidam habebat: educatus ab ipsis, imperioq; tam multos annos modestissime administrato. Cæterum festinato itinere, cum illyricas etiam gentes, exercitusq; lustrasset: magnis inde quoq; uiribus collectis, Antiochiam contendit. in ea ciuitate, quæ belli usus postularet, diligenter comparabat: exercendis etiam militibus, ac cæteris bellicis muneribus pertractandis intentus. Visum igitur illi est, legationem iterum mittere ad Persarum regem: quæ de pace, amicitiaq; cum illo ageret: nam cum ipse iam adforet, minime desperabat, aut persuasurum, quæ uellet, aut certe perterrefacturum. Enimuero Barbarus romanos oratores re infecta domum remisit: ipse quadringentos è suis proceritate insignes, uestituq; eleganti, auroq; exornatos, equis, atq; arcubus conspicuos legatos ad Alexandrum mittit: perterritum iri Romanos putans aspectu illo, cultuq; Persarum. legationis eius hæc erat sententia. Iubere magnum regem Artaxarem Romanos, eorumq; principem Syria omni, Asiaq;, quæcunq; ex aduerso Europæ sita est, decedere: sinere Persas Ionia, Cariaq; tenus dominari, omnibusq; ijs regionibus, quas mare Aegæum, pontusq; disterminat. Hæc afferentes legatos, quadringẽtos comprehendi Alexander iubet: omniq; adempto cultu

in Phrygiam relegat, uicis, agris'q; concessis, quos colerent: contentus hoc supplicio interdicti in patriam reditus: quippe occidere nefarium facinus, minimé'q; uirile arbitrabatur: neq; in acie captos, & sui regis mandata executos. His ad hunc modum peractis, comparante iam se, ut fluuios transgrederetur Alexandro, ac Romanorum exercitum in barbarorum agros deduceret: defecerunt ab illo milites nonnulli ex Aegypto aciti: neq; non in Syria quoq; res nouas contra imperium moliti alij: sed uniuersi tamen oppressi statim, supplicio'q; affecti sunt. Quosdam etiam exercitus in regiones alias transtulit Alexander, ut inde barbarorum incursiones facilius arcerentur. Quibus ordinatis rebus, magno'q; iam coacto exercitu, cum primum se haud imparem fore aduersariorum copijs credidit, de amicorum sententia milites trifariam distribuit: sic, ut unam partem iuberet, spectantem ad septentriones, facere iter per Armeniam, quae regio amica Romanis uidebatur: atq; illinc Medorum fines incursare: alteram item ad septentrionem per barbarorum agros contendere: ubi confluentes Tigris, & Euphrates densissimis paludibus excipi, atq; ob id eorum latere egressus dicuntur: tertiam porrò exercitus partem ipse adducturum se aduersus barbaros medio iam itinere pollicebatur: ita enim putabat diuersis itineribus imparatos eos, ac sic nec opinantes oppressurum: Persarum'q; copias semper ingruentibus Romanis occursantes, distractum iri: atq; imbecilliores futuras, minus'q; ordinate praelium suscepturas. Neq; enim mercenario milite utuntur barbari, quemadmodum Romani consueuerunt: neq; statiuis castris exercitus habent, qui

bellorum

bellorum actibus exerceantur: sed omnis multitudo uirorum, nonnunquam autem mulierum quoq; regis congregantur imperio: quæ mox bello peracto, suas protinus in sedes dimittitur: ea demũ præmia belli referens, quæ cuiq; ex rapina superfuerint. Arcubus autem, & equis non in prælio tantum more Romanorum utuntur: sed à pueritia usq; enutriuntur unà uenatu inuigilantes, pharetratiq; semper, ac nunquam ex equis desilientes, siue bellum gerant, siue feras conficiant. Sed hoc Alexãdri consilium, & si longe optimũ prima specie uidebatur: statim tamen fortuna destituit: siquidem exercitus contendere per Armeniã iussus, uix, ægreq; superatis eius regionis asperrimis, præruptissimisq; montibus, quanquam æstas tolerabilius iter faciebat: impetu in Mediam facto, uicos concremauit, prædamq; abegit. At rex Persarũ intellecta re, confestim quã maximis potuit copijs auxilio adfuit: cæterũ arcere illinc Romanos minime poterat: quippe aspera regio peditibus quidem stabilem gressum facilemq; transitum præbebat: at barbarorum equitatus montium asperitate, & cursum difficiliorem, & iter habebat impeditius. Nũtiatum dein regi est, exercitum alterum Romanorum, Parthorum in agros, qua ad orientem spectant, impetum fecisse: quare metuens, ne Parthis facile superatis, mox in Persiã grassarentur: relictis copijs, quantæ ad tuendam Mediam satis fore uidebantur: ipse cum toto exercitu ad orientis partes accelerabat. Cæterum exercitus romanus comparente, ac repugnante nullo, negligentius iter faciebat: ratus Alexandrum cum tertia parte copiarum, quæ maximæ, ualentissimæq; forent, in medios incurrisse barbaros. itaq; restitantibus illis, atq; ob id exercitum retentanti-

bus, minime sibi properandum putabat: ut qui se tutos crederent, præstituto antea loco, in quem pariter uniuersi cũ præda abacta, captiuisq; omnibus conuenirent. Sed eos Alexander fefellit: neq; enim aut ipse uenit, aut exercitum adduxit: incertum metu ne proprio, ne ipse imperium tuendo uita periclitaretur: an quia mater retinuerit, muliebri pauore, & charitate filij nimia: siquidem omnes illius generosos spiritus retundebat: suadens alios potius periculis exponeret, quàm ipse in acie consisteret. quæ res exercitum romanum fines barbarorum ingressum planè prodidit. Etenim Persarum rex omnibus copijs occurrens, imparatis, minimeq; expectantibus, quasiq; intra retia undiq; concludens, omnem Romanorum exercitum profligauit. Quippe pauci plurimis resistere haud poterant: semperq; nudas corporis partes armis aduersus impetum sagittarum protegebant: satis præclare agi secum existimantes, si nulla edita pugna, integri recessissent. Sed cum aliquandiu confertim clypeis sese quasi muro circunsepsissent, atq; omnes undiq; uelut urbs aliqua oppugnarentur, consauciarenturq;: tandem ubi diu fortiter restiterant, occidione occiderunt. Ingens hæc calamitas, & qualis nulla facile memoratur, Romanis incidit: amisso ingenti exercitu, uel fide, uel robore cuilibet antiquorum exercituum conferendo: Persam uero maiorum spe rerum impleuit tantarum successus rerum. Quæ ubi nuntiata Alexandro sunt, grauissime tunc ægrotanti, siue ex mœrore animi, siue insolentia cæli: cum ipse tulit modestissime, tum exercitus omnis grauiter imperatori succensebat: quippe ipsius mendatio, minime signis seruatis, proditos ab eo suos milites dictitabant.

lites dictitabant. Cæterum Alexander morbi, cæliq; illius æstuosi impatiens, laborante pariter omni exercitu, maximéq; Illyricianis, qui humido, hibernoq; cælo insueti, largiusq; cibum capientes, letaliter ægrotabant: redire Antiochiam constituit: accitis etiam eò militibus, qui montium tamen atq; hyemis asperitate attriti, paucissimis tantum reliquis, perierant. Copias autem quas secum Alexander habebat Antiochiam reduxit, multis inde quoq; amissis. Quare magnum exercitui mœrorem, magnum Alexandro dedecus ea res attulit: cum scilicet omnibus locis fortuna illius consilium fefellerit: siquidem plurimi è triplici illo exercitu (ita nanq; distruebat:) desiderati sunt diuersis calamitatibus, morbo, ferro, frigore. Vt uero Antiochiam peruenit Alexander: facile & ipse conualuit, spiritu illo cæli, & aquarum abundantia, post æstuosos Mesopotamiæ calores refectus, & milites uniuersos recreauit, consolatus etiam mœstitiam illorum pecunijs elargiendis: id enim solũ ualere ad conciliãdos militũ animos arbitrabatur. Copias autem instaurabat, cõparabatq; de intagro: quasi iterũ in Persas exercitum deducturus, si molesti esse pergerent, neq; ab iniuria desisterẽt: sed & rex Persarũ dimisisse milites suã quenq; domũ nuntiabatur. nam q̃uis bello superiores fuisse Barbari uiderẽtur: tamen prælijs crebris in Media, Parthiáq; gestis pars ceciderant: alij attriti, & saucij superfuerant. neq; enim segniter Romani deuicti: sed ipsi quoq; interdum exitiosi hostibus, nulláq; adeo re magis perierunt, quàm quoniam pauciores deprehensi. nam cum ferè par utrinq; numerus cecidisset, reliquiæ Barbarorum, non quidem fuisse uiribus superiores, sed numero uidebantur: cuius rei

argumentum est, q triennio mox, aut quadriennio barbari nequaquam arma resumpserunt. Quibus intellectis Alexander Antiochiæ commorabatur: hilariorq; iam, & liberior laxatis bellorum curis, urbis eius delitijs indulgebat. Enimuero putante illo, tum quieturos Persas: aut sane multum spatij, moræq; intercessurũ, priusquam exercitum de integro cogerent: haud facile, cum semel dissipatus est, in unum coeuntem: utpote incertum, atq; inordinatum: uulgusq; potius, quàm exercitum: tantumq; commeatum habentem, quantum sibi unusquisq; ad præsentem usum domo attulisset: præterea ægre filios uxoresq;, & sedes proprias relinquentem: statim nuntij, literæq; ab illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum uehementer perturbarent, curamq; animo maiorem inijcerent. Quippe significabant Germanos Rhenum, Danubiumq; trãsgressos, romanos in fines hostiliter intrasse: oppugnareq; iam exercitus ripis insidentes: perq; urbes, & uicos magnis copijs excurrere: quapropter haud leuiter illyricas nationes conterminas, uicinasq; Italiæ periclitare: opus esse igitur ipsius præsentia, totoq; quantum secum exercitum haberet. Hæc & formidinem Alexandro, & illyricis militibus mœstitiam attulerunt: quippe duplici se calamitate usos intellegebant: quod & ipsi male accepti in acie aduersus Persas fuerant: & suos domi cæsos à Germanis audiebant. Quare indignabantur, atq; Alexandro succensebant: tanquam res in oriente prius, uel metu, uel negligentia prodidisset: nunc autem rebus ad septentrionem uocantibus, metu cunctaretur. Erant autem Alexander iam, atq; amici illius etiam de ipsa Italia soliciti: neq; enim par periculum à Persis, atq; à Germanis

manis impendebat: nam qui sub orientem habitant magno terrarum marisq; interuallo discreti, Italiæ uix nomen audiunt: at illyricæ gentes angustæ uidelicet, neq; multum agri Romanis subiecti possidentes, solæ discrimen faciunt inter Italiam atq; Germaniam. Edicit itaq; profectionem ingratis, atq; ægreferens, sed urgente tamen necessitate. Relictis autem copijs quantas fore satis tuendis Romanis ripis arbitrabatur: castrisq;, & castellis diligentius communitis, ac præsidio firmatis, ipse aduersus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat: confectoq; celeriter itinere constitit ad Rheni ripas, atq; ibi res ad bellum necessarias comparabat: pontemq; primo iunctis inter se nauigijs fecit in Rheno flumine: ut per eum exercitus transgrederetur: quippe hi maxime fluminum sub septentrione feruntur, Rhenus, ac Danubius: quorum alter Germanos, alter Pannonios præterfluit: atq; æstate quidem nauigabiles altissimo, latissimoq; alueo, per hyemem dein concreti gelu, camporum in morem perequitantur. Est autem adeo eius aluei solida glacies: ut non equorum ungulis tantum, pedibusq; uirorum subsistat, sed qui hausturi inde sunt: non tam urnas, aut uasa alia secum afferant, quàm secures ac dolabras, ut cæsam inde aquam sine uase ullo ueluti lapidem absportent. hæc igitur illorum amnium natura est. Alexander autem Mauros compluris, ac uim ingentem sagittariorum, quos secum ex oriente adduxerat: partim ex agro Osrhoenorum, partim è Parthia transfugas, pecuniaue illectos, aduersus Germanos instruebat: quippe huiuscemodi milites maxime Germanos infestant: cum & Mauri longius iacula in-

torqueant: sintq; faciles ad incursus, recursusq; ut potè leues, atq; expediti, & sagittarij: nuda Germanorum capita, prægrandiáq; illa corpora facile eminus ueluti signũ aliquod contingant. Nonnunquam uero etiam collata acie res gerebatur: ex qua Germani persæpe haud impares Romanis abibant. Cum in his Alexander uersaretur: decreuit tamen oratores ad illos de pace mittere, qui pollicerentur, omnia illis principem romanum, quorum foret opus præbiturum, pecuniasq; daturum magna copia: sunt enim Germani pecuniæ in primis auidi, nunquamq; non auro pacem Romanis cauponantur. quare Alexander pacem fœderáq; potius ab illis emercari, quàm periclitari bello tendebat. Cæterum miles romanus iniquo animo ferebat frustra se tempus terere: nulla occasione fortiter quicquã, animoséq; gerendi, intento aurigationibus (ut dicebant) ac delitijs Alexandro, cum contra oporteret uindicare potius Germanos, pœnasq; ab ijs exigere audaciæ. Erat autem in exercitu Maximinus è quodã Thraciæ, & quidem intimæ uico, semibarbarus homo: & qui à pueritia opilio fuisset: dein uigente ætate ob corporis proceritatem, uiresq; ingentes equo stipendia fecerat. Postremóq;, fortuna quasi manu ducente, ac præuia, cum per oẽs militiæ gradus ascendisset, etiam ad exercituum, prouinciarumq; præposituras euaserat. Hunc igitur Maximinũ ob eam, quam supra diximus rei militaris peritiam, tironibus uniuersis Alexander præfecerat: quos ad militiæ munera exerceret, atq; ad bellandum idoneos redderet. Qui cum in eo negotio nihil sibi ad oẽm diligentiã reliq faceret, maximã scilicet à cuncto exercitu gratiam inibat: non solum quæ gerenda forent assidue edocens, sed ipse

etiam

etiam primus obiens, quæ usus posceret: ut non discipulos tantum, sed æmulos etiam, atq; imitatores haberet suæ uirtutis: quos etiam muneribus omniq; genere honorum sibi adiungebat. Quapropter adolescentes, quorum bona pars ex Pannonia erat: læti uirtute Maximini uulgo obtrectabant Alexandro, quod sub matris authoritate adhuc esset, nihilq; non ex arbitrio, consilioq; illius administraret, bellumq; segniter & timide gereret: ferentes identidem sermonibus inter se, quantum detrimenti cunctatione illius in oriente accepissent: nihilq; adhuc fortiter, ac uiriliter gestum aduersus Germanos. Quare & suapte natura proni ad res nouandas, & tam longum principatum grauati, minus iam lucrosum, omni ambitione pridem consumpta, tum sperantes alterum mox principem adepto præter expectationem imperio, plus aliquantum utilitatis, honorumq; ipsis, ac studij delaturum: decreuere Alexandrum obtruncare, ac Maximinum uocare Augustum, commilitonem uidelicet, & contubernalem: prætereaq; rei militaris peritia maxime præsenti bello idoneum. Cũ igitur frequentes in campum conuenissent: uenienti de more ad exercendos tirones Maximino, dubium ignaro, an re prius composita, purpuram circundant, imperatoremq; salutant. Ille primo reniti, & abijcere purpuram: ut autem nudos intentari gladios à militibus uidit: occisuros nisi cæderet minitantibus (futurũ, quàm præsens periculum præoptans honorem scilicet recepit: fortunamq; illã sæpe (ut aiebat) oraculis, ac somnijs præmonstratam, testatus milites prius, inuitum, retrectantemq; se cogi, sed illorũ tamen obsequi uoluntati. Quamobrẽ quæ ipsis placuerint, resanciant: sub-

latisq; armis etiam præuento rumore, Alexandrum iam rei totius ignarum opprimant: ut milites illius, ac stipatores re subita perterriti, aut sponte cum reliquis consentiant, aut certe dum imparati sunt, nihilq; eiusmodi expectant: etiam ingrati subigantur. Postea uero quàm beneuolentiã omniũ, atq; alacritatem prouocauit: duplicata scilicet annona, ingentiq; promisso donatiuo, pœnisq; omnibus, ignominijsq; remissis, confestim ad Alexandri tabernaculum, quod haud procul abesset, uniuersos educit. His ille nuntiatis, uehementer rei nouitate perturbatus, atq; exterritus prosilit è tabernaculo uesano similis: lachrymansq; & tremens, nunc Maximinum perfidum, ingratumq; uocare, enumeratis, quæcunq; in illum beneficia contulisset: nunc tirones accusare, qui neglecto sacramento, adeo proteruiter id facinus auderent: postremo autem polliceri daturum se, quæ uellent: emendaturumq; siqua desiderarent. Sed milites, qui eum tuebantur: faustis in præsens acclamationibus prosecuti, defensuros eũ cunctis uiribus affirmabant. nocte autẽ exacta, cum iam lucesceret: nuntiantibus quibusdam adesse Maximinum, pulueremq; haud procul excitatum uideri: ac uoces magnæ multitudinis exaudiri: rursus in planitiem egressus Alexander, conuocare milites, rogare ut se defenderent: tuerenturq; eũ, quem ipsi educauissent: quoq; iam .xiiij. annos imperante, sine ulla querela uixissent: commotisq; miseratione omnibus, arma capere, ac resistere hostibus imperabat. At milites, & si omnia principi pollicebantur: paulatim tamen alij alio dilabebantur. quidam etiam præfectum prætorij, atq; Alexãdri familiares ad supplicium deposcebant: ortam ab illis defectionem causantes: alij matrem ipsius

accusabant

accusabant auaram fœminam, & quæ pecunijs congerendis, ob sordes nimias, parsimoniamq; erga milites inuisum cunctis Alexandrum reddiderit. Igitur aliquandiu hæc inter se diuersi dictitantes, stabant adhuc tamen. Vt uero exercitus Maximini in conspectum uenit: atq; hortari commilitones cœpit, ut mulierem sordidam, & pusillum adolescentem etiam tum sub matris seruitio stantem desererent: séq; uiro forti, probóq; aggregarent commilitoni ipsorum, atq; in armis semper, bellicisq; muneribus uersato: confestim uniuersi ab Alexandro desciuerunt: atq; unanimiter imperatorē Maximinum consalutauerunt. At ille tremens, atq; exanimatus in tabernaculum reuertitur: matríq; implicitus, &, ut aiunt, conquerens, atq; incusans, q ob illam talia pateretur: expectabat interfectorem. Maximinus autem postquam eum exercitus uniuersus Augustum appellauit: tribuno & centurionibus aliquot, negotium dat Alexandri, matrisq; unà, & quicunq; uim contrafacerent occidendorum: qui facto impetu in tabernaculū, statim ipsum cum matre, amicisq;, & honoratissimo quoq; obtrūcant: exceptis qui pauloante fugæ sibi, ac latebris consuluissent: quos tamen uniuersos haud multopost comprehensos Maximinus ipse morte affecit. Hunc finem habuit uitæ Alexander unà cum matre: cū annos quatuordecim sine ulla subiectorum querela, atq; adeo sine sanguine imperasset: siquidem à cædibus & crudelitate abhorrēs, neminem nisi iudicio damnatum perire patiebatur: ad humanitatem uidelicet, ac beneuolentiam propensus. Quapropter nisi filium mater auara, ac sordida infamasset: nihil planè desiderari in illius gubernatione imperij potuisset.

HERODIANI A MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER SEPTIMVS.

Qualem se gesserit Alexander quatuordecim annorum imperio, superiore uolumine exposuimus. Interea Maximinus rerum potitus, mutata uehementer rerum conditione, aspere, ferociterq; adepta potestate utebatur: sic, ut ex molli, mansuetoq; imperio ad tyrannidis crudelitatem uertere omnia contenderet. Nam cum se inuisum hominibus cognosceret: quod primus ex infimo loco ad cã fortunam peruenisset: præterea moribus perinde, ut genere barbarus, patrioq; instituto cædis auidissimus, ad id potissimum dabat operã, ut imperium sibi sæuitia constabiliret: scilicet metuẽs, ne senatui, reliquisq; omnibus romanæ ditionis hominibus contẽptibilior fieret, dum non tam in eo præsens fortuna, q̃ nataliũ obscuritas spectatur. Quippe iam id tritum, uulgatumq; apud omnes, opilionẽ fuisse in Thraciæ mõtibus: dein corporis uastitate, ac robore inter eius regionis tenuissimos milites ascitũ, quasiq; manu ductum à fortuna ad romanũ imperiũ. Quare omnes confestim amicos, consiliariosq; Alexãdri à senatu lectos substulit è medio: partimq; Romã dimisit: partim, administrationem rerũ causatus, officio priuauit. Id eo consilio fecit: ut solus esset in exercitu, neminemq; prope se haberet ex consciẽtia nobilitatis potiorẽ, sed uelut ex arce quadam, citra ullius reuerentiam tyrannidis operibus uacare

posset: omniáq; Alexãdri ministeria, quibus ille per tot annos usus fuerat: ex aula eiecit: plurimis etiã interfectis, quòd insidias uidelicet suspectaret, quando omnes illius interitu mœstos esse intelligebat. Cæterũ magis, magisq; crudelitatem irritauit coniurationis cuiusdã in se delatio: conspiratis in unum centurionibus permultis, omniq; senatu romano. Magnus erat quidã nomine, patritius, & consularis, qui delatus imperatori est: quasi manum contra ipsum compararet, ac militibus persuaderet, ut ad se imperium transferrent: consiliũ aũt huiuscemodi fuisse putatur. Pontem construxerat Maximinus supra flumen, qua aduersus Germanos trãsiret: ut enim primum summam rerum suscepit, statim bellica facinora affectauit: siquidẽ ob immanem corporis staturã, & militare robur, ac peritiam pugnandi ascitus ad imperiũ, re ipsa famam confirmare, atq; opinionem militum tendebat: ut metum illũ, & cunctationem Alexãdri in prælijs capessendis iure improbatam fuisse coargueret. Quare nihil sibi ad exercendos milites reliqui faciebat: & cũ ipse in armis assiduus erat, tum exercitum uehemẽter adhortabatur: sed tum constructo, ut diximus, ponte, transire in Germaniam statuerat. Cæterũ Magnus haud sanè paucis militibus, sed qui uirtute cæteros anteirent: atq; ijs potissimum, quibus custodia põtis, curáq; fuerat demandata: persuasisse dicebatur, ut simulac Maximinus in alterã ripam peruasisset, ponte abscisso, redituq; intercluso Barbaris eũ proderent. siquidem tanta erat amnis illius profunditas, ac latitudo: ut irremeabilis fore uideretur: nullis præsertim nauigijs in aduersa ripa. Talia scilicet sermonibus ferebantur: incertum uero, an composita fraude: neq; enim faci-

lis sententia: parum explorata re, citráq; iudicium, aut defensionem ullam correptis, interfectisq; omnibus, quoscunq; suspicio attigerat. Sed & militum Osrhoænorum defectio nonnulla oborta est: nam cum magnopere indoluissent Alexandri nece, ac forte fortuna in quendam ex illius amicis, cui nomen Quarcino fuit: pauloante è castris à Maximino dimissum incidissent: correptum, atq; retrectantem, neq; tale quippiam cogitantem, ducem sibi delegerunt: purpuráq; eum, prælatóq; igni, funestis scilicet honoribus condecoratum, nihilq; minus optantem, ad imperium protulerunt: qui tamen haud diu post in tabernaculo dormiens, à contubernali quodam suo, &, ut credebatur, amico, per insidias occiditur. Macedoni nomen fuit: qui & antea Osrhoænis præfuerat, & nunc primus eisdē author fuerat deficiendi à Maximino: cumq; nulla subesset odij, aut inimicitiarum causa: tamen eum occidit, quem ipsemet corripuerat, atq; ad suscipiendum imperium perpulerat. Sed enim magnopere tunc gratum se Maximino facturū putans, abscisum Quarcino caput dono obtulit. Verum Maximinus quamuis eo facinore lætus, gaudensq; præreptum sibi hostem: tamen illum haud modica sperantem, putantemq; sibi insignem gratiam relatum iri: extremo supplicio affecit: ceu defectionis authorem, interfectoremq; eius, cui facinus inuito persuaserat: atq; infidum homini, quem antea pro amicissimo habuisset. Huiusmodi igitur causæ magis, magisq; animum exasperabant Maximini: atq; ad sæuitiam exacuebant, etiam antea sua sponte crudelissimum. Cæterum aspectu quoq; erat horrēdus: uasto, atq; imani corpore: ut nemo illi, uel exercitatissimorū Græcorū, uel pugnacissimorū bar

barorum conferri possit. His ita dispositis rebus, collecto exercitu omni, ac ponte intrepide pertransito, bellum Germanis intulit: secuti illum magna uis mortalium, ac penè omnes barbarorum copiæ. Ad hæc Maurisij iaculatores, sagittarijq; quamplurimi: præterea Osrhoæni, & Armenij, quorum hi Romanis subiecti, illi in amicitiã fuerant, societatemq; asciti: tum siqui ex Parthis aut pecunia conducti, aut transfugæ, aut item capti bello Romanis seruiebant. Hæc autem multitudo coacta ab Alexãdro prius, aucta dein, atq; exercita à Maximino fuerat. Cæterum iaculatores, sagittarijq; gerendo aduersus Germanos bello magnopere idonei uidentur: siquidem expediti hostem opprimunt incautum: facileq; rursus in tutum se recipiũt. At uero Maximinus hostilem ingressus agrũ, diu, nemine qui resisteret inuento, (quippe omnes abscesserant barbari:) regionem illorum depopulabatur maturis iam segetibus: uicosq; omnes incendendos, diripiendosq; militibus tradebat. Sunt autem urbes, ædificiaq; illa maxime incendijs obnoxia: rara apud Germanos structura è lapide ac lateribus coctilibus: densisq; potius syluis, quorum confixis, coagmentatisq; lignis, quædã quasi tabernacula ædificant. Igitur Maximinus in eam regionem grassatus, populatis segetibus, omniq; pecore captiuo militibus permisso, nullos adhuc hostes inuenerat: siquidem campestres regiones, locaq; ab arboribus pura deseruerant: atq; intra syluas, & paludes delituerant: ut inde præliarentur, atq; eruptionem in hostem facerent: etenim densitas illa arborum, sagittis, iaculisq; hostium allatura impedimentum, & paludum altitudo periculosa Romanis locorum ignaris, ipsis autem facilis expeditaq; fore uidebatur, non

ignaris, quæ usquam peruia, quæ inuia, & genuum tenus quotidie per illas discursantibus. Sunt autem Germani peritissimi natandi: ut qui tantummodo in fluminibus lauentur. In huiuscemodi igitur locis pugna inita: ubi etiam imperator ipse romanus fortissime prælium inchoauit. nam cum ad ingentem quandam, uastam'q; paludem uentum esset: intra quã Germani fuga se receperant: uerentibus Romanis eodem hostes insequi, primus Maximinus equo paludẽ ingressus, cum quidem etiam supra aluum equus uoragine hauriretur: magna ui repugnantes barbaros contrucidauit. Quare exercitus reliquus pudore instinctus, ne prodere pugnantem pro se imperatorẽ uideretur, ausus & ipse est paludem ingredi: multi'q; utrinq; ceciderunt: ita tamen, ut nullus penè barbarorum fuerit reliquus, dimicante insigniter romano principe. quare & stagnum cadaueribus oppletum, & palus sanguine confusa, pedestris prælij naualem faciem præferebat. Hanc igitur pugnam, sua'q; ipsius fortia facinora, non solum per literas senatui, populo'q; romano significauit: sed etiam depictam maximis imaginibus ante curiam publicauit: ut non tam audire quæ gesta forent, quàm etiam subijcere oculis Romani possent. eam tabulam deinde unà cum reliquis illius honoribus senatus substulit. Fuere item alia prælia, quibus omnibus ipse manu pugnam capessens, ac fortissime dimicans explendescebat: multis'q; captiuis, atq; ingenti abacta præda, instante hyeme in Pannoniam reuersus est: intra'q; urbem Sirmium, quæ maxima omnium eius regionis habetur: in hibernis agens, ad uernam sese expeditionem comparabat: identidem minitans, id quod etiam præstiturus uidebatur, excisurum,

subacturumq; oceano tenus omnes Germaniæ barbaras nationes. Talis utiq; fuit in bellicis negotijs: maximam rebus gestis claritudinem adepturus, nisi grauior multo suis, ac truculentior, quàm ipsis fuisset hostibus. Quo enim barbaros interemptos, si longe plures in ipsa urbe Roma, subiectisq; nationibus cædes edebantur? Quid prædam, aut captiuos abactos proderat, si suis fortunis romanæ ditionis mortales quotidie despoliabantur? quippe omnis non modo libertas, sed instigatio quoq; delatoribus permissa: ut circumuenire quos uellent, renouareq; etiam si ita usus posceret, usq; à progenitoribus ignota, atq; indeprehensa ad eam diem crimina liceret. neq; sanè delicti alicuius quispiam arcessebatur: quin idem continuo reus perageretur, ac censu, fortunisq; omnibus expelleretur. Itaq; quotidie cerneres, qui pridie opulentissimi fuissent, eos nunc emendicare stipem. tanta uidelicet tyrannidis auaritia incesserat, assiduas erga militem largitiones obtendentis. Erant præterea illius aures omnibus calumnijs patulæ: sic, ut nullius uel ætatis, uel dignitatis rationem haberet. Igitur complures exercitibus aut prouincijs præpositos, consulares, triumphalesq; uiros, leuissima, tenuissimaq; calumnia attactos, corripi de improuiso iubebat: ac sine ullis ministerijs solos uehiculis impositos, die, noctuq; iter facere ab oriente, aut occidente, si ita cecidisset, itemq; à meridie in Pannoniam usq;, in qua tunc ipse morabatur: dein spoliatos, omniq; ignominia affectos, exilio, uel morte puniebat. Quamdiu igitur unus, aut alter talia patiebantur, neq; ea calamitas extra ipsorum familiam egrediebatur: non sanè magnopere populorũ, gentiumq;

interesse uidebatur: siquidem beatorum diuitumq; res aduersæ, non solum à plebe negliguntur: sed eis nonnulli etiam prauo, malignoq; ingenio, ob inuidiam scilicet potentiorum, atq; fœliciũ delectantur. Postquam autem Maximinus plurimas illustrium uirorum familias ad ægestatem redegit: leuiora iam illa, ac minora ducens, quàm ut ipsius cupiditati satisfacerent: animum ad publicas opes transtulit. Igitur quæcunq; pecuniæ ciuiles, aut ad publicam annonam repositæ, aut in plebem diuidendæ supererant: tum quæ theatris, ac celebritatibus seruiebant, uniuersas sibi adiudicauit. Ad hæc templorum omnium donaria, statuæq; deorum, heroumq; honores, tum quicquid publici operis, aut ciuilis ornamenti, aut materiæ deniq; fuit numis idoneæ conficiundis: omnia pariter ignibus conflabantur: quæ res in primis animos multitudinis exulcerauit: quasiq; luctum publicum effecit: cum citra pugnam, atq; arma quasi oppugnationi esse urbs obnoxia uideretur: sic, ut quidam è populo contra resistere, templaq; ausi tueri: etiam cadere ante aras deorum immortalium, quàm spectare patriæ spolia præoptauerint. Hinc itaq; potissimum per urbes, atq; nationes popularium animi intumuerant: ac nec milites quoq; satis æquo animo ferebant: exprobrantibus inuidiose consanguineis, atq; domesticis, & ipsorum culpa talia patrare Maximinum dictitantibus. Huiuscemodi igitur causæ minime profecto leues ad odium, ac defectionem populos proritabant: cæterum uotis tantummodo agebant, læsa implorantes numina: nullo scilicet audente profiteri se uindicem, donec exacto imperij triennio, exigua, leuiq; occasione (ut sunt lubricæ tyrannorum res:) primo

res:) primo arma sumpserunt, rebellaruntq; Afri tali causa. Procurator erat quidam Carthagini, cui nihil ad extremam uel asperitatem, uel sæuitiam deerat: is damnandis iudicio hominibus, exigendisq; pecunijs fauorem principis aucupabatur: siquidem Maximinus, quos sibi factos cognoscebat, eos potissimum diligere consueuerat. Quicunq; igitur fisci rem curabant, si modo uiri probi forent: (quod perraro eueniebat:) aut procuratione excederant, aut præsenti periculo conterriti, gnariq; illius auaritiæ, quamuis inuiti, cæteros imitabantur. Quapropter Africæ procurator, cum pleraq; alia uiolenter factitabat: tum ab adolescentibus quibusdam nobilibus, atq; opulentis damnatione circumuentis, statim exigere pecunias intenderat: patrimonioq; illos, & auitis bonis exuere. Quibus rebus exacerbati adolescentes, pecuniam quidem se daturos pollicentur, petito trium dierum spatio: conspirantesq; interim in unum, quicunq; graue aliquid, uel passi fuerant, uel passuros metuebant: iubent nocte ex agris iuuentutem cum fustibus, ac securibus adesse. Illi dominorum imperia exsequentes, uenere ante lucem uniuersi in urbem, cælantes sub uestibus arma, quæ cuiq; tumultuaria se obtulerant. Magna uero uis mortaliũ confluxere: siquidem fœcundissima hominum Africa, plurimos tunc etiã agrorum cultores habebat. Vt autem dies iam illuxit: iubent adolescentes ponè sequi seruorum suorum gregem, tanquam si è reliqua essent populi multitudine: neq; tamen arma proferre prius, ac uim facere, quã ubi aliquos aut è militibus, aut è populo uiderint irruere contra se: atq; ire ultum facinus, qđ gesturi mox essent. Ipsi reconditis intra sinum pugionibus, adeunt procu-

ratorem, tanquam cum eo de persoluendis pecunijs actu ri: continuoq; nihil tale suspicantem neci dedunt. Ibi exertantibus gladios illius militibus, atq; ire ultum uolentibus, repente agrestes cum fustibus, ac securibus occurrunt: fortiterq; pro dominis pugnantes, facile omnes in fugam uerterunt. Ad hunc modum negotio succedente, iuuenes desperatis semel rebus, unam sibi reliquam salutem fore arbitrati, si patratum nuper facinus, maiore aliquo facinore cumularent: statuunt in communionem periculi rectorem prouinciae assumere: ac populos ad defectionem sollicitare, quod optari iam pridem ab uniuersis cognouerant Maximini odio, sed metu prohiberi. Igitur cum omni multitudine nocte intempesta domum proconsulis petunt: is Gordianus fuit, proconsulatum sortitus eum, cum annum ageret circiter octogesimum: multarumq; ante prouinciarum fuerat rector, atq; in maximis spectatus negotijs. Quocirca facile susceptum iri ab illo imperium existimabant, quasi fastigium aliquod superiorum dignitatum: senatuiq;, & Po. Ro. gratum futurum principem: qui praeterquam, ꝙ erat illustri ortus genere: etiã per honores plurimos, quasi per gradus quosdam ad imperij culmen ascendisset. Euenit autem, ut quo die haec agebantur, domi Gordianus resideret dilatis laboribus, omniq; actu rerũ suspenso: igitur adolescentes cum gladijs magna stipante multitudine, proturbatis ianitoribus impetum in aedes faciunt: eumq; supra grabatum requiescentem offendunt: circumfusiq; senẽ purpura induunt, atq; Augustalibus honoribus consalutant. Ille re subita exterritus, insidiasq;, & dolum in se cõpositum ratus, deijcit humi se ex grabato, obsecrans parcerent seni, à quo nihil iniuriarum accepissent: fidemq;

principi,

principi, & beneuolentiam seruarent. Instantibus autem illis, ac nudos manu gladios tenentibus, cum partim metu, partim ignoratione haudquaquam sciret Gordianus qđ sibi ea res uellet: quæq; subitæ fortunæ causa foret: unus è numero adolescentium, qui & nobilitate, & facundia cæteros anteiret: reliquis tacere, & paulisper quiescere iussis, dextra capulum tenens, in hanc sententiam uerba fecit. E' duobus periculis, quorum alterum præsens manifestumq;: alterum futurum forsitan, dubijq; euentus: eligendum tibi hodie alterutrum est: ut aut nos, teq; unà serues, & spem meliorem, qua omnes freti sumus, amplectaris: aut iamiam nostris manibus intereas. quod si potiora malueris, multa ad spem bonam uiatica sunt. Quippe inuisum omnibus Maximinū, pestemq; illam crudelissimæ tyrannidis tolles: uitamq; antehac præclare tibi actam illustri gloria cumulabis: maximosq; à S. P. Q. R. honores, ac sempiternam laudē nanciscêris. Sin uero abnueris, ac nobiscum conspirare pernegaueris: iam iam te hic obtruncabimus: atq; ipsi quoq;, si oportuerit, occiso tibi immoriemur: maius nanq; facinus ausi sumus, quàm ut salui esse citra desperationem possimus. iacet enim tyrannidis minister: luitq; pœnas crudelitatis, nostris nunc nuper manibus interemptus. quapropter si consenseris nobiscum, atq; in partem periculorum accesseris: cum ipse bonu rē imperij consequêris: tum, quod nos facinus perpetrauimus, laude, quàm supplicio dignum reputabitur. Dum hæc loquitur adolescens, impatiens moræ cætera multitudo, cum quidem eodē iam ciuitas uniuersa re uulgata concurrisset: Gordianum unanimes Augustum appellant. Ille, quamuis recusaret,

ac senectutem obtenderet: tamen suapte natura gloriæ auidior, haud ægre tandem honorem suscepit: malens futurum dein, quàm præsens iam periculum subire. simul ætate iam exacta, minime recusandum putabat: quin, si ita res posceret, etiam imperatorijs honoribus immoreretur. Igitur statim tumultuari omnis Africa: sublatisq; Maximini honoribus, ciuitates pleræq; imagines Gordiani, ac statuas ponere. Sed eum quoq; à se cognominarunt Africanum: nam qui ad meridiem Libyes habitant: Afri romana uoce nuncupantur. At Gordianus aliquot dies Thystri commoratus, qua in urbe hæc acta fuerant: nomen imperatoris iam, cultumq́; gerens, Carthaginem proficiscitur: ut in ciuitate maxima celeberrimaq́; omnia quasi Romæ agitarentur. siquidem urbs illa, uel opibus, uel populi frequentia, uel magnitudine tantum Romæ concedens, cum Alexandri urbe ægyptiaca de secunda palma contendit. Sequebatur autem ipsum principalis pompa omnis, militesq́; quicunq; aderant: iuuenesq́; urbani procera statura ad eorum similitudinem, qui Romæ imperatorē comitantur: uirgæ item laureatæ, quo insigni principes à priuatis dignoscuntur: prætereaq́; ignis de more præferebatur: ut speciem, fortunamq́; exiguum sanè ad tempus Romanæ ciuitatis Carthago repræsentaret. Cæterum Gordianus literas compluresis, ad primum quenq; Romam missitabat: atq; ad proceres senatus, quorum erant ei permulti amici, ac necessarij. Scripsit item publice ad S. P. Q. R. significans Afrorum erga se consensum: simulq́; accusans Maximini crudelitatem, quàm esse omnibus magnopere inuisam sentiebat. Ipse omnem præ se mansuetudinem ferebat: nam & delatores omneis exilio afficit:

& ijs,

& ijs, qui parum iusto iudicio damnati fuerant, iterum defendendi sui potestatem indulsit. quin exules quoq; in patriam restituebat: ac militibus plura se, quàm quis quã antea largiturum, populoq; ingens daturum congiarium pollicebatur. Idem praefectum quoq; praetorij Vitalianum, ferum, crudelemq; hominem, charissimum, deuotissimumq; Maximino, in ipsa urbe curauit interimendum. siquidem suspectans, ne ille suis inceptis fortiter resistendo, caeteros quoq; metu deterritos à se auerteret: mittit prouinciae quaestorem adolescentem audacissimum, corpore ualidum, atq; aetate florentem, promptumq; ad omne periculum pro se suscipiendum, traditis centurionibus, ac militibus nonnullis, cui etiam literas dedit obsignatas duplicibus tabellis, per quas arcana, occultaq; negotia significare imperatores consueuerunt. Iubet itaq; illos intrare urbem ante lucem: ac dum adhuc in actibus occupatus esset Vitalianus, accedere ad eum intra caellulam, ubi res secretas, atq; arcanas ad salutem principis pertinentes scrutari, atq; inquirere consueuerat: habere se ad eum literas arcanas à Maximino dicentes: ac uelle etiam remotis arbitris de rebus ad securitatem imperatoris spectantibus cum illo colloqui: ac mandata principis exponere: dein signis agnoscendis occupatum, pugionibus, quos in sinu occultos haberent, de improuiso confoderent. quae scilicet omnia ex sententia successerunt. Etenim ante lucem quo tempore prodire illi mos fuerat: inueniunt hominem penè solum, paucis tantum circunstantibus: quippe alij nondum uenerant: alij salutato abierant, prius quàm dilucesceret. Igitur uacante illo, ac paucis duntaxat ante caellulam inuentis, ubi quae supra diximus nuntiaue-

runt, facile scilicet intromissi sunt: porrectisq; epistolis, cõtemplãtem eum signa diligentius, prolatis pugionibus confodiunt: nudosq; eos manibus præ se tenentes prosiliunt, omnibus loco cedentibus: nam id Maximini factum imperio putabant: quando idẽ sæpenumero etiam in eos facere consueuerat, qui antea ipsi charissimi uidebantur. Dein uadentes media sacra uia, proponunt epistolam Gordiani ad populũ: literasq; item ab illo consulibus ipsis, cæterisq; reddunt, uulgata etiã fama interfecti Maximini. Quod ubi auditum est: statim uniuersus populus discurrere undiq; furenti similis: nam & si ubiq; uulgus semper ad res nouas leuissimum: tamen romana plebs in primis, quæ ex magna uariaq; etiã peregrinorũ multitudine constat: longe cæteris mobilior est. Igitur statuæ, atq; imagines Maximini, cæteriq; honores statim cõuulsi: clausumq; antea formidine odiũ, licentia iam, & potestate adepta, nullo prohibente effundebant. Quare senatus quoq; frequẽs, & si de Maximino certi nihil habebat: ex præsenti fortuna rem coniectans, abolitis illius honoribus, Gordianum, filiumq; ipsius Augustos declarauerũt: statimq; delatores atq; accusatores uniuersi, aut effugerunt, aut ab ijs quos offenderãt occidebãtur. procuratores autem, & qui ius in illius crudelitatis ministeriũ dicebant: tracti à plebe sunt, abiectiq; in cloacas. Multi item insontes occisi: nam & creditorem suum quisq;, & aduersarium in forensibus causis, & ut quenq; aliquis leuissima de causa oderat, impetu in domum facto, bonisq; direptis trucidabant. ita sub specie libertatis, pacisq; prætextu, ciuilis belli facinora edebantur. quin præfectum quoq; urbi Sabinum prohibere talia conantem, fuste capiti illiso mactauerunt. hæc

igitur

igitur populus agitabat. Enimuero senatus, quando iam semel periculum subierat: metu Maximini, nihil sibi ad sollicitandas ad defectionē prouincias reliqui faciebat. Quo circa legationes undiq; ad rectores prouinciarum mittebantur: electis è senatorio, equestriq; ordine clarissimis hominibus, cum literis, quibus S.P.Q.R. mens exponebatur: qui procuratores ipsos hortarentur, uti communem patriam capesserent, curiamq; Romanam tuerentur: persuaderentq; nationibus, ut in fide Po. Ro. perseuerarent: cuius propriū antiquitus imperium foret, ueterrimumq; cum illis amicitiæ ius à maioribus institutum. Quo circa plerique legatis benigne exceptis, populos ad defectionem perpulerunt: quod scilicet pronum fuit: adeo incredibili apud omnes odio Maximinus laborabat. Igitur omnibus, quicunq; apud ipsos magistratum gerentes, cum Maximino sentiebant, repente ad unum occisis, ipsi uniuersi ad Romanos defecerunt: pauci tamen inuenti, qui legatos ad se missos interficerent, aut ad ipsum mitterent, adhibitis custodibus, qui deinde omnes exquisitissimis à Maximino supplicijs affecti sunt. hæc mens Romanæ ciuitatis, hic animus fuit. Quæ postquam Maximino nuntiata sunt: quanquam tristis, ac solicitus, tamen illa se contemnere simulabat: ac primo quidem, alteroq; die, domi quietus ad amicos de eo negotio rettulit. Cæterū exercitus omnis, cunctiq; eius regionis mortales, & si rem omnem intellexerant, intumuerantq; animis, audacia rerum tantarum, ac nouitate: tamen pro se quisq; tacebant: ac se ignorare omnia simulabant. quippe tantus erat Maximini metus, ut nihil illum plane lateret: omniumq; non solum uerba, sed nutus quoq;, speciemq;

oris obseruaret. Tertio uero die conuocatis in campum ante urbem militibus suis Maximinus, tribunal inscendit: atq; ex libello orationem ab amicis compositam in hanc sententiam recitauit. Scio me uobis incredibilia nouáq; dicturum: sed, ut ego existimo, non tam admiratione, quàm risu digna. Arma uobis, uestræq; uirtuti non Germani inferunt sæpe deuicti, non Sarmatæ, qui de pace nobis quotidie supplicant: Persæ item, qui olim Mesopotamiam peruagabantur: nunc suas intra sedes quiescere, boni consulunt, cum gloria in armis uestra, tum rerum à me gestarum periculo edocti, quæ iamtum illis innotuerunt, cum tuendi ripas exercitui præfuimus. Verum (ne quid magis ridiculum dixerim:) Carthaginenses insaniunt: atq; sene infœlicissimo & extremo iam ætatis delirante, dubium suasu, an coactu, quasi aliqua in pompa ludunt principatum. Quo enim freti exercitu, cum apud eos proconsulis ministerio lictores satisfaciant? Quibus porrò usuri armis, ubi præter lanceas exiguas ad feras excipiendas, nihil sit telorum? proq; bellicis exercitationibus, chori tantum, dictáq; procacia, & numeri quidã usurpentur? Neq; uero uos perterrefecerint, quæ facta in urbe nuntiantur: nempe Vitalianus per dolum, fraudemq; occisus est. Quàm autem leue, instabileq; sit Ro. Po. ingenium, quàm prompta clamorum tenus audacia, notissimum scilicet uobis est: si duos modo, tres'ue armatos conspexerint, trudẽtes alter alterum, & proculcantes, ac suũ quisq; periculum fugitantes, publicum neglectui habent. Quod siquis uobis etiam, quæ acta in senatu sunt, renuntiauit: non est profecto, quod miremini nostram illis continentiam duriorẽ uideri, atq; ob id morum congruentiam, uitámq;

uitamq; illius luxuriosam nobis anteferri: quippe apud illos fortissima quæq;, ac grauissima pro asperrimis, dissoluta atq; ebacchantia pro mitibus, uoluptarijsq; habentur. Quocirca nostrum quidem imperium, quoniã industrium, atq; moderatum, reformidant: Gordiani delectantur nomine, cuius infamia uitæ minime uos præterit. Igitur aduersus hos, atq; huiuscemodi homines bellum uobis est milites: si tamen id bellum appellandum. nam ut mihi quidem, atq; adeo cæteris omnibus uidetur: non prius Italiam attigerimus, quàm illorum maxima pars ramos supplices, liberosq; suos præferentes, nostris se pedibus aduoluent: aut formidine degeneri fugam facient: ut mihi liberum sit, bona illorum uobis contribuere, quibus in perpetuum perfruamini. Hæc cum dixisset, ac multa in ciuitatem, senatumq; uniuersum interpellatim probra iecisset: manuumq; gestibus minabundus, truciq; uultu, nutuq; oris quasi præsentibus irascens, profectionem in Italiam edicit: diuisoq; inter milites ingenti stipendio, uno tantum die interiecto facere iter incepit: magnum secum exercitum, atq; uniuersas adducens romanas copias. Sequebatur eundem etiam Germanorum haudquaquam negligendus numerus: quos uel armis subegerat, uel in amicitiã, societatemq; adsciuerat: præterea machinæ, & bellica instrumenta: quæq; alia aduersus barbaros comparauerat. Cæterum tardius iter faciebat ob uehicula, resq; alias usui necessarias, quæ undiq; importabantur: nam cum repentinum id illi iter obuenisset: non cuiusquam prouidentia, ut consueuerat, sed tumultuario, ac festinato ministerio, quæ erant militibus necessaria colligebantur. Igitur præmittere Pannoniorum cohortes

decreuit, quibus fretus maxime erat: quæq; primæ imperatorem consalutauerant: atq; ultro etiam pro illius salute omne periculum deposcebant. Iis igitur imperauit, ut cæteras copias præcederent, ac regiones occuparent Italiæ. Dum in itinere Maximinus est, res interea Carthagini præter spem magnopere successerunt: erat enim Capellianus quidā senatorij ordinis uir, procurator Mauritaniæ Romanis subiectæ, quæ ab ipsis Numidia appellatur: ea gens munita exercitibus fuerat, à quibus barbarorum incursus, ac populationes cohercerentur: quare haud contemnendam militum manum circa se habebat. Cum hoc igitur Capelliano ueteres Gordiano simultates ex forensi quadam disceptatione intercesserant: quocirca nomen adeptus imperatoris, successorem illi misit: atq; abscedere prouincia imperauit. Ille ea re indignatus, ac principi suo deuotus, à quo magistratum quoq; eum accepisset: omni coacto exercitu, cum quidem fidem tueri, ac iusiurandum persuasisset: Carthaginem contendit, maximas, ualentissimasq; copias secum adducens, uirosq; cum ætate florentes, tum omni armorum genere instructos, peritosq; rei militaris, atq; ex consuetudine præliorum aduersus barbaros magnopere ad pugnandum paratos. Vt uero nuntiatum Gordiano est, aduentare ad urbem Capellianum: & ipse affectus est extrema formidine, & perterriti Carthaginenses uniuersi: qui scilicet in turba, potius quàm in exercitus aliquo ordine, collocata uictoriæ spe, cuncti pariter urbe effunduntur obuiam Capelliano. Cæterum senex Gordianus (ut quidam perhibent) simulatq; ille Carthaginem attigit, desperatis rebus, quod Maximino uires

ingentes, nullas in Africa copias esse uidebat: laqueo se suspendit: sed occultata illius nece, filiū sibi ducem multitudo elegit. ita uentum ad manus est. Erant autem numero quidem plures Carthaginenses, sed inordinati, ac rerum bellicarum imperiti: quippe in altissima pace educati, festisq́;, & delitijs emolliti, nudiq; armis, omniq; bellico instrumento, nam domo quisq; pugionem, aut securem, aut uenabulum, ut item præustas sudes, ut quisq; poterat acuminatas, ad tuendum corpus extulerant: Contra, Numidæ iaculatores optimi, atq; equitandi peritissimi, sic ut equos etiam in frenos uirga tantum currentes moderentur. Quocirca facile Carthaginensium plebs in fugam uersa: siquidem haud ferentes illorum impetum, omnes abiectis armis confertim effugerunt: trudentesq; inter se, & proculcantes, multo sanè plures ipsi inuicem affligebantur, quàm cædebantur ab hostibus. Hic & Gordiani filius cecidit, & quicunq; eum secuti: sic, ut præ multitudine interfectorum, neq; discerni ad sepulturam funera potuerint, neq; adolescentis Gordiani cadauer inueniretur. Etenim ex tanta copia fugientium pauci duntaxat urbem ingressi: coniectiq; in latebras euaserant: cæteri ad portas conferti, ac pro se quisq; intrare primi urbem festinabundi, ab iaculatoribus numidis, cæterisq́; armatis militibus contrucidabantur: maximo fœminarum puerorumq́; eiulatu, quorum ante oculos carissima pignora occidebantur. Sunt qui perhibeant, ut primum Gordiano, qui propter senium domi se continuerat: nuntiatum sit Capellianum iam in urbem peruenisse: deplorata salute intra cubiculum se quasi dormiturum recepisse: colloq; Zonæ in

serto, qua præcinctus fuerat: sibi mortem consciuisse. Hæc finis Gordiani fuit, fœlicis anteacta uita, atq; in quadam principatus imagine extincti. Sed enim Capellianus Carthaginem ingressus, præcipuum quenq; ex ijs, qui è pugna superauerant, neci dedidit: ac neq; à templis despoliandis, neq; à publicis, priuatisq; pecunijs diripiendis abstinuit: aditisq; urbibus reliquis, quæcunq; honores Maximini sustulissent: in his præstantissimum quenq; morte, cæteros supplicio afficiebat: agros autem uicosq; concremandos militibus tradebat, prætexto quidem ulciscendi Maximinum. Cæterum clanculum militum sibi animos concilians, ut sicubi res à Maximino titubassent: ipse ad occupandum principatum beneuolis militibus uteretur. ita se uidelicet res in Africa habebant. Postea uero quàm Romæ audita senis Gordiani mors est: ingens perturbatio. S. P. Q. R. ingensq; terror inuasit: extincto, in quem unum spes omnes suas collocauerant. Neq; enim illos præteribat nemini iam parsurum Maximinum, cum sponte alienum ab ipsis, atq; hostili animo: tum iustis etiam causis, & professo quasi odio succensentem. Itaq; frequentes in unum conuenere: ac de toto negotio deliberantes, quando semel in periculum uenerant: bellum comparare decreuerunt, duobus electis imperatoribus, qui Rempu. pari potestate administrarent: ne rursus principatus authoritas in Tyrannidem proueheretur. Conuenerunt igitur non quidem in curiam, quo antea consueuerant: sed in templum capitolini Iouis, quod in arce summa præcipuæ uenerationis Rom. habent: ibi clausis foribus soli quasi teste, & consessore, atq; adeo rerum omnium inspectore deo, selectis, qui ætate, ac di-

gnitate cæteros anteirent, de quibus suffragia ferrentur: duo ex omni numero Maximus, atq; Albinus plurimis suffragantibus imperatores creati. Horum Maximus cum sæpe exercitibus præfuerat: tum præfectura urbi egregie gesta, maximam ingenij, prouidentiæq; præterea uitæ continentis opinionem uulgo de se præbuerat: Albinus autem patritij generis homo, consulatu iterum gesto, multisq; prouincijs sine ulla querela administratis, morum simplicior habebatur. Ita creati principes, Augustiq; appellati, ac senatusconsulto omnibus imperatorijs honoribus affecti sunt. Dum hæc aguntur in capitolio: interea Popu. rom. incertum subijcientibus Gordiani amicis, ac necessarijs, an tantum rumoribus exciti: facto ad portas concursu, uiam qua itur in capitolium, totam conferta multitudine occupauerant: lapidesq;, & fustes ingerentes, rebus in capitolio actis aduersabantur, ac Maximum in primis recusantes, seueriorem scilicet quàm ut eum lenis multitudo facile pateretur. Quapropter eo maxime offendebantur: clamantes identidem, ac minitantes, utrunq; se confestim occisuros: nam ipsi ex Gordiani genere principem sibi deposcebant, ut in familia, nomineq; eo nomen imperatorium remaneret. Albinus autem, ac Maximus equestris ordinis iuuentute, atq; urbanis militibus cum gladijs undiq; stipati, egredi capitolio conabantur: sed lapidibus, ac fustibus coherciti, donec subijciente nescio quo ad hunc modum populo imposuerunt. Erat puer quidam infans adhuc ex Gordiani filia natus, nomen aui referens: hunc igitur submissis quibusdam, afferri ad se iusserunt: qui cum domi eum ludibundum offendissent, impositum in humeros, per me-

diam ferebant multitudinem: plebi ostentantes, ac nepotulum Gordiani dictitantes, uocãtesq; eum nominatim, quoad in capitoliũ pertulerunt, populo subinde acclamante, & conspergente puerum frondibus. Cum itaq; senatus Cæsarem illum declarasset: quando adhuc per ætatem Rem pu. gerere non poterat, & iræ multitudinis resederant: passi uidelicet sunt in aulã palatinam senes imperatores cõmigrare. Sed incidit per eos dies ciuitati Ro. funesta calamitas, orta de nimia duorũ senatorum audacia: nam cũ senatus haberetur de publicis negotijs: duo ex militibus Maximini, quos in castris reliquerat, emeritæ iam ætatis: ad fores curiæ accesserunt exploratum quæ gererentur: inermes uidelicet, tantumq; subarmalibus & sagis induti. Cõstiterant aũt pariter cum reliqua multitudine: sed cæteris ante fores præstolantibus, duo, tresue ad summam curiosiores audiendi, curiã ingressi: sic, ut ultra aram quoq; Victoriæ penetrarent. Hic senator quidam deposito nuper consulatu, Gallicanus nomine, ac genere Carthaginensis, alterq; item prætorius Mecœnas, nihil tale expectantes milites, manusq; adhuc sub sagulis habentes, repente adactis in corda pugionibus interficiũt: etenim omnis senatus ob recentem seditionem, tumultumq; superiorẽ alij propalàm, pars clanculum gladios gerebant: quibus suã quisq; salutem ab inimicorũ insidijs tuerentur. Ita cæsi milites, q se de improuiso defendere haud quiuerant, prostrati ante altaria iacebant. quo uiso, cæteri confestim expauefacti commilitonum interitu, simul populi concursum formidantes, q erant inermes, fugam arripuere. Cæterum Gallicanus raptim se è curia in mediam multitudinem proripiens, gladiumq; & manum stillantem sanguine osten-

tans, ad persequẽdos occidendosq; S.P.Q.R. hostes amicos sociosq; Maximini uulgus adhortabatur. quibus rebus inducta plebs, Gallicanum faustis excipit acclamationibus, militesq; lapidibus incessit, quatenus licuit persecuta. Cæterũ cum se illi in castra recepissent: paucis tantummodo uulneratis, clausis portis, armisq; arreptis castrorũ mœnia defensabant. Verũ Gallicanus, quando semel tantum facinus ausus fuerat: bellum protinus ciuile, atq; omnibus perniciosum suscitauit. Quippe iussis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis instrumenta, quàm belli asseruabantur: unde sibi quisq; munimentum corporis accommodaret: apertisq; item gladiatorum ludis, atq; uno quoq; proprijs armis ornato, præterea cunctis, quæcunq; intra domos aut officinas essent, hastis, gladijs, ac securibus direptis, cum quicquid occurrerat, furor in arma con uerteret: statim omnes conferti, conglobatiq; ad castra con tenderunt: ac uelut urbem aliquam expugnaturi, murũ ipsum, portasq; circunsederunt. Cæterum milites ut pote pugnandi peritissimi, pinnis sese murorũ, clypeisq; protegentes, sagittarum iactu crebro, ac prælongis contis multitudinem repellebant. Postremo cum iam defatigato populo, saucijsq; magna ex parte gladiatoribus, atq; in uesperam uergente die, regredi in urbem decreuissent: conspicati milites securitatem abeuntium, (quippe minime ausuros putabant Romani, adeo paucos aduersus tantam multitudinem, castris eruptionem facere:) confestim uniuersi sese portis patentibus in uulgus illud hominum concitauere. Ibi gladiatores ad unum cæsi: magnaq; pars populi collisa. quo facto, cum haud procul castris recessissent: rursum sese intra muni-

imenta receperunt. Hinc igitur maior senatui, Po. q; Ro. indignatio oborta: quare duces ex Italia omni probatissimum quenq; delegerunt: iuuentutem'q; omnem collectam in unum, subitarijs armis, ac tumultuarijs adornarunt. Horum potissimum partem secum Maximus eduxit, ut aduersus Maximinum præliaretur: reliqui ad urbis custodiam, tutelam'q; relicti. Interea quotidie ad muros castrorum dimicabatur: sed profectu nullo, defensantibus superne militibus, ictam'q; & sauciam multitudinem fœde repellentibus. At Albinus domi se continens, populo per edictum supplicabat, ut in gratiã cum militibus rediret: quibus etiam omnium quæ patrauerant obliuionem, atq; impunitatem pollicebatur. Sed neutris id persuasum, gliscente in dies malo, ac populo indignante, q tanta multitudo tam paucis contemptui foret: contra militibus ægerrime ferentibus, ea se à Romanis passos, quæ uix unquam à barbaris expectassent. Postremo, quando oppugnatio parum procedebat, uisum ducibus interuertere omneis riuos, qui in castra peruenirent: ut milites aquarum penuria, sitiq; conficerent. igitur abscindendo, obstruendoq; cunctos è castris aquarum riuos auertebant. Sed enim intellecto periculo milites, ac rebus desperatis, erumpunt uniuersi patentibus portis: congressi'q; multitudinem fugientem in urbem usq; persequuntur. Sed ubi iam statario illo certamine plebs inferior intra domos se receperat: ac tegularum lapidum'q;, & testarum iactibus desuper urgere cœperat milites: haud ausi illi ignota ædificia subire, clausis etiam domibus & tabernis, ignem ianuis, ac ligneis ædificiorum proiecturis, quales in urbe plurimæ sunt: illico

admouerunt:

admouerunt: quo factum est, ut partim crebritate insularum, partim lignea materia bona pars urbis conflagrauerit: multiq; ex opulentis pauperes facti, maximis atq; egregijs amissis possessionibus, uel prouentu uberrimus, uel splendore ipso, & uarietate pretiosis. Neq; uero pauci extincti mortales: q ianuis igne occupatis, proripere se domo copia non fuerat: bonáq; diuitum direpta penitus: immiscente se militibus studio rapiendi facinorosissimo quoq;, & tenui plebecula. Sed adeo peruagatum longe, latéq; incendium est: ut plus multo consumpserit, quàm quantum spatij maxima quæq; urbs ædificijs occupet. Dum hæc Romæ geruntur, interea Maximinus confecto itinere Italiam attigerat: ac sacrificato ad aras, quæ in finibus ipsis erectæ sunt: pergit iter facere: iussis arma tenere, atq; instructa acie progredi militibus. Sed cum & Africæ defectionem, & Romæ bellum ciuile, prætereáq; res à Maximino gestas, iteŕq; eius hactenus conscripserimus, reliqua deinceps explicabuntur.

HERODIANI A MARCI PRINCIPATV HISTORIAE LIBER OCTAVVS.

q

VAE post interitum Gordiani gesserit Maximinus, iterq; eius in Italiam, praetereaq; Africae defectionem, & in urbe ipsa populi, ac militum seditiones superiore uolumine recensuimus. Enimuero Maximinus posteaquã ad Italiae fines peruenit: praemissis exploratoribus, qui specularentur an ullae in alpium conuallibus, & densissimis syluis insidiae delitescerent: ipse in planum deductis militibus, iubet armatorum acies quadrato agmine incedere, ut ab ijs quamplurimum campi occuparetur: cunctisq; in medium coactis impedimentis, ipse cum suis stipatoribus ueluti subsidio sequebatur: alijs utrinq; discurrentibus cataphractorum equitum, Maurisq; iaculatoribus, sagittarijsq; ex oriente, & equitatu Germanorum quos auxiliares asciuerat: quosq; etiã praecipue opponere hostibus consueuerat: ut primos uidelicet impetus exciperent, feroces, audacesq; initio pugnae uiri: simul, ut si in discrimen ueniretur, uilis potissimum barbaria illa periclitaretur. Sed ubi totam planitiem seruatis ordinibus transmiserunt: ad Italiae urbem peruentum est, quae Ema à cultoribus uocatur. Ea sita est in extrema planitie ad alpium radices: ubi speculatores atq; exploratores exercitus narrant Maximino uacuam relictam urbem:

urbem: aufugisse omnes incolas templorum etiam, ac domorum ianuis incendio consumptis: atq; omnibus, quæ uel in urbe, uel in agris fuerant, exportatis, aut igni corruptis, nihil aut iumentis, aut hominibus alimentorum relictum. quæ res grata in primis Maximino fuit: quod idem cæteros quoq; populos suo quenq; metu facturos arbitrabatur: contra milites indigne tulerunt: quod ab initio statim fame laborarent. Cumq; noctem exegissent partim intra patentes, communesq; omnibus domos, partim in planitie ipsa: statim sole oriente, ad alpes accesserunt. Hi sunt longissimi quidam montes, uice murorum Italiæ circundati: adeo in altum editi, ut etiam superare nubes uideantur: itaq; in longum porrecti, ut uniuersam Italiam comprehendant: læua ad Tyrrhenum pelagus, dextra ad Ionium usq; pertingentes, densis ubiq; nemoribus insessi, atq; angustissimis callibus, & rupium prærupta altitudine, scopulorumq; asperitate uix peruij: nonnullis tamen quasi semitis magno ueterum Italorum labore manu factis. Quapropter ingens transiturum illac exercitum formido tenebat: sperantem summa iuga teneri iam ab hoste, nullosq; non obstructos exitus ad se prohibendos. neq; is metus de nihilo erat, locorum naturam contemplantibus. Posteaquam uero quàm sine ullo impedimento superatis alpibus in castra descenderant: læti scilicet omnes instauratis animis uitulabantur: nihilq; non sibi ex sententia cessurum Maximinus arbitrabatur, ne locorum quidem difficultati fidentibus Italis, intra quas latitare ipsi, & saluti suæ consulere, prætereaq; insidiari ho-

stibus, ac locis superne imminentibus pugnam capessere potuissent. Sed ubi planitiem attigerunt: nuntiant exploratores maximam Italiæ urbem Aquileiam portas occlusisse: Pannoniorum acies, quæ præiuerant, acriter murum oppugnasse: cæterum tentata re, sæpe omnes incassum conatus euasisse: itaq; iam defatigatos recedere: lapidibus scilicet, & hastis, magnáq; sagittarum ui desuper ingruentibus. At Maximinus iratus Pannonijs, quasi parum impigre præliatis, ipse cum exercitu reliquo accelerabat: sperans nullo negotio se illius urbis potiturum. Sed Aquileia prius quoq;, ut erat ingens urbis eius magnitudo, populo abundabat: & uelut Italiæ quoddam emporium ad mare sita, quasiq; terminus Illyriæ, copiam rerum è continenti per terram, fluuiosq; conuectam nauigantibus suggerebat, & ab ipso mari res ad usum eorum, qui continentem colunt necessarias, uidelicet superioribus terris propter hyemis asperitatem minus feracibus. maxime tamen uinum, cuius in ipsa regione maximus prouentus est: uicinis gentibus, ne uitem quidem habentibus, affatim suppeditabat: ex quo factum, uti super ciuium ingentem numerum, etiam magna uis hospitum, ac mercatorũ eam urbem frequentaret. Enimuero tunc etiam aucta multitudo: confluentibus illuc ex agris quicunq; oppidulis, uicisq; circa relictis, fidebant urbis magnitudini, ac uetustis mœnibus dirutis quidem antea magna ex parte: quippe in tanta Romanorum potentia, neq; murorum, neq; armorum Italiæ ciuitates indigebant: pacem altissimam agitantes, atq; in participatum Reipu. ascitæ: sed tunc urgente uidelicet necessitate renouatis,

te renouatis, instauratisq; mœnibus, præterea turribus ac propugnaculis excitatis, totáq; urbe ad eum modum communita, clausisq; portis, noctem diemq; uniuersi pro muro stantes, hostem fortissime propulsabant. Duces erãt summa potestate duo consulares uiri, lecti à senatu Crispinus, ac Menephilus: hi maxima diligentia procurauerant, uti necessaria quæq; in urbem importarentur: sic, ut diuturnior quoq; sustineri oppugnatio potuerit. Erat item in urbe magna aquarum abundantia: partim ex puteis sanè frequentibus, partim è fluuio muros præterfluente, ac pariter fossæ obiectus, & aquarum præbente copiam. His ita intra urbem comparatis, ut primum defendi muros diligenter, clausasq; portas Maximinus audiuit: decreuit mittere legatorum specie, qui illos alloquerentur: ac si possent, reserari sibi portas persuaderent. Habebat autem in exercitu tribunum quendam Aquileiæ ciuem, cuius nati, atq; uxor, præterea familia omnis in urbe erant conclusi: quare eum, centurionesq; nonnullos quasi oratores mittit: sperans facile illius authoritatem municipes secuturos: qui ubi muro appropinquarunt: in hanc sententiam uerba faciunt. Iubere communem imperatorem pacem depositis armis colere: séq; amicum pro hoste accipere: sacrisq; faciundis uacare, quàm cædibus: miserari patriã paulopost, si obstinati persliterint, ruituram: licere ipsis, si uelint, una opera sibi quenq;, & saluti patriæ consulere: quippe obliuionem, ueniamq; omnium quæ fecerint, optimum principem polliceri: quando nihil ipsorum, sed omnia forent aliena culpa contracta.

Talia quædam sub muro legati magna uoce pronuntiabant: sic, ut facile exaudiri, si non planè ab omnibus, certe ab ea multitudine possent, quæcunq; supra muros, turreisq; constiterat: etenim taciti omnes legatorũ dictis aures dediderant. Quare metuens Crispinus, ne pollicitationibus illis (quæ uulgi inconstantia est:) ad mutandum pace bellum, reserandasq; hosti portas impellerentur: discursans ipse per muros, rogare, obtestariq; singulos, uti audacter manerent, fortiterq; resisterent: neq; fidem proderent senatui debitam P. Q. R. ne'ue titulum seruatæ, ac propugnatæ Italiæ totius aspernarẽtur: neu promissis crederent periuri, fraudolentiq; tyranni: ne'ue item benigna oratione inescati, ruerent in manifestam perniciem: sed considerent belli fortunæ ita plerũq; dubiæ, atq; ancipiti, ut magnus interim numerus à paucissimis, & qui potentiores creduntur, ab ijs qui imbecilliores habeantur, uicti, superatiq; sint: ne'ue utiq; expauescerent exercitus illius magnitudinem: nam qui pro altero dimicant, cum suæ uictoriæ fœlicitatem ad alios uideant migraturã, minus profecto acriter decertant: quippe qui intelligant se quidẽ in periculi participatum admitti: cæterum extremos uictoriæ fructus ad aliũ peruenturos. qui autem pro patria pugnant, præterquam quod spe meliore esse debent: (neq; enim aliena occupare, sed tueri sua contendunt:) etiã animo sunt maiore: ut quos non alienum imperiũ, sed sua quenq; necessitas adigat: quoniam scilicet uictoriæ fructus ipsis potissimum debeãtur. Talia quædam nunc singulis, nunc uniuersis ingerẽs Crispinus, homo suapte natura uenerabilis, ac romana facundia pollens,

dia pollens, prætereà gratus omnibus, miti, modestoq; imperio persuasit multitudini, ut in officio, fideq; permanerent: iussitq; legatos rebus infectis ad Maximinú reuerti. Ducebatur autem Crispinus ad bellum sic audacter sustinendú, etiã aruspicum responso, qui læta exta nuntiarent, animatus: etenim magnopere fidẽ huiuscemodi signis habere Itali consueuerunt. Cæterú nonnulla quoq; oracula ferebantur patrij cuiusdã numinis uictoriã promittentia: Belem uocant indigenæ: magnaq; eum religione colunt: Apollinem interpretantes, cuius etiã speciẽ pro urbe ipsa pugnantem, quidã è militibus Maximini uisam sibi in cælo offirmabant: quod utrú sic esse nonnulli putauerint, an id commentum placuerit, ad leuandã infamiã tanti exercitus, qui bello impar foret aduersus minorem multo numerum oppidanorú: ut scilicet uicti potius à dijs, quàm ab hominibus uiderẽtur: haud sanè satis exploratum habeo. cæterú nouitas euẽtus cuncta credibiliora facit. Posteà uero quàm infecto negotio legati reuerterunt: ira & furore instinctus Maximinus, magis, magisq; accelerabat. Vt autem ad fluuiú peruenit, qui ad lapidẽ duodecimum procul est ab urbe: inuenit ipsum maxima aluei profunditate, ac latitudine defluentem: etenim anni tempore solutæ uicinorum montium niues, quas longa hyems durauerat: maximum torrentem effecerant: sic, ut nullo pacto transire exercitus posset: nam pontem, quod opus magnum, atq; pulcherrimum ueteres imperatores lapide quadrato construxerant: pilis uelutì quibusdam paruis sensim crescentibus ruperant, ac resoluerant Aquileienses. Ita cum neq; ponte, neq; nauigijs (quip-

pe nulla suppeditabantur:) transire exercitus posset: substitit incertus consilij. Sed enim Germani aliquot ignari, quàm rapido, abruptóq; impetu Italiæ flumina deferantur: ratíq; sensim influere campos, quemadmodum apud ipsos consueuerunt: unde etiam quia minimum se concitant, perfacile congelascunt: ausi séq;, & equos natandi peritos alueo credere, ui fluminis ablati perierunt. Igitur cum biduum aut triduum in tentorijs fuisset Maximinus: ducta circum exercitum fossa, ne qui de improuiso in castra ruerent: stabat in sua ripa deliberabundus, quonam tandem pacto fluuium ponte iungeret. Sed magna lignorum, ac nauigiorum penuria, quibus inter se iunctis pontem fabricaretur: nuntiarunt quidã è fabris, esse per multas in agris illis desertis inanes cupas forma rotunda, quibus uidelicet incolæ quondã ad uinum importandum utebantur. ea cum essent ad nauiũ similitudinem concaua, deuincta mox inter sese, scapharum more innatatura uidebantur: etenim ire pessum uinculis inter se constricta, ac uiminibus desuper iniectis, & puluere multo suburrata non poterant. Quod ubi factum est: facile milites in ulteriorem ripam transgressi, suburbanis ædificijs, quæ deserta inuenerunt, igni correptis, uites, arboresq; exciderunt: omnemq; eius regionis ornatum fœdauerunt: siquidem arborũ comparibus ordinibus, ac uitibus inter se iunctis, & in sublime euectis, ad festæ celebritatis speciem, quasi coronis quibusdã redimita omnis regio uidebatur: quibus radicitus excisis, exercitus ad ipsos urbis muros contendebat. Sed omnibus defatigatis, nõ fuit imperatoris consiliũ urbẽ ipsam statim inuadere: sed extra teli iactũ,

constituto

constituto milite, diuisóq; in centurias, & cuneos, ac partibus muri totius unicuiq; attributis, uno tantum die ad requiescendū indulto, statim deinde oppugnare urbem aggreditur. Igitur machinamentis omnifariam admotis, cum genus oppugnationis nullum prætermitteretur: plurima scilicet ac propémodum quotidiana certamina edebātur: etenim circundatis uelut indagine quadam muris, magnáq; ui, atq; alacritate pugnam capessente milite, resistebant audacter Aquileienses: clausisq; templis, & domibus, uniuersi cum liberis, & coniugibus urbem desuper è turribus ac propugnaculis defensabant: neq; erat ulla tam inutilis ætas, quæ pugnare pro patria recusaret. Cæterum suburbana omnia, & quicquid extra urbem ædificiorum fuerat, demolitus Maximinus, lignis, materiáq; omni ad machinas abutebatur: quibus muri saltem aliquam partē demoliretur, qua immissus exercitus deriperet urbem, ac dirueret: totamq; eam uastam mox desertamq; relinqueret: neq; enim decorum sibi, aut honorificum fore iter Romam arbitrabatur: nisi urbem deleuisset, quæ prima in Italia obstitisset. Quocirca multa pollicentes, atq; obstentantes, ipse cum filio, quem Cæsarem fecerat, obequitabat militibus: eosq; ad pugnandum acriter adhortabatur. Enim uero Aquileienses saxa desuper iaciebant: sulfurq; bitumine, ac pice mixtum dolijs, quorum manubria longiora, immittebant: atq; ut primum exercitus muris successerat: ignibus iniectis, dispergebant unanimiter imbrium ritu. Quamobrem pix illa cum cæteris, quæ supra diximus, partes nudas corporis subiens, undiq; diffundebatur: sic, ut miles loricas, armáq; cætera ferro excandescente, co-

rijsq́; , ac lignis ardentibus, contrahentibusq́; se raptim abijceret. Itaq; cernere erat milites arma sibi ipsos detrahentes: quæ spoliorum speciem abiecta humi, commento magis artis, quàm ui pugnantium præferebant: ex quo factum est: ut plerisq; militibus, aut oculi extinguerentur, aut summæ oris partes, manusq; item, & si qua præterea nuda in corpore patebant: ignibus labefactarentur. Sed & machinis, quæ muro admouebãtur, desuper tedas inijciebant, pice, ac resina oblitas: quarum extremitas mucronem ueluti sagittæ haberet: quæ cum accensæ deferebantur, infixæ, inhærentesq́; machinis, facile scilicet illas concremabant. Sed primis sane diebus par utrinq; librata fuit pugnæ fortuna: dein mora iniecta, minus, minusq́; iã alacer Maximini erat exercitus: sed quia spe falsus, tristiorq́; in dies. nam quos ne unum quidem diem sperauerant suum laturos impetum, eos non modo non cedentes, sed resistentes etiam audacissime animaduertebant. Cõtra Aquileienses magis, magisq́; indies uiriũ, atq; animorum implebantur: & assiduitate pugnandi peritiam pariter, audaciamq́; consecuti, sic despiciebant milites, ut etiam iocarentur in eos, & cauillarentur: nihilq́; non contumeliæ obeunti muros Maximino exprobrarent: tum in ipsum iuxta, filiumq́; nulla non iacerent probra: quibus irritatus ac furens, cum effundere in hostes iram non liceret: plurimos è suis ducibus, quasi parum strenue, atq; acriter urbẽ oppugnarent, extremo supplicio afficit: quo factum, ut infestiorem sibi, atq; iratiorem militem reddiderit, & contemptibilior fieret aduersarijs. Euenit præterea, ut Aquileienses commeatu rebusq́; cæteris abũdarent: quo-

niam magna diligentia, quæcunq; ad homines, aut equos sustentandos desiderantur, in urbem fuerant comportata: contra exercitus, omnium rerum egenus, excisis feracibus arboribus, agroq́; omni peruastato, partim sub tumultuarijs tentorijs agitabant: partim sub aperto cælo tolerabāt solem, atq; imbres: siquidem nihil alimenti uel ipsis, uel iumentis importabatur, obsessis omnibus Italiæ itineribus Ro. diligentia, murisq́; & portis excitatis. Etenim uiros consulares cū lectissimis, ac spectatissimis hominibus, ex Italia tota miserat senatus, qui litora, portusq́; tutarētur: neq; cuiquam potestatem facerent nauigandi: sic, ut inaudita, incognitaq́; forent Maximino quæcunq; Romæ agitabantur. Quin uiæ quoq; omnes, & calles, ne quis trāsiret diligentissime seruabātur. ita eueniebat, ut exercitus, qui urbē obsidebat, ipse inuicem obsideretur. nam neq; Aquileiā capere, neq; Romā proficisci poterat, nauigiorū ac uehiculorum penuria, quæ omnia prius occupata & conclausa fuerant: rumores quoq; suspicionibus in maius augebātur: esse uniuersum in armis Ro. Po. consensisse Italiā: gentesq́; omnes illyricas, barbarasq́; quascunq; aut oriens, aut meridies uidet, ad exercitum contrahendū coniuratas in Maximini odiū. Quare desperantes milites, omniū rerum penuria laborabant: uixq́; aquæ satis habebant: quā etiā pollutam sanguine, & cædibus de flumine hauriebant: nam & Aquileiēses cadauera suorū quæ humari non poterāt, in flumina præcipitabant: & qui ferro, morboq́; in exercitu perierant, itidem alueo demergebātur: inter quos etiā qui inopia ciborum confecti, uix adhuc spiritum retentabant. Cum igitur ad hunc modum mœstus atq; inops exercitus esset: repente dum sub tentorio quiescit Maximinus

uacuo die à pugna: cum pleriq; aut in tabernacula, aut in suas quisq; stationes concessissent: uisum est militibus ijs, quorum ad urbem Romam sub monte Albano castra erant: atq; in his liberi eorum, coniugesq; relictæ: neci dedere Maximinum: ut aliquando à diuturna, & inexplicabili obsidione requiescerent, neq; Italiæ bellum inferrent in tyranni gratiam, damnati omnibus & inuisi. Quocirca occupata audacia, sub medium fermè diem ad illius tentorium contendunt: conspirantibus unà corporis custodibus: ibiq; postquam de signis militaribus illius imagines detraxerunt: prodeuntem mox tentorio cum filio, ut ad eos loquerentur, continuo obtruncant: unaq; præfectum prætorio, & quoscunq; charissimos ille habuerat: proiectaq; ad ludibrium cadauera, canibus dein, uolucribusq; lanianda reliquerunt: missis tantum Romam imperatorum capitibus. Hunc habuit finem Maximinus cũ filio: ita male gesti imperij dedere ambo supplicium. Cæterum exercitus hærebat, nece audita principum: neq; enim perinde omnibus grata, præsertimq; Pannonijs, Thracibusq; barbaris, qui scilicet imperiũ tradiderãt: sed quando infectum fieri iam nequibat, ferebant, q̃q̃ inuiti, & se gaudere cum cæteris simulabant. Quare depositis armis pacatorum habitu, ad Aquileiæ muros accesserunt: nuntiataq; cæde Maximini, petebant, uti sibi portæ aperirẽtur amicis iã, qui pridẽ hostes fuissent. Enimuero Aquileiensiũ duces haud passi, proponunt Maximi, & Albini, ac Gordiani Cæs. imagines, coronis & lauro redimitas: q̃bus ipsi acclamantes, etiam hortabãtur exercitum, ut agnoscerent, salutarentq;, & lætis exciperent uocibus, quos S. P. Q. R. imperatores elegisset: nam Gordianos illos superiores cum

diis agere æuum. Sed & forum rerum uenalium supra muros exposuerunt, magna ciborum, uiniq; copia: prætereáq; uestium & calceorũ, rerumq; adeo omnium, quas præbere hominibus posset ciuitas beata, & florens. Igitur magis, magisq; ea res exercitum obstupefecit, cogitantem fuisse illis abunde omnia, etiam ad longiorem obsidionem suffectura: contráq;, se magna egestate omniũ, prius aliquanto perituros, quàm urbe omnibus circumfluente copiis potirentur. Ita manente sub muris exercitu, & quæ cuiq; usui forent inde sumentibus, colloquentibusq; inter se, pacis erant, amicitiæq; uelut habitus: manente adhuc obsidionis specie, cum scilicet clausa mœnia romanus circumsideret exercitus. Dum hæc ad Aquileiam geruntur: interea equites, qui Maximini caput Romam ferebant: magno studio accelerantes, patentibus ubiq; portis, ac laureata populorum frequentia excepti, stagnis, paludibusq; inter Altinum ac Rauennam enauigatis, Maximum in urbe Rauenna inuenerunt, delectos ex urbe & Italia contrahentem milites: ac Germanorum auxiliares, qui beneuolentiæ nomine publice à popularibus missi fuerant: quibus olim Maximus cum imperio diligentissime præfuerat. Ergo paranti copias aduersus Maximinum repente occurrunt equites capita ferentes principum: uictoriamq; nuntiantes, & rerum prosperos successus: consensumq; exercitus, & populi ad eosdem colendos principes, quos senatus elegisset. His igitur præter spem nuntiatis, statim ad aras sacrificatum discurritur: uictoriam canentibus uniuersis, quam citra pulueris iactum, sibi pepererant. Enimuero Maximus peracto sacrificio Romam di-

mittit equites: ut rem gestam populo narrent, & capita illa perferant. qui postquam peruenere in urbem, atq; infixa contis hostilia capita omnibus conspicienda praetulerunt: nemo utiq; uerbis ullis consequi posset festum, lætitiamq; eius diei. Nulla quippe fuit ætas, quæ non ad aras, & templa festinaret: nemo qui domi se continuerit: sed ibant ceu lymphati gratantes inuicem, atq; in circum, ueluti futura concione frequentes concurrebant: ipseq; Albinus hecatombas immolabat: nulliq; non magistratus, nulli non è senatorio ordine lætabundi supra quàm dici posset agitabant: quasi securim ceruicibus imminentem excussissent. Igitur nútij, legatiq; per omnes prouincias laureati dimittebantur: dumq; ad hunc modū tanta Ro. Po. lætitia tenebat: interea Maximus Rauenna profectus, Aquileiam peruenit: transmissis paludibus, in quas fluuius Eridanus, ac uicina exundant stagna: sic, ut per ora septem in mare præcipitentur. itaq; indigenæ patria lingua paludē illam septem maria appellant. Statim igitur Aquileienses Maximum reseratis portis excepere: nullæq; non Italiæ ciuitates legatis mittebant principes uiros candidatos, ac laureatos, & deorum patriorum simulachra, aureasq; coronas, si quæ in donarijs fuerant, comportantes, qui fausta omnia Maximo acclamarent, & frōdibus eum conspergerent. Quin exercitus etiam qui Aquileiam circunsederat, pacato habitu prodibat laureatus: non tam uero, concordiq; affectu uniuersorū, quàm ficta beneuolentia, & honore temporario ad præsentem fortunam principis accommodato: plerisq; tamen indignantibus, ac dolentibus clanculum, quem ipsi elegerant

cecidisse: rerum potiri, quem senatus creauerat. Enimuero Maximus uno, alteroq́; die sacrificijs absumpto, tertio dein exercitum omnem in planitiem conuocauit: atq; ex tribunali ad hunc modum uerba fecit. Quàm fuerit ex usu uobis pœnitentia, & reconciliata cum Romanis gratia, re ipsa didicistis: pacem uidelicet pro bello agitantes, seruato etiam militari iureiurando, quod est unum Romani principatus mysteriũ sanctissimum. Quare debetis etiam deinceps huiuscemodi commodis frui: fidem populo seruantes, senatuiq; Ro. & nobis imperatoribus, quos à nobilitate, & rebus gestis, longáq; serie generis, quasi per gradus quosdam prouectos pari iudicio. S.P.Q.R. elegerunt. Neq; enim unius tantum hominis peculiaris possessio principatus est: sed communis antiquitus totius Ro. Po. siquidem in illa urbe sita est imperij fortuna: nobis autem dispensatio tantum, atq; administratio principatus unà uobiscum demandata est. qui si ordinem quem decet, ac modestiam retinebitis: si debitum principibus honorem ac reuerentiam exhibebitis: cum ipsi beatam uitam, bonisq; omnibus affluentem adipiscemini: tum nationes ac ciuitates uniuersæ pacem colentes in officio permanebunt. uiuetis autem cuncti ex animi uestri sententia domi suæ quisq;: neq; in externis regionibus conflictabimini. Vt autem barbaræ gentes pacẽ, quietemq́; tueantur, nobiscum erit hic labor: nam cum duo sint imperatores, facilius urbanæ res administrabuntur: atq; externæ, præstò scilicet futuro alterutro, quocunq; usus uocauerit. Neq; uero suspicemini rerum superiorũ memoriam illam superfore, aut in nobis (quippe nihil non iussi feca-

stis:) aiit in Ro.Po. nationibusq; alijs, quæcunq; ob acce-
ptas iniurias desciuerunt. Sit omnium obliuio: sit fœdus constantis amicitiæ, fidesq; beneuolentiæ, ac moderationis sempiterna. Hæc locutus Maximus, ac pecunias magna copia pollicitus, paucos Aquileiæ commoratus dies, Romam reuerti constituit. Igitur dimisso exercitu reliquo in prouincias, castráq; propria, Romam reuertitur ipse cum stipatoribus ijs, quibus imperatorum custodia incumbebat: quiq; delecti ab Albino fuerant: neq; non auxiliaribus Germanis, quorum potissimum fidei confidebat: utpote quibus olim nondū adepto imperio cum potestate præfuerat. Ingredienti urbem etiā Albinus occurrit, Gordianum Cæsarē secum adducens: senatus autē populusq; uniuersus lætis acclamationibus ueluti triūphantes exceperunt. Post id autem cum publice priuatimq; magna modestia & grauitate imperium gubernaretur: omnesq; omnia bona dicerent: lætareturq; populus, & gloriaretur prouincijs, imperioq; dignis principibus: militum tamen ulcerosi animi populares illas acclamationes haud æquis auribus accipiebant: ipsamq; illam nobilitatem grauabantur, indigne ferentes datos sibi à senatu principes. Angebant præterea eos Germani, quos in urbe secum Maximus retinuerat: nam futuros uindices sperabant, siquid ipsi maius ausi forent: etiamq; insidias suspectabant, ne forte ab illis per fraudem exarmarentur: memores Seueri principis, qui etiam Pertinacis interfectores exauthorauerat. Cum itaq; ludi capitolini celebrarentur: deditis festo ac spectaculis omnium mentibus, repente dissimulatum diu sensum milites indicarunt:

nanq; ira instincti, ac uesano quodã motu unanimiter ad regiam concurrentes, senes principes ad necem deposcebant. Forte accidit, ut ne ipsi quidem inter se satis congruerent: sed (ut est regnandi inexhausta auiditas, atq; incommunicabilis natura potestatis:) uterq; ad se summam imperij trahebat. etenim Albino claritudo natalium, atq; iterum gestus consulatus, Maximo autem praefectura urbi, & q rerum peritus habebatur, animos faciebant: utrunq; tamen patricia nobilitas, & quantum satis esset, illustre genus, ad summum imperium stimulabant: quae res in primis ambo perdidit: nam audito Maximus uenisse ad se occidendum milites, qui praetoriani appellãtur: arcessere statim Germanos auxiliares statuerat, qui scilicet in urbe ipsa erant: ac posse resistere praetorianis uidebantur: at Albinus dolum contra se, compositamq; aliquam suspectans fraudem, q studere Maximino Germanos cognouerat: prohibuit acciri illos: negans ad prohibendos repellendosq; praetorianos conuocari: sed id agi, ut summa rerum solus Maximus potiatur: ac dum inter se ad hunc modum disceptant: ecce tibi unanimiter milites impetu in aulam facto, turbatis ianuarum custodibus, senem corripiunt utrunq;: laceratisq; uestibus quas gerebant, uilioribus sane, ut pote domi se continentium, nudos ipsos ex aula abstrahunt: ac per omnem ignominiam contumeliamq; caedentes, irridentesq; senatorios imperatores, barbamq; & supercilia uellentes, neq; ulli parcentes corporis totius ludibrio, per mediam urbem ad castra deducebant: ne occidere quidem illos in regia decreti: sed lento mortis genere

prius excarnificare, quo dolorem diutius perpeterentur. Sed ubi Germanos re deinde cognita, raptis armis in auxilium concurrere, nuntiatum prætorianis est: statim illos nullo non ludibrio prius affectos contrucidant: relictisq; in ipsa uia cadaueribus, tollentes in altum manibus Gordianum Cæsarem, quando aliud nihil occurrit, imperatorem consalutabant: identidem ad populum uociferantes, iacere ipsorum manu quos populus ab initio recusauerat: electumq; Gordianum Gordiani nepotem, quem ipse Ro. Popu. ad imperium compulisset. Hunc igitur secum deducentes, coiere in castra: clausisq; portis quieti agitabant. at Germani, ubi occisos proiectosq; audierunt, quorum causa properauerant: cum nollent irritum bellum pro uiris uita defunctis suscipere, in sua diuersoria reuertuntur. Hunc finem uitæ habuerunt, indignum uidelicet, ac nefarium sancti, & uenerabiles senes, claritudine generis, atq; egregijs meritis, ad imperij fastigium prouecti. Cæterum Gordianus cum annorum esset ferme .xiij. princeps ab uniuersis declaratus, romanum suscepit imperium. FINIS.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Omnes quaterniones præter 12 quinternionem.

VENETIIS IN AEDIBVS AL
DI, ET ANDREAE ASV
LANI SOCERI, MEN
SE SEPTEMBRI.
M.D.XXIIII.

AL
DVS